

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926: 11
FÖRSVARSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

TILL

FÖRENKLING AV ORGANISATION OCH FÖRVALTNING Å
FLOTTANS STATIONER OCH VARV SAMT
ÖRLOGSDEPÅN I GÖTEBORG

AVGIVET AV

ENLIGT NÅDIGT BREV DEN 18 JUNI 1925

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

DEL I. FLOTTANS VARV

S T O C K H O L M

1 9 2 6

Statens offentliga utredningar 1926

Kronologisk förteckning

1. Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder av John Nordin jämte uppgifter angående arbetstiden i vissa länder, som sakna allmän lagstiftning rörande arbetstidens begränsning, sammanställda inom socialstyrelsen. Bihang 2 till socialstyrelsens den 2 november 1925 avgivna betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd. Norstedt. (4), 211 s. S.
2. Betänkande angående de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlösningsförhållanden och anställningsvillkor. Norstedt. 32 s. Ju.
3. 1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Betänkande med nytt förslag till militär tjänstepensionslag. Idun. 51 s. Fö.
4. Postverket. Kort översikt av dess historia, rörelse och organisation. Av M. Marcus. Tiden. (8), 68 s. Fi.
5. Utredning angående det svenska skolväsendets organisation. Norstedt. vij, 462, 151 s. E.
6. P. M. angående tätare tingssammanträden i häradsrätterna. Norstedt. 28 s. Ju.
7. Betänkande och förslag, avgivet den 12 maj 1926 av de jämlikt kungl. brev den 18 juni 1925 tillkallade sakkunniga för förenkling av förvaltningsorganisationen vid arméns högre och lägre truppförband. Norstedt. vj, 222 s. Fö.
8. Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Norstedt. 346 s. Ju.
9. Betänkande med förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga m. fl. författningar. Norstedt. x, 184 s. S.
10. Betänkande med förslag angående gymnastiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor. Norstedt. vj, 141 s. E.
11. Betänkande och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg. Del 1. Flottans varv. Beckman. 143 s. Fö.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926: 11
FÖRSVARSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

TILL

FÖRENKLING AV ORGANISATION OCH FÖRVALTNING Å FLOTTANS STATIONER OCH VARV SAMT ÖRLOGSDEPÅN I GÖTEBORG

AVGIVET AV

ENLIGT NÄDIGT BREV DEN 18 JUNI 1925

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

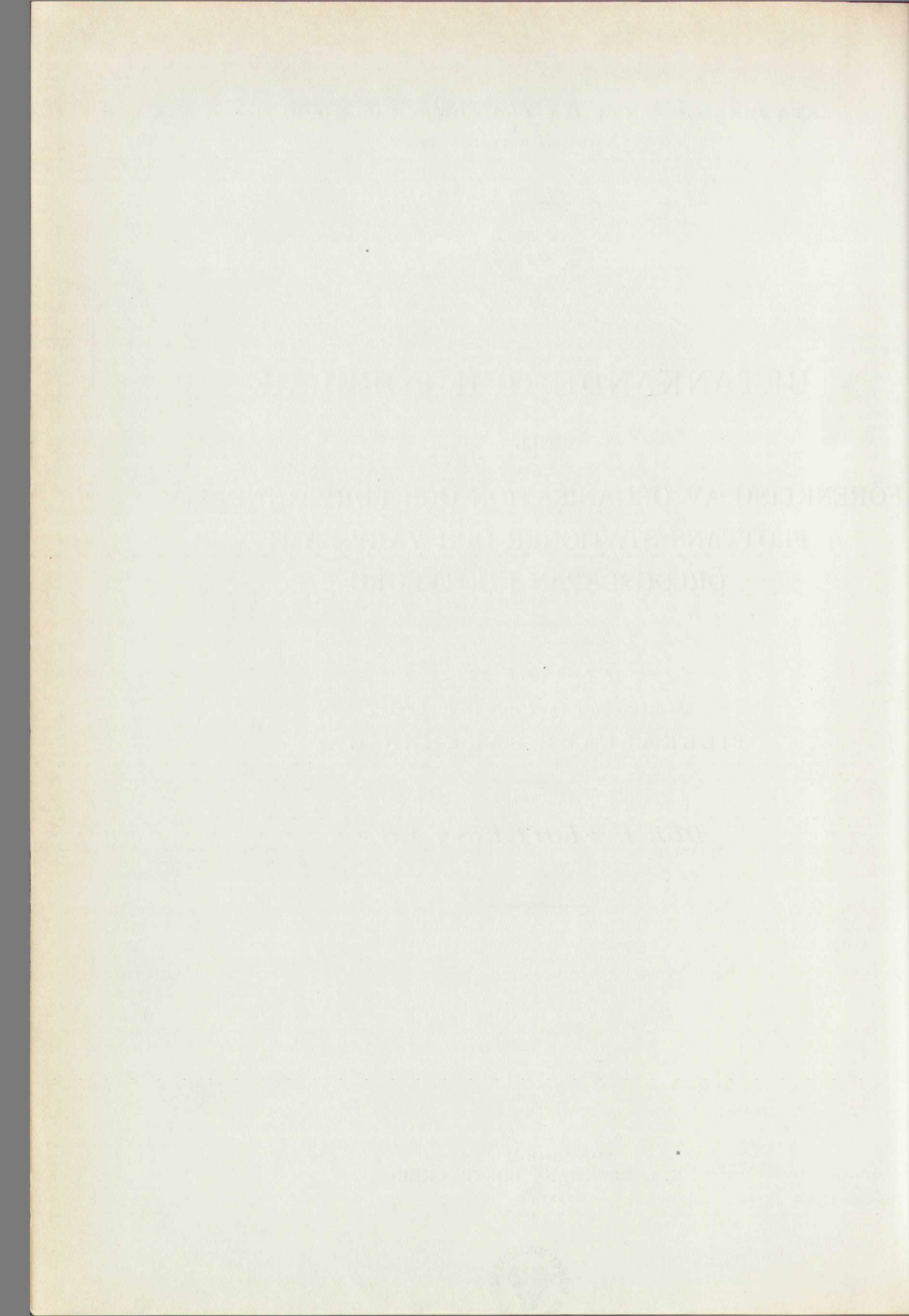

DEL I. FLOTTANS VARV

• STOCKHOLM 1926
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[1481 26]

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Försvarsdepartementet.....	5
I. Inledning	9
II. Örlogsvarvens uppgifter	13
III. Varvsledningen	14
IV. Varvsdepartementens verksamhet	22
A. Översikt av nuvarande organisation	22
B. Utredning och förslag	26
1. För varven gemensamma frågor	26
2. Karlskrona varv	35
Allmänna synpunkter	35
Artilleridepartementet	36
Byggnadsdepartementet	37
Ekipagedepartementet	39
Ingenjördepartementet.....	43
Torped- och mindepartementet.....	46
Sammanfattning.....	48
3. Stockholms varv	48
Allmänna synpunkter	48
Artilleri-, min- och torpeddepartementen	50
Byggnadsdepartementet	53
Ekipagedepartementet	57
Ingenjördepartementet.....	58
Sammanfattning.....	60
V. Varvens förrådsverksamhet	61
A. Översikt av nuvarande organisation	61
B. Utredning och förslag	72
1. Allmänna synpunkter	72
2. Förrådets indelning och ställning i organisationen	74
Materialförrådet	74
Inventarieförrådet	84
Sammanfattning.....	89
3. Förrådets vidmakthållande	91
4. Bokföring och redovisning	96
5. Personal- och kostnadsminskningar	99
6. Sammanfattning	100
VI. Varvens bevakning	101
VII. Undervattensbåtdepåerna	102

VIII.	Besiktningeninstitutionen	103
	A. Nuvarande organisation	103
	B. Utredning och förslag	105
IX.	Kostnadsfrågor	109
X.	Den föreslagna organisationens genomförande	115

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR.

Till betänkandet fogade bilagor:

- Bil. A. Personalfördelningstabläer:
1. Karlskrona varv.
  2. Stockholms varv.
- Bil. B. Uppgift å nuvarande av respektive varvschefer fastställd indelning av varvens ständiga arbetsplatser i arbetsavdelningar och arbetsgrupper:
1. Karlskrona varv.
  2. Stockholms varv.
- Bil. C. Av de sakkunnigas sekreterare verkställd särskild utredning angående materialförrådens bokföring och redovisning.

Särskilt överlämnade bilagor:

- Bil. 1. Kartor över örlogsvarven:
- a) Karlskrona varv.
  - b) Stockholms varv.
- Bil. 2. Organisationsplaner, personal- och kostnadsberäkningstabläer för örlogsvarven:
- a) Karlskrona varv:
    - Varvsledningen.
    - Artilleridepartementet.
    - Byggnadsdepartementet.
    - Ekipagedepartementet och varvsbevakningen.
    - Ingenjördepartementet.
    - Torped- och mindepartementet.
    - Förrådsverksamheten och besiktningeninstitutionen.
    - Sammanfattande kostnadsberäkningstablä.
  - b) Stockholms varv:
    - Varvsledningen.
    - Artilleri-, min- och torpeddepartementen.
    - Byggnadsdepartementet.
    - Ekipagedepartementet och varvsbevakningen.
    - Ingenjördepartementet.
    - Förrådsverksamheten och besiktningeninstitutionen.
    - Sammanfattande kostnadsberäkningstablä.

Till

Statsrådet och Chefen för Kungl. Försvarsdepartementet.

GENOM NÅDIGT BREV den 18 juni 1925 bemyndigades statsrådet och chefen för kungl. försvarsdepartementet att tillkalla högst fem personer — därav en i egenskap av ordförande — jämte sekreterare för att såsom sakkunniga inom departementet verkställa utredning och avgiva förslag till den förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv i Karlskrona och Stockholm samt å örlogsdepån i Göteborg, som vore erforderlig på grund av den under år 1925 beslutade omorganisationen av försvarsväsendet eller som i övrigt kunde vidtagas utan att organisationens och förvaltningens effektivitet därav bleve lidande.

Med stöd av detta bemyndigande anmodade statsrådet den 25 juni 1925 undertecknade, kommandören, numera konteramiralen J. C. Schneidler, marinöverintendenten J. B. Maijström, marindirektören av 1. graden I. J. Falkman, kommandörkaptenen av 1. graden, numera kommandören C. E. Holmberg och specialingenjören av 2. graden E. F. Elmquist, den förstnämnde i egenskap av ordförande, att utföra nämnda uppdrag, varjämte förste marinintendenten C. H. F. W. G:son Ekman den 11 juli samma år anmodades att fullgöra sekreterareuppdraget.

De sakkunniga började sitt arbete den 3 sistlidne augusti och beslöto då att antaga benämningen »flottans organisations-sakkunniga».

Då de sakkunniga, jämväl med hämtat stöd av föredragande departementschefens uttalande i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (sid. 261), ansett, att frågan om varvens organisation på grund av dess omfattning och natur samt nödvändigheten med hänsyn till den förestående minskningen av varvens underhållsanslag av frågans snara lösning borde i första hand bliva föremål för utredning, ehuru väl vissa skäl kunde föräras för att frågan om organisationen av stationen utom varvet dessförinnan

bleve behandlad, har de sakkunnigas arbete inriktats på att först slutföra utredningen rörande organisationen av flottans varv i Karlskrona och Stockholm och vissa härmed sammanhängande övriga frågor.

Då denna utredning nu föreligger färdig och det, såsom ovan nämnts, ansetts vara av vikt, att densamma så snart som möjligt och utan att avvakta slutförandet av ännu pågående utredning rörande stationerna utom varven samt örlogsdepån i Göteborg bleve framlagd och föremål för åtgärd, få de sakkunniga härmed såsom en första del överlämna utredning och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans varv i Karlskrona och Stockholm.

Den föreliggande utredningen har i preliminärt skick varit överlämnad till varvsmyndigheterna för yttrande, och med ledning av de inkomna yttrandena har därefter viss överarbetning skett.

I 1925 års försvarsproposition (sid. 222) har uttalats, att en utredning angående Stockholms stations blivande förläggning borde med det snaraste komma till stånd. Då eventuell förflyttning av nämnda station till annan plats givetvis kunde komma att inverka på organisationen av stationen ifråga, meddelades, när utredningsarbetet skulle taga sin början, de sakkunniga under hand, att de kunde utgå från den förutsättningen, att förflyttning till annan plats icke komme att äga rum. Sedermera har också föredragande departementschefen i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (sid. 244) uttalat, att dylik förflyttning av finansiella skäl måste anses utesluten. Nämnda uttalande har av riksdagen lämnats utan erinran.

De förslag till ändringar i organisation och förvaltning, som de sakkunniga nu och framdeles gå att framlägga, komma givetvis att nödvändiggöra väsentliga ändringar i nuvarande reglementsbestämmelser. Då en särskild kommitté, de s. k. marinens reglementssakkunniga, är sysselsatt med revision av marinen berörande reglementen m. m., hava de sakkunniga icke ansett sig böra ingå på att i reglementsform utarbeta sina förslag, utan synes denna del av arbetet böra, sedan beslut av Kungl. Maj:t fattats i organisationsfrågan, överlämnas att av nämnda sakkunniga utföras. Under arbetets gång hava reglementssakkunniga under hand hållits underkunniga om resultatet av organisationssakkunnigas arbete, liksom även de senare lämnats tillfälle att taga kännedom om fortgången av reglementssakkunnigas arbete i förvaltningstekniska frågor, vilka kunna hava inflytande på beräkningen av personal m. m.

Vad särskilt angår förrådsverksamheten, beträffande vilken de sakkunnigas förslag innebär en ingripande omformning, torde det vara lämpligt, att erforderliga reglements föreskrifter snarast möjligt och utan avvaktande av slutförandet av den pågående revisionen av reglementet i övrigt bleve utfärdade för att lända till efterrättelse vid den nya förrådsorganisationens genomförande och för att sådana jämkningar däri, som vid det praktiska genomförandet eventuellt må befinnas erforderliga, kunde inflyta i de definitiva reglementsbestämmelserna.

De sakkunniga förutsätta därvid, såsom i betänkandet närmare framhållits, att för förrådsverksamheten erforderliga föreskrifter angående bokföring och redovisning, vilka givetvis böra föreligga färdiga, när den nya organisationen av nämnda verksamhet skall börja tillämpas, icke skola inflyta i reglementet; utan bör det uppdragas åt marinförvaltningen att efter lokalmyndigheternas hörande i denna del meddela närmare bestämmelser och fastställa erforderliga formulär.

Det praktiska genomförandet av de sakkunnigas förslag i avseende å frigörandet av personal, omläggning av verksamheten vid varvsdepartementen och andra förvaltningsorgan, lokala förändringar, fördelningen av personalen till olika befattningar m. m. lärer böra försiggå på det sätt, att de sakkunnigas betänkande och förslag samtidigt med dess remitterande till reglementssakkunniga överlämnas till de marina myndigheterna för att tjäna till ledning vid organisationens genomförande. Att genomförandet icke kan ske omedelbart i full utsträckning utan betingar en viss övergångstid, torde vara ofrånkomligt. De sakkunnigas förslag bör sålunda i nu nämnt avseende närmast uppfattas såsom en plan, enligt vilken omläggningen bör under den erforderliga övergångstiden successivt genomföras. Att på nuvarande stadium närmare uttala sig om tidpunkten, då den nya organisationen kan till alla delar vara genomförd, torde icke vara möjligt.

Vad särskilt angår den verksamhet för flygvapnet, som bedrivs vid varvet i Stockholm, lärer densamma först under år 1927 kunna avvecklas. Intill dess så skett torde verksamheten alltjämt böra vara i huvudsak ordnad på nuvarande sätt men bedrivs med användande av de medel, som från flygvapnets anslag ställas till förfogande. Nu anfört förhållande bör emellertid icke hindra ett partiellt genomförande, så långt detta är möjligt, av den organisation av Stockholms varv, som i betänkandet föreslås.

De lokala förändringar, som äro förbundna med genomförandet av de sakkunnigas förslag beträffande varven, nödvändigöra utförandet av vissa byggnadsarbeten av förhållandevis mindre omfattning. För dessa spörsmål ämna de sakkunniga närmare redogöra i samband med utredningen rörande lokala frågor för stationerna utom varven.

På grund av vad ovan anförts få de sakkunniga under förutsättning, att i betänkandet framlagda organisationsförslag bliva i princip godkända, föreslå:

att de sakkunnigas betänkande och förslag måtte överlämnas dels till marinens reglementssakkunniga för utarbetande av förslag till erforderliga reglementsbestämmelser med särskild föreskrift, att förslag till bestämmelser rörande förrådsverksamheten skola oberoende av reglementsarbetet i övrigt snarast möjligt föreläggas Kungl. Maj:t för fastställande att på försök tillämpas, dels till marinförvaltningen för utfärdande av förrådsverksamheten avseende föreskrifter angående bokföring och redovisning, dels ock till de marina myndigheterna för att tjäna till ledning i avseende å såväl beräkandet av behovet och fördelningen

*av personal, tillhörande de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga för tjänstgöring vid flottans varv, som ock frigörandet av övertalig personal, omläggning av verksamheten vid varvsdepartementen och andra varvens förvaltningsorgan, vidtagande av lokala förändringar m. fl. åtgärder, vilka äro be-
tingade av den beslutade marinorganisationens genomförande.*

Stockholm den 21 juni 1926.

J. SCHNEIDLER.

BIRGER MALJSTRÖM.

IVAR FALKMAN.

C. E. HOLMBERG.

E. F. ELMQUIST.

C. Ekman.

I. Inledning.

Innan de sakkunniga övergå till att redogöra för resultatet av den verkställda utredningen, torde böra dels i korthet angivas, huru de sakkunniga uppfattat det åt dem lämnade uppdraget, dels inledningsvis beröras vissa med genomförandet av en åsyftad förenkling av förvaltningen sammanhängande spörsmål av mera allmän innebörd.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 50 till 1925 års riksdag, varpå beslutet i försvarsfrågan är byggt, äro de yttre konturerna av den nya marinorganisationen uppdragna, varjämte däri angivits, dels huru den i vederbörliga stater uppförda personalen bör i fredstid vara fördelad till olika delar av organisationen, dels ock den ekonomiska ram, inom vilken sjöförsvaret beräknas kunna efter fullt genomförd organisation bliva inpassat.

Vad angår själva organisationen beträffande de delar av sjöförsvaret, som beröras av de sakkunnigas uppdrag, nämligen flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg, innebär försvarsbeslutet visserligen i stort sett ett bibehållande av det bestående men betingar dock ganska genomgripande omdaningar i organisatoriskt hänseende, särskilt å varven men även i övrigt. För dessa förändringar, som med nödvändighet äro betingade av kaderminskningen och kostnadsramens beskärning, äro i propositionen vissa riktlinjer angivna; det närmare utformandet av marinorganisationen är däremot en fråga, som givetvis icke kunnat bliva föremål för avgörande i samma ordning som organisationens huvuddrag. Det torde för övrigt ligga i sakens natur, att flottans organisation icke bör vara så fastlåst till detaljerna, att den icke, när så med hänsyn till inträffande förändringar i materielens storlek, indelning och fördelning mellan stationerna befinnes ändamålsenligt, kan av Kungl. Maj:t förändras inom den ram, som bildas av fastställda personalstater och anvisade medel. Denna synpunkt på organisationsproblemet har också på flera ställen kommit till uttryck i försvarspropositionen, särskilt ifråga om personalberäkningarna.

Nämnda förhållande, sett i samband med formuleringen av nu föreliggande uppdrag, hava de sakkunniga ansett innebära en viss frihet för dem att vid organisationens utformande föreslå de jämkningar i ovan angivna riktlinjer, som under den verkställda undersökningen kunde visa sig nödvändiga eller bäst ägnade att ernå det åsyftade ändamålet.

I synnerhet torde detta böra gälla beträffande organisationen av varven, för vilkas administration endast delvis tages i anspråk personal, uppförd å de militära och civilmilitära staterna, under det att större delen av den administrativa personalen utgöres av civil, icke-ordinarie personal, vars storlek kan växla allt efter behovet samt tillgången på medel. Varvens organisation måste sålunda till sina detaljer, även mera betydande sådana, vara anpassad efter de växlande ekonomiska förhållandena. Den är emellertid även beroende av andra faktorer, mer eller mindre sammanhängande med de förstnämnda, såsom exempelvis den flytande materielens fördelning stationerna emellan, vari tid efter annan förändringar behöva vidtagas. De riktlinjer, som för organisationen av flottans båda varv uppdragits i 1925 års försvarsproposition, torde sålunda närmast böra uppfattas såsom till

besparingar ledande anvisningar och icke såsom ovillkorligen bindande be-
träffande de olika organisationsspörsmålen.

Särskilt beträffande varvet i Stockholm förutsätter också 1925 års försvarsbeslut en fortsatt undersökning rörande den mest ekonomiska organisationen, i det riksdagens särskilda utskott med anledning av motion av herr Kristensson (nr 359 i andra kammaren) i sitt utlåtande uttalat, att, om under genomförandet av den nya organisationen tillfällen till ytterligare förenklingar skulle yppa sig, all möjlig uppmärksamhet borde ägnas nämnda fråga.

En dylik fortsatt undersökning har för övrigt beträffande båda varven så tillvida förutsatts i 1925 års försvarsproposition som däri (sid. 338) uttalats, att ett nedbringande av underhållsanslaget — till det slutligen beräknade beloppet — torde kunna möjliggöras genom fortgående förenklingar i varvens organisation och drift m. fl. åtgärder.

I avseende å fördelningen av den i vederbörliga stater uppförda militära och civilmilitära personalen hava de sakkunniga i huvudsak följt försvarspropositionens beräkningar. I jämförelse med nuvarande förhållanden blir i den nya organisationen tillgången å militärpersonal för landtjänst betydligt minskad. Även förvaltningspersonalen kommer att undergå en avsevärd minskning. Nämnda förhållanden nödvändiggöra givetvis, om tjänsten skall kunna behörigen upprätthållas, vidtagandet av till göromålens minskning ledande förenklingar. I de olika organisationsförslag, som framlagts i samband med försvarsfrågans behandling, har också framhållits önskvärdheten av att åstadkomma förenklingar i arbetssättet, begränsning av skrivgöromålen o. s. v. i syfte att möjliggöra minskning av sådan personal, som sysselsättes å expeditioner och kontor i land.

En dylik strävan är givetvis under alla förhållanden värd att understödjas även utan att vara framkallad av en redan beslutad personalminskning, men möjligheterna för åstadkommande av positiva resultat äro i flera avseenden begränsade på grund av förhållanden, som det icke står i de lokala myndigheternas förmåga att behärska. En ingalunda oväsentlig del av göromålen avse vid vissa organ yttranden och utredningar, statistiska uppgifter m. m., som infordras från de centrala myndigheterna, från kommerskollegium m. fl. verk, och som icke äro för den lokala verksamheten själv nödvändiga. Även i andra avseenden förefinnes en tendens att betunga de lokala myndigheterna med arbetsuppgifter, som icke kunna anses tillhöra deras egentliga verksamhet. Sålunda torde i detta sammanhang vara värt att framhållas, att, därest anordningen med inbetalande av skatt medelst postgirocheck vinner stor anslutning bland den statsanställda personalen eller göres obligatorisk, kommer detta att för förvaltningsmyndigheterna innebära ett avsevärt merarbete.

Såsom i det följande närmare framhålles har införandet av nu för varven gällande bokföringssystem medfört en avsevärd utökning av kontorspersonalen; de sakkunniga anse emellertid, att, då detta system medför stora fördelar med hänsyn till möjligheterna att noggrant kunna följa och överblicka kostnaderna för varvens olika arbeten, någon ändring av principiell art däruti icke bör ifrågasättas.

Slutligen har också införandet på senare tid av förhandlingsinstitutet för uppgörande av löneavtal med arbetarna varit ägnat att öka de administrativa göromålen å flottans varv, och i detta hänseende torde icke heller någon ändring vara att påräkna.

Med det ovan sagda hava de sakkunniga icke velat förneka behovet av reformer i avseende å arbetssätt och skriftväxling m. m. även inom flottan och särskilt hos de lokala myndigheterna, där å en del håll expeditions-

tjänsten präglas av viss byråkratisk stelhet i formerna och understundom av för stor vidlyftighet. Tid efter annan hava exempelvis i reglements väg eller i annan ordning utfärdats föreskrifter om insändande av periodiska rapporter, uppgifter o. d., vilka efter någon tid på grund av ändrade förhållanden måhända blivit utan betydelse för tjänsten men som trots detta, på grund av att föreskrifterna ifråga icke upphävts, fortfarande avlämnas. Trots under senare år emellanåt vidtagna förenklingar betungas också vissa förvaltningschefers expeditjonsföreläsningsalltjämt av en hel del obetydliga ärenden, som mycket väl kunde överlämnas till underlydande organ att på eget ansvar avgöra. Att i en utredning som den nu föreliggande på alla punkter gå till botten med dylika detaljfrågor, vilka egentligen icke tillhöra organisationsproblemet utan snarare äro att anse såsom ingående i begreppet »förvaltningsteknik», har givetvis icke varit möjligt, men i vissa mera uppenbara och betydande fall hava de sakkunniga lämnat till förenkling ledande anvisningar. För övrigt torde, såsom i 1924 års försvarsproposition (sid. 447) framhållits, inskränkningen i personalen komma att framtvunga en önskvärd förenkling av arbetssättet och begränsning av skrivgöromålen.

En fråga, som har stor betydelse för bedömning av behovet av administrations- och förvaltningspersonal, är, huru långt kravet på kontroll över förvaltningen av förråd och uppbörder m. m. bör sträckas. Man kan naturligtvis på denna fråga anlägga olika synpunkter. Å ena sidan kan hävdas statens rätt att fordra, att kontrollen på alla punkter skall vara så stark och konsekvent såväl teoretiskt utformad som ock praktiskt utövad, att i stort sett inga felaktigheter eller oegentligheter förbli obehörade. Detta krav måste givetvis vara oeffektivt i vad avser kontrollen av medelsredovisningen. Å andra sidan kan i fråga om vissa förråd och uppbörder den uppfattningen med fog göras gällande, att staten får och bör av ekonomiska skäl liksom den enskilde lätta på kontrollen på mindre väsentliga punkter och lägga densamma efter mera summariska linjer, åsyftande att utröna, huruvida behörig överensstämmelse råder dels mellan bokförda och verkliga förrådsbehållningar, dels ock med hänsyn till värdet mellan förrådsräkenskaper å ena sidan och medelsredovisning å den andra, samt att undvika ökad risk för slapphet och oegentligheter genom att efter ett visst system tid efter annan företaga en viss delar av redovisningen avseende detaljerad kontroll.

Såsom de sakkunniga i det följande få tillfälle att närmare utveckla, synes det från ekonomisk synpunkt både riktigt och nödvändigt att ifråga om ordnandet av redovisningen av varvsförråden och kontrollen däröver anlägga sist anförda synpunkter.

För att icke onödigtvis tynga texten hava de sakkunniga låtit för organisationens olika delar uppgöra organisationsplaner, vilka i mera koncentrerad och lättfattlig form åskådliggöra, huru de sakkunniga ansett, att organisationen bör i detalj vara ordnad dels med hänsyn till vederbörande organs ställning i förhållande till andra delar av organisationen, dels ifråga om arbetsuppgifter, dels ock med hänsyn till personalbehovet. Dessa organisationsplaner jämte därtill hörande personal- och kostnadsberäkningstabläer bifogas betänkandet såsom särskilda bilagor. (Bil. 2 a—b.)

Beträffande de kostnadsminskningar, som i förhållande till nuvarande kostnader beräknas uppstå, därest de sakkunnigas förslag genomföras, och för vilka närmare redogörelse återfinnes dels under respektive förvaltningsorgan, dels under avdelningen »Kostnadsfrågor», torde inledningsvis böra framhållas, att på grund av i sistnämnda avdelning anförda skäl det befunnits nödvändigt att i beräkningarna upptaga ej mindre de besparingar i till varvens förfogande ställda anslag, som äro att anse såsom ett resultat av de sakkunnigas förslag, än även de beräknade minskningarna i kostnaderna

för avlöning till det antal militära och civilmilitära beställningshavare av olika grader, varmed varvens administrativa personal minskats på grund av försvarsbeslutet. De belopp, som angiva sistnämnda kostnadsminskningar, hava givetvis endast intresse för ett ungefärligt bedömande, huru den av försvarsbeslutet betingade beskränningen av sjöförsvarets kostnadsram inverkar å de totala kostnaderna för varvens administration och förvaltning i vad avser avlöning. I och för sig betraktade äro ifrågavarande belopp såsom redan tagna i beräkning vid försvarsfrågans avgörande utan egentlig betydelse för bedömande av nu föreliggande utredning.

Av särskilda tabeller framgår kostnadsminskningarnas fördelning å olika titlar.

I den nya marinorganisationen komma de nuvarande å varvsstat uppförda underofficerarna att ersättas med underofficerare, uppförda å staten för flottans underofficerskår, vilka kommenderas till tjänstgöring i respektive befattningar å varvet. I 1925 års försvarsproposition har beträffande denna förändring i sättet för tillsättande av ifrågavarande befattningshavare anförts (sid. 242), att genom införande av lämpliga bestämmelser angående varaktigheten av kommendering, varom här är fråga, med garantier mot dess upphävande utan vederbörande varvschefs medgivande lärer tillräcklig kontinuitet i varvstjänstgöringen kunna åvägbringas.

De sakkunniga hava icke ansett erforderligt ingå på denna fråga i vidare mån, än att i särskilt överlämnade fredsbesättningslistor har för respektive befattningar angivits det minimiantal år, ifrågavarande kommenderingar böra avse. De sakkunniga förutsätta för övrigt, att före meddelandet av dylik kommendering vederbörande varvsmyndighet skall beredas tillfälle att yttra sig beträffande personvalet.

Från de myndigheter, som haft att yttra sig om de sakkunnigas i preliminärt skick remitterade förslag, hava uttalats betänkligheter ifråga om personalberäkningarna ävensom däremot, att organisationsplanerna skulle i detalj anses såsom för myndigheterna bindande. Det är givet, att, innan tillräcklig erfarenhet vunnits, det är förenat med svårigheter att med säkerhet fastslå personalbehovet för varje verksamhet. På grund därav böra vederbörande myndigheter, därest de sakkunnigas organisationsförslag vinna gillande, icke anses vara så bundna till detaljerna av organisationen, att icke eventuellt erforderliga jämkningar böra kunna medgivas, särskilt under övergångstiden eller i övrigt när jämkningarna icke betinga kostnadsökning. Ett dylikt beroende vore för övrigt icke överensstämmande med de befogenheter i avseende å ordnandet av den inre organisationen, som tillkomma de styrelsen vid stationer och varv utövande myndigheter. De sakkunnigas förslag i avseende å detaljerna böra sålunda närmast uppfattas såsom planer att tjäna såsom ledning vid den nya organisationens genomförande.

Å andra sidan anse sig de sakkunniga nödsakade att framhålla, att personliga hänsyn måste vika, när det gäller att inpassa det hela inom en ofrånkomlig, gentemot nuvarande förhållanden väsentligt beskuren ram. Sålunda måste exempelvis den givna följderna av att varvens civila administrativa personal bibehålles till större antal än vad de sakkunniga beräknat bliva avskedande i ökad utsträckning av den produktiva personalen med ty åtföljande eftersättande av materielens underhåll, så att antingen endast en del av fartygen kunna underhållas eller underhållet kvalitativt nedgår. En dylik påföljd skulle i sin tur kunna leda till att fartygsrustningarna och därmed även krigsberedskapen icke kunde upprätthållas i den utsträckning, som förutsattes i den beslutade marinorganisationen.

Med avseende å den produktiva personalen hava de sakkunniga i organisationsplanerna och personalberäkningstabellerna för fullständighetens skull

angivit det ungefärliga antalet arbetare vid respektive avdelningar och arbetsplatser, vilket dock icke får anses innebära, att de sakkunniga i allmänhet — med undantag dock för byggnadsdepartementen — ingått i någon prövning av behovet härav. Detta behov måste tydligtvis till en viss grad beroende av organisationen växla allt efter arbets- och medelstillgången.

II. Örlogsvarvens uppgifter.

De uppgifter, som under olika förhållanden ställas på örlogsvarven, kunna till sina huvuddrag angivas vara följande, nämligen att varven skola:

under såväl fred som krig underhålla sjökrigsmaterielen och flottans byggnader, tillhandahålla fartygen m. fl. erforderliga förråd samt bedriva tillverkning av vissa för marinen erforderliga förnödenheter ävensom i viss utsträckning nybyggnad av fartyg;

vid mobilisering på kortaste tid klargöra och utrusta sjökrigsmaterielen samt för marinens räkning i anspråk tagna handelsfartyg samt

under krig utgöra baser för sjöstyrkorna, dit fartygen vid behov kunna ingå för reparationer och förrådskompletteringar.

Dessutom hava varven även till uppgift att vid därstädes anordnade utbildningskurser meddela viss praktisk utbildning åt personal tillhörande underofficers- och sjömanskårerna.

Av förenämnda uppgifter torde otvivelaktigt de svåraste och mest omfattande vara de, som åligga varven dels vid mobilisering, då all sjökrigsmateriel skall med största möjliga skyndsamhet utrustas, och dels under krig, då förekommande reparationsarbeten taga en vida större omfattning än under fredstid och dessutom måste utföras med den största skyndsamhet. Om varven ej förmå fylla de krav, som därvid ställas på dem, kommer givetvis sjöförsvarets effektivitet att bliva i hög grad lidande. Med hänsyn till denna varvens karaktär att vara mobiliseringscentraler för flottan är det tydligt, att de icke kunna likställas med privata varvsanläggningar, vilkas hela verksamhet är inriktad på förhållandena under fred. Örlogsvarvens organisationsfråga bliver därför icke ett problem av övervägande civiltknisk innebörd, som kan lösas på samma sätt som inom den privata varvsindustrien. I stället måste denna fråga övervägas under oavlatligt fasthållande vid att organisationen i främsta rummet måste tillgodose varvens huvudändamål, nämligen deras militära uppgifter, samt först i andra rummet andra allmänna intressen. Även om man givetvis bör, så långt förhållandena det medgiva, taga all behörig hänsyn till dessa senare, torde det icke kunna fränkommas, att varvsorganisationen till sin allmänna karaktär är av militär natur och således centraliserad, med ledningen av och ansvaret för varvsverksamheten så långt möjligt samlad på en hand. Denna centrala ledning nödvändiggöres även därav, att den i hög grad olikartade verksamheten inom varvens särskilda departement, som betingar yrkeskunskap på vitt skilda områden, måste sammanhållas och samverka, så att arbetena bedrivs planmässigt och utan slitningar mellan de olika varvsorganen. Arbetena måste förlöpa jämsides och följdentligt på de särskilda departementen, så att målet för varvsdriften — exempelvis ett fartygs färdigställande i fullt rustat skick — vinnes under nära samarbete på kortast möjliga tid och på tekniskt bästa sätt. Även planläggningen i stort av verksamhetens bedrivande är i övervägande grad en militär angelägenhet, i den mån det gäller att avgöra, vilken del av sjökrigsmaterielen, som vid varje tidpunkt skall ägnas särskilda, mera kostbara underhållsarbeten, vilka fartyg som med hänsyn till sitt högre stridsvärde

i första hand böra hållas i gott skick o. s. v., allt omständigheter, vilka ur såväl krigsberedskaps- som ekonomisk synpunkt äro av synnerlig vikt.

III. Varvsledningen.

Nuvarande
organisation.

Styrelsen vid vartdera av flottans varv utövas av en varvschef, kommandör, vilken är i militärt hänseende underställd stationsbefälhavaren samt i tekniskt och ekonomiskt hänseende marinförvaltningen. För beredandet av ärenden, som tillhöra varvschefens ämbetsförvaltning, har varvschefen en expedition, i vilken tjänstgör en adjutant, officer av flottan, som föredrager militära ärenden, och en sekreterare, marinintendent, som föredrager civila ärenden. Till varvschefen är även anslutet varvskontoret, som förestås av varvskamreraren, marinintendent, och som åligger att med ledning av från varvsdepartementen inkomna uppgifter och varvschefens beslut verkställa fördelningen och bokföringen av varvets utgifter samt i övrigt biträda varvschefen med ärenden, som röra varvets ekonomi. Vid handläggningen av ärenden av juridisk beskaffenhet äger varvschefen påkalla biträde av advokatfiskalen vid stationen. För avgivande av yttranden över fartygens observationsjournaler samt över modeller, ritningar och förslag rörande materielen bildas en varvskommission med varvschefen som ordförande samt varvsdepartementscheferna som ordinarie ledamöter.

1925 års
försvars-
proposition.

Enligt 1925 års försvarsproposition hava ifrågasatts vissa jämkningar i de delar, som beröra varvsledningen, nämligen

dels inrättandet av en varvsintendentur vid vartdera varvet under ledning av varvsintendenten, marinintendent, direkt anknuten till varvschefen;

dels inrättandet av en varvskassa vid vartdera varvet, förlagd till varvskontoret;

dels och utvidgning av varvskommissionens arbetsprogram till att omfatta varvsdriften i allmänhet berörande frågor.

De sak-
kunniga.
Ledningen
av förråds-
verksamheten.

Frågan om varvsintendenturen komma de sakkunniga att behandla i samband med varvens förrådsverksamhet och få med hänvisning till vad därom anföres under avd. V. Varvens förrådsverksamhet föreslå, att varvskontoret uppdelas på två detaljer, den ena omfattande redovisning och bokföring och den andra den del av förrådsverksamheten, som ej avses förlagd till varvsdepartementen.

Varvschefens
expedition och
kontor.

Enligt de principer för expeditionstjänstens ordnande, som de sakkunniga ansett böra tillämpas i allmänhet inom förvaltningen, har för varvschefens expedition och varvskontoret beräknats ett gemensamt antal skrivbiträden, och förutsätta de sakkunniga, att, i den mån dessa biträden icke behöva tagas i anspråk för utförande av vissa bestämda åligganden inom de olika avdelningarna, de skola kunna gemensamt utnyttjas. Härigenom torde det bliva möjligt att, såsom de sakkunniga beräknat, minska antalet.

I avgivna yttranden över de sakkunnigas preliminära förslag hava varvscheferna såsom skäl mot en minskning av antalet kontors- och skrivbiträden framhållit den inom varvschefens expedition och kontor förekommande synnerligen omfattande expeditionsföringen och registreringen av handlingar.

Det ligger i sakens natur, att inom ledningen av varvens omfattande verksamhet alltid kommer att handläggas ett stort antal ärenden, som kräva personal för registrering och dylikt. Men detta utesluter icke, att en avsevärd minskning i detta arbete skulle genom förenklingar kunna åvägabringas, såsom de sakkunniga nedan skola påvisa.

Uti betänkande och förslag angående organisationen av flottans varv, av-

givet den 28 januari 1918 av sakkunniga för organisationen av de till flottans stationer hörande myndigheter, påyrkades bland annat en förenklad skriftväxling i tekniska frågor. Dessa sakkunniga framhöllo, att varvschefen med den komplicerade och vittomfattande verksamhet, som numera bedrevs å flottans varv, icke i allmänhet kunde ingå i prövning av de rent tekniska spörsmål, som på olika håll inom varvet uppstode i samband med förehavda arbeten. Att varvschefen i någon vidare utsträckning toge sig an de tekniska problemen i samband med varvsdriften, vore icke heller enligt de sakkunnigas mening betingat av rådande organisation, som fastmera förutsatte administrativ sammanhållning och ledning av verksamheten i och genom varvschefsämbetet.

De sakkunniga anförde vidare, att, då på senare tid marinförvaltningen i allt större omfattning plägat anlita varven för tekniska utredningar och varvsdepartementen å sin sida icke sällan tagit initiativ till tekniska ändringar av materielen, vilka förslag måste underställas överstyrelsens prövning, hade följden blivit, att en omfattande korrespondens i tekniska frågor utvecklats via varvschefen mellan de tekniska organen i överstyrelsen och å varven. Det syntes de sakkunniga vara en onödig omgång, att *all* skriftväxling i förenämnda frågor skulle passera varvschefen, och oförmånligt bland annat ur den synpunkten, att den honom påvilande arbetsbördan därigenom obehörligt utökades.

Fördens skull föreslogo de sakkunniga, att departementscheferna måtte tilldelas befogenhet att i rent tekniska frågor, som icke påverkade varvets anslagsbehov eller innebure någon ändring uti av varvschefen givna föreskrifter, direkt skriftväxla med marinförvaltningen. De sakkunniga framhöllo vidare, att det syntes dem ändamålsenligt, att denna skriftväxling kunde äga rum omedelbart med vederbörande avdelningschef inom ämbetsverket, men ansågo sig i detta hänseende icke böra framställa direkt förslag, då frågan huruvida en dylik anordning läte sig förena med arbetet i övrigt inom ämbetsverket låge utom deras uppdrag.

Sedan dessa sakkunniga avgåvo sitt förslag, har emellertid i samband med fastställandet av ny instruktion för marinförvaltningen den förändringen ägt rum, att arbetet inom ämbetsverket decentraliserats, i det att ledamot numera äger fatta beslut i hans befattning tillhörande ärenden av militärteknisk eller rent teknisk natur, såvida — förutom vissa andra inskränkningar — ej beslutet äger någon principiell innebörd av vikt. Om de ärenden, uti vilka marinförvaltningen skulle kunna direkt skriftväxla med vederbörande varvsdepartementschef, inskränktes till ovannämnda, så följde därav, att denna skriftväxling i själva verket komme att äga rum med vederbörlig avdelning i ämbetsverket, ehuru formen skulle bliva skrivelser från ämbetsverket, expedierade såsom avdelningsskrivelser.

Om varvschef vill hålla sig à jour med här nämnda tekniska ärenden inom någon verksamhetsgren, lär han icke sakna medel att förskaffa sig kännedom om innehållet i här omhandlad skriftväxling. Detta kunde för övrigt tänkas på ett fullt betryggande sätt möjliggjort därigenom, att även de marinförvaltningens skrivelser, som voro ställda direkt till vederbörande varvsdepartementschefer, och vice versa liknande skrivelser från departementscheferna till marinförvaltningen kuverterades eller inlämnades till varvschefen, varigenom han bereddes tillfälle att taga del av innehållet och ingripa, om han så funne påkallat.

Med införande av en sådan form för skriftväxlingen i nu omhandlade ärenden, vilket de sakkunniga för sin del vilja förordna, bortfölle skälet att registrera ifrågavarande ärenden i varvschefens expedition. Föreskrift i an-

given riktning torde kunna givas av nämnda ämbetsverk, som redan förut i vissa begränsade fall medgivit sådan direkt skriftväxling.

En lättnad i expeditionsföringen inom varvschefens expedition skulle vidare kunna vinnas genom att framställningar om utlåning av varvets transportmedel till lands och sjöss, bogseringar, biträde vid förtöjningar och dylikt ställdes direkt till chefen för ekippagedepartementet, som i regel skulle äga att enligt varvschefens direktiv avgöra dylika frågor. Sådant överflyttande av befogenheten synes visserligen kunna lämnas av varvschefen, men det torde finnas skäl för att föreskrift därom intoges i reglementet.

Genom de förenklingar i avseende å besiktninginstitutionen och formerna för inventeringars verkställande, som de sakkunniga i det följande föreslå, torde en viss avbelastning komma att följa i avseende å expeditionsföringen inom varvschefens expedition. De sakkunniga förutsätta därvid också, att uppgifter å kasserade och reparabla effekter, som grunda sig på inventeringar av inventarieuppbörder efter avrustning, skola ingå direkt till vederbörande departementschef.

En del andra ärenden, som avse rena verkställighetsåtgärder, torde med fördel kunna passera varvschefen utan att diarieföras. Hit höra undersökningsdokument, som inkomma från fartygen och avse komplettering under pågående expedition av inventariapersedlar, rekvisitioner å utredning m. m. Det torde vara fullt tillräckligt, att dylika handlingar, sedan de underkastats granskning av vederbörande adjutant, sekreterare, varvskamrerare eller förrådsintendent, påstämplas exempelvis »passerat varvschefen den / ; överlämnas till ..... för åtgärd» eller dylikt, samt att vederbörande för granskningen ansvarig tjänsteman därvid påtecknar sina initialer. Att belasta diariet med anteckningar rörande dylika handlingar, som i en eller annan form äro föremål för registrering på annat håll inom varvet, måste anses skäligen meningslöst.

Även i avseende å sådana tjänstledighetsansökningar från militär och civilmilitär personal tjänstgörande å varvet, vilka reglementsenligt skola avgöras av myndighet utom varvet och alltså endast passera varvschefen för att förses med anteckning rörande till- eller avstyrkan, synes registrering i varvschefens expedition i vanliga fall överflödig.

Vad slutligen angår den icke obetydliga affärskorrespondens med privata personer och firmor, som äger rum, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke registreringen borde, såsom praktiseras inom privata institutioner och i viss utsträckning redan äger rum vid departementen, ordnas enligt det s. k. dossiersystemet, varigenom en ingalunda oväsentlig lättnad vore att vinna.

I annat sammanhang skola de sakkunniga återkomma till frågan om underlättande av diarieföringen genom skrivelsernas rubricering m. m.

I anslutning till vad de sakkunniga anföra under avd. VIII. Besiktninginstitutionen föreslås, att besiktningssmannen anslutes till varvschefens expedition.

Besiktningssmannen.

Kassarörelsen.

Förslaget om inrättandet av särskilda varvskassor torde grunda sig på försvarsrevisionens förslag och de marina myndigheternas häröver avgivna yttranden angående lämpligheten av att sammanföra stations- och kassakontoren till ett organ med gemensam lokal, med samtidigt överflyttande till varvskontoret av den del av kassarörelsen, som rör varvet. Genom en dylik anordning ansågs medelsredovisningen kunna betydligt förenklas och dubbelbokföring undvikas. Vidare ansåg försvarsrevisionen, att kassagöromålen i varvskontoret kunde utföras av någon av de därstädes anställda kvinnliga befattningshavarna under kontroll av varvskamreraren eller annan lämplig tjänsteman.

De skäl, som anförts för inrättandet av särskilda varvskassor, synas de sakkunniga icke vara fullt övertygande. Den utredning i ärendet, som de sakkunniga verkställt, har ej heller bestyrkt, att en uppdelning av kassarörelsen skulle medföra någon förenkling av den betydendet, att en dylik förändring, vilken också skulle förorsaka vissa olägenheter, vore att förorda. En viss förenkling skulle visserligen ernås därigenom, att varvets kassa-ärenden skulle såväl avgöras som expedieras inom varvskontoret respektive varvskassan i stället för att, såsom för närvarande sker, anordningarna skola med särskild påskrift överlämnas till chefen för stationskontoret för erhållande av utbetalningsbeslut, varjämte av nuvarande organisation betingade förlöpande kollationer mellan kassakontorens bokföring å ena sidan och stations- respektive varvskontorets bokföring å den andra givetvis skulle efter uppdelningen bortfalla. För bokföringen i marinförvaltningen skulle en uppdelning medföra någon lättnad i vissa avseenden men, såsom nedan framgår, ökat arbete i andra.

Uppdelningen av stationens kassarörelse i två från varandra fristående kassor skulle nämligen betinga, att vid vardera stationen upplades tvenne girokonton i riksbanken i stället för ett, samt att tvenne kassarapporter skulle avgivas i stället för en. I den mån såväl stationsbefälhavare som varvschef ägde att å samma anslagstitlar disponera medel, komme redovisningen beträffande dessa titlar att inflyta i tvenne handlingar i stället för såsom för närvarande i en.

För bedömandet av i vad mån dubbelbokföring skulle kunna undvikas genom kassarörelsens uppdelning å station och å varv med ett kassakontor anslutet till vardera av stations- och varvskontoren torde först böra klargöras, i vad mån sådan dubbelbokföring äger rum. Såvitt de sakkunniga kunnat finna, består den däri, att beloppen å vederbörliga anslagstitlar bokföras såväl i stations- respektive varvskontoret som i kassan. Härvid är dock att bemärka, att de bägge slagen av bokföring ej hava samma ändamål. Under det att bokföringen i kassakontoret avser att å de anslagstitlar, som angivas i riksstaten, fördela inkomster och utgifter för att tjäna såsom underlag för uppgörandet av den för rikshuvudbokföringen avsedda kassarapporten, avser den bokföring, som verkställes i stations- respektive varvskontoret, att tjäna såsom material för anslagens redovisande och uppdelande å de till ett stort antal uppgående undertitlarna (dispositions- och statistisk bokföring). Även om kassakontoret sammansloges med stations- respektive varvskontoret, skulle en dylik dubbelbokföring sannolikt icke kunna undvikas, för såvitt icke samma bok användes för såväl anslags- som undertitlar, en anordning, som likvisst torde komma att visa sig mindre lämplig, särskilt med hänsyn till nödvändigheten av kassarapporternas snabba uppgörande. De kassarapporten kompletterande uppgifter, som för närvarande månatligen av stations- respektive varvskontoret avgivas till marinförvaltningen för att komplettera ämbetsverkets dispositionsbokföring, skulle sannolikt bli nödvändiga, även om kassarörelsen uppdelades. Även i ett annat avseende kan dubbelbokföring för närvarande sägas äga rum, i det att samma anordning gives tvenne nummer, ett i stations- respektive varvskontoret och ett i kassakontoret, varför kassakontoret måste föra en särskild liggare, som anger de nummer å samma anordning, som svara mot varandra. Å varvskontoret i Stockholm föres därjämte en särskild kollationeringsliggare för kontroll, i vad mån i varvskontoret bokförda belopp motsvaras av i kassaredogörelsen under månaden inflyta poster. Nu nämnda olägenheter, vilka skulle upphöra, därest kassarörelsen uppdelades, torde emellertid icke vara av någon större betydelse eller förorsaka nämnvärt ökat arbete.

En uppdelning av kassarörelsen synes icke komma att medföra någon

minskning i antalet redovisningshandlingar eller i antalet slag av böcker som föras. Däremot blir följderna av en uppdelning, att samma slags böcker måste föras i såväl stationskassan som i varvskassan.

Såsom torde framgå av vad ovan anförts synes ur redovisnings- och bokföringssynpunkt icke mycket vara att vinna med att överflytta varvets kassarörelse till varvskontoret, och, enligt vad de sakkunniga i övrigt inhämtat, torde den nuvarande kassarörelsen i stort sett fungera väl. Härtill kommer, att en uppdelning i tvenne kassor innebure en åtgärd i riktning motsatt den tendens, som numera gör sig gällande inom statsförvaltningen i allmänhet, åsyftande att så mycket som möjligt koncentrera kassaväsendet.

En uppdelning av kassarörelsen på ifrågasatt sätt synes därför motiverad endast under förutsättning, att väsentliga besparingar av personal och kostnader därigenom kunde ernås. Så torde emellertid icke bliva fallet. Genom kassans lokala anslutning till stationskontoret och införandet av kassadagar kan visserligen den i kassan tjänstgörande personalen i viss utsträckning även användas för arbeten inom stationskontoret. Emellertid lär den nyinrättade varvskassan icke kunna skötas av den personal å varvskontoret, som försvarsrevisionen förutsatt, därest de krav, som ställas på ett modernt kassaväsende, skola tillgodoses. Då kassarörelsen vid varvet kunde beräknas bliva av samma omfattning som den vid stationen utom varvet, borde den förra även erhålla samma organisation som den senare. Varvets kassaförvaltning borde sålunda bestå av varvskamreraren såsom beslutande i kassaärenden samt en kassör och en kassakontrollant. Detta skulle betinga en ökning av varvskontorets personal utöver den försvarsrevisionen beräknat.

Då inrättandet av särskilda varvskassor under alla förhållanden torde kräva personalökning, kan det ifrågasättas, huruvida icke den för stations-, varvs- och kassakontoren avsedda personalen skulle bättre kunna utnyttjas och sålunda dess arbetsförmåga bättre tillgodogöras staten genom bibehållandet av en gemensam kassa med så ringa antal personal, att denna i allmänhet bereddes full sysselsättning å tjänstgöringsplatsen.

Till de för bibehållandet av en gemensam kassa från personalsynpunkt anförda skälen komma även lokala hänsyn. Anordnandet av nya kassakontor med dess jämförelsevis dyrbara inredningar medföra kostnader. Enligt vad de sakkunniga inhämtat skulle exempelvis den ifrågasatta anslutningen i lokalt hänseende mellan stations- och kassakontoren i Karlskrona betinga en kostnad av omkring 18,000 kronor, vartill skulle komma kostnaderna för inredande av kassalokal i varvskontoret därstädes. Vad angår Stockholms station skulle en eventuell förflyttning av stationskontoret till stationsbefälhavarens ämbetsbyggnad, i vilken kassakontoret är inrymt, med förefintliga lokala förhållanden icke för närvarande låta sig genomföras. Om stationskassan åter inrymdes i stationskontorets nuvarande lokal, skulle den erhålla mindre lämplig förläggning. Härtill kommer, att kostnaderna för inredning torde bliva avsevärda. Inredande av kassalokal i omedelbar anslutning till varvskontoret skulle givetvis också medföra kostnader. Med hänsyn till nu anförda förhållanden måste en uppdelning av kassarörelsen vara ägnad att inge starka betänkligheter.

För att emellertid tillgodose kravet på förenklingar synes det de sakkunniga lämpligt, att den omgång, som enligt vad ovan anförts förefinnes i fråga om anordningarnas expedierande, undanröjes därigenom, att varvskamreraren tillägges befogenhet att besluta i kassaärenden, som beröra varvets förvaltning. Därigenom skulle anordningsbesluten kunna expedieras direkt från varvskontoret till kassan. Ett anordningsbeslut av varvskamreraren skulle sålunda i kassan äga samma giltighet som ett dylikt beslut av chefen för stationskontoret. Då kassan i övrigt skulle liksom för närvarande vara un-

derställd chefen för stationskontoret, måste fortfarande alla checker under-tecknas av denne, liksom rekvirerandet av penningar från marinförvaltningen för såväl stationens som varvets behov fortfarande bleve en angelägenhet, som skulle tillkomma stationsbefälhavaren ensam.

Ovan förordat sätt för expedierandet av varvets anordningar har av sta-tionsmyndigheterna i Stockholm tillstyrkts, medan motsvarande myndigheter i Karlskrona avstyrkt detsamma under förmenande, att chefen för stations-kontoret, med mindre att varvets anordningar passerade honom i och för verkställande av vissa kontrollanteckningar, icke kunde utöva den kontroll av kassan, som reglementsenligt åläge honom.

De sakkunniga, som jämväl inhämtat, att dylika kontrollanteckningar icke verkställas å stationskontoret i Stockholm, hava icke funnit de av stations-myndigheterna i Karlskrona anförda skälen mot den föreslagna anordningen övertygande. Då ej heller den på sin tid av de s. k. marinens redovisnings-sakkunniga verkställda utredningen med förslag till införande av nu gällande system för medelsredovisningen giver stöd åt nämnda skäl, hava de sakkun-niga icke funnit anledning frångå sin uppfattning i nu förevarande fråga.

Till frågan, i vad mån kravet på förenkling i avseende å kassaväsendet i övrigt kan tillmötesgå, skola de sakkunniga återkomma i sammanhang med redogörelsen för den ekonomiska förvaltningen vid stationerna utom varven. Slutligen förutsätta de sakkunniga, att, i den mån så är möjligt, det med medelsredovisningen förenade arbetet, vare sig det nu rör varven eller stationerna i deras helhet, icke skall göras vidlyftigare än vad som är strängt nödvändigt.

På grund av vad ovan anförts anse de sakkunniga, att särskilda varvs-kassor icke böra inrättas, utan att den vartdera varvet avseende kassarörelsen bör ordnas så, att beslut i kassaärende fattas av varvskamreraren och verk-ställigheten av beslutet överlämnas till den för station och varv gemensamma kassan.

Ett med kassarörelsen nära sammanhängande spörsmål, nämligen i vad mån nuvarande former för utbetalning av varvsarbetarnas avlöning böra undergå förändring, har varit föremål för de sakkunnigas överbägande.

För närvarande tillgår så, att arbetarna vid ett visst departement eller vid vissa grupper därav inom sig utse 2 man, vilka hava att enligt å veder-börande departementskontor uppgjord avlöningslista såsom arbetarnas om-bud i stationens kassa avhämta avlöningen samt därefter fördela densamma. Avlöningen utbetalas i allmänhet varje fredag, och äro ombuden sysselsatta med det förberedande arbetet större delen av nämnda dag.

Mot systemet ifråga har erinrats bland annat följande. Att under pågå-ende arbeten taga arbetare till det antal, som för närvarande förekomme, från deras arbete under längre eller kortare tid i och för göromål, som egentligen vore för dem främmande, vore uppenbarligen till stort förfång för driften. Förutom det att den förlorade arbetstiden innebure en inga-lunda oväsentlig direkt förlust, medförde systemet även andra olägenheter med åtföljande indirekta kostnader. Avlöningsombuden vore nämligen van-ligen äldre yrkesarbetare, som handhade arbetsmaskiner, till vilka icke gärna andra arbetare fördelades under de ordinaries frånvaro, varav följde, att maskinerna ifråga därunder icke kunde hållas i drift, eller också hade före-nämnda ombud under sig hantlangare, vilka under ombudens bortovaro icke kunde tillfullo utnyttjas. Det hela resulterade ofta i skadliga avbrott med understundom förseningar av ganska brådskande arbeten.

För att råda bot härför hava å varvet i Stockholm framställtts alternativa förslag, varav ett av samtliga departementschefer biträtt förslag går ut på att till respektive departementskontor överlämna bestyret med avhämtningen

Sättet för
utbetalning av
varvs-
arbetarnas
avlöning.

av avlöningsmedlen i kassakontoret och med utbetalningen av desamma till arbetarna. Lämplig person tillhörande departementets kontorspersonal skulle få till åliggande att med erfordrerligt biträde och på tjänstemannaansvar utföra ifrågavarande göromål och bestyrka utbetalningarna, eventuellt mot åtnjutande av särskild ersättning.

Att i förevarande fråga framlägga något formligt, i detalj utarbetat förslag hava de sakkunniga icke ansett lämpligt men vilja för sin del förorda en förändring av det nuvarande sättet för utbetalande av varvsarbetarnas avlöning enligt de riktlinjer, som ovan angivits.

Varvs-
kommissionen.

För behandling av vissa frågor rörande förslag till förändringar å fartygen m. m. finnes vid vardera stationen en varvskommission med varvschefen såsom ordförande och samtliga varvsdepartementschefer såsom ordinarie ledamöter samt bestående i övrigt av de varvschefen underlydande officerare eller tjänstemän vid mariningenjörkåren, vilka han därtill förordnat. Protokollsförare utses av varvschefen. Tillfälligt kan för utredande av särskild fråga biträde av utom varvet tjänstgörande officer eller tjänsteman vid stationen påkallas efter framställning hos stationsbefälhavaren.

Varvskommissionens uppgift är att avgiva yttrande över fartygens observationsjournaler samt över modeller, ritningar och förslag rörande materielen, som till granskning hänskjutas, varvid dock de beräkningar, varpå uppgjorda ritningar m. m. äro grundade, icke skola utgöra föremål för kommissionens granskning.

Varvskommissionens uppgift och verksamhet är sålunda mycket begränsad och avser icke den egentliga varvsdriften. För dennas ordnande i stort har varvschefen dock ofta behov av samråd med representanter för varvets skilda verksamhetsområden, varför även praxis efter hand utvecklats därhän, att varvschefen kallar departementscheferna och andra varvets tjänstemän till sammanträden för diskussion i frågor, som röra varvets angelägenheter, arbetarfrågor o. d.

Vad särskilt angår handläggningen av varvsarbetarna berörande avtals- och lönefrågor hava, på grund av att arbetarna numera äro organiserade och förhandlingar med representanter för respektive organisationer äga rum, dylika sammanträden, vid vilka sammansättningen av de deltagande i huvudsak är densamma som i varvskommissionen, efter hand erhållit ökad betydelse. Den alltjämt fortskridande utvecklingen och utvidgningen av varvens verksamhet har också bidragit till att framhäva betydelsen av gemensamma överläggningar i allmänna angelägenheter.

Såsom ovan nämnts har i 1925 års försvarsproposition också framhållits, att varvskommissionens verksamhet och arbetsprogram borde utvidgas till att omfatta varvsdriften i allmänhet berörande frågor.

För sin del anse de sakkunniga, att den fullt naturliga utveckling, som ägt rum, också borde komma till uttryck i reglementet genom ändrade bestämmelser ifråga om varvskommissionens verksamhet, varvid ock vissa ändringar ifråga om dess sammansättning synas böra vidtagas.

Sålunda bör varvskommissionen endast bestå av varvschefen såsom ordförande och departementscheferna såsom ledamöter. Enligt varvschefens bestämmande kallas till sammanträde de departementschefer, inom vilkas verksamhetsområde i ett eller annat hänseende det ärende ligger, som skall behandlas, varvid liksom för närvarande minst 2 ledamöter jämte ordföranden böra vara närvarande. Enligt varvschefens bestämmande böra honom underlydande kunna tillkallas för att inför kommissionen lämna upplysningar vid ärendens behandling, liksom även departementscheferna böra medgivas rätt att för samma ändamål beordra dem underlydande officer eller civilmilitär tjänsteman, som biträtt vid ifrågavarande ärendes bered-

ning, att vid sammanträde närvara. Vidare bör varvschefen för utredande av särskild fråga kunna såsom hittills hos stationsbefälhavaren begära beordrande av utom varvet tjänstgörande officer eller civilmilitär tjänsteman att tillhandagå kommissionen med upplysningar.

Varvskommissionen bör liksom hittills utgöra ett rådgivande organ och endast äga att i förelagda frågor göra uttalanden. För förandet av protokoll vid sammanträdena bör varvschefen utse inom varvschefens expedition tjänstgörande officer eller marinintendent, allt efter ärendenas beskaffenhet. Då varvschefen till marinförvaltningen avgiver skrivelse i fråga, som handlagts i varvskommissionen, bör utdrag av kommissionens protokoll medfölja.

I avseende å föredragningsordning och ledamot tillkommande reservationsrätt ifrågasätta de sakkunniga ingen ändring i nuvarande bestämmelser.

Varvskommissionens verksamhet och befogenhet bör alltså genom reglementsföreskrifter ordnas så, att kommissionen blir ett organ, inom vilket varvschefen efter att hava inhämtat departementschefernas förslag förbereder dels framläggandet av förslag till beräkning av utgifterna under följande år i de delar, vilkas förvaltning tillhör varvschefen, samt förslag till arbetsplan, dels ock meddelandet av erforderliga allmänna föreskrifter rörande såväl planläggningen av och ordningsföljden vid fartygens beredskapsförläggande som även förrådsverksamheten, personalens avlöning och andra till en rationell och likformig varvsdrift hörande spörsmål.

De årliga avlöningskostnaderna för varvsledningen, organiserad enligt de sakkunnigas förslag, komma att beträffande Karlskrona varv understiga de nuvarande kostnaderna med omkring 7,000 kronor, medan ifråga om Stockholms varv någon nämnvärd besparing icke uppstår. Härvid är dock att märka, att i den föreslagna varvsledningen vid vartdera varvet ingår viss personal, som för närvarande hänföres till förrådsverksamheten eller besiktning sinstitutionen.

På grund av vad ovan ifråga om varvsledningens ordnande anförts och med hänvisning till de sakkunnigas förslag beträffande organisationen av varvens förrådsverksamhet samt besiktning sinstitutionen få de sakkunniga föreslå:

att av de för vartdera varvskontoret beräknade marinintendenterna en avses att utöva inseeendet över allmänna materialförrådet och enligt varvschefens bestämmande biträda varvschefen med handläggning av förrådsärenden;

att besiktning smannen vid stationen underställes varvschefen och anslutes till hans expedition;

att bestämmelser utfärdas för åstadkommande av de förenklingar i avseende å skriftväxling och expeditionsföring, som ovan förordats;

att varvskamreraren, utan att särskild kassa för varvet inrättas, skall vara beslutande i varvet avseende kassaärenden; skolande besluten överlämnas till stationens kassa för verkställighet;

att frågan om ändrat sätt för utbetalande av varvsarbetarnas avlöning enligt av de sakkunniga angivna riktlinjer måtte bliva föremål för utredning genom marinförvaltningens försorg;

att varvskommissionen erhåller den organisation och de vidgade uppgifter, som ovan föreslagits;

att personal tillhörande de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga fördelas till tjänstgöring inom varvsledningen vid vartdera varvet med ledning av närslutna personalfördelningstablä (Bil. A); samt

att för varvsledningens ordnande i övrigt vid vartdera varvet enligt av de sakkunniga ovan angivna riktlinjer och för beräkning av personalbehovet förut

Kostnads-
besparingar.

Samman-
fattning.

omnämnda, för varven i Karlskrona och Stockholm var för sig uppgjorda organisationsplaner med tillhörande personalberäkningstabläer måtte tjäna till ledning.

IV. Varvsdepartementens verksamhet.

A. Översikt av nuvarande organisation.

Med hänsyn till att i tidigare verkställda utredningar utförligt redogjorts för varvens organisation hava de sakkunniga för undvikande av vidlyftighet inskränkt sig till att i det följande endast lämna en orienterande översikt av varvsdepartementens verksamhet och inre organisation för att tjäna såsom underlag för bedömandet av de organisatoriska spörsmål, vilkas lösning är förbunden med utförandet av det de sakkunniga lämnade uppdraget. I den mån mera uttömmande upplysningar i något avseende till äventyrs skulle för nämnda ändamål visa sig behövliga, få de sakkunniga hänvisa till de utredningar, som på sin tid och från olika synpunkter verkställts av sakkunniga för organisation av bokföringen och kontrollen vid flottans varv (1911), sakkunniga för modernisering av flottans varv (1915), sakkunniga för organisation av till flottans stationer hörande myndigheter (1918) m. fl.

Varvsdepartementen.

Med bortseende i viss mån från förrädsverksamheten är verksamheten å varven fördelad till de olika varvsdepartementen, 6 till antalet å vardera varvet, nämligen artilleri-, byggnads-, ekipage-, ingenjör-, min- och torpeddepartementen. Av dessa kunna artilleri-, min- och torpeddepartementen, vilkas chefer utgöras av officerare, specialutbildade inom de olika vapengrenarna, betecknas såsom vapentekniska departement, vilkas huvudsakliga uppgifter äro inriktade på tillverkning och underhåll av till fartygen hörande vapen och för deras betjänande erforderlig utredning.

Verksamhetens olika natur.

Verksamheten vid de olika departementen och deras verkstäder är givetvis av mycket olika karaktär, allt efter som densamma avser nytillverkning respektive nybyggnad eller underhåll av fartyg, byggnader, dockor m. m. eller till fartygen hörande vapen, ammunition och annan materiel. Vid samtliga departement — vid byggnadsdepartementet dock endast i ringa grad — avser verksamheten förutom nytillverkning och underhåll även fartygens ut- och avrustning samt förläggande i beredskap. Beredskapsförläggningen innebär, att fartyget allt efter graden av beredskap skall efter viss bestämd tid vara färdigt att utgå på expedition. Detta betingar dels att vissa förråd skola finnas ombord, dels att fartyget i övrigt befinner sig i ett sådant skick, att den slutliga utrustningen av detsamma kan försiggå inom en viss på förhand bestämd maximitid.

Verksamheten vid ingenjördepartementet, som givetvis även är förlagd till fartygen och andra arbetsplatser, kan sägas till övervägande del utgöra verkstadsdrift, medan vid artilleri-, min- och torpeddepartementen förekomma dels verkstadsdrift, dels i stor omfattning förrädsverksamhet, i det verksamheten vid de sistnämnda departementen till stor del avser tillsyn och underhåll av i ammunitions- och inventarieförråden ingående materiel. Verksamheten vid ekipage- och byggnadsdepartementen avser huvudsakligen utförandet av yttre arbeten, ehuruval, särskilt vad angår ekipagedepartementet, även vid dessa departement förekomma verkstadsdrift och förrädsverksamhet.

Emellertid hava förhållandena i nu nämnda avseenden utvecklats sig olika på de båda varven. Sålunda är numera flottans tillverkning av artilleriesmateriel nästan uteslutande koncentrerad till artilleridepartementets i Karls-

krona artilleriverkstäder, som inrättats för modern verkstadsdrift, under det att verksamheten vid artilleridepartementet i Stockholm huvudsakligen är att betrakta såsom förrådsverksamhet. På samma sätt är tillverkningen av marinens torpedmateriel förlagd till torpedverkstaden i Karlskrona, medan åter minmaterielen tillverkas vid minverkstaden i Stockholm. Tillverkningen av flygmateriel är likaledes förlagd till varvet i Stockholm i till torpeddepartementet hörande verkstäder. Vid ekipagedepartementets repslagarbana i Karlskrona bedrivs en ganska betydande tillverkning av tågvirke, vartill motsvarighet icke finnes i Stockholm. Vissa nybyggnader av fartyg kunna och pläga utföras vid ingenjördepartementets verkstäder i Karlskrona, medan vid motsvarande departement i Stockholm under de senare åren icke förekommit sådan nybyggnad.

I allmänhet är sålunda den del av verksamheten, som avser nybyggnad eller nytillverkning, förlagd till Karlskrona varv, och överhuvud taget är verksamheten vid detta senare varv betydligt mera omfattande än vid varvet i Stockholm, vilket förhållande givetvis också har sin grund däri, att de större fartygen i allmänhet äro fredsförlagda till Karlskrona station. Denna skillnad ifråga om verksamhetens omfattning framträder också vid en jämförelse mellan antalet anställda civila arbetare, som i Karlskrona utgör omkring 1,450 mot omkring 650 i Stockholm.

För utförande av vissa arbeten användes i stor utsträckning även militär personal, både underofficerare och manskap tillhörande såväl däck- som maskin- och hantverksavdelningarna. Sålunda voro enligt uppgift för januari månad 1926 tjänstgörande vid Karlskrona varv omkring 200 underofficerare samt omkring 200 man tillhörande sjömanskåren ävensom omkring 80 värnpliktiga. Motsvarande siffror å Stockholms varv voro 110 underofficerare, 100 man av sjömanskåren samt 40 värnpliktiga.

Departementens allmänna organisation förete givetvis en något växlande bild allt efter storleken och de speciella förhållandena; huvuddragen äro dock gemensamma. Ledningen av ett departement utövas av departementschefen inom de gränser för hans befogenhet, som angivas i reglemente för marinen eller i av marinförvaltningen eller varvschefen utfärdade särskilda bestämmelser och beslut.

Departementschefens expedition eller, såsom den benämnes, »departementskontoret», förestås av en kontorsföreståndare med benämning kontrollant, vilken utom vid mindepartementet i Stockholm — där kontrollanten är underofficer på varvsstat — tillhör månadslönarestaten. Till sitt biträde har kontrollanten erforderligt antal kontorister och skrivbiträden, manliga eller kvinnliga, med anställning antingen såsom månads-, dag- eller timlönare.

I departementskontoret ingår en redovisningsavdelning, vid vilken är anställd civil bokföringspersonal. Vid de flesta departement finnes också ett ritkontor med civil ritpersonal.

Till ett departement hörande verkstäder och ständiga arbetsplatser utgöra arbetsavdelningar, vilka med hänsyn till arbetsindelning och bokföring äro sammanförda i arbetsgrupper. För speciellt och självständigt arbetsområde avsedd arbetsavdelning kan likställas med arbetsgrupp. Ledningen av en arbetsgrupp utövas av en arbetschef, officer eller ingenjör; arbetsavdelning förestås av en avdelningsföreståndare, som kan vara antingen underofficer, stam- eller pensionerad, eller verkmästare, mästare eller och förman.

För verkställandet av anteckningar rörande arbetarnas arbetstid, utskrivandet av ackordsedlar m. m. har arbetsledningen till sitt direkta biträde särskild personal. Vanligen är allt bokföringsarbete sammandraget för varje

Departemen-
tens allmänna
organisation.

arbetsgrupp till ett arbetsgruppskontor under ledning av en uppbördsman (månadslönare), så benämnd emedan han redovisar arbetsgruppens behållningsförråd av materialier samt verktyg och andra inventarier. Vid vissa departement är bokföringen numera centraliserad till departementskontorets bokförings- och redovisningsavdelning.

Det nuvarande bokföringssystemet är grundat på självkostnadsprincipen, vilket innebär, att varje titel — d. v. s. konto, som upplägges för visst eller vissa arbeten — debiteras de verkliga kostnaderna för material och arbetslöner. Detta kräver givetvis förändret av mycket detaljerade anteckningar, som sker å olika slags kort. Vid varje månads slut sammanföres uppgifterna från korten till en titelredogörelse, vilken avlämnas till det centrala bokförings- och redovisningsorganet, varvskontoret, där den egentliga bokföringen sker. Departementens bokföring är alltså primär och avser att utgöra underlag för bokföringen i varvskontoret.

De särskilda departementens verksamhet och dess organisation.

Såsom redan nämnts är visserligen själva organisationen likartad vid båda varven och de olika departementen, men den verksamhet, som bedrivs, företer avsevärda olikheter, varför den inre organisationens detaljer också väsentligt avvika dels vid de olika departementen, dels vid de båda varven, vilket närmare framgår av nedannämnda översikt och närslutna uppgift å nuvarande indelning i arbetsgrupper och arbetsavdelningar och dessas benämningar (Bil. B).

Artilleridepartementet.

Vid artilleridepartementet i Karlskrona bedrivs tillverkning och reparation i artilleriverkstaden med tillhörande underavdelningar — såsom maskinverkstad, smedja och bleckslageri, filar- och monteringsavdelning, hylspressningsavdelning, gevärsförråd m. m. — av projektiler, kogor, ammunitionslådor, karduser, gevärs- och kanondelar m. m. I ett fyrverkslaboratorium ävensom i utanför varvet belägna krut- och ammunitionsförråd utföras arbeten, som avse laddning av projektiler, tillverkning av fyrverks-persedlar m. m., och vid skjutbanan försiggå prov- och inskjutningar.

Även vid departementet i Stockholm finnes en artilleriverkstad, belägen å Galärvarvet, samt arbetsavdelningar såväl å Galärvarvet som å Skeppsholmen ävensom krut- och ammunitionsförråd utom varvet. Artilleriverkstaden är av betydligt mindre omfattning än i Karlskrona och utför numera praktiskt taget endast reparationsarbeten.

I artilleridepartementens verksamhet ingår tillsyn, vård och underhåll av artilleriinventarie- och artilleriammunitionsuppbördsorna. Antalet arbetare vid artilleridepartementet i Karlskrona utgör omkring 130 och i Stockholm omkring 30.

Byggnadsdepartementet.

Såsom namnet anger har byggnadsdepartementet till uppgift att utföra sådana arbeten, som äro av byggnadsteknisk natur och avse byggnader, vägar, planteringar m. m. inom såväl varvets som ock stationens utom varvet områden. Både i Karlskrona och Stockholm finnas vissa av verksamheten betingade verkstadsanordningar av mindre omfattning. För närvarande är verksamheten vid departementet i Stockholm jämförelsevis omfattande på grund av pågående dockbygge.

Antalet arbetare utgör för närvarande vid departementet i Karlskrona omkring 140; motsvarande antal i Stockholm utgör omkring 100, av vilka senare dock en stor del är tillfälligt anställd för dockbygget.

Ekipagedepartementet.

På grund av att större delen av flottans tonnage är förlagt till varvet i Karlskrona, däribland alla segelfartygen, har verksamheten vid ekipagedepartementet därstädes en förhållandevis stor omfattning. Den industriella verksamheten bedrivs vid segelsömmare-, flagg- och tapetserareverkstäder, i en tackelkammare samt en repslagarbarana, vid vilken sistnämnda marinens hela behov av tågvirke framställs.

För yttre arbeten och transporter finnes en s. k. sjöreserv med tillhörande bogserbåtar, pråmar m. m. samt en varvsbod med tillhörande kronostall, automobiler och anordningar för lyftning, förhalning, lossning m. m.

Till departementets verksamhet hör även brandväsendet, varvets bevakning genom poliskåren samt tillsynen och vården av skepparinventarier och styrmansinventarier (sjöinstrument- och sjökarteförrådet).

Vid departementet i Stockholm finnes i huvudsak motsvarande anordningar och arbetsplatser med undantag av, såsom redan nämnts, repslagarbanan.

Antalet arbetare vid ekipagedepartementet i Karlskrona utgör omkring 90; motsvarande antal i Stockholm utgör omkring 30.

En väsentlig del av vid ekipagedepartementen förekommande arbeten utföres med tillhjälp av militär arbetskraft.

Såsom förut blivit nämnt är den mest betydande verkstadsrörelsen förlagd till ingenjördepartementet. Å båda varven finnes ett stort antal verkstäder och arbetsplatser, mer eller mindre lokalt spridda, såsom maskinverkstäder, gjuteri, smedja, kopparslageri-, bleckslageri-, ångpanne-, rörmakeri-, filar- och galvaniseringsverkstad, svetsningsavdelning, snickar-, båtbyggeri- och målarverkstad ävensom elektrisk verkstad samt en del andra anordningar, som slipar, dockor, kraftcentral m. m. Vid departementet i Karlskrona finnes därjämte en oljefabrik.

Ingenjördepartementet.

I ingenjördepartementets uppgifter ingår även tillsynen och vården av maskin-, elektriska och timmermansinventarier. Antalet arbetare utgör i Karlskrona omkring 950 och i Stockholm omkring 350.

Verksamheten vid mindepartementet i Karlskrona är av mycket ringa omfattning och avser endast tillsyn, vård och underhåll av mininventarier, vartill även hör telefon-, telegraf- och dylik materiel, samt minammunitionsuppbörden. Verkstadsrörelse i egentlig mening saknas.

Mindepartementet.

Vid departementet i Stockholm är däremot verksamheten mera omfattande. Tillverkning och färdigställande av minmateriel försiggår vid en å skeppsholmssidan belägen med moderna maskiner utrustad minverkstad, vartill komma monteringsverkstad och tändmedelsverkstad. Vissa arbeten verkställas vid kruthuset å Bergholmen.

Antalet arbetare utgör i Karlskrona omkring 10 samt i Stockholm omkring 50.

Den egentliga verkstadsrörelsen vid torpeddepartementet i Karlskrona är koncentrerad till torpedverkstaden och dess olika underavdelningar såsom maskinverkstad, smedja, filaravdelning, avdelningar för prov och undersökningar, avsyning m. m. Verksamheten försiggår även vid ett torpedförråd med tillhörande mindre verkstad, vid en torpedinskjutningsstation m. fl. arbetsplatser, vartill kommer en radioavdelning ävensom utom varvet belägna krut- och ammunitionsförråd för förvaring av torpedammunition.

Torpeddepartementet.

Vid departementet i Stockholm finnes å skeppsholmssidan dels en mekanisk verkstad, som dock till övervägande del tages i anspråk för tillverkning av flygmateriel, dels torpedförråd med tillhörande mindre verkstad, radioverkstad och radioprovrum. Å Galärvarvet finnes en flygverkstad för tillverkning och reparation av flygplan m. m. samt hangar och slip för vården av nämnda materiel. Härtill komma krut- och ammunitionsförråd utom varvet för förvaring av torpedammunition.

I torpeddepartementens verksamhet ingår tillsyn, vård och underhåll av torped- och radioinventarier samt torpedammunitionsuppbörden. Antalet arbetare utgör vid departementet i Karlskrona omkring 130 och vid departementet i Stockholm omkring 90.

Kraftcentral.

Såsom ovan nämnts finnes vid vardera varvet en under ingenjördepartementet lydande elektrisk kraftcentral, vilken vid varvet i Karlskrona är utrustad dels med självständiga kraftkällor för alstrande av elektrisk energi, dels med transformatorer, motorer och omformare för mottagande av elektrisk energi från stadens elektricitetsverk, vid varvet i Stockholm endast utrustad med sistnämnda aggregat. Kraftcentralen är organiserad såsom en självhushållande verksamhet; inkomster och utgifter bokföras, oberoende av övrig omkostnadsberäkning, å särskild titel. Från kraftcentralen distribueras mot ersättning enligt fastställda taxor elektrisk energi för belysning och kraft till såväl varvet och stationen utom varvet som även till vid stationen förlagda fartyg.

Yrkeskurser
m. m. för
flottans man-
skap.

En viktig och ganska omfattande del av varvsdepartementens verksamhet utgöres av de enligt gällande skolreglemente där anordnade yrkeskurserna och särskilda kurserna för flottans manskap. Sålunda anordnas:

vid artilleridepartementet rekryt-, korprals- och underofficerskurser för vapensmeder;

vid ingenjördepartementet rekryt-, korprals- och underofficerskurser för timmermän, korpralskurs för skepps-, torped- och undervattensbåteldare samt underofficerskurs för skeppseldare; särskilda verkstadskurser samt dykar- kurser för eldare och hantverkare ävensom elektrotekniska kurser för maskinister m. fl.;

vid mindepartementet verkstadskurser för utbildning av minmatrosor till minhantverkare samt

vid torpeddepartementet rekryt-, korprals- och underofficerskurser för torpedhantverkare samt korprals- och underofficerskurser för torped- och undervattensbåteldare.

Antalet elever vid förenämnda kurser utgjorde i januari månad 1926 å Karlskrona station omkring 110 och å Stockholms station omkring 60 man.

Beträffande meromnämnda kurser hava såväl varvschefen som departementscheferna vissa i skolreglementet angivna åligganden och befogenheter. För kursernas verksamhet finnas vid en del departement särskilt anordnade instruktionsverkstäder.

Lokala för-
hållanden m. m.

Av den lämnade redogörelsen torde hava framgått, att den del av varvens verksamhet, varom här är fråga, präglas av en ganska långt driven decentralisation, en omständighet som torde vara orsakad dels utav behovet av specialisering, dels av de lokala förhållandena. I avseende på sistnämnda förhållanden framgår av såsom särskilda bilagor närslutna, över de båda varven var för sig uppgjorda kartor (Bil. 1), att såväl i Karlskrona som i Stockholm de olika departementen och deras etablissement äro spridda över en stor yta med i vissa fall relativt stora avstånd däremellan, ävensom att kommunikationen, vad Stockholms varv angår, försvåras genom att varvsområdet är genomskuret av vatten, som därtill utgör allmän farled.

B. Utredning och förslag.

1. För varven gemensamma frågor.

Minskning av
den admi-
nistrativa per-
sonalen i
allmänhet.

Förutom sammanförande av departement och andra förändringar i varvsorganisationens huvuddrag betingar, såsom inledningsvis framhållits, genomförandet av den nya marinordningen på grund av kader- och anslagsminskningen — varav för varvens vidkommande minskningen av anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. är av avgörande inverkan — även betydande inskränkningar och omläggningar av den inre organisationen

med ändamål att frigöra administrations- och kontorspersonal och över huvud personal, som, utan att effektiviteten i varvens verksamhet äventyras, kan undvaras.

Enligt de sakkunnigas uppfattning kan detta i viss utsträckning ske på så sätt, att arbetsgrupper eller avdelningar, som äro av mindre omfattning och med avseende å arbetets natur likartade, sammanföras under gemensam arbetsledning, ävensom att arbetsledningen, där så kan ske, i övrigt beskåres. I viss mån synes under krigsåren en tendens gjort sig gällande att befordra mästare och förmän, som visat sig särskilt dugliga, till respektive verkstäres och mästare, utan att anställningens natur, åtminstone under normala förhållanden, i och för sig motiverat dylik befordran, varjämte på grund av den i samband med mobiliseringen ökade verksamheten arbetsledningen undergick en icke oväsentlig utökning. Visserligen hava under de senare åren både ifråga om teknisk personal och kontorsanställda erkännansvärda ansträngningar gjorts från varvens sida att minska denna personal, men av personliga hänsyn torde inskränkningarna hava begränsats till i stort sett sådana, som möjliggjorts genom normal avgång. Då det nu med hänsyn till de begränsade anslagsmedlen är nödvändigt att verkställa ytterligare personalminskningar och möjlighet beretts att med ekonomiskt vederlag frigöra icke oundgängligen nödvändig personal, bör sålunda dylik eller överkvalificerad personal avskedas i den utsträckning, som med hänsyn till statens intressen är möjligt och välgrundat.

För erhållande av en såvitt möjligt fast utgångspunkt för bedömandet, huruvida och i vad mån den administrativa personalen dels kunde anses vara större i förhållande till den produktiva personalen, än som vore rimligt, dels kunde medgiva en nedskärning, utan att organisationens effektivitet därav bleve lidande, hava de sakkunniga med ledning av från varvscheferna under hösten 1925 införskaffade personaluppgifter verkställt särskild utredning i frågan samt därvid efter detaljundersökning beträffande personalens sysselsättning och arbetsuppgifter till en början uppdelat varvpersonalen i dess helhet i tvenne grupper; den ena omfattande sådan personal, som uteslutande eller huvudsakligen tages i anspråk för militära förvaltningsuppgifter m. m., och den andra omfattande personal, som sysselsättes för den egentliga varvs- eller verkstadsdriften. Den senare gruppen har därefter uppdelats i administrativ och produktiv personal för att därigenom få fram en jämförelse med motsvarande förhållanden inom den privata varvsindustrin. Verksamheten vid ett örlogsvarv kan nämligen på grund av dess egenart och militära ändamål icke direkt och utan en sådan uppdelning av personalen jämföras med verksamheten vid ett privat varvs- eller verkstads-etablissemang. Sålunda måste vid ett örlogsvarv, förutom för varvs- och verkstadsdriften erforderlig administrativ personal, därjämte finnas dylik personal för upprätthållandet av varvets militära verksamhet även i fredstid, såsom exempelvis personal för den förrådsverksamhet, som har till uppgift att tillgodose de rustade sjöstyrkornas och andra militära förbands behov av förbrukningsartiklar, ammunition m. m., för ledande av förut omnämnda, till varven förlagda praktiska utbildningskurser, för provskjutningar med artilleri och torpeder, för utförande av försök inom skilda områden, föranledda av den tekniska utvecklingen av sjökrigsmaterielen, för transporter och andra arbeten, som icke direkt höra till varvs- och verkstadsdrift, samt för verkställande av utredningar i marintekniska frågor m. m.

Även om man sålunda fränskiljer sistnämnda verksamhetsgrenar och endast tager hänsyn till den egentliga varvs- och verkstadsdriften, bliver det likväl rätt vanskligt att anställa en jämförelse mellan den administrativa personalens storlek i förhållande till den produktiva, å ena sidan vid ett örlogsvarv

och å andra sidan vid ett privat varv. Örlogsvarven hava exempelvis såsom statliga institutioner att i avseende å redovisning och kontroll utföra ett mera vidlyftigt arbete, än som förekommer vid liknande privat verksamhet. Å andra sidan tillkommer vid ett privat varvsföretag en ackvisions- och försäljningsorganisation, som ej har någon motsvarighet vid ett örlogsvarv. Den verkställda undersökningen giver emellertid vid handen, att den administrativa personalen, som för närvarande är sysselsatt vid den egentliga varvs- och verkstadsdriften, utgör vid Karlskrona varv omkring 14 % och vid Stockholms varv omkring 23 % av den produktiva, varvid dock icke medräknats den till antalet synnerligen varierande militära personal, som tages i anspråk för utförande av vissa arbeten för tillsyn och underhåll av flottans fartyg och materiel. Medräknas emellertid det ungefärligt beräknade medeltalet av denna personal, som är att anse såsom huvudsakligen produktiv, bliva procentalen respektive omkring 13 och 16 %. Vid varvens ingenjördepartement, vilkas verksamhet närmast kan likställas med ett privat varvs, äro siffrorna respektive omkring 12 och 19 %, oberäknat ovannämnd militär personal, samt inberäknat denna respektive omkring 11 och 12 %. Motsvarande siffra torde vid privata varv variera mellan 10 och 15 %.

Ehuruväl de anförda siffrorna knappast giva stöd åt den uppfattningen — som på sina håll gjorts gällande — att flottans varv vore i hög grad överorganiserade, hava de sakkunniga likväl ansett möjligt att genom de åtgärder, som i det följande föreslås, avsevärt nedbringa den administrativa personalen i allmänhet, nämligen vid Karlskrona varv med 83 och vid Stockholms varv med 131 personer eller sammanlagt med icke mindre än 214 personer. Av den sålunda erhållna minskningen kunna till administrationspersonal för den egentliga varvs- och verkstadsdriften hänföras, vid Karlskrona varv 42 och vid Stockholms varv 48 personer eller sammanlagt 90 personer.

Arbetsledande
personal.

På grund av den reducerade tillgången å officerare och ingenjörer föreslås vissa mindre arbetsgrupper erhålla gemensam arbetschef. I avseende å arbetsunderbefälet, vilket såsom förut nämnts utgöres av underofficerare, verkmästare, mästare och förmän, hava i vissa fall dels verkmästare ersatts med mästare, dels mästare ersatts med förmän. Därjämte har förutom minskning av antalet förmän den anordningen förutsatts skola vidtagas, att vid mindre arbetsavdelningar, där exempelvis nu finnas anställda en verkmästare eller mästare samt en arbetsledande förman, förmannen ersättes med en arbetare, vilken utan att under vanliga förhållanden innehava förmäns ställning och avlöning skall vara utbildad för och tillförbunden att vid förfall för verkmästaren respektive mästaren träda i dennes ställe med åtnjutande därunder av förmäns avlöning. Enahanda bör förhållandet bliva, om det ordinarie arbetsbefälet utgöres av en förman i stället för verkmästare eller mästare.

Vissa av de förordade förändringarna, vilkas omedelbara genomförande skulle vara oekonomiskt, förutsätts vidtagna först vid inträffande avgång.

Vid en och annan större arbetsgrupp, såsom exempelvis inom ingenjördepartementet i Karlskrona med den av de sakkunniga föreslagna organisationen, kan verksamhetens omfattning och natur betinga, att assistent åt arbetschef anförtros att omedelbart under departementschefen, ifråga om ingenjördepartementet i vissa avseenden jämväl under mobiliseringsingenjören, leda viss del av verksamheten. De sakkunniga anse, att detta förhållande bör komma till uttryck i reglementet.

Övrig
oproduktiv
personal.

Vad angår övrig oproduktiv personal, såsom kontorspersonal, städare, ordonnanser, förrådspersonal m. fl., hava de sakkunniga ansett nödvändigt att föreslå icke oväsentliga reduktioner.

Beträffande särskilt kontorspersonalen är dess relativa talrikhet att i främsta rummet tillskriva införandet på sin tid av nuvarande bokförings-system, som kräver en förhållandevis stor personal. En nödvändig förutsättning för personalens nedbringande är sålunda åstadkommandet av för-
enklingar i nämnda bokföringssystem. Detta bör enligt de sakkunnigas mening kunna utan ändring i princip ske bland annat genom att, såsom i viss utsträckning redan skett, departementens bokföring centraliseras till departementskontoren.

För närvarande verkställas, såsom i det föregående anförts, å arbetsgruppernas kontor ingående anteckningar rörande avlönings- och materialkostnader för de utförda arbetena (kontobokföring). Vid månadens slut lämna de olika arbetsgrupperna med ledning av förenämnda anteckningar uppgifter till departementskontorets bokföringsavdelning, som sammanför de inkomna uppgifterna till en titelredogörelse.

Beträffande kontobokföringen är det givetvis av ett visst värde, att man vid arbetsgruppen kan följa den titelbelastning, som beror av arbetena därstädes, särskilt när det gäller ett arbete, vars utförande beslutats på grundval av ett förut avgivet kostnadsförslag, men, då systemet kräver en förhållandevis stor personal, anse de sakkunniga, att kontobokföringen bör centraliseras till departementskontoren, varigenom en instans i bokföringsarbetet bortelimineras.

Genom att kontokorten uppställas med särskilda kolumner för de skilda arbetsgrupperna respektive arbetsavdelningarna, kunna utgifterna vid de olika arbetsgrupperna lätt avläsas; vederbörande arbetsledning kan sålunda per telefon eller annorledes erhålla de upplysningar, som kunna erfordras för att i kostnadshänseende följa ett visst arbete.

Den å arbetsgruppens kontor försiggående bokföringen förestås såsom ovan nämnts av den vid arbetsgruppen anställde uppborrdsmannen. Denne åligger därjämte att handhava och redovisa arbetsgruppens behållningsförråd av materialier samt dess inventarieuppbörd, vartill höra kontorsinventarier, maskiner och verktyg m. m.

Vad angår behållningsförråden föreslå de sakkunniga i det följande, att dessa skola, i den mån de fortfarande erfordras, i redovisningshänseende ingå i respektive materialförråd (huvudförråd), varigenom särskilda uppborrdsmän för behållningsförråden bliva obehövlige.

Efter ovan förordad överflyttning av kontobokföringen samt behållningsförrådets anslutning till materialförråden skulle, då utskrivandet av ackordsedlar samt hopsamlandet av uppgifter angående arbetstimmar m. m. och dessas sammanförande till tidlistor utföras av s. k. tidskrivare, av uppborrdsmännens direkta åligganden egentligen endast återstå att utföra det arbete, som sammanhänger med redovisningen av inventarieuppbörden. Att endast för nämnda ändamål bibehålla de nuvarande relativt högt avlönade uppborrdsmännen lärt icke kunna komma ifråga, och hava de sakkunniga därför förutsatt, att inventarieuppbörderna, vilkas redovisning icke torde vara vidare betungande, skola i allmänhet omhänderhavas, kontorsinventarier av den tjänsteman, som å departementskontoret förestår bokföringsavdelningen, maskiner och verktyg åter av vederbörande avdelningsföreståndare, eventuellt andra befattningshavare, alltefter varvschefens bestämmande. För utförande av de skrivgöromål, som äro förbundna med omhänderhavandet av inventarierna, torde avdelningsföreståndarna kunna begagna sig av ovan nämnda tidskrivare.

På grund av vad sålunda anförts anse de sakkunniga, att de nuvarande uppborrdsmännen vid arbetsgrupperna icke längre erfordras, varigenom icke oväsentliga kostnadsbesparingar kunna ernås.

Nu förordad centralisering av bokföringen torde i flera fall påfordra anskaffning av moderna kontorsmaskiner ävensom vidtagandet av en del lokala förändringar och sålunda betinga vissa engångskostnader. De sakkunniga hålla emellertid före, att dessa kostnader mer än väl uppvägas av de besparingar, som uppstå genom att personalen minskas.

Förenklad
expeditions-
förling.

De sakkunniga förutsätta, att expeditionsförlingen vid varvsdepartementen i likhet med vad som förordats beträffande varvsledningen icke skall göras vidlyftigare än som är strängt nödvändigt med hänsyn till tjänstens behörliga gång.

Vad särskilt angår ekipagedepartementet hava de sakkunniga, såsom framgår av det följande, visserligen föreslagit, att detta skall vid vardera stationen bibehållas såsom departement, men därvid förutsatt, att den förenkling i expeditionsförling, ordergivning m. m., som skulle åstadkommas genom departementets i försvarspropositionen förutsatta anslutande till varvschefen såsom ett ekipagekontor, skall kunna ernås utan att en dylik förändring behöver vidtagas.

Beträffande vidare meddelandet av resolutioner och order hava de sakkunniga under avd. III. Varvsledningen föreslagit vissa förändringar, och vad i övrigt angår handläggningen av förekommande ärenden böra organisationsbestämmelserna vara sådana, att det må ankomma på varvschefen att bestämma, huruvida och i vilken omfattning direkt föredragning av chefen för ekipagedepartementet inför varvschefen och gemensam expeditionsförling bör anordnas.

Varvens trans-
portkostnader.

I avseende å debiteringen och fördelningen å titlar av kostnaderna för transporter, utförda genom ekipagedepartementet, synes en förenkling önskvärd och möjlig. Det torde vara uppenbart, att ett konsekvent tillämpande vid nämnda departement, vars verksamhet till stor del avser utförandet av transporter för varvets, stationens, fartygens och även i viss mån enskildas räkning, av det för varvet i övrigt gällande bokföringssystemet, tillrättalagt för industriell drift och grundat på självkostnadsprincipen, medför ett mycket komplicerat arbete, krävande förhållandevis stor personal. Beträffande den rena verkstadsdriften torde tillämpningen av nämnda system vara nödvändig, men ifråga om transporter och liknande arbeten lära — såsom för övrigt i viss utsträckning redan för närvarande sker — fastställda taxor med större fördel kunna läggas till grund för beräkning av departementet tillkommande ersättningar i stället för att specifikt beräknas med ledning av självkostnaden ifråga om såväl avlöning som material. Dessa ersättningar samt de häremot svarande verkliga omkostnaderna kunde då tillgodoföras respektive påföras en särskild för ändamålet avsedd titel på samma sätt som nu sker beträffande den enligt självhushållningsprincipen utövade verksamheten vid kraftcentralen. Genom tid efter annan vidtagna statistiska undersökningar kunna de olika taxornas bärighet undersökas och erforderliga jämkningar däri äga rum.

De sakkunniga hava även övertvägt lämpligheten av en förenkling, åsyftande att å en för hela varvet gemensam transporttitel utan fördelning bokföra samtliga kostnader för varvets egna transporter. Då emellertid detta skulle innebära ett frångående av självhushållningsprincipen och förty kunde befaras leda till mindre god hushållning, hava de sakkunniga icke ansett sig kunna förordna en så långt gående förenkling. Däremot torde med fördel den anordningen kunna vidtagas, att transportkostnaderna vid varje departement respektive förråd, i stället för att såsom nu specifikt fördelas å vederbörliga arbetstitlar eller anskaffningar, påfördes en eller ett fåtal titlar.

Avlönings-
förhållanden.

De sakkunniga hava icke ansett sig böra i detta sammanhang ingå på någon granskning av varvspersonalens avlöningsförhållanden utan hava vid beräkningen av de genom personalindragningarna uppstående kostnadsminsk-

ningarna i allmänhet utgått från de uppgifter angående nuvarande avlöningar, som erhållits från varvsmyndigheterna. I något enstaka fall kunna måhända de i personalberäkningarna angivna avlöningsbeloppen synas lägre än som verkligen utgå. Då exempelvis för beräkning av avlöningskostnaden för en springpojke lagts till grund 600 kronor per år, skulle sålunda kunna invändas, att denna summa såsom angivande begynnelseavlöningen vore för låg såsom medeltalsavlöning. De sakkunniga anse emellertid, att i princip bör avlöningen till dylik personal icke höjas utan samtidig befördran eller transport till annat arbete, liksom för personalen i allmänhet antalet tjänsteår icke bör hava annat inflytande å avlöningen än löneuppflyttning i tillämpliga fall inom den för vederbörande lönegrad angivna latituden. Att sålunda utan samtidig förflyttning till högre befattning eller utan att väsentliga förändringar uppstått i fråga om tjänstens beskaffenhet bereda personal högre löneställning på grund av långvarig tjänst anse de sakkunniga vara principiellt oriktigt.

I anslutning till ovannämnda ståndpunkt hava de sakkunniga, utan att ingå på bedömandet, i vilka lönegrader de olika befattningshavarna böra placeras, i personalberäkningarna och organisationsplanerna för kontorspersonal i allmänhet, med undantag dock för kontrollant, använt beteckningen kontors- respektive skrivbiträden. I kategorien kontorsbiträden ingå sålunda även sådana befattningshavare, som förestå vissa grenar inom respektive kontor och som alltså kunna tänkas bli vid förestående reglering av kontorspersonalens avlöningsförhållanden placerade såsom kontorskrivare, kontorist o. s. v.

Såsom förut anförts förvaras viss i ammunitionsuppbörderna ingående utredning i särskilda utom varven å holmar i respektive skärgårdar belägna krut- och ammunitionsförråd, varest också en del arbeten med färdigställande och vården av materiel utföras. Härför erforderlig personal ditföres med varvets båtar och erhåller i förekommande fall särskild traktamentsersättning under de tider, arbetena därstädes pågå.

Förutom tillsyningsmän är för bevakningen av krut- och ammunitions-husen anställt civilt vaktmanskop, som inkvarteras i kronan tillhöriga byggnader.

Nu nämnda förhållanden medföra icke oväsentliga kostnader, som till stor del kunna undvikas genom att erforderligt antal arbetare erhålla permanent förläggning till platserna ifråga och samtidigt i erforderlig utsträckning tagas i anspråk för bevakning. Likaledes bör som regel med befattning såsom tillsyningsman kunna förenas åliggande att vara arbetsledare. Härigenom undgås dels vissa transport- och traktamentskostnader, dels ock särskilda kostnader för bevakning.

Vid uppgörandet av organisationsplaner och personalberäkningstablåer för härav berörda departement hava de sakkunniga förutsatt, att verksamheten vid krut- och ammunitionsförråden ordnas på ovan förordad sätt.

Beträffande för underofficerare avsedda befattningar hava de sakkunniga visserligen i de bifogade organisationsplanerna särskilt angivit, vilka som böra bestridas av stamunderofficerare och vilka som böra bestridas av pensionerade underofficerare, såväl sådana, som åtnjuta arvode enligt under avlöningsanslaget uppförd stat för pensionerad personal, som ock sådana, som förutsättas avlönade från varvets anslog, men de sakkunniga förutsätta härvid en viss tänjbarhet i den praktiska tillämpningen. När förhållandena därtill föranleda, bör sålunda utbyte av den ena eller andra kategorien kunna ske, så att det exempelvis möjliggöres att i varvstjänst efter inträdet i pensionsåldern bibehålla underofficerare, vilka visat sig särskilt lämp-

Personal vid
kruthusen.

För underoffi-
cerare avsedda
befattningar.

liga; givetvis dock under förutsättning att inom varje kategori antalet hålles vid det bestämda.

Varvens behov
av viss militär
personal.

Enligt gällande reglementsföreskrifter skall nedannämnda respektive stationer tillhörande personal tjänstgöra å varvet sålunda:

av den mariningenjörskåren tillhörande personal, som kommenderats till tjänstgöring vid stationen — utom informationsingenjören i underofficersskolan under den tid skolan pågår — torpedingenjörerna vid torpeddepartementet, miningenjörerna vid mindepartementet, biträdande stationsingenjören vid byggnadsdepartementet och övriga vid ingenjördepartementet;

underofficerare av maskin- och hantverksavdelningarna, då de icke äro kommenderade till andra förrättningar inom eller utom stationen; samt det militära manskap, som icke erfordras för annan tjänstgöring.

Det är uppenbart, att i den nya organisationen varvens behov av ovan nämnd personal för fartygsmaterielens underhåll och vård icke kan tillgodoses i tillnärmelsevis samma utsträckning som hittills. Även varvens behov av däcksavdelningen tillhörande underofficerare såsom inventarieuppbördsmän torde bliva svårt att tillgodose.

Enligt den i 1925 års försvarsproposition ifrågasatta ordningen för redovisningen av inventarieförråden, till vilken de sakkunnigas förslag i huvudsak ansluter sig, skola inventarieuppbörderna tillhörande å varvet förlagda fartyg redovisas av underofficerare kommenderade såsom uppbördsmän. På grund härav förutsattes, att ett avsevärt antal däcksavdelningen tillhörande underofficerare måste förena nämnda uppbördsmanuskap med annan befattning vid stationen.

Beträffande särskilt behovet av instruktionspersonal för å varven anordnade yrkeskurser har detta förutsatts skola tillgodoses av den personal, som de sakkunniga vid behandlingen av frågan rörande organisationen av stationerna komma att beräkna för skoltjänsten.

Den mest kända bristen på personal kommer emellertid att göra sig gällande ifråga om maskinister och eldare för tjänstgöring å fartyg under förläggning till eller förlagda i beredskap, en brist, som är av alldeles särskild betydelse, alldenstund denna personal i stor utsträckning utför produktivt arbete avseende underhållet. De sakkunniga hava ifråga om förevarande personal verkställt utredning angående såväl minimibehovet för fartygsrustningar och olika tjänstgöringsplatser i land som det antal, vilket kan beräknas erforderligt för skolor och kurser under olika tider av året. Härvid har hänsyn tagits till varvens behov endast för sådana arbeten, som sammanhålla med fartygsmaskineriernas avrustning och klargöring samt vård m. m., men icke för erforderliga reparations- och dylika arbeten. En jämförelse mellan det sålunda beräknade personalbehovet och tillgången å samma personal giver, såsom framgår av med särskild skrivelse överlämnade tablåer, vid handen, att brist uppstår under vissa perioder av året. Särskilt under sommarmånaderna, då fartygsrustningarna hava den största omfattningen, är bristen avsevärd (omkring 50 maskinister och 200 eldare). Av tablåerna framgår även det antal dagsverken för beredskapsförläggning, som militärpersonalen kan beräknas utföra. För annat produktivt arbete kan endast påräknas militär personal under vintertiden och då i avsevärt mindre omfattning än vad för närvarande är fallet.

För att täcka bristen å maskinister sommartid samt för att i övrigt tillgodose varvens behov av militärpersonal måste särskilda åtgärder vidtagas. De sakkunniga förutsätta därför, att till en början erforderligt antal tvångsöverförda maskinister skola vara inkallade, samt att, i den mån övergångsstaten minskas och den nya reservunderbefälsorganisationen bliver upp-

rättad, reservunderofficerare, maskinister, skola fylla bristen. Varvets behov torde därvid böra tillgodoses på så sätt, att reservpersonalen, som för sin utbildning bör vara sjökommenderad, tjänstgör ombord i befattningar, uttagna i besättningslistan för maskinister, varigenom ett motsvarande antal stammaskinister frigöres för varvstjänstgöring; och böra vid den nya reservunderbefälsorganisationens utformande bestämmelser i nu angiven riktning utfärdas.

Bristen på eldarpersonal för varvstjänstgöring torde lämpligast böra täckas genom att flottan tilldelas erforderligt antal till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga, företrädesvis maskin- och verkstadsarbetare.

En icke oväsentlig del av underhållsanslaget tages i anspråk för bestridande av s. k. ut- och avrustningskostnader, betingade av arbeten, som icke äro att hänföra till det egentliga underhållet utan mera avse, vid utrustning: ombordtagning, montage, provning m. m. av till fartyget hörande maskiner och andra inventarier, utredning m. m. samt vid avrustning: motsvarande åtgärder såsom isärtagning, översyn och insmörjning samt i vissa fall ilandtagning av nyssnämnda effekter.

På segelfartygens tid verkställdes alla arbeten med fartygens ut- och avrustning genom fartygsbesättningarnas egen försorg, och ansågos dessa arbeten utgöra en viktig del av personalens praktiska utbildning. Denna ordning tillämpas alltjämt ifråga om skeppsgossefartygen, där ut- och avrustning verkställas av skeppsgossarna under ledning av instruktionspersonalen. Förfaringsättet är givetvis ägnat att väsentligt nedbringa ut- och avrustningskostnaderna.

Även beträffande de maskindrivna fartygen skulle det vara av den största betydelse ur såväl ekonomisk som utbildningssynpunkt, om respektive fartygs maskin- och eldarpersonal finge verkställa all klargöring och uppläggning av fartygsmaskineriet under ledning av vederbörande fartygsingenjör, där sådan finnes, eljest uppördsmaskinisten.

Tid efter annan hava även utredningar verkställts och förslag avgivits i syfte att tillgodose detta beaktansvärda och viktiga önskemål. Det har emellertid visat sig synnerligen svårt att i praktiken genomföra de föreslagna åtgärderna. Orsakerna härtill torde förnämligast vara, att kraven på eldarnas teoretiska utbildning väsentligen ökats, under det att antalet eldare är så knappt tillmätt i förhållande till fartygsrustningarnas omfattning och tjänstgöringstidens längd, att stameldarna måste för att hinna med den föreskrivna utbildningen omedelbart efter avmönstringen börja genomgå anbefallda skolkurser, och de värnpliktiga, som ej utrycka ur tjänst, måste avses att ersätta nyssnämnda eldare i annan tjänst utom varven. Fartygsexpeditionerna och skolorna komma sålunda att avlösa varandra utan mellanliggande tidsperioder.

En betingelse för att militärpersonalen skall få tillfälle att på sätt ovan angivits utföra ifrågavarande ut- och avrustningsarbeten är därför, att utbildningen omlägges i en mer praktisk riktning och med nödigt hänsynstagande till fartygsmaterielens underhåll. Då det icke lär tillkomma de sakkunniga att avgiva förslag till ändrade utbildningsbestämmelser för manskapet, vilket för övrigt är en fråga, som i viss mån sammanhör med utbildningen vid handelsflottan, inskränka de sig till att framhålla angelägenheten av att åtgärder vidtagas för att ovanberörda synpunkter må bli beaktade vid utbildnings- och rustningsplanernas uppgörande. Frågan är nämligen av stor ekonomisk betydelse beträffande underhållsanslaget.

En ytterligare betingelse för en rationell varvsdrift är, att rustningsplanen för flottans krigsberedskap och övningar är väl avvägd samt att minsta möjliga rubbningar däri vidtagas. En ingående planläggning i avseende å far-

Ut- och avrustningskostnadernas nedbringande.

Fartygsrustningarnas planläggande.

tygsrustningarna på så lång sikt, som överhuvud taget är möjligt, är nämligen av den största betydelse för att varven inom ramen av anvisade medel skola kunna hålla den flytande materielen i gott skick. Det är uppenbart, att underhållsarbetena kunna utföras med mindre kostnader, om varven kunna följa en för en längre tid uppgjord plan, än om exempelvis oförutsedda rustningar anbefallas och order om klargöring av fartyg meddelas kort tid innan fartyget skall utgå på expedition eller om omkastningar i planen göras utan tillräcklig förberedelse. De sakkunniga, som inhämtat, att spörsmålet om tillämpningen av den i 1925 års försvarsproposition föreslagna rustningsplanen för närvarande är föremål för vederbörande myndigheters särskilda uppmärksamhet, hava sålunda ansett sig kunna förutsätta, att nyss berörda förhållanden komma att hädanefter bliva beaktade.

Betydelsen av
jämn arbets-
tillgång.

För ernående av en fullt ekonomisk och effektiv varvsdrift framför allt i avseende å ingenjördepartementets verksamhet är det givetvis av den största vikt, att arbetstillgången är jämn och att underhålls- och nybyggnadsanslagen äro beräknade och avvägda med hänsyn härtill, så att dels en något så när konstant, yrkesskicklig personal kan vidmakthållas och dels förhållandet mellan den tekniska och administrativa personalen å ena sidan samt den produktiva personalen å den andra kan ändamålsenligt avvägas. Ju lämpligare nämnda avvägningar kunna göras och förbli bestående, desto större förutsättningar finnas för att sådana förenklingar i organisationen kunna vidtagas, vilka äro ekonomiska för driften.

Fartygens
fördelning
mellan sta-
tionerna m. m.

Såsom förut omnämnts har fördelningen å de båda stationerna av den flytande materielen ett väsentligt inflytande å organisationen, särskilt personalbehovet. Det torde böra framhållas, att de sakkunnigas i det följande framställda förslag rörande varvsdepartementets verksamhet äro uppgjorda på grundval av nu gällande fördelning, varav framgår, att om förflyttning av fartygsmateriel stationerna emellan vidtages, innebärande exempelvis en avsevärt ökad förläggning av fartyg till det i förhållande till Karlskrona varv betydligt mindre varvet i Stockholm, så kommer detta även att inverka på verksamhetens omfattning och personalbehovet. Detta förhållande är sålunda ägnat att framhålla vikten av att organisationen besitter en så hög grad av tänjbarhet, att den utan slitningar kan undergå av förhållandena betingade mindre jämkningar.

I detta sammanhang anse sig de sakkunniga böra framhålla, att det ur ekonomisk synpunkt skulle vara förmånligt, om ifrågakommande större ombyggnads- eller reparationsarbeten kunde även beträffande Stockholms station tillhörande fartyg utföras vid varvet i Karlskrona, varest levnadsomkostnaderna och i följd härav arbetslönerna äro lägre. En sådan omläggning kunde dock tänkas rubba den kontinuerliga driften vid varvet i Stockholm och föra med sig icke önskvärda konsekvenser i form av arbetsavskeanden eller inskränkning i arbetstiden. De sakkunniga anse dock, att det i varje särskilt fall borde tagas under omprövning, huruvida nu ifrågasatt anordning skulle vara fördelaktig.

Samman-
fattning.

På grund av vad ovan anförts och med hänvisning till de sakkunnigas förslag ifråga om förrädsverksamheten få de sakkunniga föreslå:

att föreskrift utfärdas därom, att assistent vid arbetsgrupp må kunna omedelbart under departementschefen och vad beträffar ingenjördepartementet i vissa avseenden jämväl under mobiliseringsingenjören leda viss del av arbetsgruppens verksamhet;

att dels bokföringen vid varvsdepartementens arbetsgrupper centraliseras till departementskontoren, dels redovisningen av arbetsgruppernas inventarier överflyttas å vederbörande avdelningsföreståndare eller annan befattningshavare en-

ligt varvschefens bestämmande, dels ock i samband med vidtagandet av nämnda åtgärder och i det följande föreslagen ändring beträffande redovisningen av arbetsgruppernas materialförråd den nuvarande organisationen med särskilda upp-
bördsmän skall upphöra;

att föreskrifter utfärdas, medgivande varvschef rätt att beträffande handläggningen av ärenden rörande ekipagedepartementet bestämma, huruvida och i vad mån direkt föredragning av departementschefen inför varvschefen samt för departementet och varvsledningen gemensam expeditjonsföreläggning skall anordnas;

att föreskrifter meddelas för åstadkommande av de förenklingar i avseende å beräkning och bokföringen av kostnaderna för å varven utförda transporter m. m., som ovan förordats;

att i avseende å de utom varven belägna krut- och ammunitionshusen den anordningen vidtages, att dels för utförandet av därstädes förekommande arbeten samt i erforderlig utsträckning även för bevakning tages i anspråk personal, som där har sin ordinarie tjänstgöring förlagd, dels ock tillsyningsmän i tillämpliga fall tillförbindes att tjänstgöra såsom arbetsledare;

att vid tillsättandet av för underofficerare avsedda, i fredsbesättningslistan upptagna befattningar, utbyte må ske mellan å ena sidan stamunderofficerare och å den andra pensionerade underofficerare, då så prövas vara till fördel för tjänsten; dock att för varvet i dess helhet antalet såväl stamunderofficerare som underofficerare uppförda å staten för pensionerad personal hålles vid det bestämda;

att för täckande av bristen å maskinistunderofficerare erforderligt antal tvångsöverförda maskinister måtte inkallas och att vid reservunderbefälsorganisationens utformande sådana bestämmelser utfärdas, som ovan förordats;

att för täckande av bristen på eldarpersonal flottan måtte årligen tilldelas erforderligt antal värnpliktiga tillhörande ersättningsreserven;

att föreskrift utfärdas därom, att vid utgörandet av utbildnings- och rustningsplaner hänsyn skall tagas till behovet av maskin- och eldarpersonal för tjänstgöring å varven, så att vid fartygens utrustning och efter expeditionernas slut i vederbörande fartygsbesättningar ingående sådan personal kan stå till varvens förfogande under erforderlig tid för att biträda vid fartygsmaskineriernas klargöring och avprovning respektive uppläggning; samt

att i med särskild skrivelse överlämnade tablåer upptaget antal maskinister och eldare kommenderas till tjänstgöring vid ingenjördepartementen i och för underhåll och vård av fartygsmaskinerierna å i beredskap förlagda fartyg.

2. Karlskrona varv.

Allmänna synpunkter.

I 1925 års försvarsproposition hava beträffande varvsdepartementens i Karlskrona organisation icke ifrågasatts andra förändringar, än att, såsom i det följande under respektive departement närmare omförmäles, ekipagedepartementet borde reduceras till ett ekipagekontor och att torped- och mindepartementen borde sammanföras till ett departement.

I avseende å omfattningen av verksamheten å Karlskrona varv har utöver den minskning, som betingas av det reducerade fartygsbeståndet, icke ifrågasatts någon inskränkning i den nuvarande driften, såsom exempelvis föreslagits i avseende å byggnadsdepartementet i Stockholm eller såsom beträffande torpeddepartementet därstädes blir en följd av flygvapnets utbrytande, och beträffande särskilt den del av verksamheten, som avser nybyggnad, har föredragande departementschefen i 1925 års försvarsproposition

1925 års försvarsbeslut.

(sid. 338) uttalat, att nybyggnadsarbetena i avsevärd utsträckning kunde beräknas bli utförda å varvet i Karlskrona.

I propositionen har också givits uttryck för den uppfattningen, att förhållandena i Karlskrona vore sådana, att varvet för utförande av arbeten, hörande till byggnadsdepartementets verksamhetsområde, endast i ringa grad kunde taga i anspråk den privata företagsamheten och därför vore hänvisat att utföra dessa genom egna arbetskrafter.

De sakkunniga.

Till den uppfattning rörande de särskilda förhållandena i Karlskrona, som sålunda kommit till synes, ansluta sig de sakkunniga men vilja därjämte framhålla, att dessa förhållanden gälla icke endast den byggnadstekniska verksamheten utan även övrig verksamhet å varvet, för vilken erfordras yrkesskicklig personal. Med det från annan varvs- och verkstadsindustri isolerade läge, som Karlskrona intager, måste varvet givetvis i mycket hög grad bli beroende av egna resurser, varav bl. a. följer, att vidmakt-hållandet av en tränad och skicklig arbetarstam är av den största betydelse.

Artilleridepartementet.

1925 års försvarsproposition.

Enligt 1925 års försvarsproposition förutsättes, att artilleridepartementet bibehålles i huvudsak oförändrat.

De sakkunniga.

Då organisationen av detta departement i stort sett synes vara så enkel och ekonomisk, som de lokala förhållandena medgiva, hava icke heller de sakkunniga anledning att, oavsett förrådsverksamheten, föreslå annat än några mindre förändringar.

Med hänsyn till verksamhetens art vid artilleridepartementet kommer militär personal i stor utsträckning till användning såsom arbetsledare. För verkstadsdriften finnes sålunda av civil personal endast en verkstadsföreståndare (högskolebildad ingenjör) samt en verkmästare; för ritkontoret är anställd en konstruktör. I övrigt tjänstgöra officerare och underofficerare såsom arbetschefer och avdelningsföreståndare.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang framhålla, att det, för att verksamheten skall kunna skötas ekonomiskt och tekniskt tillfredsställande, är en angelägenhet av största vikt, att den arbetsledande militära personalen besitter en hög grad av yrkesskicklighet och får kvarstå i respektive befattningar under lång tid. Säkerheten att icke olyckshändelser inträffa vid handhavandet av materielen och ammunitionsutredningarna bliver härigenom avsevärt större.

Den centralisering av arbetsgruppernas bokföring till vederbörande departementskontor, som ovan förordats för departementen i allmänhet, kan av lokala skäl icke för närvarande genomföras vid artilleridepartementet. Fördens skull förutsättes, att bokföringspersonalen vid verkstadskontoret tillsvidare kvarbliver därstädes, men att, när förhållandena så medgiva, överflyttning skall ske till departementskontoret.

I betraktande av att den industriella verksamheten i stort sett är centraliserad till en arbetsgrupp, artilleriverkstaden, hava emellertid nu anförda förhållanden ingen nämnvärd betydelse ur kostnadssynpunkt.

Beträffande vidare den arbetsgrupp, som är förlagd till Laboratoriehöllen, dit kommunikationerna vintertid kunna vara ganska besvärliga, läser det vara nödvändigt, att en del av bokföringen äger rum därstädes.

Antalet arbetsgrupper har bibehållits vid det nuvarande, då några besparingar i personal eller kostnader icke kunna ernås genom sammanslagning.

Undersökning har verkställt angående möjligheten av att genom sammanförande av arbetsavdelningar nedbringa behovet av underofficerare. Det har därvid visat sig, att den nuvarande med A A I (tillverkningskammaren) betecknade arbetsavdelningens verksamhet med fördel skulle kunna förläggas till ekipagedepartementets segelsömmarverkstad. På grund därav förutsattes, att antalet arbetsavdelningar inom arbetsgruppen A A (verkstäderna) nedbringas från nuvarande 4 till 3. Härigenom inbesparas en avdelningsföreståndare, som för närvarande är underofficer på stat. De åligganden, som hittills tillkommit avdelningsföreståndaren för nuvarande A A I, såsom tillsyn av gasskyddsmateriel, tjänstgöring såsom instruktör i gasskyddskurs, försök med gasskyddsmateriel m. m., böra i stället utföras av endera av de underofficerare, som avses tjänstgöra såsom biträden åt förrådsförvaltarna vid departementet.

Genom att de å tillverkningskammaren hittills utförda arbetena komma att utföras vid ekipagedepartementet, böra av härför avsedda 1 förman och 8 arbetare de indragas, som efter rörelsens överflyttande icke bliva erforderliga vid sistnämnda departement.

Från myndigheternas sida har framhållits lämpligheten av att avse en särskild förman för lärlingar, varigenom möjliggöres att för verkstadsdriften utnyttja en förhållandevis billig arbetskraft. De sakkunniga, som även ur andra synpunkter funnit förslaget beaktansvärt, hava för ändamålet beräknat en förman.

För att ernå besparingar förutsattes såsom förut anförts, att bevakningen å kruthusholmarna skall kombineras med tjänst såsom förrådsarbetare, och anses därigenom antalet dylika kunna minskas med 5. Dessutom torde ytterligare 2 förrådskarlar vid artilleriinventarieförrådet utan olägenhet kunna indragas.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i artilleridepartementets organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

Personal- och kostnadsminskningar.

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning utgående från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	6	-	19 574
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	-		-	3 740
Summa minskning		6		23 314

Byggnadsdepartementet.

Enligt 1925 års försvarsproposition förutsattes ingen förändring av byggnadsdepartementets i Karlskrona ställning i varvsorganisationen. I propositionen erinras om, såsom inledningsvis berörts, att ortsförhållandena blott i ringa mån medgiva arbetenas utförande på entreprenad, varför erforderliga arbeten i kaserner, verkstads-, förråds- och andra byggnader, slipar, kajer, broar och vägar m. m. måste utföras omedelbart genom departementets försorg.

1925 års försvarsproposition.

Enligt den nya försvarsorganisationen förutsättes vidare, att endast en specialingenjör, departementschefen, skall vara anställd vid ifrågavarande departement, vadan den nuvarande befattningen såsom biträdande stationsingenjör avses att indragas.

De sakkunniga.

Vad angår indragningen av sistnämnda befattning anse de sakkunniga, att under normala förhållanden visserligen icke torde förefinnas oundgängligt behov av dylik ingenjör, men vilja å andra sidan framhålla, att, då större byggnadsarbeten skola utföras, dylikt behov åter kan bliva aktuellt. De sakkunniga förutsätta därför att, om och när så skulle bliva förhållandet, byggnadstekniskt utbildad ingenjör skall tillfälligt kunna anställas med avlöning från till varvets förfogande ställda medel och åter entledigas, när behovet upphör.

De sakkunniga hava för övrigt icke funnit anledning att ifrågasätta någon annan förändring i departementets organisation än som betingas av dels förrådsverksamhetens omläggning och dels önskvärdheten av att, så mycket förhållandena medgiva, koncentrera bokföringen och administrationen.

För tillgodoseendet av sistnämnda önskemål anse de sakkunniga, att arbetsgruppens kontor bör ingå i departementskontoret, till vilket även ritkontoret bör såsom hittills vara anslutet. Vidtagandet av denna anordning torde emellertid betinga vissa lokala förändringar vid ingenjör- och byggnadsdepartementen, för vilka de sakkunniga skola närmare redogöra i samband med behandlingen av de lokala spörsmålen för stationerna i deras helhet.

Då byggnadsdepartementet, i anslutning till vad de sakkunniga anföra under avd. V. Varvens förrådsverksamhet, icke avses att bedriva någon självständig förrådsverksamhet samt vid det förhållandet, att departementet befrias från behållningsförrådets redovisning och förändret av materialkort m. m., anse de sakkunniga, att antalet kontors- och skrivbiträden kan, utan att bokföringen eftersättes, minskas från för närvarande 8 till 6 personer, i vilken minskning ingår 1 uppbördsman vid arbetsgruppen, som enligt vad förut anförts avses att indragas. En vid departementet anställd kontorsvakt synes kunna utbytas mot en springpojke, tillika städare.

Verksamheten vid byggnadsdepartementet försiggår i allmänhet icke inom vissa verkstäder eller å ständiga arbetsplatser utan förlägges allt efter förekommande behov av reparationer och byggnadsarbeten till olika, tillfälliga arbetsplatser. På grund därav lär det knappast vara varken erforderligt eller lämpligt att vid ifrågavarande departement tillämpa permanent indelning i arbetsavdelningar, utan bör organisationen i nu nämnt hänseende vara så tänjbar som möjligt.

Däremot synes det vara ändamålsenligt, att stationen i avseende å byggnadernas underhåll indelas i distrikt eller områden, vilka till antalet kunna inskränkas till tvenne, det ena omfattande varvet inklusive öarna och det andra stationen utom varvet. För tillsynen och kontrollen av där förekommande arbeten samt befintliga anordningar m. m., i den mån detta tillkommer byggnadsdepartementet, förutsättes departementschefen hava tvenne biträden, en verkmästare och en mästare; den förre med åliggande och befogenhet, i avseende å fördelningen av arbetare till de olika distrikten m. m. motsvarande avdelningsföreståndares, samt därjämte att vara uppbördsman för arbetsgruppens inventarieuppbörd.

Med hänsyn till att arbetsplatserna ofta äro spridda över hela stationen torde för arbetsledningen därjämte erfordras en arbetsledande förman för tillsynen av större arbeten, som pågå å mera avlägset belägna platser. Då för närvarande äro anställda 3 dylika förmän, förutsätts 2 förmän kunna indragas.

Enär en stor del av arbetena vid byggnadsdepartementet utgöres av s. k. säsongarbeten, bör den fasta arbetarstammen vid detta departement icke hållas större, än som är oundgängligen nödvändigt för utförande av sådana underhållsarbeten, som äro ständigt pågående eller återkommande, eller för specialarbeten, som kräva sådana yrkesarbetare, å vilka tillgång icke finnes å andra departement eller å orten i övrigt. Den fasta arbetarstammen torde sålunda kunna beräknas till i medeltal 100 man.

Utöver ovannämnda minskning av den administrativa personalen anse de sakkunniga, att 1 städare, för närvarande tjänstgörande på arbetsgruppens kontor, samt 1 verktygsutlämnare kunna indragas.

Därjämte förutsätts 1 förrädsförman och 3 förrädskarlar överflyttade till allmänna materialförrådet.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrädsverksamhet förordade förändringar i byggnadsdepartementets organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstablåer samt utgöra i sammandrag:

Personal- och kostnadsminskningar.

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	—	+	—
Ifråga om personal med avlöning utgående från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	—	11	—	38 390
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	—	1	—	10 850
Summa minskning		12		49 240

Ekipagedepartementet.

I 1925 års försvarsproposition (sid. 235, 236 och 243) förutsättes, att ekipagedepartementet å vartdera av flottans varv reduceras till ett »ekipagekontor» under ledning av en officer såsom ekipagemästare med direkt anslutning till varvschefen på samma sätt som varvskontoret, varjämte uttalats, att frågan om överlåtande å annat departement av den under ekipagedepartementet sorterande industriella verksamheten borde bero på framtida prövning.

1925 års försvarsproposition.

De sakkunniga hava till en början tagit under omprövning, på vad sätt nämnda åtgärder borde komma till utförande, och undersökt genomförbarheten och lämpligheten av alla de olika förslag, som i sådant syfte framställts.

De sakkunniga. Organisationen i allmänhet.

Därvid hava de sakkunniga kommit till den bestämda uppfattningen, att någon inskränkning ifråga om de arbetsuppgifter, som vid sidan av den industriella verksamheten för närvarande påvila ekipagedepartementet, icke låter sig genomföra, för såvitt varvsdriften skall kunna behörigen upprätthållas.

Den militära verksamheten.

Under varvschefen handhaver nämligen ekipagedepartementet den yttre varvsdriften, innefattande bland annat även ansvaret för ordning och bevakning av hela varvsområdet. Ekipagemästaren omhänderhar vidare stationens brandväsande ävensom transportväsandet, vari bland annat ingår att förmedla såväl förbindelsen inom varvet och dess olika platser, varav vissa, såsom kruthusen, äro belägna långt utom själva varvsområdet, som ock förbindelsen

mellan varvet och rustade fartyg; vad Karlskrona station angår, innefattar transportväsendet även å varvet befintlig järnvägsanläggning med rullande materiel. Ekipagemästaren ordnar transporter för fartygens och varvets förrådskompletteringar samt har överinseendet över fartygs ut- och avrustning och beredskapsförläggning, i den mån detta inseende ej utövas av annat organ å varvet eller fartygschef.

Om sålunda departementets verksamhet redan i fredstid är omfattande, bliver detta än mer förhållandet vid mobilisering dels på grund av de då ökade rustningarna, dels på grund av att härvid ett mycket stort antal handelsfartyg måste tagas i bruk av marinen, vilkas skyndsamma klargörande för krigsändamål i första hand kräver medverkan från ekipagedepartementets sida. Med hänsyn till nu nämnda uppgifter måste departementet alltid förfoga över förutom månads- och daglönarpersonalen även en avsevärd kontingent militärpersonal, vilket medför, att detta departement måste givas en mera militärt betonad organisation, än vad fallet är med övriga varvsdepartement.

Att vid sådant förhållande ansluta ekipagedepartementet till varvschefen på samma sätt som varvskontoret, vilket är ett bokförings- och redovisningskontor, skulle med största sannolikhet medföra större olägenheter än fördelar. Under det att chefen för nämnda kontor, varvskamreraren, har sin verksamhet uteslutande förlagd till kontorsrummet, är ekipagemästarens verksamhet, som företrädesvis är inriktad på militära samt med fartygs- och den yttre varvstjänsten sammanhängande uppgifter, förlagd till varvets alla områden.

Expeditions-
tjänsten m. m.

I vissa avseenden, såsom för den egentliga expeditions- och bokföringstjänsten, skulle visserligen direkt anslutning till varvschefen i flera avseenden vara lämplig. Men för att en dylik ordning skall vara fullt ändamålsenlig är det önskvärt, att ekipagemästaren jämte erforderlig personal beredes tjänsterum i samma byggnad, vari varvschefens expedition är belägen. De lokala förhållandena äro emellertid — enligt vad de sakkunniga inhämtat — sådana, att detta för närvarande icke låter sig göra utan ny- eller tillbyggnad. Då ekipagedepartementets nuvarande lokaler i andra hänseenden äro jämförelsevis lämpligt belägna och icke för andra ändamål erforderliga, synas icke tillräckliga skäl föreligga för att lokalt ansluta ekipagemästaren till varvschefen. Vad nu anförts utesluter dock icke, att enklast möjliga former i expeditionstjänst och ordergivning mellan varvschef och ekipagemästare samt i bokföring böra eftersträvas, och få de sakkunniga åberopa vad i dessa hänseenden i det föregående blivit föreslaget i syfte att åstadkomma erforderliga förenklingar.

Den indu-
striella
verksamheten.

Vad beträffar den industriella verksamheten vid ekipagedepartementet, omfattar densamma, såsom förut nämnts, driften vid segelsömmare-, tapetserare- och flaggverkstäderna, tackelkammaren samt repslagarbanan ävensom i viss mån vid sjöinstrument- och sjökarteförrådet.

Ändamålet med ovannämnda verksamhet är huvudsakligen att tillgodose behovet av reparationer och nytillverkning för de fartygsuppbörder, som stå under ekipagemästarens inseende och vård. Såsom en röd tråd i flottans förvaltningsorganisation går uppbördsindelningen å fartygen, vilken ger stadga åt denna organisation. En omflyttning mellan varvsdepartementen av fartygsuppbörderna eller den för desamma avsedda driften bör därför redan av denna anledning såvitt möjligt undvikas.

En överflyttning till annat departement av förevarande verkstadsdrift skulle likväl hava ett visst fog för sig, därest samma eller liknande drift i nämnvärd utsträckning redan funnes därstädes och om genom sammanslagning några besparingar kunde ernås. De sakkunniga hava efter verkställd

undersökning i förevarande hänseende funnit, att så icke är fallet. Med undantag möjligen av att vid ingenjördepartementet bedrivs möbeltillverkning, vilken i viss mån ansluter sig till ekipagedepartementets tapetsereverksamhet, och vid artilleridepartementet en tillverkning i mindre skala av karduser, kanonkapell m. m., förekommer varken segelsömmeri, tapetsere- eller flaggtillverkning eller därmed likartad verksamhet vid annat departement än ekipagedepartementet och än mindre repslageri- eller tackelarbete. Erinras bör, att särskilt sistnämnda arbete också mycket nära sammanhör med ekipagedepartementets övriga uppgifter. Då den industriella verksamheten vid de departement, dit en omflyttning kunde tänkas ifrågakomma, är specialiserad på andra grenar än ovan nämnda, skulle en överflyttning av nya och för dem främmande verksamhetsgrenar icke medföra minskat behov av maskinella och dylika anordningar eller någon förenkling i driften.

Såvitt av de sakkunnigas undersökningar i detta hänseende framgått skulle en eventuell förflyttning till andra departement av ekipagedepartementets industriella verksamhet icke heller leda till någon personalminskning utöver den, som med bibehållande av nuvarande organisation i allt fall torde kunna vidtagas.

Då den verkställda utredningen sålunda givit vid handen, att beskaffenheten och omfattningen av ekipagedepartementet tillkommande uppgifter icke torde genom den nya marinordningen bliva i nämnvärd grad förändrade samt att några påvisbara fördelar icke stå att vinna genom att överflytta ekipagedepartementets industriella verksamhet till andra departement, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att ekipagedepartementet måtte bibehållas vid nuvarande organisation, varav följer, att det även i den nya organisationen bör benämnas »departement» i stället för som föreslagits »kontor».

I detta sammanhang anse sig de sakkunniga böra omnämna, att en namnförändring, avseende att ersätta den för utomstående måhända egendomliga benämningen »ekipage» med något annat, mera lämpligt uttryck, varit föremål för övervägande, men att de sakkunniga för sin del icke funnit skäl föreslå ändring av den nuvarande, hävdvunna benämningen.

För att utan att behöva rubba själva grunden dock ernå största möjliga besparingar i administrationen hava de sakkunniga sökt att åvägbringa de jämkningar i departementets inre organisation, som kunna vidtagas utan att effektiviteten blir lidande, varjämte såsom ovan anförts förutsättes, att genom förenklad bokföring, redovisning och expeditjonsföring den improduktiva personalen skall kunna nedbringas till antalet.

I avseende å departementets inre organisation få de sakkunniga föreslå följande.

Verksamheten fördelas med hänsyn till lokala förhållanden och befäls-tillgång i trenne arbetsgrupper, av vilka en, arbetsgruppen E A, avses omfatta sjöreserven, bilavdelning och varvsbod under ledning av underekipagemästaren som arbetschef, och en, arbetsgruppen E I, omfattande sjöinstrument- och sjökarteförrådet jämte reservinventarieförråden under ledning av äldste officeren vid sjöinstrumentförrådet som arbetschef. Den tredje arbetsgruppen, E V, omfattande den industriella verksamheten i tackelkamare, segelsömmare-, flagg- och tapetsereverkstäderna samt repslagarbanan, avses bliva direkt underställd departementschefen.

I syfte att koncentrera all bokföring till departementskontoret bör det nuvarande verkstadskontoret lokalt sammanföras med det förstnämnda. Erforderligt ökat utrymme torde erhållas därigenom, att underekipagemästarens nuvarande tjänsterum tages i anspråk för departementskontorets räk-

Samman-
fatning.

Den inre
organisa-
tionen.

ning och att i stället plats beredes för nämnde officer intill arbetsgruppen E A, eller där nyssnämnda verkstadskontor för närvarande är förlagt. Genom nu nämnd koncentration av bokföringen beräknas två kontorsbiträden kunna indragas.

Arbetsgruppen E A förutsättes uppdelad på två arbetsavdelningar, den ena sjöreserven, innefattande jämväl årebod och kranbod, och den andra bilavdelningen samt varvsboden. Då transporter med hästar numera torde ställa sig dyrare än biltransporter, förutsätta de sakkunniga, att kronostallet skall upphöra och att dess transportmedel skola i erforderlig utsträckning ersättas med motordrivna fordon.

Sjöreservens militära personal har i huvudsak kunnat hållas inom det antal, som därför beräknats i 1925 års försvarsproposition.

Arbetsgruppen E V avses tills vidare uppdelad på tre arbetsavdelningar, nämligen tackelkammaren utgörande en avdelning, segelsömmare-, flagg- och tapetserareverkstäderna utgörande en avdelning samt repslagarbanan utgörande den tredje. De sakkunniga hava visserligen ifrågasatt att uppdelas denna arbetsgrupp endast på tvenne avdelningar, den ena omfattande repslagarbanan och den andra övriga verkstäder. Med hänsyn till svårigheten att under den närmare tiden erhålla en person med erforderlig kompetens som arbetsledare för så många olika yrken, som här äro representerade, har det syntts lämpligast att låta den nuvarande mästaren i tackelkammaren kvarstå som avdelningsföreståndare intill uppnådd pensionsålder, varefter avdelningsföreståndaren vid segelsömmare-, flagg- och tapetserareverkstäderna bör övertaga ledningen även av tackelkammaren med en förman såsom biträde vid sistnämnda arbetsavdelning.

Såsom angivits under artilleridepartementet förutsättes, att den där bedrivna tillverkningen av karduser, kanonkapell, remtyg och patronbälten, fallskärmar för lysprojektiler, delar till gasskyddsmateriel m. m., vilken tillverkning nära ansluter sig till ekipagedepartementets verksamhet, överflyttas till detta departement och där utföres på rekvisition från artilleridepartementet.

Vid repslagarbanan synes arbetsledningen kunna inskränkas till en mästare, vilken vid förekommande förfall ersättes med härför kompetent arbetare i enlighet med den princip, som ovan förordats beträffande mindre verkstäder.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att de sakkunniga verkställt undersökning angående möjligheten av att med större ekonomisk fördel från privata tillverkare anskaffa tågvirke för marinens behov. Därvid har framgått, att med hänsyn till de stora fordringar på kvalitet, som måste ställas på tågvirke, exempelvis båtginor, avsett för flottans räkning, anskaffning på nämnda sätt icke skulle medföra någon besparing för statsverket. Emellertid vore det givetvis till stor fördel, om repslagarbanans kapacitet kunde utnyttjas i större utsträckning, varigenom tillverkningen kunde ytterligare förbilligas. Detta skulle kunna tänkas möjligt genom att andra statliga institutioner, exempelvis statens järnvägar, lotsverket m. fl., som använda tågvirke, lämnades tillfälle att i lämplig utsträckning fylla sitt behov därav genom rekvisition från varven.

För att i övrigt kunna följa det ekonomiska utbytet av nu omhandlad tillverkning samt med hänsyn till prissättningen vore det enligt de sakkunnigas mening lämpligt, om föreskrifter utfärdades därom, att repslagarbanans alla omkostnader och ersättningar för tillverkade produkter bokfördes å särskild titel på samma sätt som nu sker vid kraftcentralen och som ovan förordats i fråga om ekipagedepartementets transportrörelse.

Med hänsyn till nödvändigheten att tillgodose andra, viktigare och mera

omfattande förrådsuppgifter har någon förrådsförvaltare icke kunnat avses för sjöinstrument- och sjökarteförrådet, utan har såsom anföres under avd. V. Varvens förrådsverksamhet för detta förråd beräknats en underofficer, f. d. stam med arvode, i egenskap av förrådsuppbördsman. Detta har dock icke föranlett behov av ökning av det i propositionen upptagna antalet arvodesbeställningar.

I samband med den sammanslagning av min- och torpeddepartementen, varför i det följande redogöres, synes lämpligt att till ekipagedepartementet överföra den personal, som tages i anspråk för betjäandet av varvets telefonväxel.

Beträffande vissa övriga detaljer av organisationen må särskilt framhållas följande.

Den s. k. varvsbodsskepparen, för närvarande tjänstgörande i varvsboden, bör överföras till sjöreserven och där tjänstgöra som arbetsledare i kranboden. Denne befattningshavares tjänstgöring har nämligen mycket nära samband med sjöreservens arbete, och en del av dess personal måste vara honom underställd. På grund av arten och omfattningen av förevarande tjänst har nämnde befattningshavare även erhållit tjänstebostad i sjöreservens kasern. Sedan varvsbodsskepparen sålunda överförts till sjöreserven, bör han benämnas kranbodsskeppare, som bättre anger hans åligganden såsom bl. a. tillsyningsman för kranar o. d.

Även åreboden förutsättes tillhöra sjöreserven. Såsom arbetsledare för denna har beräknats en underofficer, vilken bör benämnas årebodsskeppare.

Med hänsyn till att befattningarna som arbetsledare i kranboden och åreboden kräva särskild yrkesfärdighet och militär utbildning samt fysisk vigör och spänstighet böra för desamma avses stamunderofficerare, tillhörande yrkesgrenen artillerikonstapel, företrädesvis med skepparutbildning.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i ekipagedepartementets organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer och utgöra i sammandrag:

Personal- och kostnadsminskningar.

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning utgående från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	9	-	36 081
b) anslaget till avlöning till personal vid kärer och stater m. fl.	-	9	-	14 505
Summa minskning	18		50 586	

Ingenjördepartementet.

Verksamheten vid ingenjördepartementet i Karlskrona är såsom förut nämnts av mycket stor omfattning och fördelad å en mångfald olika tekniska specialgrenar. Vid organisationsfrågans behandling måste hänsyn tagas till ej mindre att fartysunderhållet numera på grund av den mångfald maskinella anordningar, som ingå i ett modernt örlogsfartyg, är synnerligen svårskött och kräver oavslätlig tillsyn av yrkeskunnig personal, än även att vid departementet utföres en avsevärd nybyggnad av sådana fartyg, vilkas färdig-

De sakkunniga. Allmänna synpunkter.

ställande fordrar stor teknisk erfarenhet hos arbetsledningen och särskild yrkesskicklighet hos arbetarna.

Vid behandlingen av förevarande organisationsspörsmål hava de sakkunniga utgått från att ingenjördepartementets nuvarande uppgifter och dess omfattning i den nya försvarsordningen icke komma att förändras i annan mån än som följer dels av sjöstridskrafternas minskade omfattning, dels av att, såsom anföres under torped- och mindepartementet, tillsynen över stationens och varvets telegraf- (brandsignal-) samt telefonledningar övertages av ingenjördepartementet.

Genom minskad tillgång å militärpersonal för varvstjänst och på grund av att underhållsanslaget reducerats i större proportion än nyssnämnda fartygsbestånd, har det emellertid ansetts nödvändigt att vidtaga alla sådana organisationsförändringar, som, utan att effektiviteten i driften otillbörligt minskas, kunna beräknas medföra besparingar i nämnda anslag, även om en del av dessa ändringar ur andra synpunkter icke varit önskvärda.

Utan att rubba organisationens grunder hava de sakkunniga här som i övrigt sökt att genom koncentration och förenkling av bokföringen samt sammanslagning eller ändrad fördelning av arbetsgrupper och arbetsavdelningar nedbringa administrations- och kontorspersonalen. Besparingsskäl hava även nödvändiggjort någon minskning av den tekniska personalen å en del håll. Att möjligheten till kontroll över arbetena härigenom i viss mån minskas, har ej kunnat undvikas.

Företagen undersökning angående möjligheten att flytta arbetsgruppernas bokföring till departementskontoret har givit vid handen, att detta med fördel låter sig genomföra under förutsättning att vissa lokala förändringar vidtagas, vartill de sakkunniga i annat sammanhang skola återkomma. Genom denna åtgärd möjliggöres förutom förut omförd indragning av uppördsmanbefattningar, till antalet 6, en personalbesparing av 5 skrivbiträden, medförande en kostnadsbesparing av inalles omkring 40,000 kronor.

Nu befintligt antal arbetsgrupper har bibehållits. Den ökning däri, som kunde synas motiverad genom tillkomsten av undervattensbåtdepån, och varpå krav framställdes från varvsledningens sida, har på grund av bristande tillgång å mariningenjörer icke kunnat vidtagas. För att emellertid tillgodose kravet på teknisk tillsyn av undervattensbåtarna hava de sakkunniga undersökt möjligheten av att sammanföra tvenne arbetsgrupper under gemensam arbetschef och därigenom frigöra en mariningenjör för nyssnämnda tillsyn. Det har därvid framkommit, att arbetsgruppen IH (torpedbåt-slipen, mast-, båt- och ångslupsverkstäderna, märsboden, spickarverkstaden samt gamla dockan) med hänsyn till verksamhetens omfattning utan alltför stora olägenheter skulle kunna anslutas till endera av arbetsgrupperna IA (fartygsmaskiner m. m.) eller IP (nya dockorna, målarverkstaden och dykeriavdelningen). Det förstnämnda alternativet vore lämpligt företrädesvis ur lokala synpunkter, enär arbetsgrupperna IA och IH äro belägna nära varandra. Såsom skäl för det senare alternativet kunde anföras, att verksamheten vid arbetsgrupperna IH och IP är likartad och att genom dessa arbetsgruppers sammanförande samtliga å varvet tjänstgörande kvartersmän skulle bliva underställda en arbetschef, vilket i sin tur kunde förväntas medföra bättre utnyttjande av kvartersmännen vid tillsynen av icke blott timmermansuppbörderna utan även fartygsskroven och fartygens inredning. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter hade de sakkunniga ursprungligen förutsatt, att arbetsgruppen IH skulle anslutas till arbetsgruppen IP.

Därvid hade de sakkunniga icke förbisett, att en uppdelning av arbetsgruppen IH på arbetsgrupperna IA och IP också vore tänkbar, ehuru väl ovan angiven anordning ansetts vara att föredraga. I båda fallen bleve en

Bokföringens
centralise-
rande.

Arbetsledande
personal.

mariningenjör disponibel för att såsom assistent åt arbetschefen å arbetsgruppen I A närmast hava inseendet i tekniskt hänseende över undervattensbåtmaterielen, i vilket hänseende han även borde biträda mobiliseringsingenjören i dennes åligganden i vad anginge undervattensbåtarnas beredskapsförläggning ävensom tjänstgöra å undervattensbåtdepån.

Vederbörande varvsmyndigheter hava emellertid avstyrkt ett dylikt sammanförande av arbetsgrupper under förebärande av skäl, som de sakkunniga icke ansett sig kunna underkänna. Vid sådant förhållande och då möjlighet att för varvet i Karlskrona avse ytterligare en mariningenjör utöver vad som beräknats i försvarspropositionen icke torde föreligga, läser det bliva nödvändigt att, så länge nybyggnadsarbeten pågå och härför erfordras en särskild mariningenjör, anställa annan ingenjör med motsvarande kompetens, helst en mariningenjör i reserven, om sådan finnes att tillgå, för att tjänstgöra såsom arbetschef. Härigenom undvikes att sammanföra tvenne arbetsgrupper under ledning av endast en ingenjör.

I kostnadsberäkningarna hava de sakkunniga upptagit kostnaden för avlöning till en sådan ingenjör att utgå från till varvets förfogande ställda medel.

Beträffande arbetsgruppernas nuvarande indelning i avdelningar synas en del förenklingar medförande besparingar i personal och kostnader kunna vidtagas, utan att effektiviteten i arbetet därigenom i nämnvärd grad minskas.

Sålunda torde vid arbetsgruppen I H arbetsavdelningen I H 3 (märsboden) utan olägenhet kunna sammanslås med arbetsavdelningen I H 4 (snickarverkstaden) under gemensam avdelningsföreståndare. Härigenom inbesparas en mästare. Vidare torde en förman å arbetsavdelningen I H 5 (gamla dockan) kunna överföras till i arbetet deltagande och således göras produktiv, varigenom en förmansbefattning kan indragas.

Den i arbetsgruppen I L (maskinverkstäder, gjuteri, smedja, filarverkstäder, verktygsavdelning m. m.) ingående arbetsavdelningen I L 8, som omfattar verktygsarbeten och förestås av en verkmästare med en förman som biträde, har förnämligast till uppgift att tillgodose avdelningen I L 1 (maskinverkstaden) med verktyg. Med hänsyn härtill torde arbetsledningen vid I L 8 kunna inskränkas till en förman. Även vid arbetsavdelningen I L 4 (smedjan), som nu förestås av en verkmästare, synes med hänsyn till arten och omfattningen av avdelningens verksamhet arbetsledningen kunna inskränkas till en förman. Härigenom inbesparas tvenne verkmästarebefattningar.

Vid arbetsgruppen I L 1 äro förutom den ovannämnda avdelningsföreståndaren anställda 3 förmän. Då emellertid verksamheten vid denna arbetsgrupp är helt förlagd inom verkstaden, synes antalet förmän kunna minskas till 2.

Inom maskinverkstadens filaravdelning (I L 9) finnas för närvarande tvenne verkmästare, en för den nedre verkstaden och yttre arbeten samt en för den övre verkstaden. Nämnda befattningar anses kunna sammanslås till en, varigenom en verkmästarebefattning kan indragas. Beträffande denna avdelning i övrigt kan det ifrågasättas, huruvida omfattningen av de yttre arbetena är så stor eller arbetena så lokalt splittrade, att de betinga 5 förmansbefattningar. De sakkunniga anse, att av kostnadsskäl antalet förmän bör minskas till 4.

Vid arbetsgruppen I P förutsättes, att befattningen som avdelningsföreståndare vid arbetsavdelningen I P 2 (målarverkstaden) efter genomförd organisation ersättes av en mästare.

Den vid kraftcentralen anställde verkmästaren synes vid inträffande av-

gång ur tjänsten kunna ersättas med en pensionerad underofficer. Med hänsyn till att delvis samma maskiner, som finnas vid kraftcentralen, ombord skötas av maskinistunderofficerare torde någon svårighet icke förefinnas att för befattningen erhålla fullt kompetent pensionerad underofficer.

Övrig administrationspersonal.

Beträffande administrationspersonalen i övrigt förutsätts följande förändringar vidtagas utöver dem, som ovan angivits i avseende å införandet vid departementet av centraliserad bokföring.

Det hos mobiliseringsingenjören anställda skrivbiträdet anses kunna indragas. Förekommande skrivarbete torde utan olägenhet kunna utföras av mobiliseringsingenjören underställda maskinister eller å departementskontoret, vars skrivpersonal givetvis bör kunna i tjänsten utnyttjas av samtliga till departementet hörande tjänstemän.

Vid arbetsgruppen I E (elektriska verkstaden) äro för närvarande anställda 8 ritare. Av dessa äro emellertid 2 tagna i anspråk för avläsning och bokföring av förbrukad elektrisk energi. För detta ändamål synes det vara mera ekonomiskt att anställa 2 skrivbiträden, varav det ena samtidigt kan tjänstgöra såsom tidskrivare vid arbetsgruppen. Härigenom kan personalen med samtidig utökning med 2 skrivbiträden minskas med 2 ritare och 1 tidskrivare.

En ingalunda oväsentlig förenkling i kontorsarbetet vid arbetsgruppen I E torde kunna åvägbringas genom att debiteringen av avgifter för förbrukad energi, som nu verkställas per månad, liksom vid kraftcentralen i Stockholm skedde per kvartal. Detta skulle visserligen medföra, att omkostnadstitlarna vid arbetsgrupperna först vid slutet av varje kvartal utvisade den verkliga ställningen, men denna olägenhet torde sakna praktisk betydelse.

I kraftcentralen äro för närvarande anställda 9 biträden, vilka icke kunna anses direkt utföra produktivt arbete. De sakkunniga finna detta antal väl stort, vadan antalet bör minskas till det oundgängligt nödvändiga.

Vid arbetsgruppen I L synes det med hänsyn till den centraliserade bokföringen tillfyllest med 3 tidskrivare, varigenom ernås en minskning med 1 kontorist.

Antalet vid arbetsgrupperna anställda städare, ordonnanser och springpojkar är för närvarande 9 men torde kunna minskas med 2 eller till 7.

Personal- och kostnadsminskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i ingenjördepartementets organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer och utgöra i sammandrag:

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	25	-	91 265
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	-	1	-	13 990
Summa minskning		26		105 255

Torped- och mindepartementet.

1925 års försvarsproposition.

I 1925 års försvarsproposition förutsättes, att torped- och mindepartementen sammanföras under gemensam ledning till ett departement med benämning torped- och mindepartementet. Departementets huvuduppgifter

skulle bliva att tillverka torpeder samt att vårda och underhålla varvets torped-, min- och radiomateriel.

Med hänsyn till mindepartementets i Karlskrona ringa verksamhet och förhållandena i övrigt anse de sakkunniga, att ett dylikt sammanförande är ägnat att förenkla varvsorganisationen samt medföra besparingar. Mindepartementet förutsättes därför böra upphöra såsom särskilt organ. Av dess nuvarande verksamhet bör överflyttas till ingenjördepartementet (arbetsgruppen I E) de åligganden, som avse stationens och varvets telegraf- och telefonledning, och till torpeddepartementet övriga åligganden eller sådana, som i huvudsak avse fartygens minmateriel samt minuppbörden tillhörande inventarier och utredning med vad därtill hör.

Beträffande den under mindepartementet hörande telefonväxeln för varvets lokalnät synes en undersökning böra komma till stånd angående lämpligheten ur ekonomisk synpunkt av dess automatisering. I avvaktan på resultatet härav bör personalen vid densamma, såsom under ekipagedepartementet redan anförts, hänföras till nämnda departement.

Torpeddepartementet förutsättes i övrigt bibehålla sin nuvarande organisation. Departementet synes böra inrymmas i torpeddepartementets nuvarande lokaler jämte minförrådet. I den mån en eventuell utökning av dess verksamhet skulle påfordra ökat kontorsutrymme, böra härför reserveras mindepartementets nuvarande kontorslokaler.

Inom departementet avses minreparationsverkstaden jämte minförrådet ingå såsom en särskild arbetsgrupp (T M) med en för mintjänst utbildad officer såsom arbetschef. Av de till tjänstgöring vid departementet i övrigt avsedda 3 officerarna, vilka samtliga böra vara utbildade för torpedtjänst, bör en även vara utbildad för radiotjänst och tjänstgöra som arbetschef vid radioverkstaden (arbetsgruppen T R). De två övriga officerarna, av vilka en bör vara utbildad i undervattensbåttjänst, böra tjänstgöra vid arbetsgruppen T D, omfattande inskjutningsstationen, arbetena å fartygen och med sprängämnen samt torpedreparationsverkstaden. Den äldste avses tjänstgöra såsom arbetschef och den yngre såsom assistent med särskilt åliggande att utöva tillsynen å utarbetena å fartygen m. m.

Den fjärde arbetsgruppen (T A) bör såsom hittills omfatta torpedverkstaden jämte ritkontor med äldste torpedingenjören såsom arbetschef och den yngre såsom assistent med särskilt åliggande att leda arbetena å ritkontoret.

I avseende å arbetsunderbefålet vid sistnämnda verkstad synas vissa framtida besparingar möjliga. Sälunda torde vid nuvarande befattningshavares avgång en mästare kunna ersättas med en arbetsledande förman vid dels övre filarverkstaden och modellsnickarverkstaden, och dels avdelningen för uppmätningar.

Överflyttningen av mindepartementets verksamhet kräver för torpeddepartementets vidkommande ingen annan ökning av den arbetsledande personalen, än att en av de för mindepartementet avsedda underofficerarna, minkonstapel, överföres för att tjänstgöra såsom avdelningsföreståndare vid arbetsgruppen T M och där biträda vid vården av minuppbörden tillhörande inventarier, minammuniton och minutredning.

Förutom nu nämnd arbetsledande personal förutsättes att överflyttas till det nyorganiserade departementet erforderligt antal arbetare (omkring 4) samt tillsyningsman och bevakningspersonal å Ifö.

Den för arbetsgruppen T M erforderliga bokföringen förutsättes omhändervaras av personalen i det för övriga arbetsgrupper gemensamma redovisningskontoret.

Mindepartementets upphörande såsom självständigt organ beräknas med-

föra — förutom indragning av departementschefsbefattningen och den för närvarande vakanta kontrollantsbefattningen — följande personalminskning, nämligen 1 uppbördsman (pensionerad underofficer), 1 kontorist och 1 springpojke. Därjämte torde en minskning av den produktiva personalen bliva möjlig.

Personal- och
kostnads-
minskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i min- och torpeddepartementens organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	10	-	35 343
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	+	1	+	4 330
Summa minskning		9		31 013

Sammanfattning.

På grund av vad i det föregående anförts få de sakkunniga beträffande organisationen av varvsdepartementen i Karlskrona föreslå:

att dels ekipagedepartementet med därunder sorterande verkstäder m. m. bibehålles såsom departement, dels dess verksamhet utökas genom att till detsamma överflyttas den framställning av kapell, karduser, remtyg m. m., som för närvarande är förlagd till artilleridepartementet, dels ock verksamheten vid det till ekipagedepartementet hörande s. k. kronostallet avvecklas och dess transportmedel i erforderlig mån ersättas med motordrivna fordon;

att torped- och mindepartementen sammanslås till ett departement, benämnt torped- och mindepartementet, och att i samband med nämnda sammanslagning värden av stationens och varvets telegraf- och telefonledningar överflyttas till ingenjördepartementet;

att personal tillhörande de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga fördelas till tjänstgöring vid varvsdepartementen i Karlskrona med ledning av närslutna personalfördelningstablä (Bil. A); samt

att i övrigt för organisationen av verksamheten vid nämnda departement enligt av de sakkunniga i det föregående angivna riktlinjer samt för beräkning av personalbehovet förut omnämnda organisationsplaner med därtill hörande personalberäkningstabläer skola tjäna till ledning.

Beträffande ordnandet av förrådsverksamheten hänvisas till vad i detta hänseende föreslås under avd. V. Varvens förrådsverksamhet.

3. Stockholms varv.

Allmänna synpunkter.

Vid undersökning angående de åtgärder, som beträffande flottans varv i Stockholm böra vidtagas för att anpassa organisationen efter de riktlinjer, som därför angivits i 1925 års försvarsproposition, samt den däri beräknade

personalen ävensom för att ernå största möjliga förenklingar och besparingar i varvshushållningen hava de sakkunniga tagit olika alternativa förslag under omprövning. Därvid hava de sakkunniga letts av den grundtanken, att organisationen måste besitta förutom erforderlig fasthet även stor tänjbarhet, på det att densamma från normala fredliga förhållanden, då verksamheten förväntas bli jämförelsevis inskränkt, skall vid mobilisering snabbt och utan slitningar kunna svälla ut och medgiya utvecklandet av en avsevärt ökad verksamhet. Då nämligen vid krig i Östersjön Stockholms skärgård i de flesta fall torde bli flottans viktigaste baseringsområde, kommer Stockholms station med varv att erhålla den allra största betydelse för upp-
rätthållandet av de rustade sjöstyrkornas krigsberedskap.

Organisationens tänjbarhet bör företrädesvis bestå däri, att varvspersonalens storlek kan anpassas efter det av verksamhetens omfattning betingade växlande behovet, utan att detta föranleder svåra rubbningar i själva organisationen. I den mån nämnda verksamhet är ringa, kan varvsdriften — därest teknisk sakkunskap inom samtliga områden är representerad — teoretiskt sett med fördel administreras centralt, under det att, då den nått en viss gräns, det är erforderligt att överflytta befogenheter och ansvar på underlydande organ. Av största vikt är dock, att dessa redan i fredstid finnas organiserade och att varje vapengren förestås av en officer, som i tekniskt hänseende är varvschefen ansvarig för respektive vapens krigsberedskap.

För vidtagandet av lämpliga åtgärder i ovanberört syfte hava de sakkunniga därför sökt att med bibehållande av nuvarande beprövade och såsom ändamålsenliga befunda organisationsformer ernå en centralisering av varvsdriften och varvshushållningen under fredstid, så anpassad att organisationen vid behov kan svälla ut och erhålla en efter förhållandena anpassad decentralisering.

Vid verkställd utredning angående lämpligheten av de ifrågasatta organisationsförslagen har framgått, att med iakttagande av förenämnda krav på tänjbarhet i organisationen det minsta antalet administrationspersonal och således även de minsta avlöningskostnaderna sannolikt skulle ernås genom att med bibehållande av nuvarande departementsindelning centralisera den mekaniska verkstadsdriften till en för varvet gemensam verkstad, att överflytta all bokföring till varvskontoret samt att direkt ansluta samtliga departementschefer till varvschefen såsom föredragande avdelningschefer. På i huvudsak en dylik organisation är det förslag byggt, som vid 1925 års riksdag framfördes i ovanberörda motion i andra kammaren nr 359 och med anledning av vilket särskilda utskottet uttalat, att, om under genomförandet av den nya organisationen tillfällen till ytterligare förenklingar skulle yppa sig, all möjlig uppmärksamhet borde ägnas den förevarande frågan. I berörda förslag förutsätts emellertid cheferna för de nuvarande militära departementen ävensom för byggnadsdepartementet anslutna till varvsledningen i egenskap av inspektörer.

En nödvändig förutsättning för ändamålsenligheten av en organisationsändring av ovan angiven innebörd är emellertid, att varvets belägenhet är sådan, att en fullständig koncentration av driften lämpligen låter sig genomföra. Detta är dock icke fallet, när varvsområdet skiljes i två huvuddelar av ett mycket trafikerat farvatten, vilka delar sakna annan ordinarie förbindelse med varandra än medelst en färja, vartill kommer, att verksamheten på grund av dess natur att behöva ompinna ett flertal olika verksamhetsområden erfordrar en lokal fördelning. En centralisation av verkstadsdriften skulle därför, oavsett härav betingade lokala förändringar, nödvändiggöra en mångfald transporter, vilka säkerligen skulle borteliminera den kostnads-

Möjligheterna för en centralisation av verkstadsdriften och administrationen m. m.

minskning, som skulle genom en fullständig centralisation ernås, samt dessutom vålla tidsutdräkt.

Bokföringens överflyttande till varvskontoret förutsätter, att primäruppgifterna, vilkas insamlande alltid måste komma att försiggå vid respektive arbetsgrupper, utan olägenhet och tidsutdräkt kunna direkt överlämnas till nämnda kontor. På grund av arbetsgruppernas splittrade läge inom varvsområdet torde vinsten av en för hela varvet centraliserad bokföring bliva avsevärt mindre, än om arbetsgrupperna låge i varvskontorets omedelbara närhet. De många budskickningar och förfrågningar, som med nuvarande lokala förhållanden skulle uppkomma, komme sannolikt att medföra omgång och osäkerhet i bokföringen.

En anslutning av departementscheferna till varvschefen för införande av föredragningsordning, åsyftande att förenkla expeditiönsföreläsningen, betingar, att departementscheferna erhålla expeditiönslokaler eller kontor inom samma byggnad som varvschefen eller åtminstone i omedelbar närhet av densamma. Detta låter sig emellertid för närvarande icke ordna utan avsevärda utvidgningar och nybyggnader. Kostnaderna härför skulle med säkerhet komma att uppgå till så avsevärda belopp, att de icke uppvägdes av den minskning i avlöningskostnaderna för administrationspersonalen, som en dylik anslutning skulle medföra.

Därtill kommer, att en anslutning av departementscheferna till varvschefen i en del fall även skulle medföra vissa betänkliga olägenheter. Genom att departementschefernas expeditiönslokaler flyttades långt ifrån den plats, där departementens huvudsakliga praktiska verksamhet ägde rum, finge dessa chefer icke samma möjlighet som för närvarande att effektivt övervaka och leda denna verksamhet, vilket dock torde få anses vara en av deras allra förnämsta uppgifter, varjämte omgång skulle uppstå i kommunikationen mellan departementscheferna eller deras expeditioner å ena sidan och departementens olika verksamhetsgrenar å den andra.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden anse de sakkunniga, att en centralisering av varvsdriften i den utsträckning, som enligt ovan angivna alternativ ifrågasatts, icke lämpligen kan genomföras. För att dock åstadkomma av ekonomiska hänsyn erforderliga förenklingar och besparingar, har det sålunda varit nödvändigt att söka andra utvägar, ledande till nämnda mål.

De sakkunniga hava sålunda undersökt, huruvida och i vad mån genom ett sammanförande av vissa departement åsyftat ändamål skulle ernås samt därefter sökt att i överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det föregående, förenkla administrationen av de återstående departementen. Härvid hava de sakkunniga utgått ifrån, att de anstalter å Stockholms varv, vilka för närvarande äro tagna i anspråk för flygvapnets räkning, skola upphöra eller förflyttas i och med den nya organisationens genomförande. Intill dess dylik förflyttning ägt rum, kan givetvis den nya organisationen icke fullständigt genomföras. Då emellertid den flygmaterielen avseende verksamheten förutsättes skola, så länge den är förlagd till varvet, bedrivs för flygvapnets räkning och med anlitande av medel från dess anslag, behöver icke fördröjandet av organisationens fullständiga genomförande medföra några större kostnader för flottans underhållsanslag.

De sakkunniga övergå nu till att lämna en redogörelse för de resultat, vartill de vid sina undersökningar kommit.

Artilleri-, min- och torpeddepartementen (vapendepartementen).

*Orga-
nisationen i
allmänhet.*

Till en början har utredning verkstälts angående de förenklingar och besparingar, som skulle uppstå genom att, såsom det förutsattes i 1925 års

Sammanslagning av min- och torpeddepartementen enligt prop. 50/25.

försvarsproposition, sammanföra min- och torpeddepartementen till *ett* departement. Genom en sådan sammanslagning har antalet administrationspersonal beräknats kunna minskas i förhållande till nuvarande antal med omkring 28 personer, med avlöning från till varvets förfogande ställda anslag, medförande en minskning i avlöningskostnaderna inklusive dyrtidstilllägg av omkring 105,000 kronor.

En sådan organisation medför emellertid den olägenheten, att den tekniska sakkunskapen för antingen torped- eller minvapnet, beroende på huruvida chefen är specialutbildad inom min- eller torpedvapnet, icke kan beräknas bli lika väl representerad eller med samma auktoritet göra sig gällande som med nuvarande organisation. Därtill kommer, att sammanförandet avser de två största av vapendepartementen, under det att däremot det minsta, artilleridepartementet, förutsättes bli oförändrat, trots att verkstadsdriften därstädes ställer sig relativt dyrbar. Sistnämnda förhållande är beroende därpå, att administrationspersonalen icke lämpligen kan nedbringas i samma proportion som omfattningen av verksamheten minskas.

De sakkunniga hava därför såsom ett annat alternativt förslag tagit under övervägande att sammanföra såväl artilleri- som min- och torpeddepartementen till *ett* departement under en särskild chef med detaljofficerare såsom tekniskt sakkunniga för envar av de tre vapengrenarna, en radioofficer för radioväsendet samt en specialingenjör såsom ledare av den till departementet hörande gemensamma vapenverkstaden. Enligt verkställd utredning skulle administrationspersonalen enligt detta alternativ kunna minskas med omkring 36 personer och besparingarna i avlöningskostnader komma att uppgå till omkring 143,000 kronor.

Sammanslagning av artilleri-, min- och torpeddepartementen.

Ur organisatorisk synpunkt medför visserligen detta förslag en förenkling så till vida, som antalet departementschefer minskas från 3 till 1, men i själva verket innebär detta snarare motsatsen till förenkling, enär därigenom införes en instans mellan varvschefen och de tekniskt sakkunniga representanterna för de olika vapenslagen. Detta torde otvivelaktigt medföra omgång i ärendenas handläggning och i viss mån verka tyngande på verksamheten. Vid mobilisering skulle icke heller en sådan organisation besitta tillräckliga anpassningsmöjligheter och fylla kraven på ökad arbetsprestation eller i övrigt visa sig lika effektiv som en organisation, där varje särskild vapengren representeras och står under självständig ledning av en inför varvschefen direkt ansvarig sakkunnig målsman.

Slutligen bör erinras därom, att enligt detta alternativ organisationen blir väsentligen olika å flottans båda varv, vilket måste betecknas såsom synnerligen olämpligt, varjämte densamma icke överensstämmer med de riktlinjer för organisationen i allmänhet, vilka angivits i uttalandet å sid. 234 i 1925 års försvarsproposition.

Då sålunda de sakkunniga funnit, att icke heller detta alternativ utgör en tillfredsställande lösning av ifrågakvarande spørsmål, hava de undersökt, huruvida förslaget skulle kunna modifieras, så att med tillvaratagande av dess besparingsmöjligheter de ovanberörda organisatoriska olägenheterna bleve undanröjda.

Såsom ovan antytts uppstå besparingar huvudsakligen därigenom, att verkstadsdriften, kontors- och bokföringsgöromålen för flera departement koncentreras till ett organ. Genom att sammanföra den mekaniska verkstadsdriften för de trenne departementen till en gemensam verkstad och förlägga denna till det departement, som har den största verkstadsrörelsen, nämligen mindepartementet, kan i stort sett även bokföringsarbetet utan olägenhet koncentreras till ett för samtliga dessa departement gemensamt kontor. Anslutas vidare de trenne departementen lokalt till varandra, så nära

Självständiga departement med gemensam verkstad och bokföring.

förhållandena medgiva, och departementscheferna erhålla expeditiionslokaler i samma byggnad, lärer ett mycket nära samarbete dem emellan kunna ernås till fördel för verksamheten. De departement, som icke hava egen verkstad, skulle vid behov påkalla utförandet av erforderliga arbeten från ovannämnda, under chefens för mindepartementet ledning stående verkstad.

Den för de trenne departementen gemensamma bokförings- och redovisningsavdelningen bör däremot ställas under den till befälsställningen främste departementschefen.

Då emellertid artilleri- och torpeddepartementen enligt denna organisationsändring komma att — åtminstone i fredstid — hava en mindre omfattande verksamhet än mindepartementet, hava de sakkunniga med hänsyn till anciennitets- och befälssynpunkter ansett lämpligt förutsätta, att till chef för mindepartementet i allmänhet bör kommenderas en regements-officer, som är äldre än cheferna för övriga nu nämnda departement, för vilka senare för övrigt kaptener i regel förutsättas tjänstgöra som chefer.

Genom denna organisationsändring bibehålles sålunda de tekniskt sakkunniga representanterna för de olika vapenslagen sin ställning och sitt ansvar i förhållande till varvschefen, samtidigt som en koncentration av verkstadsdriften och bokföringsarbetet ernås med därav uppkommande för- enklingar i administrationen samt kostnadsbesparingar.

Erforderligt utrymme för expeditioner och kontor för de trenne departementen kan utan svårighet beredas i mindepartementets byggnad.

Enligt verkställd utredning beräknas de enligt förevarande alternativ uppkommande besparingarna komma att uppgå till ungefär samma belopp, som skulle ernås enligt alternativet med ett vapendepartement.

Samman-
fattning.

Efter att sålunda hava tagit frågan om organisationen av artilleri-, min- och torpeddepartementen vid Stockholms station under omprövning och efter att därvid hava undersökt de olika alternativa förslag, som kunna tänkas ifrågakomma för ernående av förenklingar och besparingar i varvsdriften, hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att det sist nämnda alternativet är det med hänsyn till lokala förhållanden, kostnader m. m. mest ändamålsenliga.

De sakkunniga få sålunda förorda genomförandet av nämnda förslag, enligt vilket artilleri-, min- och torpeddepartementen bibehållas, vart och ett under ledning av en särskild under varvschefen i detta hänseende direkt lydande departementschef men med gemensam till mindepartementet förlagd mekanisk verkstad och med till samma departement lokalt förlagt gemensamt kontor för bokföring och redovisning, vilka gemensamma organ ställas under ledning, verkstaden av chefen för mindepartementet och bokföringskontoret av den till tjänsteställningen främste departementschefen.

Den inre
organisa-
tionen.

Beträffande det närmare utformandet av förevarande organisationsförslag få de sakkunniga anföra följande.

Nuvarande arbetsavdelning A V (artilleriverkstaden), inrymd i artilleridepartementets byggnad å Galärvarvet, nedlägges; den maskinella utrustning, som icke behöver flyttas över till minverkstaden, kvarstår såsom reserv.

Den del av verksamheten vid arbetsavdelningen A K (det s. k. kanon-skjulet), som omfattar översyn av lätta pjäser och mekanismer, överflyttas till den lokal, där för närvarande torpeddepartementets mekaniska verkstad är inrymd. Å varvet upplagda tyngre pjäser kvarbliva å Galärvarvet. Nu nämnd arbetsavdelning erhåller gemensamt arbetsunderbefäl med den till det s. k. tyghuset förlagda arbetsavdelningen A G (gevärsförrådet), dock först vid den vid sistnämnda avdelning anställde verkmästarens avgång.

Arbetsavdelningen A L (ammunitionslaboratorium), vars verksamhet för närvarande är förlagd dels till kastellbyggnaden å Galärvarvet, dels till

Fjäderholmarna och Björnholmen, överflyttas helt till dessa holmar. Den likaledes till kastellbyggnaden förlagda tillverkningen av karduser överflyttas till lokal å Skeppsholmen. Avdelningsföreståndaren vid arbetsavdelningen A L blir tjänstgörande å Fjäderholmarna och övertager tillika befattningen såsom tillsyningsman för förråden därstädes, varigenom särskild tillsyningsman blir obehövlig. För arbetena å Fjäderholmarna erforderlig arbetsstyrka blir permanent förlagd därstädes och förutsättes tillika tjänstgöra såsom vaktmanskap. Tillsyningsmannen å Björnholmen (pensionerad underofficer) blir biträdande avdelningsföreståndare. Erforderlig arbetsstyrka blir permanent förlagd därstädes samt förutsättes, därest så blir erforderligt, även tjänstgöra såsom vaktmanskap.

Arbetsavdelningen T V V (torpeddepartementets mekaniska verkstad) nedlägges och utrymmes för artilleridepartementets räkning; de maskiner, som icke erfordras för den gemensamma verkstaden, förutsätts överflyttade till flygvapnets nyupprättade verkstad i Västerås. Den i samma byggnad inrymda arbetsavdelningen T V G (radioverkstaden) bibehålles.

Arbetsavdelningen T V R (radioprovrummet) flyttas från sin nuvarande lokal till torpeddepartementets nuvarande byggnad och sammanföres där med radioverkstaden under gemensam arbetsledning i så måtto, att avdelningsföreståndaren vid radioprovrummet tillika övertager ledningen av verkstaden med 1 förman såsom biträde därstädes.

Verksamheten vid arbetsavdelningen M L (sprängämnesförråden) överflyttas helt till Bergholmen och Björnholmen och blir avdelningsföreståndaren samtidigt tillsyningsman på Bergholmen. Till dessa arbetsplatser förlägges militärt manskap såsom arbets- samtidigt vaktmanskap.

Till mindepartementets ritkontor överflyttas från artilleri- och torpeddepartementen erforderlig ritpersonal. Ritkontoret förutsättes bliva en särskild arbetsavdelning med den nuvarande konstruktören såsom föreståndare.

I övrigt bibehålles, bortsett från de förändringar, som betingas av departementskontorens och verkstadsrörelsens sammanförande, mindepartementet vid den nuvarande organisationen.

De minskningar i antalet administrativ (oproduktiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som beräknas uppstå genom vidtagande av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i artilleri-, min- och torpeddepartementens organisation, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

Personal- och kostnadsminskningar.

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	44 ¹	-	169 232
b) anslaget till avlöning till personal vid kärer och stater m.fl.	+	7	+	5 516
Summa minskning		37		163 716

Byggnadsdepartementet.

Beträffande byggnadsdepartementet å Stockholms varv anföres i 1925 års försvarsproposition, att detta med hänsyn till möjligheten att i större omfattning än vad i Karlskrona låter sig göra utlämna byggnadsarbeten på entreprenad torde kunna givas minskad omfattning med omedelbar anknyt-

1925 års försvarsproposition.

¹ Häri ingå 5 ammunitionsarbetare, som ersatts med militärt manskap.

ning till varvschefen såsom ett »byggnadskontor», vilket borde intaga ungefär samma ställning som ekipagekontoret och varvskontoret, varigenom gemensamt utnyttjande av tillgänglig skrivpersonal beräknades kunna medföra besparingar. Byggnadskontoret avsågs att förestås av en byggnadsingenjör.

De sakkunniga.
Organisation med uteslutande entreprenad-system.

De sakkunniga hava då först undersökt lämpligheten av att i anslutning till ovannämnda uttalande inrätta byggnadsdepartementet såsom en uteslutande konsultativ byrå för byggnadsteknisk utredning och kontroll. Härvid förutsattes sålunda, att samtliga vid departementet anställda arbetare skulle avskedas och inga nya hädanefter antagas samt att alla arbeten, även de löpande, skulle utföras på entreprenad eller i vissa fall, då så befunnas lämpligt, genom rekvisition huvudsakligen från varvets övriga departement.

Systemet med enbart entreprenadarbeten, vilket tillämpas inom vissa grenar av statsförvaltningen, såsom t. ex. byggnadsstyrelsen, erbjuder, särskilt under nuvarande förhållanden, otvivelaktigt vissa fördelar. På grund av att på den allmänna arbetsmarknaden eller vid den privata industrien byggnadsarbetarna tillkämpat sig en löneskala, som för närvarande är avsevärt högre än den, som gäller för övriga arbetare, hava även byggnadsdepartementets arbetare erhållit en jämförelsevis bättre löneställning än varvets övriga arbetare. Detta förhållande kan giva anledning till framställningar från dessa senare — vilket ock inträffat — med krav på ekonomisk likställighet. I den mån dessa krav med hänsyn till statens och det allmännas intressen ej kunna tillgodoses, kunna lätt uppstå lönetvister och friktioner. Genom tillämpande av entreprenadsystemet befrias varvsmyndigheterna från att taga befattning med avtalsfrågor rörande byggnadsarbetarna. Systemet befriar vidare dessa myndigheter från omsorgen att under tider, då på grund av bristande anslagsmedel eller arbetenas natur verksamheten måste inskränkas, bereda arbetarna sysselsättning.

Emellertid medför systemet även vissa olägenheter. Sålunda kräves ökat arbete å byggnadskontoret dels med uppgörande av specifikationer m. m., avseende de å entreprenad utbudna arbetena, dels för granskning av anbuden, uppgörande av avtal m. m., varjämte en avsevärt noggrannare kontroll över arbetenas utförande erfordras med därav följande behov av särskilt kvalificerad personal för verkställandet av denna kontroll.

Beträffande entreprenadsystemets inverkan på varvsekonomin torde det vara svårt att utreda eller påvisa, huruvida och i vad mån detta system skulle komma att medföra besparingar. Erfarenheten torde dock giva stöd åt det antagandet, att systemet under normala förhållanden är för staten ekonomiskt fördelaktigt, då det gäller utförandet av större eller extra arbeten. Vid mindre omfattande eller ständigt återkommande arbeten, s. k. löpande arbeten, är det dock, särskilt vid goda konjunkturen för byggnadsverksamheten, sannolikt, att entreprenadsystemet skulle komma att ställa sig dyrare, än om dylika arbeten utfördes av varvets egna arbetare. De löpande arbetena äro nämligen var för sig oftast av ringa omfattning men måste utföras på en mångfald från varandra avlägset belägna platser, såsom Skepps- och Kastellholmarna, Galärvarvet, Djurgårdsstaden, Beckholmen, Fjäderholmarna, Gustavshög samt Berg- och Björnholmarna m. fl. platser. Till följd därav bliva transportkostnaderna höga i jämförelse med själva arbetskostnaderna. Utföras arbetena genom varvets försorg, lära dessa i allmänhet kunna så planläggas och ordnas med hänsyn till varvets övriga förekommande arbeten och transporter till nämnda platser, att bättre arbetsresultat ernås och lägre transportkostnader uppstå än för en privat entreprenör, vilken för arbetet ifråga måste avse särskilda arbetare och transportmedel. Då därjämte vissa av flottans byggnadsarbeten äro av den beskaffenhet, att de måste utföras på bestämda tider, blir det merendels en kommunikationsfråga, huruvida

entreprenadsystemet kan tillgodose flottans speciella intressen ekonomiskt lika fördelaktigt som om dylika arbeten utfördes genom varvets egna arbetare.

Slutligen bör beträffande entreprenadsystemet erinras därom, att, då samma personalbehov erfordras för kontrollen av entreprenadarbetena som för tillsynen av egna arbeten samt då kontorspersonalen icke nämnvärt kan minskas, när såsom ovan nämnts specifikationer m. m. för entreprenaderna måste uppgöras, måste teoretiskt sett arbetena — åtminstone de löpande — för staten ställa sig dyrare, om de utföras på entreprenad än genom varvets egna arbetare, även om dessa på grund av otjänlig väderlek under viss årstid icke kunna helt utnyttjas.

Av det anförda framgår, att entreprenadsystemet visserligen erbjuder åtskilliga fördelar men också är behäftat med vissa olägenheter. Att med siffror kunna påvisa en avgjord överlägsenhet för det ena eller andra systemet torde icke vara möjligt.

Enligt verkställd utredning beräknas personalbehovet för en organisation av byggnadsdepartementet, grundad på uteslutande entreprenadsystem — d. v. s. utan arbetarstam — och inrättat såsom ett kontor, uppgå till 1 byggnadsingenjör, 1 kontorsföreståndare, 2 kontorsbiträden och skrivare, 4 ritare, 1 verkmästare, 2 förmän samt 1 springpojke. I förhållande till nuvarande organisation skulle genomförandet av detta förslag medföra en årlig kostnadsminskning, inklusive dyrtidstillägg, beträffande administrations- (oproduktiv) personal av omkring 35,000 kronor.

Behövde hänsyn icke tagas till den nu befintliga arbetarstammen, skulle det måhända vara tillrådligt att på försök tillämpa uteslutande entreprenadsystem för att därigenom vinna tillräcklig erfarenhet om med detsamma förbundna fördelar och olägenheter för att, därest det visade sig olämpligt, återgå till att utföra vissa arbeten genom varvets egen försorg.

Vid organisationsfrågans avgörande måste emellertid hänsyn tagas till att byggnadsdepartementet för närvarande äger en god och för utförandet av stationens byggnadsarbeten särskilt kunnig personal. Förutom att med avskedandet av personal äro förbundna betydliga engångskostnader, synes det därjämte de sakkunniga vara med statens intressen bäst förenligt att tillgodogöra sig yrkesskickligheten hos denna personal och att bibehålla så stor del av densamma, som framtida, årligen ständigt återkommande ordinarie anslag till underhåll av hus och byggnader medgiver. Då med ledning av kostnadsberäkningarna i nämnda försvarsproposition detta anslag hädanefter synes kunna beräknas till omkring 250,000 kronor, torde med tillämpande av nuvarande arbetskostnader och materialpriser ett 30-tal arbetare kunna beräknas komma att få full och ständig sysselsättning för utförande av löpande arbeten å Stockholms station.

De sakkunniga hava på den grund verkställt utredning beträffande en organisation, avsedd att utgöra en kombination av de båda systemen, så beskaffad, att löpande, årligen återkommande arbeten huvudsakligen kunde utföras av vid varvet anställd personal, under det att övriga arbeten finge utbjudas å entreprenad.

Därest byggnadsdepartementet i enlighet därmed organiserades med uppgift att självt ombesörja s. k. löpande arbeten genom ett 30-tal arbetare eller omkring hälften av nuvarande antal samt att i övrigt använda sig av entreprenadsystemet, skulle ökningen i behovet av kontorspersonal i förhållande till förenämnda alternativ utgöra 1 bokförare. Å andra sidan skulle uppstå minskning av kontrollpersonalen genom att en förman kunde överflyttas till den produktiva arbetarpersonalen såsom i arbetet deltagande. Kostnadsminskningen (inklusive dyrtidstillägg) beträffande administrationspersonalen

Organisation med entreprenadsystem kombinerat med egna arbetare.

i förhållande till nuvarande organisation beräknas enligt detta alternativ uppgå till omkring 34,000 kronor.

Jämföras dessa båda organisationssystem endast i avseende å avlöningskostnaderna för administrationspersonalen, framgår att de båda alternativen ställa sig praktiskt taget lika; skillnaden utgör allenast omkring 1,000 kronor till förmån för det förra alternativet.

Vid frågans bedömande från uteslutande ekonomisk synpunkt måste emellertid även bemärkas, att enligt det förstnämnda alternativet ett 30-tal arbetare jämte för arbetsgruppen avsedd bokförare skulle behöva avskedas, med åtnjutande i tillämpliga fall av avskedsersättning eller förtidspension. Nämnda ersättning skulle enligt verkställd beräkning komma att utgå såsom engångskostnad och uppgå till omkring 107,000 kronor. Med hänsyn till detta betydande kapitalutlägg torde alternativet med en reducerad arbetarstam få anses mera ekonomiskt än alternativet med uteslutande entreprenadssystem.

Sammanfattning.

Då, enligt vad ovan anförts, det alternativ, som förutsätter bibehållandet av en mindre arbetarstam, även ur andra synpunkter synes erbjuda vissa fördelar, anse sig de sakkunniga böra förordas, att byggnadsdepartementet vid Stockholms varv organiseras i enlighet med detta alternativ.

Departementets ställning i varvsorganisationen.

Vid organisationsfrågans behandling hava de sakkunniga även undersökt lämpligheten av att direkt ansluta byggnadsdepartementets ledning till varvschefens expedition utan att dock förutsätta förflyttning från dess nuvarande lokal. Enär departementskontoret för närvarande är inrymt i omedelbar närhet av sistnämnda expedition, hava de sakkunniga tagit under omprövning, huruvida departementskontoret kunde ingå såsom en del av varvskontoret. Detta vore måhända ändamålsenligt, därest dels direkt genomgång från departementskontoret till varvskontoret kunde erhållas och dels kontorspersonalen därigenom kunde bättre utnyttjas, än om den vore fördelad å skilda lokaler. Emellertid torde på grund av de båda byggnadernas beskaffenhet och läge med olika våningshöjd m. m. vissa svårigheter och kostnader komma att uppstå för att bereda direkt genomgång. Då vidare den fåtaliga kontorspersonalen å byggnadsdepartementet torde bli fullt sysselsatt och icke hava någon möjlighet att biträda i varvskontoret, synes någon vinst av att dit överflytta densamma knappast ernås.

Beträffande förevarande departement förutsätta emellertid de sakkunniga, att organisationsbestämmelserna bli sådana, att det må ankomma på varvschefen att bestämma, huruvida och i vilken omfattning såväl direkt fördragning av chefen för byggnadsdepartementet inför varvschefen som gemensam expeditiönsförelägg bör anordnas.

Personal- och kostnadsminskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal samt i kostnaderna för avlöning till densamma, som genom vidtagandet av ovan eller i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i byggnadsdepartementets organisation beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	—	+	—
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	—	7	—	33 713
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m.fl.	—	—	—	—
Summa minskning		7		33 713

Ekipagedepartementet.

Såsom i samband med behandlingen av motsvarande departement i Karlskrona redan anförts förutsattes i 1925 års försvarsproposition, att ekipagedepartementet skall reduceras till ett ekipagekontor ävensom att frågan om överflyttande till andra departement av den under departementet hörande industriella verksamheten borde bero på framtida prövning.

1925 års
försvarspropo-
sition.

På grund av samma skäl, med stöd av vilka de sakkunniga ansett sig böra med avseende å ekipagedepartementets i Karlskrona verksamhet förorda bibehållandet av nuvarande organisation med ett fristående departement, bör också ekipagedepartementet i Stockholm bibehållas vid sin nuvarande organisation. Nödvändiga förenklingar och besparingar böra sålunda åvägbringas utan att själva grunden för organisationen rubbas.

De sakkun-
niga.
Organisationen
i allmänhet.

I besparingssyfte hava de sakkunniga efter verkställd utredning ansett sig böra föreslå vissa jämkningar eller minskningar i den nuvarande organisationen. De sakkunniga hava därjämte förutsatt, att genom vidtagande av de förenklingar i expeditionstjänsten och bokföringen, varpå de sakkunniga i det föregående givit anvisning, den för ifrågakvarande göromål anställda personalen skall kunna minskas.

Den omläggning av förrädsverksamheten, som de sakkunniga i det följande föreslå, kommer i sin mån att bidra till minskat behov av administrations- och bokföringspersonal.

Vid departementet finnas för närvarande följande arbetsavdelningar, nämligen E S R (sjöreserven), E S V (varvsboden), E S T (tackelkammaren) samt E S S (segelsömmare-, tapetserare- och flaggverkstaden), vartill kommer såsom en särskild arbetsgrupp sjöinstrument- och sjökarteförrådet (E I).

Den inre
organisationen.

I avseende å sjöreserven förutsätta de sakkunniga viss minskning av den för sjöreservens matinträttning anställda civila personalen.

Beträffande dispositionen av varvets transportmateriel vilja de sakkunniga förorda, att denna koncentreras till sjöreserven, innebärande att till vapen- departementen nu hörande transportbåtar dit överflyttas, varigenom minskning i transportkostnaderna kan förväntas uppstå.

Verksamheten vid varvsboden och tackelkammaren är i vissa avseenden av likartad natur och för närvarande är avdelningsföreståndaren vid tackelkammaren under vakans även arbetsledare i varvsboden. Vid vissa förekommande arbeten användes arbetarpersonalen vid de båda avdelningarna skiftesvis än i varvsboden än i tackelkammaren. På grund härav föreslå de sakkunniga, att dessa båda avdelningar sammanföras under en gemensam avdelningsföreståndare. Förutsättningen för ett permanent sammanförande är emellertid, att varvsboden flyttas från sin nuvarande i flera hänseenden olämpliga plats till omedelbar närhet av tackelkammaren. Den lämpligaste platsen härför torde vara de tvenne rum intill densamma, som för närvarande ingå i materialintendentens kontor i den s. k. södra fundamentsbyggnaden.

Varvsbodens nuvarande lokal bör avses att inrymma sjöreservens förtöjningsuppbörd, för vilken nu saknas erforderligt utrymme. I sammanhang härmed synes lämpligt att från varvsboden till sjöreserven överflytta en del materiel, som företrädesvis användes av den senare.

Enligt den i 1925 års försvarsproposition (sid. 249) angivna personalfördelningen för Stockholms varv förutsattes, att förutom varvschefen 2 regementsofficerare skola tjänstgöra därstädes, av vilka en avses såsom chef för artilleridepartementet och en såsom chef för torpeddepartementet. I enlighet med den organisation av dessa departement, de sakkunniga ovan föreslagit, förutsattes, att chefen för mindepartementet i regel skall vara av regementsofficers grad, under det att cheferna för artilleri- och torpeddepartementen även kunna vara av kaptens grad. Då de sakkunniga anse, att

ekipagedepartementet bör bibehålla sin nuvarande organisation såsom självständigt departement, torde den andre till varvet fördelade regementsofficeren i regel böra avses såsom chef för detta departement. Skulle det av särskild anledning finnas lämpligt att såsom chef för artilleri- eller torpeddepartementet kommendera regementsofficer, bör dock en kapten undantagsvis kunna tjänstgöra såsom chef för ekipagedepartementet. I bifogade organisationsplaner och personalberäkningstabläer hava de sakkunniga sålunda upptagit de för departementen vid Stockholms varv avsedda regementsofficerarna såsom chefer för respektive ekipage- och mindepartementen.

Personal- och kostnadsminskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproduktiv) personal och kostnaderna i avlöning till densamma, som genom vidtagandet av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i ekipagedepartementets organisation beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	-	9	-	41 344
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	+	1	-	1 720
Summa minskning		8		43 064

Ingenjördepartementet.

1925 års försvarsproposition.

Beträffande ingenjördepartementet har i 1925 års försvarsproposition någon organisatorisk inskränkning icke förutsatts.

De sakkunniga.

De sakkunniga hava icke heller funnit anledning ifrågasätta någon ändring beträffande departementets nuvarande omfattning eller dess ställning i varvsorganisationen. Vid den utredning angående personalbehovet, som de sakkunniga verkställt, har emellertid framgått, att även i fråga om detta departement vissa jämkningar i departementets inre organisation kunna vidtagas, utan att effektiviteten av dess verksamhet därav blir lidande. Sålunda torde en del arbetsgrupper med likartad verksamhet utan olägenhet kunna sammanföras eller i vissa hänseenden anknytas till varandra.

I anslutning härtill förutsätta de sakkunniga, att arbetsgruppen I F (dockan, slipen och målarverkstaden) sammanföres med arbetsgruppen I T (båt- och snickarverkstäderna). Genom att dessa arbetsgrupper ställas under en gemensam arbetschef, frigöres en ingenjör för annat ändamål. Såsom de sakkunniga i annat sammanhang på anförda skäl föreslagit, bör underofficersskola för maskinavdelningen anordnas icke blott vid Karlskrona utan även vid Stockholms station. I 1925 års försvarsproposition är dock icke beräknad någon mariningenjör för underofficersskolan i Stockholm. Genom att på ovannämnda sätt en mariningenjör under vintern frigöres från varvstjänsten, kan emellertid detta behov nu tillgodoses.

För arbetsgrupperna I F, I T och I E (elektriska verkstaden) hava de sakkunniga avsett en gemensam tidskrivare.

De i arbetsgruppen I V ingående arbetsavdelningarna I V: 5 a (kopparslagarverkstaden samt rörverkstaden), I V: 5 b (bleckslageriverkstaden) samt I V: 7 (galvaniseringsverkstaden) böra sammanföras under gemensamt arbetsunderbefäl, varigenom en verkställare blir obehövlig.

Arbetsgruppen IP (plåtslagerverkstad och svetsningsdetalj) synes även kunna anslutas till arbetsgruppen IV (maskinverkstaden) på så sätt, att skrivbiträde och städare användas gemensamt för båda arbetsgrupperna, varigenom en minskning i antalet dylik personal kan ernås. De sakkunniga anse vidare, att, om bristande tillgång å ingenjörer skulle nödvändiggöra en ytterligare minskning av arbetsbefälet, detta skulle möjliggöras genom en anslutning mellan nämnda grupper även på så sätt, att arbetschefen vid IV (verkstadsingenjören) tillika övertog ledningen av verksamheten vid IP.

Det synes önskvärt, att en närmare anknytning, än vad för närvarande är fallet, anordnas mellan mobiliseringsingenjören och arbetsgruppen IM, omfattande arbeten på under beredskapsförläggning varande eller i beredskap förlagda fartyg.

Den vid kraftcentralen å Beckholmen såsom maskinist tjänstgörande verkmästaren synes kunna ersättas av en maskinskötare, eventuellt pensionerad underofficer.

Av den oproduktiva personalen å ingenjördepartementet i Stockholm finnes för närvarande ett ganska stort antal s. k. städare, till stor del utgörande mindre arbetsduglig personal, som på grund av ömmande omständigheter medgivits kvarstå i tjänst. De sakkunniga förutsätta, att avskedande av den icke arbetsdugliga personalen nu bör äga rum.

Antalet ordonnanser å verkstäderna torde utan olägenhet kunna nedbringas.

Även kontorspersonalen har beräknats kunna reduceras, ifråga om ett biträde å departementets upphandlingsavdelning dock först efter genomförd ändring av förrådsorganisationen. Genom införandet av fullt modern bokföringsteknik kan måhända antalet ytterligare minskas. Slutligen anse sig de sakkunniga böra erinra därom, att, därest arbetstiden för den å departementskontoren tjänstgörande bokföringspersonalen utsträcker till samma tid, som är föreskriven för verkstädernas skrivarpersonal eller till i medeltal 8 timmar per arbetsdag, torde en ytterligare minskning kunna vidtagas i nu förefintligt antal.

Kostnaderna för förrådspersonalen skulle rätt avsevärt kunna nedbringas genom vidtagande av vissa ändringar av de lokala anordningarna i syfte att koncentrera förråden till ett färre antal förrådsrum eller upplagsplatser än som för närvarande finnas. En sådan koncentration synes lämpligen kunna ernås därigenom, att i enlighet med av varvsmyndigheterna uppgjort förslag det ångpannerum, som är beläget i smedjan och som numera, sedan värmeledningscentralen flyttats till dockans pumphus, är för sitt ändamål obehövt, utrymmes och i stället anordnas till verktygsförråd. I sådant fall skulle detta kunna ersätta såväl det förråd, som ligger omedelbart utanför verkstadsbyggnaden, som det intill materialförrådet belägna verktygsförrådet. I det förra sysselsätts för närvarande 2 och i det senare 3 arbetare. Genom inredandet av det föreslagna centrala verktygsförrådet, varifrån med hänsyn till dess lämpliga belägenhet utlämning samtidigt kunde ske till trenne olika arbetsplatser, torde 2 verktygsarbetare kunna indragas.

Om verktygsboden invid materialförrådet, såsom ovan föreslagits, flyttas, erhålles ökat utrymme för sistnämnda förråd, där plats torde kunna beredas för såväl det vid dockan och flygverkstaden belägna förrådet av nitnaglar m. m., vilket sysselsätter 1 man, som det vid kopparslagarverkstaden belägna förrådet av järn, ävenledes sysselsättande 1 man. Dessa båda förrådsmän bliva då obehövlige. Nu nämnda minskningar av antalet förrådspersonal kan beräknas medföra en årlig besparing i avlöningskostnader av omkring 11,000 kronor. Då kostnaderna för ovannämnda ändring av ångpannerummet och omflyttning av förråden enligt uppgift från varvsmyndig-

heterna beräknas uppgå till omkring 24,000 kronor, synes det vara ekonomiskt fördelaktigt att verkställa ovannämnda lokaländringar. Till denna fråga återkomma de sakkunniga i samband med behandlingen av övriga lokala spörsmål.

Personal- och kostnadsminskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproduktiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som genom vidtagandet av ovan och i det följande under avd. V. Varvens förrådsverksamhet förordade förändringar i ingenjördepartementets organisation beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstablåer samt utgöra i sammandrag:

	Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	—	+	—
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	—	32	—	110 530
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	—	1	—	25 094
Summa minskning		33		135 624

Sammanfattning.

På grund av vad i det föregående anförts få de sakkunniga beträffande organisationen av varvsdepartementen Stockholm föreslå:

att, med bibehållande av nuvarande departementsindelning, av den vid artilleri-, torped- och mindepartementen bedrivna verksamheten verkstadsdriften sammanföres till en för samtliga nu nämnda departement gemensam mekanisk verkstad samt bokföring och redovisning till ett gemensamt kontor, lokalt förlagda till mindepartementets nuvarande etablissement, och att nämnda verkstad och kontor ställas under ledning av, den förra chefen för mindepartementet och det senare den till tjänstställningen främste av cheferna för ovannämnda departement;

att i samband med ovannämnda anordningar följande förändringar vidtagas:

beträffande artilleridepartementet:

den nuvarande artilleriverkstaden nedlägges och den maskinella utrustningen dels överflyttas till den gemensamma verkstaden, dels kvarstår såsom reserv;

verksamheten vid det s. k. kanonskjulet överflyttas i vad avser översyn av lätta pjäser och mekanismer till den lokal, där torpeddepartementets mekaniska verkstad för närvarande är inrymd; å varvet upplagda tyngre pjäser kvarbliva å Galärvarvet;

verksamheten vid det s. k. ammunitionslaboratorium överflyttas till de å Fjäderholmarna och Björnholmen belägna ammunitionsförråden utom vad beträffar tillverkningen av karduser, som överflyttas till lokal i torpeddepartementets byggnad;

beträffande mindepartementet:

verksamheten vid sprängämnesförråden överflyttas helt till de å Bergholmen och Björnholmen belägna ammunitionsförråden;

beträffande torpeddepartementet:

torpeddepartementets mekaniska verkstad nedlägges och de maskiner, som icke erfordras vid den ovannämnda gemensamma verkstaden, förutsättas skola övertagas av flygvapnet;

den för flygvapnets räkning bedrivna verksamheten å Galärvarvet (flygverkstaden m. m.) nedläggas och förutsättes likaledes skola jämte erforderlig maskinell utrustning övertagas av flygvapnet;

det s. k. radioprovrummet flyttas från nuvarande lokal till torpeddepartementets byggnad och sammanföres där med radioverkstaden samt

den s. k. radiokursen erhåller lokal i nämnda byggnad;

att med bibehållande av byggnadsdepartementet såsom departement verksamheten vid detsamma ordnas med användande av entreprenadsystemet utom för utförande av löpande arbeten, för vilka en mindre arbetarstam bibehålles, och att föreskrifter utfärdas, medgivande varvschefen rätt att beträffande handläggningen av ärenden rörande byggnadsdepartementet bestämma, huruvida och i vad mån direkt föredragning av departementschefen inför varvschefen samt för departementet och varvsledningen gemensam expeditiönsföring skall anordnas;

att med bibehållande av ekipagedepartementet såsom departement den därunder sorterande industriella verksamheten kvarbliver därstädes;

att personal tillhörande de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga fördelas till tjänstgöring vid varvsdepartementen i Stockholm med ledning av närslutna personalfördelningstablå (Bil. A); samt

att i övrigt för organisationen av verksamheten vid nämnda departement enligt av de sakkunniga i det föregående angivna riklinjer samt för beräkning av personalbehovet förut omnämnda organisationsplaner med därtill hörande personalberäkningstablåer skola tjäna till ledning.

V. Varvens förrådsverksamhet.

A. Översikt av nuvarande organisation.

Enligt nu gällande reglementsbestämmelser skola å vardera varvet finnas tvenne förråd, materialförrådet och inventarieliförrådet. Dessa förråd äro indelade i flera uppboräder efter artiklarnas skiftande natur, varjämte vissa uppboräder av lokala eller andra orsaker äro uppdelade på flera delförråd. Såsom av det följande närmare framgår äro vissa av dessa uppboräder och delförråd av en sådan omfattning och intaga en sådan ställning i organisatoriskt hänseende, att de i själva verket kunna sägas utgöra självständiga förrådsenheter.

Materialförrådet omfattar följande uppboräder:

- 1) materialuppboräden,
- 2) artilleriammunitionsuppboräden,
- 3) torpedammunitionsuppboräden,
- 4) minammunitionsuppboräden,
- 5) virkesuppboräden och
- 6) instrumentaluppboräden.

Materialuppboräden, som omfattar alla materialier och förbrukningsartiklar, vilka icke ingå i någon av de övriga uppborädrarna, ävensom kasserade artiklar, utgör det egentliga materialförrådet. I lokalt hänseende är det uppdelat i flera större eller mindre delar, såsom exempelvis allmänna eller huvudförrådet och de vid departementen belägna materialförråden, varav flera på grund av sin storlek i det allmänna föreställningssättet framträda såsom särskilda förråd, såsom exempelvis järn- och metallförrådet vid ingenjördepartementet och elektriska förrådet, likaledes vid ingenjördepartementet.

Förrådens
indelning
m. m.

Material-
förrådet.

Härtill komma kolförråd, oljeförråd, färgförråd m. fl., utgörande särskilda inom eller utom varvet belägna upplag av materialuppbörden.

Materialuppbörden förvaltas och redovisas genom materialintendenten.

Artilleriammunitionsuppbörden omfattar till artilleriet hörande ammunition, fyrverkspersedlar, målmateriel och viss övrig till artilleriet hörande utredning. Uppbörden, som huvudsakligen förvaras i särskilda utom varvet belägna krut- och ammunitionsförråd, förvaltas och redovisas numera av en särskild förrådsintendent, artilleriintendentem.

Torpedammunitionsuppbörden, som omfattar torpeder jämte deras laddningar m. m., och minammunitionsuppbörden, som omfattar min-, spräng- och telefonmateriel, redovisas av materialintendenten. Dessa senare uppbörder hava sålunda icke såsom artilleriammunitionsuppbörden i redovisningshänseende utbrutits från materialförrådet.

Virkesuppbörden omfattar, såsom namnet antyder, varvets förråd av virke samt redovisas av materialintendenten.

Instrumentaluppbörden omfattar numera, sedan för verkstädernas dagliga behov av verktyg dit förlagts särskilda verktygsförråd, upptagna på inventarium, egentligen endast en reserv, avsedd att komplettera dessa inventarieförråd i mån av förslitning. Uppbörden, som är av mindre omfattning, redovisas av materialintendenten.

Det framgår av vad ovan anförts, att i materialförrådet ingå dels egentliga materialförråd, dels ammunitionsförråd.

Till de förra kunna hänföras:

allmänna förrådet, vari även reservverktygen (instrumentaluppbörden) ingå,
bränsle- och oljeförråden,
järn- och metallförrådet,
elektriska förrådet,
virkesförrådet m. fl.

Av de egentliga materialförråden stå de större i allmänhet under materialintendentens direkta tillsyn och ledning, under det att de vid departementens arbetsgrupper belägna s. k. behållningsförråden äro underställda den tekniska ledningen vid verkstäderna.

Till ammunitionsförråden höra:

artilleriammunitionsförrådet,
minammunitionsförrådet och
torpedammunitionsförrådet.

Till materialförrådets respektive uppbörder höra även de förråd av utredning, som jämlikt gällande beredskapsbestämmelser skola förvaras ombord å i beredskap liggande fartyg.

Behållnings-
förråd.

Ovan nämnda behållningsförråd intaga organisatoriskt sett en särställning. Behållningsförråden torde hava tillkommit på så sätt, att det i mån som verkstadsrörelsen vuxit ut och specialiserats på grund av den splittring i lokalt hänseende, som är utmärkande för såväl Karlskrona som Stockholms varv, visat sig nödvändigt att inom de särskilda verkstäderna upplägga smärre upplag av sådana artiklar, som ofta användas, enär det skulle varit förenat med tidsutdräkt och omgång att vid varje förekommande behov afhämta varan i det mången gång ganska avlägset liggande huvudförrådet. Så småningom hava en del av dessa upplag vuxit ut att omfatta även större partier av särskilt sådana artiklar, vilka i allmänhet icke äro föremål för förbrukning vid någon annan än den egna verkstaden. Dessa artiklar bruka vid nyanskaffning visserligen i bokföringshänseende ingå i materialförrådet men upplagras direkt i dessa behållningsförråd. Behållningsförrådets ursprungliga karaktär har sålunda undergått en väsentlig förändring. Denna utveckling har emellertid icke medfört någon förändring i avseende å behåll-

ningsförrådens ursprungliga ställning till materialförrådet i organisatoriskt och redovisningshänseende. Deras innehav av förrådsartiklar, som från början torde varit inskränkt till små kvantiteter och få varuslag, betraktas alltjämt såsom uttaget som låm i avvaktan på förbrukning. Ehuru i själva verket depåer av det stora materialförrådet betraktas de alltså som utanför detsamma stående låntagare, en ställning som medfört avsevärda praktiska olägenheter, såsom i det följande skall påvisas.

Antalet dylika behållningsförråd är ganska avsevärt. Å Karlskrona varv finnas flera behållningsförråd vid ingenjördepartementet samt minst ett vid vartdera av artilleri-, ekipage-, torped- samt byggnadsdepartementen. Vid nämnda varv redovisas även det elektriska förrådet såsom behållningsförråd. Vid varvet i Stockholm är förhållandet i viss mån enahanda, dock med den skillnaden att på grund av gynnsamma lokala förhållanden särskilda behållningsförråd vid ingenjördepartementet blivit obehövligen, en anordning, som givetvis icke kunnat genomföras, därest departementets olika verkstäder varit lokalt splittrade på samma sätt som i Karlskrona.

När ett fartyg efter slutad expedition förlägges till varvet i beredskap, skall viss utredning förvaras ombord. Vad angår materialier, vilka vid utlämningen till fartyget från materialförrådet likviderats av fartygets expeditionstitel (övningsanslaget) och sålunda äges av fartyget, inlevereras dessa formellt till förrådet, och värdet tillgodoföres expeditionstiteln. I verkligheten inlämnas dock endast sådana artiklar, som icke lämpligen kunna förvaras ombord. Resten och vad som eventuellt för komplettering till fartyget utlämnas står under vård av såsom uppbördsman särskilt kommanderad underofficer. Denne lämnar till materialintendenten en kvitterad rekvisition å behållningen, vilken rekvisition utan att i bokföringshänseende föranleda någon åtgärd eller någon värderreglering mellan vederbörande titlar kvarligger hos materialintendenten tills fartyget åter utgår på expedition, då den åtgärdas på vanligt sätt.

Med ammunition förfäres emahanda, dock med den skillnaden att någon värderreglering icke förekommer vid återlämningen, enär ombord å fartygen befintlig ammunition i värdehämseende tillhör förrådet i land.

Inventarieförrådet utgör också en kollektiv benämning för ett flertal förråd och uppbörder. I begreppet inventarieförråd inbegripas nämligen dels fartygens inventarier, dels reservförråd av persedlar, avsedda att komplettera de förra. Till inventarieförrådet räknas också sjöinstrument- och sjökarteförrådet ävensom en del annan materiel, såsom varvets förtöjningsmateriel, inventarier för handelsfartyg, avsedda att tagas i anspråk vid mobilisering, m. m. materiel. Fartygens inventarier hava tills för kort tid sedan indelats i särskilda och allmänna inventarier, varvid till de förra räknats sådana, som varit för fartyget i fråga speciella och sålunda icke i allmänhet kunnat användas på vilket fartyg som helst. Särskilda och allmänna inventarier skola enligt marinförvaltningens skrivelse av den 6 juli 1925 sammanslås till ett begrepp, varav följer, som nedan skall påvisas, att samtliga inventarier skola redovisas på samma sätt som hittills skett beträffande särskilda inventarier. Fartygsinventarierna, inberäknat sjöinstrument m. m., indelas emellertid liksom materialförrådets artiklar i uppbörder efter inventariernas natur, nämligen i:

- artilleriuppbörden,
- skepparuppbörden (kojer, flittar, flaggor, rigg m. m.),
- torpeduppbörden,
- minuppbörden,
- styrmansuppbörden (sjöinstrument m. m.),
- radiouppbörden,

Förråd å fartyg
i beredskap.

Inventarie-
förrådet.

maskinuppboriden,
 elektriska uppboriden,
 timmermansuppboriden (skaffningseffekter, vissa verktyg, köksutredning,
 porslin m. m.) ävensom
 flygbåtsuppboriden, vilken dock efter flygvapnets upprättande torde komma
 att utgå.

Allt efter fartygets cert förekomma flera eller färre av dessa uppborider. När fartyget är ute på expedition, skola samtliga inventariepersedlar förvaras ombord och omhänderhavas där av särskilda såsom inventarieuppboridsmän kommenderade underofficerare, vilka från inventarieförrådets uppboridsman och redogörare, inventarieintendenten, utkvittera respektive uppborider enligt inventarieförteckningar (inventarieböcker).

När fartyget ingår till varvet för att förläggas i beredskap, skola, såvida icke vederbörande varvschef annorlunda bestämt, inventarierna förvaras ombord, där de vårdas av förbemälda uppboridsmän; ofta, särskilt beträffande smärre fartyg, är en gemensam uppboridsman förordnad för flera fartygs inventarier av en viss uppborid.

Är däremot fartyget upplagt, skola sådana inventarier, som icke lämpligen kunna förvaras ombord, vara förlagda i land i särskilda förrådsrum (inventariekammare). Enahanda är förhållandet beträffande fartyg, förlagt under reparation. Om därvid icke särskilda inventarieuppboridsmän finnas kommenderade, återgå inventarierna i redovisningshänseende i inventarieintendentens vård.

Under hans direkta inseende står sålunda i stort sett endast det förut omnämnda reservförrådet, avsett att komplettera de fartygsinventarier, som hittills betecknats såsom allmänna inventarier. Reservuppboriden är lokalt fördelad på flera förråd, allt efter deras tekniska beskaffenhet. Den fackmässiga tillsynen och vården, varmed bör förstås även materielens översyn och underhåll, utövas såväl beträffande de till varven förlagda fartygens inventarier som reservinventarierna genom respektive varvsdepartement; sålunda stå artilleriinventarier under tillsyn av chefen för artilleridepartementet o. s. v. Numera hava artilleriinventarierna i redovisningshänseende ställts under artilleriintendenten, som alltså beträffande förvaltningen av dessa intager samma ställning som inventarieintendenten beträffande övriga inventarier.

Förråds-
 personalen.

Såsom ovan anförts förvaltas och redovisas de egentliga materialförråden — dock med undantag i viss mån för de s. k. behållningsförråden — samt torped- och minammunitionsförråden av materialintendenten, artilleriammunitionsförrådet och artilleriinventarier av artilleriintendenten samt övriga inventarier av inventarieintendenten. Såsom förrådsintendenter och i förekommande fall såsom biträdande förrådsintendenter kommenderas tjänstemän av marinintendenturkåren.

Förrådsintendenterna lyda i redovisningshänseende under varvschefens kamerala organ, varvskontoret; i fråga om ordnandet och vården under vederbörande departementschefer, vilket innebär, att förrådsintendenterna ifråga om flertalet artiklar hava att ställa sig till efter rättelse de föreskrifter, som av vederbörande departementschef i sådant hänseende meddelas.

Till sitt biträde hava förrådsintendenterna särskilda förrådsunderofficerare, antingen underofficerare på aktiv stat eller pensionerade. Vid ammunitionsoch inventarieförråden utgöras dessa vanligen av underofficerare, utbildade inom vederbörande yrkesgren. Den egentliga förrådsvården kan sålunda sägas vara anförtrödd dessa befattningshavare, som i vissa hänseenden direkt från vederbörande departementschef erhålla erforderliga föreskrifter ifråga om förrådets ordnande och vård. Förrådsintendenternas befattning

med de tekniska förråden är sålunda mera av räkenskapsmässig art. Vid förråden äro därjämte anställda kontorspersonal, månads- eller daglönare, samt förrådsarbetare, dag(tim)lönare. Nu nämnd, dag(tim)avlönad personal anställas och avlönas vad beträffar de egentliga materialförråden, oavsett behållningsförråden, och inventarieförrådet i allmänhet av chefen för ekipagedepartementet och vad angår ammunitionsförråden av vederbörande chefer för artilleri-, torped- och mindepartementen. Personal med månadslön anställas av varvschefen.

Behållningsförråden omhänderhavas och redovisas (till materialintendenten) av särskilda vid arbetsgrupperna anställda uppborrdsmän, civila månadslönare. Övrig personal utgöres av kontorspersonal och förrådsarbetare, anställda vid vederbörande departement.

Kostnaderna för förrådspersonalens avlöning bestridas — bortsett från den å aktiv stat uppförda personalen — dels från vederbörande förrådstitlar, dels från underhållsanslaget. I detta hänseende tillämpas på grund av förut omförmälda skiljaktigheter i fråga om materialförrådets vid departementen ställning något olika grunder vid de båda varven. Behållningsförrådets personal avlönas visserligen å båda varven från sistnämnda anslag, men då exempelvis elektriska förrådet i Karlskrona redovisas såsom behållningsförråd, medan detsamma i Stöckholm ingår direkt i materialförrådet, följer därav, att samma slags personal vid den förstnämnda stationen avlönas från underhållsanslaget och vid den sistnämnda stationen från materialförrådets titel.

I vissa hänseenden, såsom beträffande ammunition, är förrådets storlek i stort sett bestämd. I fråga om stenkol m. m., som upphandlas direkt av marinförvaltningen, bestämmes alltså förrådskvantiteten av nämnda ämbetsverk. I andra avseenden äro bestämmelserna om förrådskvantiteterna mera allmänt hållna. Enligt tidigare av marinförvaltningen utfärdade bestämmelser skall visst antal »utredningar», d. v. s. mot vissa månaders konsumtion svarande kvantiteter, finnas för fartygen, varjämte varvscheferna jämlikt gällande reglements föreskrifter äga att fastställa minimikvantiteter för i materialförrådet ingående artiklar, men genom särskild av ämbetsverket utfärdad föreskrift skola förråden numera begränsas till det aktuella fredsbehovet. I stort sett lämpas sålunda omfattningen av de egentliga materialförråden numera efter de mera tillfälliga förhållandena.

Vad inventarieförrådet angår regleras förrådstillgången givetvis av antalet fartyg; dock hava bestämmelser angående storleken av reservinventarieförrådet ännu ej utfärdats.

Såväl de egentliga materialförråden som ammunitionsförråden hava en betydande omfattning och innehålla stora värden. År 1923 företagen värdering av materialförråden utvisade i avrundade tal följande värden av inneliggande lager, beräknade efter dåvarande marknadspris, nämligen:

	Karlskrona	Stockholm
Materialuppborrden (utom stenkol).....	3 059 000: —	1 816 000: —
Virkesuppborrden	106 000: —	206 000: —
Instrumentaluppborrden	122 000: —	35 000: —

Även om motsvarande värden för närvarande torde avsevärt understiga ovanstående, är det dock tydligt, att dessa uppborrder alltjämt hava ett betydande värde.

Värdet av den sammanlagda kvantitet stenkol, som skall hållas i förråd, torde med nuvarande marknadspris kunna uppskattas till 2½ miljoner kronor.

*Förrådets
vidmakt-
hållande
m. m.
Förrådets
storlek.*

Av ammunitionsuppbörderna, ifråga om vilka någon värdering icke verkställt efter den 31 december 1921, hade enligt av de s. k. förrådssakkunniga lämnade uppgifter vid nämnda tidpunkt

artilleriammunitionsuppbörden i Karlskrona ett värde av 17.5 och

» Stockholm » » » 13.3

miljoner kronor.

Även dessa värden torde under de mellanliggande åren genom prisfall något nedgått; de anförda siffrorna visa dock förrådets betydande omfattning.

För belysande av antalet i de egentliga materialförråden ingående varuslag eller dimensioner därav må nämnas, att, enligt vad vid varvet i Stockholm verkställd beräkning utvisar, skulle erfordras vid allmänna förrådet omkring 3,600, vid järnförrådet 4,000 och vid elektriska förrådet 2,000 kort för uppläggande av ett fullständigt lagerkorts-system över i förråden ingående varuslag, fördelade, i den mån så erfordrades, på dimensioner.

Anskaffning.

Anskaffningen av förrådsvaror sker dels genom tillverkning å varven, dels genom upphandling. Vissa upphandlingar verkställas av marinförvaltningen, övriga upphandlingar dels av varvschefen, dels inom vissa gränser av departementscheferna. Den till varvschefen förlagda centrala upphandlingen försiggår efter upphandlingsärendenas beredning antingen inom varvschefens expedition eller hos vederbörande departementschef respektive materialintendenten. Vid Karlskrona station har det befunnits lämpligt att i större utsträckning än vid Stockholms station, där större resurser i fråga om inköpskällor äro tillfinnandes, koncentrera upphandlingarna till s. k. årsupphandlingar.

Upphandlingsärende, som avgöres av varvschefen, föredrages i Karlskrona av varvschefens biträdande sekreterare, i Stockholm av varvskamreraren.

I avseende å kompletteringen av materialförråden åligger det enligt gällande reglementsbestämmelser varvsdepartementscheferna och materialintendenten att enligt av varvschefen uppgjord fördelning i god tid till varvschefen anmäla, då behov av förrådskomplettering förefinnes. Då emellertid denna föreskrift grundar sig på bestämmelsen angående varvschefens åliggande att fastställa minimikvantiteter, vilken bestämmelse som förut nämnts för närvarande i praktiken icke tillämpas, verkställs förrådets komplettering numera enligt mera allmänt hållna direktiv.

Försäljning.

Enligt gällande reglementsbestämmelser må försäljning av för marinen användbara materialier, persedlar m. m. icke äga rum utan Konungens bifall. Kasserade, för marinen oanvändbara förrådsartiklar äger varvschefen att på för kronan fördelaktigaste sätt avyttra. Oberoende av nämnda bestämmelser är försäljning medgiven till marinen tillhörande personal av vissa förrådsartiklar, såsom bränsle o. d., en förmån som för övrigt förutsättes i nu gällande avlöningsreglemente. All försäljning är beroende av varvschefens beslut. Ovan nämnd försäljning till marinens personal av vissa förnödenheter sker dock enligt vissa föreskrifter utan inhämtande av hans beslut i varje särskilt fall. Dylika framställningar expedieras nämligen efter påteckning av vederbörande sekreterare eller kamrerare. Försäljning av kasserade artiklar sker numera i allmänhet efter infordrande av anbud genom särskilda skrivelser eller under hand, då detta tillvägagångssätt visat sig ekonomiskt mera fördelaktigt än auktionsförfarandet.

In- och utleverering.

Med undantag för utlämning av materialier till varvets verkstäder är formellt all in- och utleverering beroende på varvschefens beslut; i praktiken inskränker sig dock hans ingripande i nu nämnt hänseende till meddelande av vissa allmänna föreskrifter.

Innan en viss vara ingår i förråd, skall den besiktigas.

Vid ombyte av uppbördsman skall varje förrådsuppbörd inventeras, varvid samtidigt verkställes besiktning. Dessutom företagas varje år s. k. partiella inventeringar, varvid en viss del av vederbörande förråd inventeras. På grund av förrådets stora omfattning, sättet för deras förvaring m. fl. orsaker taga inventeringar av ena såväl som andra slaget en avsevärd tid i anspråk. En fullständig inventering av materialförrådet vid ombyte av uppbördsman kan exempelvis taga ett år eller mera och de partiella inventeringarna upp till tio år, innan hela förrådet genomgått.

Inventeringar.

Inventarieförrådet intager i förhållande till övriga förråd en särställning så till vida, att för detsamma icke finnes någon särskild förrådstitel. Samtliga inventarier anskaffas i samband med fartygens nybyggnad och vidmakthållas genom medel från underhållsanslaget. Inventarieförrådet är sålunda att betrakta såsom ett upplag av varor tillhörande fartygen.

Förråds-
verksamhetens
finansiering
m. m.

Även ammunitionsförrådets anskaffning har till större delen bekostats av särskilda anslag, i det att, när fartyg nyanskaffats, för dessa samtidigt anskaffats vissa mängder ammunition. Ammunitionsförråden hava därigenom automatiskt tillförts visst rörelsekapital. I mån av förbrukning kompletteras förråden genom användande av de medel, som inflyta såsom ersättning för den förbrukade ammunitionen. Ammunitionsförråden innehålla emellertid även en del annan materiel än ammunition, såsom målmateriel m. m., för vars anskaffande, då icke särskilda medel ställts till förfogande, kostnaderna förskjutits av respektive förrådstitlar, som alltså i detta hänseende fått karaktären av förskottstitlar.

Sistnämnda förhållande är utmärkande för de egentliga materialförrådets ställning i finansiellt hänseende. Med undantag för stenkol, för vars uppläggande i förråd beviljats särskilda medel, hava materialförråden efter hand tillkommit som regel utan anlitande av särskilda medel för deras uppsättning, d. v. s. något förlagskapital har icke beviljats. Man har alltså måst tillgripa det förfarandet att av tillgängliga, i anspråk icke tagna medel förskotta förrådets inköp och ansett förrådstitlarna såsom förskottstitlar. Följden härav har givetvis blivit, att, ehuru under årens lopp förråden genom överskott å rörelsen tillförts visst förlagskapital, förrådstitlarna kommit att utvisa överbetalningar. Dessa överbetalningar uppgingo under krisåren, då stora lager måste hållas och priserna stego i höjden, till avsevärda belopp.

Möjligheten att undvika dylika överbetalningar eller förskott eller att åtminstone hålla dessa inom rimliga gränser sammanhänger givetvis nära med frågan om förrådets storlek under normala förhållanden, eller med andra ord, om överbetalningar skola utan tillskott av ytterligare rörelsekapital kunna undvikas, måste förrådets storlek hållas inom ramen av deras nuvarande nettovärden (förlagskapital).

Det nuvarande systemet för medelsredovisningen ger icke möjlighet att omedelbart bedöma förrådets ställning i nu nämnt hänseende. Enligt nuvarande redovisningssystem redovisas förrådstitlarna liksom andra titlar, alltså såsom rena utgiftstitlar. Å förrådstitlarna komma sålunda förrådets värden icke till synes. Utan att känna dessa kan man icke bedöma förrådets ekonomiska ställning.

Huru förrådets ställning i ekonomiskt hänseende utvecklar sig, beror givetvis i första hand på prissättningen. Före genomförandet av varvens nuvarande, på självkostnadsprincipen grundade bokföringssystem fastställdes årligen medelpriser å förrådsvarorna, varvid priserna beräknades för ett år framåt med ledning av föregående års priser m. fl. faktorer. Att dessa priser i regel beräknats med fullt betryggande marginal, framgår av det förhållandet, att förråden, såsom ovan berörts, under tidernas lopp gjort be-

Medelpris.

tydande vinster. Numera beräknas vid båda varven priserna efter självkostnadsprincipen, ehuru det tekniska förfarandet är något olika¹.

Med tillämpande av denna princip få konsumenterna alltid betala den verkliga kostnaden, varigenom förrådet åtminstone teoretiskt varken gör vinst eller förlust.

Förrådets bokföring och redovisning.

I reglemente för marinen återfinnas detaljerade föreskrifter jämte formulär för bokföringen och redovisningen såväl för det egentliga materialförrådet som för ammunitionsuppbörderna och inventarieförrådet.

Materialförrådet utom ammunitionsuppbörderna.

Det för förstnämnda förråd gällande bokföringssystemet anbefalldes f. o. m. 1918. Dessförintan var bokföringen tillrättalagd uteslutande med hänsyn till dess uppgift att kvantitativt redovisa förrådets olika varuslag utan hänsyn till olika dimensioner av samma vara eller till deras värden. Det nya systemet, som skulle ingå såsom ett led i genomförandet av självkostnadsprincipen vid verkstadsdriften, är en kombination av lagerbokföring — med speciell uppgift att vid varje tidpunkt ge tillförlitliga upplysningar om förrådstillgången m. m. — samt kvantitativ- och värderedovisningsbokföring. Av kostnads-hänsyn har emellertid detta system i praktiken icke kunnat till fullo genomföras, utan hava varvscheferna lämnats befogenhet att göra erforderliga avvikelser från reglementets föreskrifter. Systemets genomförande skulle nämligen betingat en avsevärd utökning av kontorspersonalen utöver den, som i allt fall ägt rum på grund av de förändringar i bokföringen, som ansetts nödvändiga att genomföra. Vid sådant förhållande och, då det i reglementet fastställda bokföringssystemet även för framtiden torde kunna betraktas som utförbart, anse sig de sakkunniga sakna anledning att närmare redogöra för detsamma utan inskränka sig därför att här nedan lämna en kort översikt, huru bokföringen för närvarande är anordnad vid de båda varven.

För att utan anförande av vidlyftiga exempel m. m. giva en så klar bild som möjligt av systemet eller rättare de båda varvens system torde det vara nödvändigt att med några ord beröra gången i bokföringshänseende av mera typiska in- och utleveringstransaktioner.

När en vara upphandlas och icke såsom bevisat konsumtion direkt bekostas av vederbörlig arbetstitel utan alltså skall tagas till uppbörd, anses den alltid såsom ingående i materialförrådet, å vars titel också kostnaden debiteras, även om varan ifråga i verkligheten går direkt till något av arbetsgruppernas behållningsförråd. I det fall sådan direkt leverans äger rum, eller när eljest utlämning sker från materialförrådet till behållningsförråden, avlämnar vederbörande uppbördsman vid behållningsförrådet till materialintendenten en interimsrekvisition i två exemplar på det utlämnade, varav ena exemplaret återlämnas till rekvisenten. Denna rekvisition bokföres icke vid materialförrådet utan ligger till månadens slut, då avräkning göres. Här-

¹ Vid varvet i Karlskrona förfares sålunda, att, när komplettering sker av visst varuslag eller dimension därav, bibehålles det gamla priset intill dess restpartiet utlämnats, varför det nya priset (leveranspriset + förråds-kostnader) tillämpas först, när utlämning av det nya partiet äger rum. Härav följer, att särskilda anteckningar måste göras för att åtskilja de olika delarna. Vid Stockholms varv går man tillväga på det sättet, att, när komplettering skett, beräknas nytt pris för *hela* det ineliggande lagret. Om exempelvis i lager finnas 10,000 kg. såpa à 75 öre och 20,000 kg. upphandlas till 70 öre samt förrådsomkostnaderna beräknas till 5 %, sker prisberäkningen sålunda:

$$\begin{array}{r} 10\,000 \times 75 = \text{kr. } 7\,500: - \\ 20\,000 \times 70 = \text{ » } 14\,000: - \\ 0.05 \times 14\,000: - = \text{ » } 700: - \end{array}$$

kr. 22 200: -

$$\begin{array}{r} 22\,200 \\ 30\,000 \end{array} = \text{kr. } 0.74$$

vid förtecknas vid arbetsgrupperna å s. k. månadsrekvisitioner artikel för artikel vad som under månaden förbrukats, d. v. s. vad som från behållningsförrådet utlämnats till arbetena vid verkstäderna samt värdet härav, och bestyrkas dessa rekvisitioner av vederbörande uppbördsmän vid arbetsgrupperna. Å vad som återstår i behållningsförrådet uppgöres en behållningsuppgift (i Stockholm en behållningsliggare), även upptagande enhetspris. Sedan dessa handlingar inkommit till materialintendentens expedition och där granskats under jämförelse dels med föregående månads behållningsuppgift, dels med under månaden avlämnade interimrekvisitioner, återlämnas efter rättfinnande dessa senare till rekvisenten.

Härefter verkställs i materialintendentens expedition erforderlig samtliga materialförråd inklusive behållningsförråden avseende bokföring med ledning av nämnda avräkning. Denna bokföring äger rum i en s. k. materialliggare, vilken är något olika uppställd å de båda varven. I så måtto äro formulären överensstämmande, att de båda upptaga kolumner för intäkt och uttag var för sig med kolumner för leverantörs och rekvisitens namn, verifikations nr, kvantitet, enhetspris m. m. Därutöver upptager materialliggaren vid förrådet i Stockholm även kolumner dels för summa behållning, dels för behållningen vid arbetsgruppernas behållningsförråd, dels ock för värde av intäkt och uttag. (Man har dock måst frångå utförandet av värdena av kostnadshänsyn.) Varje varuslag, dimension för dimension (eller i Karlskrona med flera dimensioner sammanslagna), upptager ett uppslag (lösbladssystem).

Under det att sålunda utlämningar till varvens egna avnämare bokföras endast månadsvis, bokföras alla inlevereringar och utlämningar till andra avnämare dag för dag. De största rekvisiterna äro fartygen, vilka ingiva sina rekvisitioner i tre exemplar, varav materialförrådet och fartyget taga var sitt såsom uttags- respektive intäktsverifikation och det tredje med uträknat värde tjänstgör såsom kassaverifikation.

Den ovan beskrivna materialliggaren avslutas varje budgetår och insändes, sedan den renskrivits, till varvskontoret, som befordrar den jämte tillhörande verifikationer till den närmaste revisionsinstansen, marinförvaltningen. Den utgör emellertid icke den enda redovisningen. Ehuru materialliggaren, såsom den föres i Stockholm, strängt taget skulle kunna vara till fyllest, då den upptager intäkt, uttag och behållning, åtföljes den såväl som materialliggaren från Karlskronaförrådet av en särskild årsredogörelse, vilken artikel för artikel upptager summa intäkt, summa uttag samt behållning (jämte eventuella överskott). Vad Karlskrona station angår är nämnda årsredogörelse så tillvida nödvändig, som materialliggaren icke innehåller någon behållningskolumn.

Den bokföring, för vilken nu redogjorts, avser visserligen även de s. k. behållningsförråden i så måtto, att den inrymmer utleveringen för månad och deras behållningar men ger icke möjlighet att i detalj följa förråds- transaktionerna eller att dag för dag kontrollera deras innehav. För detta ändamål åligger det enligt reglemente för marinen vederbörande uppbördsman att föra materialkort, å vilka dag för dag antecknas in- och utleveringar, behållning, pris och värde, utgörande alltså en form av lagerbokföring. Intäkten verifieras av förut omnämnda interimrekvisitioner, uttagen av de rekvisitionsappar, som arbetarna inlämna, när varor uttagas. Dessa rekvisitionsappar, som förses med anteckning om värdet, uppsändas, sedan de bokförts, till vederbörande arbetsgrupps kontor, varest materialkostnaden antecknas på det kontokort, som är upplagt för arbetet i fråga. Under månadens gång kontrolleras, att anteckningarna å materialkortet stämma med anteckningarna å kontokortet. När månaden är slut, summeras uttagskolumnerna å materialkortet, vilka upptaga flera dylika alltefter arbets-

gruppernas antal, och med ledning av dessa resultat uppgöras så de förut omnämnda månadsrekvisitioner, vilka ingå till materialintendenten i avräkning på behållningsförrådets lån. Dessa månadsrekvisitioner äro också att betrakta såsom månadsräkningar, och skall värdesumman i en arbetsgrupps månadsrekvisition överensstämma med arbetsgruppens materialkostnad i dess titelredogörelse, och följaktligen, om ett departement har flera arbetsgrupper, skall summan av värdesummorna i de olika arbetsgruppernas månadsrekvisitioner stämma med hela materialkostnaden i departementets titelredogörelse, vilken sistnämnda månatligen upplämnas till varvskontoret.

Såsom förut blivit nämnt har ingenjördepartementet i Stockholm inga behållningsförråd, varför utlämningen från järn- och metallförrådet, elektriska förrådet m. fl. kan ske direkt till arbetsgrupperna mot rekvisitionslappar, som där bokföras å materialkort liksom vid behållningsförråden, och den tidsödande omvägen med interimskvitton och behållningsuppgifter kunnat undvikas. Vid månadens slut upprättas månadsrekvisition i förut nämnd ordning.

Vid övriga förråd, som icke äro behållningsförråd, förekommer ingen lagerbokföring i egentlig mening.

Av ovanstående framgår alltså, att bokföringen vid det egentliga materialförrådet för närvarande är ordnad såsom en hela förrådet omfattande kvantitativ redovisningsbokföring, samt att lagerbokföring förekommer dels vid de s. k. behållningsförråden, dels vid vissa av de i själva materialförrådet ingående delfråden.

Enligt förenämnda från och med år 1918 i reglemente för marinen anbefallda men icke fullt genomförda bokföringssystem skulle i materialjournalen (nu ersatt av materialliggaren) även införas värdet såväl av inlevereringar — med inberäkning av förrådets omkostnader — som utlevereringar och behållningar, varigenom redovisningen alltså förutom dess uppgift att utgöra en kvantitativ redovisning även skulle erhålla karaktären av en slags värderedovisning i så måtto, att man genom att jämföra totala värdet av intäkt för ett visst varuslag eller alla varuslagen tillsammans med totala värdet av uttag och behållning skulle kunna erhålla en översikt av det ekonomiska utbytet. Värdet av en dylik översikt måste dock alltid bliva beroende av vissa faktorer, som icke framginge av förrådsräkenskapen, nämligen dels huruvida förråds-kostnaderna och därmed i förrådet inkomna varors värden blivit rätt kalkylerade, dels i vad mån behållningarnas värden med hänsyn till marknadsvärdena motsvarade de kalkylerade.

Införandet i materialliggaren av värdet av varje transaktion skulle hava värde endast såsom komplement till nuvarande anordningar för debitering respektive kreditering å förrådstitlarna, vilket sker i varvskontoret. Samtliga förrådsverifikationer skola, sedan de bokförts hos materialintendenten, tillställas varvskontoret, som förvarar desamma till budgetårets slut, då de jämte redogörelsen insändas till marinförvaltningen. I den mån icke de motverifikationerna svarande förrådstransaktionerna i annan ordning, såsom vid utlämning mot kontant ersättning, till verkstäderna eller till fartygen redan kommit till uttryck i medelsredovisningen, verkställs för varje månad erforderlig debitering respektive kreditering å förrådstitlarna med ledning av förrådsverifikationerna. Debitering av förrådsomkostnader, arbetares avlöning m. m. sker med ledning av departementens titelredogörelser, anordnade räkningar m. m.

För att kontrollera att materialförrådstiteln dels debiterats värdet av till förrådet levererade varor, arbetslöner och andra omkostnader, dels erhållit likvid för utgjorda leveranser, har revisionsinstansen sålunda att jämföra förrådsräkenskapen med motsvarande delar av medelsredovisningen. En

dylik kontroll — om den ansågs erforderlig — måste givetvis bliva mycket besvärlig och kan icke verkställas förrän efter budgetårets slut, då förrädsrikskapen inkommit. Beträffande fartygen kan en dylik fortlöpande kontroll ske därigenom, att vederbörande revision tillser, att fartygens och stationens levereringsposter överensstämma. I praktiken kan det emellertid sägas bero på varvskontoret, huruvida förrådets affärer regleras i vederbörlig ordning; materialintendenten har varken någon befogenhet eller skyldighet att utöva någon kontroll över att förrådets ekonomiska mellanhavanden med dess kunder regleras.

Med undantag för artilleriammunitionsuppbörden har ammunitionsförrådets bokföring icke undergått någon förändring sedan lång tid tillbaka, utan är denna alltjämt ordnad på samma sätt, som förut gällde för materialförrådet i dess helhet, alltså även det egentliga materialförrådet. In- och utleveringar bokföras dag för dag i sammandrag över intäkt och uttag utan angivande vare sig av pris, värde eller behållning. Vid årets slut uppställas en särskild årsredogörelse, uppställd på samma sätt som alltjämt är föreskrivet för det egentliga materialförrådet. Beträffande artilleriammunitionsförrådet har »sammandrag över intäkt och uttag» numera utbytt mot en ammunitionsjournal, så uppställd, att den samtidigt utgör årsredogörelse. I ammunitionsjournalen införas även uppgifter rörande fartygens innehav och förbrukning av ammunition.

Ammunitionsförråden.

Beträffande krut har artilleriintendenten skyldighet att föra ett särskilt sammandrag; detta är att anse som en från redovisningsbokföringen fristående lagerbok.

Ammunitionsförrådets i reglementet föreskrivna bokföring avser alltså i regel ren styckerredovisning liksom tidigare gällde det övriga materialförrådet.

Bokföringen i sin helhet vid ammunitionsförråden är på grund av det jämförelsevis ringa antalet in- och utleveringar och varuslag av förhållandevis mindre omfattning. Ammunitionsförrådets ekonomiska betydelse ligger givetvis också på ett annat plan än det egentliga materialförrådets. Sättet för likviderande av leveranser till fartygen m. fl. avnämare är ävenledes något annorlunda; så t. ex. betala icke fartygen ammunitionen, när den uttages från varvet, utan endast i mån som den förbrukas, för vilket ändamål uppgifter månatligen insändas från fartygen, varvid omföring med användande av titel »Leverering» äger rum mellan varvet och fartygen.

I det föregående har blivit omnämnt, hurusom särskilda och allmänna inventarier numera sammanslagits till ett begrepp, varför samtliga fartygsinventarier erhållit samma natur i redovisningshänseende som nuvarande särskilda inventarier.

Inventarieförrådet.

Dessa senare redovisas på samma sätt som marinens inventarieuppbörder i allmänhet. Detta innebär, att de skola vara förtecknade i inventariebok, som, allt eftersom uppbörden ifråga undergår förändring genom att inventarier utgå eller tillkomma, kompletteras med anteckningar härom, hänvisande till varvschefens diarienummer på den resolution, i vilken förändringen anbefallts, och vilken bok vid förekommande inventeringar av uppbörderna utgör rättesnöret för vad uppbördsmanen skall redovisa. När inventariebok behöver ersättas, t. ex. när en viss uppbörd på grund av fartygets förändring, från stridande fartyg till logementsfartyg får helt annan sammansättning, avlämnar inventarieintendenten sitt exemplar av inventarieboken jämte verifikationer till varvschefen, varjämte han under varvskontorets kontroll låter utskrivna ny inventariebok.

Fartygens inventarieböcker, som till alla delar skola överensstämja med varvschefens av marinförvaltningen fastställda inventarieförslag, upprättas i

två exemplar för envar av fartygens inventarieuppbörder; för mindre fartyg må inventariebok omfatta alla uppbörderna. Ena exemplaret förvaras hos inventarieintendenten och det andra hos den inventarieuppbördsman, som utkvitterat uppbörden. Genom sitt exemplar kan alltså inventarieintendenten städse kontrollera uppbördsmanen, medan åter varvskontoret, som omhänderhar det fastställda inventarieförslaget och tillser, att detta blir kompletterat på samma sätt som inventarieintendentens inventarieböcker, i sin tur kan kontrollera inventarieintendenten. I praktiken blir det emellertid snarare den senare, vilken är speciellt inriktad på att med noggrannhet och kontinuitet följa förändringarna i uppbördsmanens sammansättning, som representerar det erforderliga bevakandet av kronans äganderätt. Inventarieintendenten är sålunda mera kontrollant än redogörare.

Enligt den nya ordningen skola de f. d. allmänna inventarier, som icke tilldelats fartygens inventarieuppbörder, benämnas reservinventarier. Dessa skola bokföras och redovisas enligt den ordning, som hittills gällt för allmänna inventarier och alltfjämt gäller för torped- och minammunition, nämligen i sammandrag av intäkt och uttag och i särskild årsredogörelse, vilket innebär, att reservinventarier med avseende å redovisningen betraktas som en förrådsuppbörd i vanlig mening.

De sakkunniga övergå nu till att angiva de grunder, enligt vilka de efter verkställd undersökning i ämnet ansett, att förrådsverksamheten bör organiseras för att på ett ekonomiskt och effektivt sätt fylla sin uppgift.

B. Utredning och förslag.

1. Allmänna synpunkter.

Inom sjövapnet intager materielen, d. v. s. fartygen med tillhörande maskinella utrustning och vapen, en dominerande ställning. Denna materiel kräver för att kunna användas för sitt ändamål, förutom oavlätligt underhåll, tillgång på ammunition och förnödenheter av skilda slag. För att, särskilt vid krigstillfälle, kunna tillgodose dessa behov är det givetvis nödvändigt att i viss utsträckning hålla förråd av dessa förnödenheter; detta är en av varvens uppgifter och ingalunda den minst viktiga. Det ligger sålunda i sakens natur, att varvens förrådsverksamhet måste bli både omfattande och betydelsefull; vår sjökrigshistoria uppvisar också en mångfald exempel, som bestyrka förrådets betydelse för försvaret.

Av en väl ordnad förrådsverksamhet kräves icke allenast, att erforderliga förnödenheter kunna snabbt tillhandahållas, utan också, att de skola levereras till minsta möjliga kostnad, vilket är nödvändigt för ernående av största möjliga effekt med förefintliga materiella och ekonomiska resurser. Största möjliga hänsyn till kravet på strängt genomförd ekonomi bör sålunda känneteckna organisationen.

En viktig förutsättning för att förrådsverksamheten skall kunna fylla de olika krav, som kunna ställas på densamma, synes också vara, att dess uppgifter och omfattning i erforderlig mån regleras av tydliga och klara bestämmelser samt att erforderliga ekonomiska resurser äro för handen. Det torde emellertid ligga utom de sakkunnigas uppdrag att i detta hänseende föreslå andra åtgärder, än som hava direkt samband med organisationen eller som kunna vidtagas, utan att lösningen av spörsmålet om förrådets storlek och medelsbehov — som för övrigt i annat sammanhang varit föremål för omfattande utredning — därigenom föregripes.

En annan förutsättning är, att organisationen är så lagd, att självhus-

hållningsprincipen kommer till sin rätt, d. v. s. att envar, som har medel att förvalta, blir direkt intresserad av att största möjliga utbyte erhålles av medlen ifråga. Detta torde i sin tur förutsätta ett visst, ej för snävt tilltaget mått av befogenhet och ansvar för dem, som sättas att leda förrådsverksamheten, och det torde alltid framstå såsom en angelägenhet av vikt att rätt avväga befogenheten och ansvaret i förhållande till omfånget och beskaffenheten av verksamheten ifråga. För varvschefen, som inför överstyrelsen ansvarar för förrådsverksamheten i dess helhet, måste det vara av största vikt, att ansvaret under honom för de olika grenarna är ändamålsenligt fördelat och avvägt. För åstadkommande av en sådan avvägning böra å ena sidan omsorgen av och ansvaret för de skilda grenarna av förrådsverksamheten med erforderlig auktoritet läggas i händerna på fackmän och å andra sidan likartad förrådsverksamhet bringas in under enhetlig ledning ävensom den direkta vården av förråden inom de olika grenarna fördelas på ett sätt, som ger möjlighet till ett personligt övervakande från de ansvariga uppördsmännens sida.

Med hänsyn till att varven utöva industriell verksamhet, vars omfattning och karaktär givetvis kunna undergå växlingar, är det av vikt, att organisationen såsom en sammanfattning av alla verksamheten reglerande bestämmelser icke för mycket fastläses. Ifråga om detaljerna måste den ekonomiska överstyrelsen hava fria händer att vidtaga de förändringar, som tid efter annan kunna finnas nödvändiga, särskilt i avseende å bokföring och dylikt; erfarenheten torde klart hava påvisat nödvändigheten härav. För att åstadkomma en så enkel och ekonomisk organisation, som överhuvud taget är möjligt, böra alltså formerna för organisationens detaljer städse vara föremål för myndigheternas uppmärksamhet och kunna, när så erfordras, förenklas och förbättras, utan att frågor härom behöva bringas inför Kungl. Maj:t.

Då en statlig ekonomisk verksamhet är underkastad kontroll och revision av statens härför avsedda särskilda organ, måste vid utformandet av organisatoriska bestämmelser rörande förrådsverksamheten tillbörlig hänsyn tagas till möjligheten för dessa organ att utöva denna kontroll. Detta förutsätter skyldighet för vederbörande förvaltningsorgan att på vissa bestämda tider till granskning avlämna särskilda redovisningar, ett arbete, som givetvis alltid måste vara ägnat att i förhållande till motsvarande enskild verksamhet fördyra organisationen. Det bör därför, såsom inledningsvis redan framhållits, vara av vikt, att detta merarbete utföres på ett sådant sätt, att det icke förorsakar staten större kostnader, än som för vinnande av nöjaktig kontroll är absolut nödvändigt.

Frågan om förrådsverksamhetens organisation har under senare tid varit föremål för utredning och förslag av flera kommittéer, utan att dock, med undantag för bokföringens ordnande, några egentliga förändringar vidtagits i densamma. För undvikande av vidlyftighet hava de sakkunniga icke ansett nödigt att närmare redogöra för ovan berörda utredningar och förslag men komma i det följande att vid skärskådande av de olika spörsmålen beröra de synpunkter däri, som ansetts vara av betydelse för frågornas bedömande. I enlighet med de direktiv, som de sakkunniga erhållit för sitt uppdrag, nämligen att söka genomföra förenklingar och besparingar utan att eftersätta kravet på effektivitet, hava de sakkunniga med beaktande av ovan anförda synpunkter sökt lösa frågan om organisationen av förrådsverksamheten å varven i största möjliga överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det av statsmakterna godkända förslaget till ny marinorganisation samt med bibehållande så mycket som möjligt av nu bestående och under lång tid prövade organisationsformer.

2. Förrådens indelning och ställning i organisationen.

Materialförrådet.

1925 års försvarsproposition.

I 1925 års försvarsproposition förutsattes, att i enlighet med de riktlinjer, som varvmyndigheterna i allmänhet syntes hava förordat, förrådsverksamheten komme att ordnas sålunda, att förvaltningen av allmänna förbrukningsartiklar förlades till ett centralt varvsförråd och artiklar av teknisk natur till särskilda departementsförråd samt att såsom uppbördsmän för de olika förråden skulle kommenderas stamunderofficerare i egenskap av förrådsförvaltare. Vidare förutsattes, att ledningen av förrådsverksamheten, innefattande även befogenhet att efter varvschefens direktiv verkställa upphandlingar, skulle anförtros ifråga om det centrala varvsförrådet en varvsintendentur under ledning av en marinintendent såsom varvsintendent och ifråga om departementsförråden vederbörande departementschefer. Den rent formella kontrollen av departementsförrådets redovisning syntes under varvschefen böra utövas av varvsintendenturen eller varvskontoret.

De sakkunniga.

Av den lämnade redogörelsen för den nuvarande organisationen framgår, att materialförrådet i verkligheten endast utgör en kollektiv benämning på ett flertal förråd, ammunitionsförråden och de egentliga materialförråden, samt att något annat samband icke förefinnes vare sig mellan de förråden och de senare eller mellan de olika ammunitionsförråden, än att materialintendenten är uppbördsman för såväl min- och torpedammunitionsförråden, eller som de benämnas min- och torpedammunitionsuppbörderna, som ock material-, instrumental- och virkesuppbörderna. Någon anledning att längre bibehålla materialförrådet såsom ett sammanfattande begrepp förefinnes därför enligt de sakkunnigas mening icke, utan bör materialförrådet såsom i förenämnda proposition förutsatts uppdelas i enlighet med vad nedan anföres.

Ammunitionsförråden.

Vad först vidkommer ammunitionsuppbörderna, vilkas vidmakthållande utgör en väsentlig del av de militärtekniska departementens verksamhet, böra dessa med anslutning till departementsindelningen vid vardera stationen överföras till särskilda, sins emellan självständiga *ammunitionsförråd* med förslagsvis följande benämningar, nämligen:

artilleriammunitionsuppbörden till *artilleriammunitionsförrådet*,
minammunitionsuppbörden till *minammunitionsförrådet* och
torpedammunitionsuppbörden till *torpedammunitionsförrådet*.

Då verksamheten vid ammunitionsförråden är av rent teknisk art och för själva förvaltningen och redovisningen icke synes erforderligt att såsom för närvarande avse intendenturutbildad personal, bör i enlighet med vad föreslagits i 1925 års försvarsproposition den nuvarande ordningen med förrådsintendenter upphöra. Ammunitionsförråden böra sålunda ställas under direkt ledning av vederbörande departementschefer sålunda:

vid Karlskrona varv: artilleriammunitionsförrådet under chefen för artilleridepartementet samt minammunitionsförrådet och torpedammunitionsförrådet under chefen för torped- och mindepartementet;

vid Stockholms varv: artilleriammunitionsförrådet under chefen för artilleridepartementet, minammunitionsförrådet under chefen för mindepartementet och torpedammunitionsförrådet under chefen för torpeddepartementet.

I arseende å den direkta vården och redovisningen av samma förråd böra likaledes i enlighet med vad i nämnda försvarsproposition föreslagits förråden omhänderhavas av särskilda förrådsförvaltare såsom ansvariga och redovisande uppbördsmän, en för varje förråd utom beträffande min- och torpedammunitionsförråden i Karlskrona, för vilka i anseende till minammu-

nitionsförrådets vid denna station ringa omfattning avses en för båda förråden gemensam förvaltare.

Förrådsförvaltarna, som avses att jämväl ersätta de nuvarande förrådsunderofficerarna (förrådsintendenternas biträden), böra vara fackmän, d. v. s. vara utbildade inom den yrkesgren av underofficerskåren, till vilken handhavandet av nu ifrågavarande materiel eljest hör, eller respektive artillerikonstaplar, minkonstaplar och torpedmästare. Förvaltningen, ordnandet och vården av dessa förråd betinga nämligen full förtrogenhet med förrådsartiklarnas benämning, beskaffenhet, utseende m. m., något som icke gärna kan förväntas av en icke fackman. Beträffande förrådsförvaltarnas tillsättande m. m. komma de sakkunniga att avgiva särskilt förslag.

Sedan ammunitionsuppbörderna fränskilts materialförrådet, återstå följande uppbörder:

materialuppbörden,
instrumentaluppbörden samt
virkesuppbörden.

Materialförråden.

Vidkommande till en början instrumentaluppbörden har denna, såsom förut omnämnts, genom tillkomsten på senare tid av arbetsgruppernas verktygsinventarieuppbörder (verktygsförråden) betydelse endast såsom en reserv, varifrån dessa uppbörder vid behov kompletteras, och har uppbörden, som numera är av förhållandevis ringa omfattning, av 1919 års förrådssakkunniga föreslagits böra helt utgå såsom en i materialförrådet ingående uppbörd. Emellertid torde det alltjämt vara nödvändigt att hålla vissa reserver av verktyg för att undvika ofta återkommande upphandlingar. Det låte ju visserligen tänka sig, att nämnda inventarieuppbörder erhöles en sådan omfattning, att de komme att innehålla dels en uppsättning verktyg, motsvarande uppbördernas nuvarande omfattning för den mera dagliga användningen, dels ock ett antal verktyg, avsedda att utgöra en reserv till de förra. Härigenom kunde kompletteringarna koncentreras till vissa tidpunkter årligen. Emellertid vore en dylik anordning mindre önskvärd ur redovisnings-synpunkt. Det lämpligaste torde vara att fortfarande betrakta reservverktygen såsom materialförrådsartiklar men att uppdelas instrumentaluppbörden å de olika vid departementen belägna materialförråden, som de sakkunniga i det följande föreslå skola redovisas var för sig och skilda från det allmänna förrådet, vari instrumentaluppbörden för närvarande ingår. De instrumentalier, som icke erfordras för uppläggande på ovan förordad sätt av reservverktyg, synas böra avyttras.

Instrumentaluppbörden.

Utom instrumentaluppbörden skulle av materialförrådet sålunda återstå endast tvenne uppbörder, material- och virkesuppbörderna, vilka enligt de sakkunnigas mening böra jämte reservverktygen sammanslås till ett begrepp, materialier. Den gamla indelningen av materialförråden i uppbörder bör sålunda upphöra även ifråga om det egentliga materialförrådet, och i dess ställe bör träda en indelning i olika *materialförråd*, i enlighet med vad nedan anföres.

De olika förslag, som av särskilda sakkunniga eller i annan ordning framlagts, överensstämman i ett avseende, nämligen att materialförråden vore alltför omfattande för att en uppbördsman skulle kunna utöva någon egentlig personlig tillsyn över desamma. På grund därav borde organisationen med en materialintendent och ett materialförråd förändras, därom har icke förefunnits någon meningsskiljaktighet. Men i avseende å utformandet av den nya organisationen hava meningarna gått isär. Medan majoriteten av de sakkunniga för organisationen av flottans stationer och varv (W. Dyrssen, Lindberg och Tenow) föreslogo, att materialförråden allt fortfarande borde vara underställda materialintendenten, dock med biträde av särskilda förråds-

Tidigare framställda organisationsförslag.

förvaltare såsom ansvariga uppbördsmän, ansågo tvenne reservanter (Pauli och Schneidler), att förutom ett allmänt förråd särskilda departementsförråd borde upprättas. 1921 års varvssakkunniga (Starek, Lindbeck och Näsman) ansågo likaledes, att materialförråden borde uppdelas dels i ett allmänt förråd under materialintendenten, samtidigt uppbördsman, dels i flera departementsförråd, underställda vederbörande departementschefer och med förrådsförvaltare såsom ansvariga uppbördsmän. 1919 års förrådsakkunniga (G. Dyrssen, Juel, Ehlin och Svensson) åter höllo före, att materialförråden borde bibehållas under ledning av materialintendenten, dock biträdd av flera förrådsförvaltare såsom uppbördsmän.

Frågan om behållningsförråden har visserligen i viss mån berörts i de olika kommittéförlagen, dock utan att något förslag till en mera ändamålsenlig inpassning i organisationen av desamma blivit framlagt. 1910 års sakkunniga för utredning av frågan om varvsbokföringen (G. Dyrssen, Blume, Perno och Lindqvist) uttalade, att det varit önskvärt om behållningsförråden kunnat avskaffas, och att de i varje fall borde inskränkas till antalet.

Behållnings-
förråden.

Vad som vid en undersökning av de nuvarande förhållandena omedelbart tilldrager sig uppmärksamheten är den splittring i småförråd samt den olikhet i deras ställning och sättet för deras redovisning, som är tillfinnandes. Å Stockholms varv, där det på grund av gynnsammare lokala förhållanden och genom en mindre rigorös tillämpning av reglementets bestämmelser i avseende å sättet för redovisningen av verkstädernas materialförbrukning varit möjligt att dels hålla ett mindre antal behållningsförråd, dels i redovisningshänseende förändra vissa av dem till integrerande delar av materialförrådet, äro förhållandena mindre invecklade än i Karlskrona. Utom det att därstädes så stora förråd som elektriska förrådet, färgförrådet och förråden vid ingenjördepartementets verkstäder i motsats till förhållandet i Stockholm fortfarande redovisas som behållningsförråd, finnas dessutom åtskilliga andra större eller mindre behållningsförråd.

Det är givet, att, om i behållningsförråden — såsom understundom nog skett — upplagras varor i större utsträckning, än som motsvaras av den löpande förbrukningen, eller om anskaffningen för desamma av varor icke göres strängt beroende av förekomsten av samma varor i andra förråd, detta icke är ägnat att förbilliga förrådsverksamheten. Den nuvarande ordningen torde otvivelaktigt innebära en tendens till splittring beträffande anskaffning, magasinering och distribution. En koncentration i nu nämnda hänseenden — givetvis intill en viss gräns med hänsyn till de lokala eller särskilda förhållandena i tekniskt hänseende — torde emellertid vara nödvändig.

En särskilt fördyrande faktor i avseende å behållningsförråden ligger, som förut blivit antytt, i sättet för deras redovisning, vari bland annat ingår att månatligen till materialintendenten avlämna en uppgift å behållningarna med angivande av priser (i Stockholm förändrad till behållningsbok). De sakkunniga hade vid sitt besök å varvet i Karlskrona tillfälle att uttröna den närmare beskaffenheten av dessa behållningsuppgifter. För en i detta hänseende från det normala icke avvikande månad år 1925 innehöllo dessa över 100 fullskrivna foliosidor, varje sida vertikalt avdelad i tvenne hälfter för rubriker, enhet, kvantitet och pris. Endast behållningsuppgiften för elektriska förrådet (I E) upptog 33 sidor och motsvarande uppgift för förrådet vid den arbetsgrupp, som omfattar de mekaniska verkstäderna vid ingenjördepartementet, icke mindre än 42 sidor. Det är lätt att föreställa sig, vilket tidsödande arbete, som måste vara förenat dels med uppgörandet, dels med granskningen i materialintendentens expedition av dylika uppgifter, vilka, om förråden ifråga i redovisningshänseende betraktades såsom omedelbart i

materialförrådet ingående och icke såsom därifrån mot kvitto till låns erhållna delar, kunde undvaras.

Rent teoretiskt sett skulle den mest ekonomiska anordningen vara att koncentrera alla förråden till ett centralförråd på samma sätt som all tillverkning och större reparationer borde, om det vore möjligt, utföras vid en centralverkstad. En dylik koncentration av såväl verkstäder som förråd är emellertid otänkbar på grund av verkstädernas omfattning, olika beskaffenhet och ändamål samt deras lokala spridning. På grund av nämnda förhållanden är sålunda möjligheten till en fullständig centralisation utesluten, men genom att reducera behållningsförrådets antal och deras innehav och genom att förändra de återstående behållningsförrådets ställning från låntagare till delar eller upplagsplatser av huvudförråden kunna dock avsevärda fördelar vinnas.

Med hänsyn till vad ovan anförts få de sakkunniga föreslå, att varvens materialförråd organiseras enligt följande.

Materialförrådets indelning.

Karlskrona varv.

Materialförråden å varvet i Karlskrona böra utgöras av följande sins emellan självständiga förrådsenheter, var och en med en förrådsförvaltare såsom ansvarig och redovisande uppördsman, nämligen:

allmänna materialförrådet, i vilket förråd böra ingå sådana allmänna förbrukningsartiklar, inklusive virke, som äro avsedda för fartygens materialutredning, för stationernas behov och för driften vid varvens verkstäder m. fl. marinens organ, allt i den mån artiklarna med hänsyn till departementets verksamhet icke lämpligen böra distribueras från nedannämnda förråd;

materialförrådet nr 1 vid ingenjördepartementet, förslagsvis benämnt »järnförrådet», i vilket böra ingå huvudsakligen sådana järn- och metallvaror och andra förnödenheter, beträffande vilka departementets verkstäder kunna anses förbruka så avsevärda kvantiteter, att dessa, oavsett huruvida dylika artiklar förbrukas även av andra avnämare, böra distribueras från detta materialförråd, varjämte i förrådet böra i erforderlig utsträckning ingå för den löpande förbrukningen inom departementet behöfliga, annat huvudförråd tillhörande artiklar;

materialförrådet nr 2 vid ingenjördepartementet, förslagsvis benämnt »elektriska förrådet», i vilket bör ingå för samtliga förbrukare avsedd elektrisk materiel; beträffande vissa allmänt förekommande artiklar eller dimensioner därav, såsom glödlampor m. m. ävensom viss för minmaterielens underhåll erforderlig materiel, dock endast i den utsträckning, som betingas av förbrukningen inom ingenjördepartementet. På grund av lokala förhållanden bör nuvarande färgförrådet sammanföras med elektriska förrådet under en gemensam förrådsförvaltare;

materialförrådet vid artilleridepartementet, vilket dels bör vara huvudförråd för sådana artiklar, specialstål, metaller m. m., beträffande vilka artilleridepartementets verkstäder utgöra den största förbrukaren å varvet, dels bör innehålla för den löpande förbrukningen erforderliga, annat huvudförråd tillhörande artiklar; samt

materialförrådet vid torped- och minddepartementet, som bör vara huvudförråd för sådana förnödenheter, specialstål, metaller m. m., beträffande vilka departementets verkstad är den största förbrukaren inom varvet, samt dessutom innehålla för den löpande förbrukningen erforderliga, artiklar, tillhörande annat huvudförråd.

Allmänna materialförrådet skulle komma att i stort sett sammanfalla med vad som för närvarande så benämnes jämte bränsle-, olje- och virkesförråden. Hit böra också hänföras vissa behållningsförråd, i vilka huvud-

sakligen ingå sådana artiklar, som skola distribueras från allmänna förrådet. De sakkunniga hava nämligen icke funnit tillräcklig anledning föreligga för att varvets upplag av cement, tegel m. m. skola såsom behållningsförråd omhänderhavas av byggnadsdepartementet. Även om dessa artiklar förvaras skilda från huvudförrådet, kunna de utan olägenhet organisatoriskt tillhöra detta. Behållningsförrådet vid byggnadsdepartementet synes därför kunna upphöra såsom ett särskilt förråd.

I den mån för ekipagedepartementets industriella verksamhet särskilda upplag av materialier alltjämt erfordras, böra dessa införlivas med allmänna förrådet såsom delförråd eller upplag till detsamma. På samma sätt bör behållningsförrådet vid arbetsgruppen I O, oljefabriken, ingå i nämnda förråd.

För handhavande av utlämningen m. m. vid dessa upplag har icke beräknats någon särskild förrådspersonal vid allmänna förrådet; i den mån personal härför erfordras, synes lämpligt att taga i anspråk vid respektive arbetsgrupper anställda arbetare, som i avseende å förrådsskötseln böra vara underställda förrådsförvaltaren vid allmänna förrådet.

Allmänna förrådets största avnämare komma som hittills att bliva fartygen, och för att ernå största möjliga koncentration vid effektuerandet av deras rekvisitioner är det givetvis önskvärt, att detta förråd innehåller alla sådana artiklar, som äro föremål för ofta återkommande rekvisitioner från deras sida; därjämte bör förrådet vara ett upplag även för sådana artiklar, som utgöra allmänna förbrukningsvaror för andra avnämare och som icke kunna rubriceras såsom tekniska specialartiklar, vilkas anskaffning och vård kräva mera ingående teknisk sakkunskap.

I avseende å nu förevarande förråds benämning hava de sakkunniga ansett, att den hävdvunna beteckningen »allmänna förrådet» ger ett riktigare uttryck för förrådets karaktär än den i vissa organisationsförslag ifrågasatta benämningen »centrala förrådet».

Till materialförrådet nr 1 vid ingenjördepartementet böra hänföras dels det s. k. järn- och metallförrådet, beläget i omedelbar närhet av ingenjördepartementets stora verkstadsbyggnad, dels ock samtliga vid departementets verkstäder nu befintliga behållningsförråd utom elektriska förrådet, färgförrådet samt oljefabrikens behållningsförråd, allt i den mån det prövas erforderligt att bibehålla de nuvarande behållningsförråden såsom särskilda upplag.

Den för förvaltningen av elektriska förrådet, jämväl omfattande färgförrådet, avsedde förrådsförvaltaren bör, såsom i det följande föreslås, även omhänderhava reservinventarier tillhörande maskin-, elektriska och timmermansuppbörderna.

Till materialförrådet vid artilleridepartementet böra hänföras behållningsförråden vid departementets arbetsgrupper, i den mån dessa alltjämt erfordras såsom särskilda upplag. Med förvaltningen av nu nämnt förråd bör, såsom längre fram omförmäles, kombineras omhänderhavandet av reservinventarier tillhörande artilleriuppbörden.

Materialförrådet vid torped- och mindepartementet, som bör erhålla med torped- och minammunitionsförråden gemensam förrådsförvaltare, bildas av de nuvarande behållningsförråden vid torped- och mindepartementen, som samtidigt med de båda departementens sammanförande alltså sammanslås till ett materialförråd.

Stockholms varv.

Efter enahanda grunder, som angivits beträffande varvet i Karlskrona, böra materialförråden å varvet i Stockholm bliva följande:

allmänna materialförrådet;

materialförrådet vid ingenjördepartementet, jämväl innefattande elektriska förrådet, virke och färger; samt materialförrådet vid mindepartementet.

Allmänna materialförrådet bildas av det nuvarande förrådet med denna benämning, beläget å skeppsholmssidan, samt bränsle- och oljeförråden. På grund av att virkesförrådet är beläget å Galärvarvet synes det lämpligt att, ehuru olikhet härutinnan uppstår varven emellan, hänföra detta till förrådet vid ingenjördepartementet.

Såsom nämnt finnas behållningsförråd såväl vid ekipage- som byggnadsdepartementet. Det förra är inrymt i den s. k. södra fundamentalsbyggnaden, belägen alldeles invid det allmänna förrådet. På grund härav torde detta behållningsförråd icke längre vara erforderligt; skulle emellertid detsamma till någon del behöva bibehållas, bör det organisatoriskt införlivas med allmänna förrådet, och bör i avseende å utlämning m. m. vidtagas samma anordning, som föreslagits beträffande motsvarande upplag å varvet i Karlskrona.

Liksom motsvarande förråd i Karlskrona bör behållningsförrådet vid byggnadsdepartementet upphöra.

På grund av den mindre omfattningen, i jämförelse med förhållandena i Karlskrona, böra förråden vid ingenjördepartementet, nämligen det nuvarande s. k. järnförrådet med det till detta hörande upplaget av materialier i snickarverkstaden, färgförrådet samt elektriska förrådet m. m. ävensom det ovannämnda virkesförrådet, under benämningen materialförrådet vid ingenjördepartementet sammanföras till en förrådsenhet.

Den härför avsedde förrådsförvaltaren bör, i enlighet med vad i det följande föreslås, tillika omhändervå reservinventarier tillhörande maskin-, elektriska och timmermansuppbörderna.

Genom att artilleri- och torpeddepartementen lokalt sammanföras med mindepartementet och flygverkstaden förflyttas från varvet, kunna de förstnämnda departementens behållningsförråd upphöra. Av behållningsförrådet vid minverkstaden, i erforderlig mån utökat med hänsyn till de nytillkomna förbrukarna, bildas materialförrådet vid mindepartementet, för vilket förvaltaren vid minammunikationsförrådet samtidigt bör bliva förrådsförvaltare.

Genom ovan föreslagna åtgärder kommer visserligen att fortfarande finnas kvar ett relativt stort antal mindre förråd eller upplag under huvudförråden, men de sakkunniga förutsätta, att de förra icke skola givas större omfattning än vad som är oundgängligen nödvändigt för att verkstädernas behov av materialier skola kunna utan onödig tidsutdräkt tillgodoses. Ju mindre deras innehav bliva, desto lättare bör det givetvis vara att övervåka förråden, förutom att anspråken på rörelsekapital minskas och en jämn omsättning lättare ernås. Då de olika förråden på grund av verkstädernas — exempelvis inom ingenjördepartementet i Karlskrona — olikartade karaktär i viss mån behöva olika materialier, torde i praktiken vissa slags artiklar komma att huvudsakligen ingå i något av dessa upplag. Vid nyanskaffning torde sålunda dylika artiklar komma att direkt uppläggas i dessa depåer och i förekommande fall distribueras därifrån till andra förbrukare.

I avseende å fördelningen av materialierna å de olika förrådsenheterna och deras depåer bör det ankomma på varvschefen att årligen eller när så erfordras därom utfärda närmare föreskrifter.

Såsom framgår av vad ovan anförts hava de sakkunniga visserligen utgått från att samma artiklar kunna bliva upplagda i flera förråd samtidigt såtillvida, att ett visst förråd, t. ex. materialförrådet vid ingenjördepartementet i Stockholm, kan för det löpande behovet komma att från det allmänna förrådet såsom det i det särskilda fallet distribuerande förrådet utrekvirera

en mindre varukvantitet, som icke omedelbart förbrukas utan lagras i avvaktan på utlämning till departementets verkstäder eller arbetsplatser. Det torde nämligen av praktiska skäl icke alltid bliva möjligt att för ett visst arbete erforderliga varor kunna direkt utan anlitande av eget departementsförråd såsom mellanhand uttagas från det distribuerande förrådet. I ett sådant fall måste givetvis varan tagas till uppbörd och redovisas i departementsförrådet. Med den organisation, som de sakkunniga föreslagit och enligt vilken varje förrådsenhet redovisar för sig, är det emellertid av stor vikt, att i nu nämnt avseende genomföres en så stark begränsning, som låter sig med hänsyn till de lokala förhållandena utan olägenhet genomföra.

För att icke redovisningsmaterialet i sin helhet skall svälla ut i alltför hög grad, torde det vidare vara lämpligt att beträffande vissa rena konsumtionsartiklar, t. ex. bomullstrassel, vidtagna den anordningen, som exempelvis tillämpas ombord, att från det distribuerande förrådet direkt till vederbörande avdelningsföreståndare eller annan vederbörande befattningshavare i motsvarande ställning under erforderlig kontroll utlämna en förbrukningen under en viss tid, exempelvis under en vecka, motsvarande varukvantitet på en gång, utan att någon särskild redovisning kräves, utvisande förbrukningen dag för dag. Vederbörande mottagare hade därefter att i mån av behov utlämna varan ifråga till den personal, som använde den i arbetet.

Genom en dylik anordning behöfde icke det egna departementets förråd betungas med redovisningen av varan ifråga. Helt naturligt bör förfarandet icke få utvecklas därefter, att det leder till uppkomsten av nya behållningsförråd, utan bör sådan begränsning iakttagas såväl ifråga om kvantiteter som artiklarnas antal, att de tillfälliga innehaven icke få karaktären av förråd, ehuru vederbörande rekvirent naturligtvis skall stå i ansvar för förvaringen och den rätta användningen av varorna ifråga.

Såsom i det följande närmare omförmåles förutsätta de sakkunniga, att lagerbokföringen för samtliga till samma förrådsenhet hänförliga delförråd eller upplag skall ske hos förrådsförvaltaren, varigenom det förut påpekade omständliga och tidsödande arbetet med behållningsförrådets redovisning bortfaller.

Förrådsförvaltarnas åligganden.

Genom tillkomsten av ansvariga och redovisande förrådsförvaltare kommer behovet av den nuvarande materialintendenten respektive artilleriintendenten såsom ansvarig och redovisande uppbördsmann att samtidigt bortfalla, då ju uppbördsmannaskapet övertages av de förra. Vid förrådsverksamhetens uppdelning böra dessa också övertaga de åligganden och göromål, som påvå de s. k. förrådsunderofficerarna. I första hand borde sålunda förrådsförvaltarnas uppgift bliva att personligen övervaka mottagandet och uppläggandet av inkommande varor, att väl ordna och vårda förråden, att övervaka utlämningen av rekvirerade varor, att ordna och övervaka samt, i den mån så medhinner, även själva utföra förekommande bokförings- och redovisningsgöromål ävensom att i övrigt leda arbetet inom förråden. I föreskriven ordning böra förvaltarna anmäla behov av komplettering och i övrigt i sin mån tillse, att förråden städes på ett effektivt sätt fylla sin uppgift.

Ledningen och inseedet av förråden.

I avseende å bestyret med upphandlingarna, den ekonomiska och administrativa ledningen i övrigt samt inseedet av förrådens skötsel och redovisning böra förråden givetvis såsom hittills vara ställda under särskilda, ekonomiskt ansvariga organ. För närvarande är materialintendenten i redovisningshänseende underställd varvskontoret, vilket kontor dessutom haft att sörja för reglerandet av materialförrådets ekonomiska transaktioner. I avseende å ordnandet och vården av förråden hava departementscheferna, en var för sin detalj, reglementsenlig skyldighet att övervaka desamma, vilket

åliggande tillämpats så, att övervakandet huvudsakligen omfattat de till departementen anslutna förrådsupplagen, medan materialintendenten i avseende å materialförrådet i övrigt kommit att intaga en mera fristående ställning direkt under varvschefen. Denna utveckling har givetvis föranletts därav, att vid departementen efter hand upplagts filialförråd av sådana förnödenheter, för vilka dessa hava mera omedelbar användning och intresse, medan ifråga om sådana artiklar, som avses för fartygen och allmänt bruk och vilka icke kunna hänföras till någon bestämd teknisk detalj, materialintendenten varit hänvisad att i avseende å komplettering, ordnande och vård m. m. i erforderlig mån inhämta föreskrifter direkt hos varvsledningen.

Denna enligt de sakkunnigas mening naturliga utveckling synes böra befastas och komma till klart uttryck i den nya organisationen, eller med andra ord, ledningen av de vid departementen belägna förråden bör utövas av vederbörande departementschefer, under det att det allmänna förrådet bör anknytas direkt till varvschefens ämbetsförvaltning, allt på det sätt de sakkunniga i det följande skola närmare angiva.

För ordnandet av förrådsverksamhetens ledning har, som ovan anförts, vid skilda tillfällen föreslagits även andra riktlinjer, åsyftande att centralisera densamma till varvschefen eller till särskilt till denne direkt anknutet organ såväl i avseende å anskaffning som även i andra hänseenden efter mönstret av den form för förrådsverksamhetens organisation, som numera rätt allmänt tillämpas såväl vid vissa statens verk, exempelvis statens järnvägar, som ock enskilda industrier.

Departements-
förråden.

Grundidén i en dylik på varvens förrådsverksamhet tillämpad organisation är, att denna verksamhet såsom ensartad med ändamål att förse de olika avnämarna, fartygen, verkstäderna m. fl., med förnödenheter bör för åstadkommande av enhetlighet och koncentration ledas centralt med central upphandling, central redovisning m. m. Utmärkande för densamma är ock den skarpa gräns, som uppdrages mellan å ena sidan förrådens intresse och å andra sidan det av verkstäderna m. fl. representerade konsumentintresset, vilka båda intressen såsom i viss mån motsatta icke borde sammanblandas.

Teoretiskt sett vore intet att erinra mot en dylik centralisering, därest förrådsledningen vore tekniskt skolad och behärskade de olika verksamhetsgrenar, för vilkas betjänande förråd måste finnas, eller att de i förråden ingående artiklarna helt kunde standardiseras. Då dessa förutsättningar icke äro förhållande samt på grund av vissa för flottans varv säregna förhållanden, skulle en centralisering av förrådsverksamheten därstädes i praktiken icke vara lämplig. Sålunda är verksamheten vid de vid departementen belägna förråden av en sådan karaktär och i själva verket så nära förbunden med verkstadsdriften, att den tekniska ledningen av departementen svårligen kunde helt avkopplas från ledningen av förrådsverksamheten. Alldeles särskilt gäller detta anskaffningen men även ordnandet av förråden, formerna för utlämningen samt lagerbokföringen. En eventuell central ledning skulle sålunda icke kunna utövas utan mycket nära samarbete och beroende av den tekniska ledningen, vilket förhållande i betraktande av den lokala avskildheten skulle medföra omgång och måhända även slitningar. Den vid förråden — merendels inrymda i själva verkstäderna — anställda personalen måste ju också stå i ett visst lydnadsförhållande till den tekniska ledningen, varigenom denna personal, om den vore underställd en central förrådsledning, skulle komma att erhålla en ur såväl tjänstgörings- som ansvarssynpunkt oklar dubbelställning.

En medelväg har också diskuterats, innebärande att departementsförråden i avseende å deras ordnande och vård alltjämt skulle vara underställda departementscheferna, vilka därjämte skulle taga befattning med vissa för för-

rådens kompletterande erforderliga upphandlingar, medan förråden i övrigt, alltså ifråga om ekonomi, bokföring och redovisning samt i avseende å personalens anställande och avlöning m. m. skulle lyda under en till varvschefen direkt anknuten förrådsledning, förslagsvis ett särskilt organ, den i 1925 års försvarsproposition omnämnda varvsintendenturen. Men även en sådan organisation torde i sig innebära ett frö till slitningar, som böra undvikas. Särskilt i fråga om förrådspersonalen vore detta att befara men även i övriga nu nämnda hänseenden. Visserligen är för närvarande materialförrådet i redovisningshänseende underställt varvskontoret och icke departementscheferna, men förhållandena bliva givetvis annorlunda i den nya organisationen, enligt vilken, såsom längre fram omförmäles, bokföringen och redovisningen avses att ske vid respektive förråd, och där lagerbokföringen, som skall ligga till grund för redovisningen, blir av den betydelse för den tekniska ledningen, att den svårigen kan undandragas kontroll från denna lednings sida. Då dessutom departementscheferna, såsom ovan framhållits, böra göras ansvariga för förrådens ekonomiska skötsel, lär det bliva nödvändigt att även i redovisningshänseende ställa förråden under departementscheferna.

För materialförrådet å vardera stationen, om man i detta hänseende bortser från ammunitionsuppbörderna, äro för närvarande upplagda tvenne förrådstitlar, nämligen »materialförrådet i Karlskrona utom stenkol och ammunition» och »materialförrådet i Karlskrona, stenkol». Å den förra titeln bokföras sålunda inkomster och utgifter avseende alla å Karlskrona varv befintliga delar av material-, instrumental- och virkesuppbörderna, vare sig dessa ingå i det allmänna förrådet eller de vid departementen belägna förråden. Det ekonomiska ansvaret för titeln måste anses påvila varvschefen ensam, medan departementscheferna respektive materialintendenten icke stå i något ansvar för titelns ställning.

Med den organisation, som de sakkunniga nu förordad och enligt vilken verksamheten vid departementsförråden kommer att direkt förbindas med verkstadsdriften och där departementscheferna, såsom i det följande föreslås, utrustas med en ganska vidsträckt upphandlingsbefogenhet, blir det nödvändigt att även uppdelat materialförrådets titel i lika många undertitlar som det finnes förrådsenheter för att därigenom sätta departementscheferna i tillfälle att följa förrådshushållningen och därmed kunna uppbära ansvaret för departementsförrådets ekonomiska förvaltning — i den mån denna beror av åtgärder vidtagna av departementschef — på samma sätt som dylik chef svarar för användningen av andra till hans förfogande ställda medel. Genom att departementscheferna göras medintresserade ifråga om det ekonomiska utbytet av förrådsverksamheten kommer självhushållningsprincipen till sin rätt. Departementscheferna få ett direkt intresse av att hålla förrådsomkostnaderna inom så snäva gränser som möjligt, att noga lämna inköpen efter behovet, att i tid konsumera varor, som kunna befaras bliva okuranta, och på annat sätt undvika fördyringar, ty ju billigare priser förrådet kan hålla, desto fördelaktigare blir detta för förvaltningen av de anslag, departementet ifråga har till sitt förfogande. Genom att förrådsartiklarna kunna tillhandahållas till förhållandevis lägre priser tillgodoses för övrigt alla konsumenters — således även fartygens — ekonomiska intressen. Enligt de sakkunnigas mening ligger i nödvändigheten för departementscheferna att ägna förrådsekonomin en oavslätlig uppmärksamhet den största garanti mot de ekonomiska risker, som motståndarna till organisationen med departementsförråd velat förbinda med densamma.

Den omständigheten, att departementscheferna i vad på dem ankommer göras ansvariga för förrådets ekonomiska skötsel, innebär givetvis icke, att

varvschefen bör fränhändas möjligheten eller befrias från skyldigheten att följa och övervaka förrådshushållningen. Utåt och inför den ekonomiska överstyrelsen bör varvschefen alltjämt uppbära ansvaret för de åtgärder, han härutinnan vidtager eller underlåter att vidtaga. De sakkunniga skola senare återkomma till denna och med förrådsekonomien i övrigt sammanhängande frågor.

I avseende å ledningen av verksamheten vid departementsförråd bör det åligga departementschef att övervaka förrådets ordnande och vård, att tillse, att såväl dess komplettering som utlämningar ske i föreskriven ordning och på det sätt, som bäst motsvarar förrådets uppgift, samt att bokföringen och redovisningen verkställas ändamålsenligt och i föreskriven ordning, att för nu nämnda ändamål verkställa inspektioner av förrådet och dess olika uppdrag samt dess bokföring, att genom särskilda undersökningar utröna förrådets ekonomiska ställning samt att i övrigt vidtaga eller föreslå åtgärder, som befrämja en ekonomisk skötsel av förrådet.

Departementschefs befogenhet och åligganden i avseende å förrådets komplettering skola de sakkunniga i det följande närmare angiva.

Beträffande det allmänna förrådet har inom de sakkunniga diskuterats ett förslag, åsyftande att i konsekvens med departementsförrådets ställande under vederbörande departementschefer ansluta allmänna materialförrådet till ekipagedepartementet, vars verksamhet hade vissa beröringspunkter med verksamheten vid nämnda förråd. Genom en sådan anordning skulle enligt förslagsställarnas mening ernås en organisatoriskt fullt enhetlig bild av förrådsverksamheten, varjämte den titelbokföring, som erfordrades för förrådets skötsel, kunde inordnas i ekipagedepartementets redan förefintliga bokföring. Härigenom skulle undvikas inrättandet av en ny förrådsledning.

De sakkunniga hava emellertid icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att tillägga ekipagedepartementet en verksamhet, som måste anses ligga utanför dess egentliga uppgift och verksamhetsområde. Genom ekipagedepartementets försorg utföras visserligen för det allmänna förrådets räkning en del transporter och andra arbeten, uppdrag, som för övrigt även utföras för andra förråd, men några andra beröringspunkter finnas egentligen icke. Liksom förrådsuppbörden ombord i förvaltningshänseende ingår i fartygsintendenturen och handläggningen av frågor, som beröra denna detalj, i marinförvaltningen handläggas inom dess intendentaavdelning, bör också verksamheten vid allmänna förrådet, vars förnämsta uppgift är att tillgodose fartygens behov av materialutredning, ställas under inseeende av tjänsteman tillhörande marinintendenturkåren. Såväl på grund av utbildning som praktisk erfarenhet måste en marinintendent, förutsatt givetvis att han såsom sådan är tillräckligt kvalificerad, anses vara bäst skickad att utöva inseeendet över ett förråd av den natur, det allmänna materialförrådet avses erhålla, ävensom att uppehålla den erforderliga kontakten med fartygens intendent och redogörare. Genom en dylik anordning bibehålles också en hävdvunnen organisation, i det att den nuvarande materialintendenten såsom representerande den ekonomiska och administrativa ledningen av verksamheten vid det allmänna förrådet bibehålles, fastän under förändrad benämning och med närmare anknytning till varvschefen än för närvarande.

De sakkunniga anse sålunda, att det allmänna förrådet bör ställas direkt under varvschefens ämbetsförvaltning samt att det närmaste inseeendet av förrådet bör utövas av en den nuvarande materialintendenten i viss mån motsvarande befattningshavare med benämningen *förrådsintendent*.

Med hänsyn till att regleringen av det allmänna materialförrådets ekonomiska transaktioner framdeles liksom hittills lämpligast sker i varvskontoret,

Departementschefs åligganden ifråga om honom underställt förråd.

Allmänna förrådet.

anse de sakkunniga, att ledningen av detta förråd, d. v. s. förrådsintendenten med biträden, bör ingå i varvskontoret såsom en detalj därav, förslagsvis benämnd *förrådsdetalj*. I 1925 års försvarsproposition har motsvarande organ, utan att dess inordnande i varvskontoret dock uttryckligen angivits, benämnts »varvsintendentur» och dess föreståndare »varvsintendent». De sakkunniga anse dock, att dessa benämningar knappast äro lämpliga uttryck för vad som därmed avses; medan »förrådsdetalj» och »förrådsintendent» såväl inåt som särskilt utåt torde giva den rätta föreställningen om vederbörandes funktioner och åligganden. Ehuru tjänstgörande i varvskontoret och sålunda underställd varvskamreraren bör förrådsintendenten likväl direkt inför varvschefen svara för fullgörandet av de åligganden, som ifråga om skötseln av det allmänna förrådet böra påvila honom, och bör enligt varvschefens bestämmande vara föredragande i de ärenden, som tillhöra hans detalj. Då såsom varvskamrerare i regel torde komma att placeras en förste marinintendent eller i varje fall en av de äldsta marinintendenterna av 1. graden, torde den föreslagna anordningen icke möta hinder ur anciennitetssynpunkt.

Förråds-
intendentens
åligganden.

I avseende å det allmänna materialförrådets ordnande och vård, dess ekonomiska skötsel m. m. bör förrådsintendenten, med iakttagande av vad här nedan sägs, hava enahanda åligganden, som ovan angivits för departementschef beträffande honom underställt förråd. På samma sätt som bokföringen vid departementen och departementsförråden kommer att vara underkastad varvskamrerarens kontroll bör förrådsintendenten i avseende å allmänna materialförrådets redovisning vara underställd varvskamreraren.

Den med dag(tim)lön avlönade förrådspersonalen vid allmänna förrådet bör antagas av förrådsintendenten och bör även annan vid förrådet tjänstgörande personal i tjänstgöringshänseende vara denne underställd.

Såsom i det följande föreslås förutsättes, att förrådsintendenten enligt varvschefens bestämmande i allmänhet skall bereda och införa honom föredraga förekommande upphandlingsärenden, såväl sådana, som avse det allmänna förrådets komplettering, som ock de ärenden rörande departementsförrådets upphandlingar, vilka varvschefen själv avgör. Förrådsintendenten skulle sålunda kunna komma att övertaga de göromål ifråga om upphandlingar, som nu utföras i Karlskrona av varvschefens biträdande sekreterare och i Stockholm av varvskamreraren.

Slutligen synes förrådsintendenten böra biträda varvschefen respektive varvskamreraren vid övervakandet av förrådshushållningen i allmänhet vid varvet. Han bör sålunda efter anmälan till varvschefen tid efter annan taga kännedom om förrådsförvaltarnas vid departementen lager- och redovisningsbokföring samt verkställa kontrollinventeringar vid departementsförråden. Innan dylik förrättning verkställs, bör förrådsintendenten därom hava i vederbörlig ordning underrättat vederbörande departementschef.

För att särskilt ifråga om fartygen ernå erforderlig koncentration vid effektuerandet av inkomna rekvisitioner och undvika fel vid rekvisitioner insändande till de olika förråden böra alla rekvisitioner från avnämare utom varvet ingå till och distribueras genom förrådsintendenten, som, om anledning till ingripande förefinnes, antingen inom ramen av sin befogenhet själv vidtager erforderlig åtgärd respektive lämnar meddelande till vederbörande departementschef eller slutligen, om så erfordras, hänskjuter ärendet till varvschefens avgörande.

Inventarieförrådet.

Enligt 1925 års försvarsproposition förutsättes, att artiklar av inventarieförrådet skola, i den mån dessa icke anses kunna redovisas av fartygens in-

inventarieuppbördsmän, hänföras till särskilda under vederbörande departement hörande förråd (departementsförråd).

Den nuvarande organisationen av inventarieförrådet har utan tvivel under gångna tider varit ägnad att på ett fullt tillfredsställande sätt möjliggöra förvaltandet och redovisandet av till fartygen hörande inventarier, särskilt under den tid, då fartygsexpeditionerna varken voro så långvariga eller så talrika som nu, utan verksamheten mera var inriktad på att vid krigstillfälle hava materielen tillgänglig på varven i bästa skick. Det gällde då mera än nu att hava ett särskilt organ med uppgift att taga hand om de avrustade fartygens inventarier, så att desamma, när rustning anbefalldes, icke voro skingrade eller befunnos mer eller mindre oanvändbara. Segelfartygens inventarier voro ock av den natur, att högst litet kunde förvaras ombord, det allra mesta måste inläggas i »inventariiekammare» i land, där inventarierna kunde ordnas och överses. Med tillkomsten av de moderna krigsfartygen och rustningar året om samt de avrustade fartygens förläggande i beredskap hava förhållandena avsevärt förändrats. Till större delen förvaras fartygsinventarierna ombord, där de stå under direkt vård och uppbördsmanansvar av särskilda uppbördsmän, och även, då under fartygs förläggning till varvet det förekommer att inventarier inläggas i inventariiekammare, kvarbliva dessa i uppbördsmannens vård. Inventarieintendentens åligganden hava sålunda som förut nämnts så småningom förändrats till att avse en redovisningskontroll över uppbördsmännen, och inventarieförrådet är icke längre ett förråd i dess ursprungliga mening utan endast ett kollektivt begrepp för en mängd i verkligheten åtskilda och självständiga uppbörder.

Vid sådant förhållande synes icke förefinnas någon anledning att organisatoriskt bibehålla detta begrepp, och torde därför inventarieintendenten såsom en för alla inventarier ansvarig uppbördsman kunna upphöra. Sedan numera sammanslagning av särskilda och allmänna inventarier ägt rum, kommer det nuvarande inventarieförrådet att ersättas av:

fartygens inventarieuppbörder samt
reservinventarieförråden, jämväl omfattande dels sjöinstrument och sjökort, dels viss för handelsfartyg avsedd mobiliseringsmateriel m. m.

Fartygens inventarieuppbörder komma att enligt den nya organisationen intaga samma ställning i redovisningshänseende som varje annan inventarieuppbörd. Inventarieuppbörder finnas vid marinen i stort antal; i kaserner, å expeditioner, i verkstäder o. s. v. finnas inventarier av möbler m. m., vilka förtecknas i inventarium, upprättat i två exemplar, ett för uppbördsmannen och ett för den kontrollutövande myndigheten. För stationen utom varvet utövas denna kontroll av stationskontoret; å varvet har varvskontoret motsvarande åliggande. Vid ombyte av uppbördsman antecknas avlämningen, och den tillfrådande uppbördsmannen tecknar kvitto å uppbörden. Anteckningar om tillkomst eller avgång göras i båda exemplaren av den kontrollerande myndigheten.

Den föreslagna ordningen, enligt vilken inventarieintendenten såsom en för alla inventarier gemensam uppbördsman upphör, förutsätter givetvis, att fartygens inventarieuppbörder alltid skola omhändervas av särskilt kommanderade uppbördsmän. De sakkunniga förutsätta, att beredskapsbestämmelserna skola kompletteras med föreskrift, att även för upplagda fartyg städse skola finnas kommanderade dylika uppbördsmän.

Enligt nuvarande organisation utövas inventarieintendentens kontroll över uppbördsmännen på det sätt, att han genom ombud deltagar i förekommande inventeringar av uppbörderna. Denna kontroll bör i den nya organisationen överflyttas på vederbörande departement.

De sakkunniga.

Fartygens
inventarie-
uppbörder.

Vad angår åliggandet att hålla inventariieböckerna i komplett skick är detta en uppgift, som är synnerligen betydelsefull och kräver stor noggrannhet och kontinuitet. Såsom förut nämnts åligger det visserligen varvskontoret att komplettera varvschefens exemplar av de fastställda inventarieförteckningarna; vid det praktiska utövändet av kontroll över inventarieuppbördsmännen har det varit inventarieintendentens respektive artillerieintendentens ena exemplar av inventariieböckerna, som utgjort det egentliga rättesnöret. Vid Stockholms varv har för övrigt systemet förenklats så, att varvskontorets exemplar överlämnats till inventarieintendenten (de s. k. flaggbanden), varigenom denne i stället för att, såsom reglementet föreskriver, utskryva inventariieböckerna i två exemplar, ett för sig själv och ett för fartygen, kunnat inskränka utskrivandet till ett exemplar.

Förutom nu nämnda exemplar av inventariieböckerna finnas dessa motsvarande inventarieförteckningar vid departementen, avseende de uppbörder, som tillhöra vederbörande departementsdetalj, exempelvis över fartygens timmermans-, maskin- och elektriska uppbörder vid ingenjördepartementet o. s. v. Dessa förteckningar kompletteras genom respektive departements försorg med ledning av samma handlingar, som ligga till grund för inventarieintendentens anteckningar i inventariieböckerna.

När den till inventarieintendenten för närvarande centraliserade bokföringen nu upphör, torde det enligt de sakkunnigas mening vara lämpligt, att inventariieböckernas förande överlämnas till vederbörande departement, vart och ett för den uppbörd respektive uppbörder, som tillhöra departementets detalj. Härigenom skulle bokföringen i dess helhet bliva förenklad, eftersom de nuvarande vid departementen förda förteckningarna skulle bliva onödiga såsom ersatta av de från inventarieintendenten överflyttade inventariieböckerna.

Vad angår varvschefens exemplar av inventarieförteckningarna förutsätta de sakkunniga, att nämnda förteckningar förvaras och kompletteras inom varvskontoret.

Reserv-
inventarie-
förråden.

Sedan fartygens inventarieuppbörder fränskilt inventarieförrådet, återstå i stort sett endast de allmänna inventarier, som anskaffats utöver vad som härav erfordrats för att fartygens inventarieuppbörder skola vara kompletta. Dessa skola hädanefter benämnas reservinventarier. Dyliga finnas å samtliga uppbörder; men till övervägande del utgöras dessa av timmermans- och skepparinventarier, alltså skaffningseffekter, porslin, köksattiralj, kojor, flitar, flaggor o. d. I den mån fartyg utranteras tillföres denna reserv nya tillskott av inventarier.

Givetvis är det av stor vikt, att reservinventarier alltjämt finnas, särskilt när det gäller effekter av vissa i öppna marknaden icke förekommande modeller eller annars för marinen speciella inventarier, men det har förefallit de sakkunniga, som en viss begränsning samt en utmönstring av föråldrade persedlar skulle vara till fördel. Då emellertid denna fråga, enligt vad de sakkunniga inhämtat, för närvarande är föremål för särskild undersökning och för övrigt torde ligga utom de sakkunnigas uppdrag, anse sig de sakkunniga icke hava anledning att närmare ingå på densamma.

De sakkunniga hava även haft under övervägande, huruvida icke samtliga reservinventarier lämpligen kunde helt uppgå i respektive ammunitions- och materialförråd och sålunda ifråga om redovisningen likställas med häri ingående artiklar, oaktat de icke kunna betraktas såsom konsumtionsartiklar i samma mening som dessa. Härför hava de sakkunniga funnit vissa skäl föreligga. Sålunda är gränsen mellan materialier och reservinventarier i många fall mycket svår att uppdraga, i det att å ena sidan vissa reservinventarier, såsom exempelvis flaggor, viss materiel av tågvirke, glas och pors-

lin m. m., otvivelaktigt på ganska kort tid förbrukas genom förslitning eller genom sin ömtålighet äro lätt utsatta för förstörelse, under det att å andra sidan vissa i materialförråden ingående artiklar, såsom exempelvis reservdelar till motorer, till rörledningar m. m., äro av inventarientatur. Det kunde sålunda finnas ett visst fog för att betrakta alla persedlar, som icke tillhörde en viss inventarieuppbörd och vore förtecknade i dess inventarium, såsom materialier och benämna dem inventarier först sedan de uttagits från vederbörande förråd och tillförts dylik uppbörd.

För bedömande av frågan, huruvida en sådan åtgärd vore lämplig i praktiken, erfordras givetvis mera ingående utredning, än som tiden medgivit de sakkunniga att verkställa. Härtill kommer, att materialförråden och reservinventarieförråden finansieras på olika sätt, i det att, såsom förut blivit anfördt, de förra i regel anskaffats genom anlitande av förskottsmedel, under det att de senare dels anskaffats genom medel, anvisade i samband med nybyggnad av fartyg, dels underhållas av medel från underhållsanslaget.

icke heller i nu nämnt avseende hava sålunda de sakkunniga ansett sig böra framlägga något förslag till ändringar i nu gällande organisation.

Förvaltningen av reservinventarieförråden synes, där så är möjligt, böra ordnas på det sätt, att de olika uppbörderna sammanföras med förut omnämnda ammunitions- och materialförråd att var för sig förvaltas och redovisas av de för dessa förråd avsedda förrådsförvaltarna i enlighet med vad nedan föreslås.

Karlskrona varv.

Reservförrådet av artilleriinventarier, vilka för närvarande tillhöra artilleriintendentens uppbörd, bör omhänderhavas av förrådsförvaltaren för materialförrådet vid artilleridepartementet, vilkens arbetsböda därigenom torde bliva i önskvärd mån utfylld. Att som nu i förvaltningshänseende kombinera reservinventarier med artilleriammunitionsuppbörden torde icke vara lämpligt med hänsyn dels till den senare uppbördens stora omfattning, dels till den omständigheten, att artilleriammunitionsförvaltaren enligt den föreslagna organisationen i avsevärd mån torde komma att för sin tjänst vistas vid de utom det egentliga varvsområdet belägna ammunitionsförråden.

Reservförråden av torped-, min- och radioinventarier böra lämpligen omhänderhavas av den för min- och torpedammunitionsförråden avsedde förvaltaren (samtidigt förrådsförvaltare vid materialförrådet vid torped- och mindepartementet).

Vidkommande *reservförråden av maskin-, elektriska och timmermansinventarier* böra till en början givetvis elektriska inventarier förvaltas av förrådsförvaltaren vid det elektriska förrådet. Med hänsyn till artiklarnas nära samhörighet med i materialförrådet nr 1 vid ingenjördepartementet (järnförrådet) ingående artiklar låge det närmast till hands, att maskin- och timmermansinventarier i förvaltningshänseende sammanfördes med sistnämnda förråd, men å andra sidan torde förrådsförvaltaren vid järnförrådet erhålla så stor arbetsböda, att någon ökning däri icke vore tillräddig. Vid sådant förhållande anse de sakkunniga det lämpligare, att förrådsförvaltaren vid det elektriska förrådet får till uppgift att omhänderhava även maskin- och timmermansinventarier.

Bortsett från flygbåtsuppbörden, vilken torde komma att överföras till flygvapnet, återstå därefter alltså reservförråden av styrmans- och skepparinventarier. Det förstnämnda förrådet är praktiskt taget liktydigt med den del av *sjöinstrument- och sjökarteförrådet*, som icke omfattar fartygen tilldelade inventarier.

I 1925 års försvarsproposition har för nämnda förråd avsetts en särskild förrådsförvaltare. Vid förrådet förekommande förvaltningsgöromål torde

emellertid icke vara så omfattande eller av den natur, att härför erfordras en uppborädsman med förrädsförvaltares löneställning, vartill kommer, såsom redan förut anförts, att större behov av denne förrädsförvaltare finnes för förvaltningen av ammunitions- och materialförräden. De sakkunniga förutsätta sålunda, att en vid förrädet i övrigt tjänstgörande pensionerad underofficer eller eventuellt, när personaltillgången så medger, vid detsamma tjänstgörande stamunderofficer vid sidan av övriga göromål skall hava till åliggande att omhänderhava och redovisa nu omförmäld uppborä, en anordning, som för övrigt redan för närvarande praktiseras i så mätto, att en i förrädet tjänstgörande underofficer i egenskap av inventarieintendentens biträde samtidigt med andra göromål utför det egentliga redovisningsarbetet.

Vad slutligen beträffar *reservförrädet av skepparinventarier* torde detta bliva ganska omfattande och kräva daglig tillsyn. Då emellertid arbetet med själva redovisningen torde bliva av enkel beskaffenhet och icke kräva vare sig några högre kvalifikationer eller någon mera avsevärd tid, anse de sakkunniga, att såsom uppborädsman bör avses en vid ekipagedepartementet anställd pensionerad underofficer, tillika tjänstgörande såsom avdelningsföreståndare.

Stockholms varv.

Reservförrädet av artilleriinventarier synes vid denna station, där artilleriammunitionsuppboräden är av mindre omfattning än i Karlskrona, kunna omhänderhavas av den för artilleriammunitionsförrädet avsedde förvaltaren; *reservförräden av torped- och radioinventarier* av förvaltaren vid torpedammunitionsförrädet och *reservförrädet av mininventarier* av förvaltaren vid minammunitionsförrädet. *Maskin-, elektriska och timmermansinventarier* torde, i den mån de icke redan förvaras i å Galärvarvet belägna förrädslokaler, lämpligen böra överflyttas dit samt därstädes omhänderhavas av förrädsförvaltaren för materialförrädet vid ingenjördepartementet.

Redovisningen av *styrmansinventarier* (sjöinstrument m. m.) samt *skepparinventarier* synes med hänsyn till de olika förrädens närbelägenhet kunna kombineras, och förutsätta de sakkunniga alltså, att för nu nämnda reservförrädd skall avses en vid ekipagedepartementet anställd pensionerad underofficer såsom förrädsuppborädsman, tillika tjänstgörande såsom avdelningsföreståndare vid arbetsgruppen E I.

Övrig materiel
av inventarie-
natur.

Vissa för undervattensbåtar avsedda reservdelar äro för närvarande jämlikt av marinförvaltningen utfärdad föreskrift vid Stockholms station sammanförda till en särskild uppborä. Då dessa reservdelar till övervägande del torde kunna rubriceras såsom maskin- och elektriska reservinventarier, böra desamma omhändertagas av den för redovisningen av reservförräden av maskin-, elektriska och timmermansinventarier avsedde förrädsförvaltaren, antingen på det sätt att nämnda reservdelar tillföras respektive förrädd eller ock fortfarande betraktas såsom en särskild uppborä. Om dylika reservdelar skulle behöva uppläggas å varvet i Karlskrona, böra dessa på samma sätt omhändertagas av den för motsvarande förrädd därstädes avsedde förvaltaren.

Hittills har varit brukligt, att såväl fartygsinventarier som ock viss annan materiel av inventarinenatur, såsom maskiner, pannor, spislar och andra effekter, vilka blivt över vid ombyggnader, förändringar av inredning m. fl. tillfällen och icke, ehuru brukbara, funnit omedelbar användning, mot ersättning inlevererats till materialförrädet. Såsom i det följande framhålls bör dylik inleverering icke vidare förekomma. Vad fartygsinventarier beträffar böra dessa i stället ingå till respektive reservinventarieförrädd.

Vidkommande övrig nu omnämnd materiel hava de sakkunniga haft under

överbäggande, huruvida icke för förvaring och redovisning av densamma borde uppläggas ett »allmänt reservinventarieförråd», men med hänsyn till den ringa omfattning, som ett dylikt kunde förväntas erhålla, hava de sakkunniga ansett, att materiel, varom nu är fråga, bör enligt varvschefens bestämmande lämpligen fördelas å de reservförråd av fartygsinventarier, vartill effekterna ifråga på grund av sin natur närmast äro hänförliga, eller överbäggas till lämplig arbetsgrupp.

Den i inventarieförrådet ingående, för vissa handelstartyg avsedda materielen torde allt efter persedlarnas olika natur böra fördelas på ovan angivna reservförråd. Skulle det emellertid befinnas mera lämpligt, att dessa förvaras sammanförda på ett ställe och ställas under vård av en uppördsman, exempelvis den för reservförrådet av skepparinventarier avsedde uppördsmanen, torde en sådan anordning också låta sig genomföra.

Såsom förut nämnts ingå i redovisningshänseende i inventarieförrådet även varvets fartygsförtöjningar. Något skäl för bibehållandet av denna anordning synes icke de sakkunniga föreligga, utan torde nämnda förtöjningar böra även formellt redovisas av uppördsmanen i sjöreserven, vilken i verkligheten redan för närvarande omhänderhar uppörden ifråga. Vid Stockholms varv ingå i inventarieintendentens uppörd även varvets disponibla båtar med tillbehör, rundhult, åror m. m., medan vid Karlskrona varv denna materiel i regel är tilldelad sjöreserven. Nu ifrågavarande materiel synes i regel böra redovisas av uppördsmanen i sjöreserven. Allgäggandet att överbäggas förändret och kompletterandet av för redovisningen erforderliga inventarieböcker bör påvåla varvskontoret.

Det torde ligga i sakens natur, att reservinventarieförråden böra vara underställda vederbörande departementschefer på samma sätt, som ovan föreslagits beträffande de vid departementen belägna ammunitions- och materialförråden, varjämte i det föregående för respektive befattningshavare i övrigt angivna ålgganden med avseende å ammunitions- och materialförrådets förvaltning i tillämpliga delar även böra gälla reservinventarieförråden.

Med sammanfattning av vad ovan anförts få de sakkunniga alltså föreslå följande förrådsindelning, nämligen:

Inseendet
över reserv-
inventarie-
förråden
m. m.

Samman-
fattning.

Förråd	Här nedan använda förkortade beteckningar	Uppördsman	Beteckning för den härför beräknade personalen
Karlskrona station.			
<i>Ammunitionsförråden.</i>			
Artilleriammunitionsförrådet	Art. A. förr.	} Förrådsförvaltare	FVK 1
Minammunitionsförrådet	Min. A. förr.		FVK 2
Torpedammunitionsförrådet	Torp. A. förr.		
<i>Materialförråden.</i>			
Allmänna materialförrådet	Allm. M. förr.	Förrådsförvaltare	FVK 3
Materialförrådet nr 1 vid ingenjördepartementet (järnförrådet)	Igr. M. 1 förr.	Förrådsförvaltare	FVK 4
Materialförrådet nr 2 vid ingenjördepartementet (elektriska förrådet)	Igr. M. 2 förr.	Förrådsförvaltare	FVK 5
Materialförrådet vid artilleridepartementet	Art. M. förr.	Förrådsförvaltare	FVK 6
Materialförrådet vid torped- och mindepartementet	Torp. M. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Min. A. och Torp. A. förr.)	FVK 2

F ö r r å d	Här nedan använda förkortade beteckningar	Uppbördsman	Beteckning för den härför beräknade personalen
<i>Reservinventarieföråden.</i>			
Reservförrådet av artilleriinventarier	Art. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Art. M. förr.)	FVK 6
Reservförrådet av skepparinventarier	Skepp. I. förr.	Förrådsuppbördsman, pensionerad underofficer	FUK 1 ¹
Reservförrådet av torpedinventarier	Torp. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Min. A., Torp. A. och Torp. M. förr.)	FVK 2
Reservförrådet av mininventarier...	Min. I. förr.		
Reservförrådet av radioinventarier	Rad. I. förr.		
Reservförrådet av styrmansinventarier (sjöinstrument- och sjökarteförrådet)	Styrm. I. förr.	Förrådsuppbördsman, pensionerad underofficer	FUK 2 ¹
Reservförrådet av maskininventarier	Mask. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Igr. M. 2 förr.)	FVK 5
Reservförrådet av elektriska inventarier	El. I. förr.		
Reservförrådet av timmermansinventarier	Tim. I. förr.		
Stockholms station.		Summa personal { 6 förrådsförvaltare samt 2 förrådsuppbördsmän	
<i>Ammunitionsföråden.</i>			
Artilleriammunitionsförrådet	Art. A. förr.	Förrådsförvaltare	FVS 1
Minammunitionsförrådet	Min. A. förr.	Förrådsförvaltare	FVS 2
Torpedammunitionsförrådet	Torp. A. förr.	Förrådsförvaltare	FVS 3
<i>Materialföråden.</i>			
Allmänna materialförrådet	Allm. M. förr.	Förrådsförvaltare	FVS 4
Materialförrådet vid ingenjördepartementet	Igr. M. förr.	Förrådsförvaltare	FVS 5
Materialförrådet vid mindepartementet	Min. M. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Min. A. förr.)	FVS 2
<i>Reservinventarieföråden.</i>			
Reservförrådet av artilleriinventarier	Art. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Art. A. förr.)	FVS 1
Reservförrådet av skepparinventarier	Skepp. I. förr.	Förrådsuppbördsman, pensionerad underofficer	FUS 1 ¹
Reservförrådet av styrmansinventarier (sjöinstrument- och sjökarteförrådet)	Styrm. I. förr.		
Reservförrådet av torpedinventarier	Torp. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Torp. A. förr.)	FVS 3
Reservförrådet av radioinventarier	Rad. I. förr.		
Reservförrådet av mininventarier...	Min. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Min. A. och Min. M. förr.)	FVS 2
Reservförrådet av maskininventarier	Mask. I. förr.	Förrådsförvaltare (tillika vid Igr. M. förr.)	FVS 5
Reservförrådet av elektriska inventarier	El. I. förr.		
Reservförrådet av timmermansinventarier	Tim. I. förr.		
Summa personal {		5 förrådsförvaltare samt 1 förrådsuppbördsman	

¹ Upptagen under ekipagedepartementet såsom avdelningsföreståndare.

3. Förrådens vidmakthållande.

De sakkunniga hava icke ansett sig böra ingå på frågan om ammunitionsförrådets omfattning och vidmakthållande, så mycket mindre som denna fråga i stort sett torde sakna betydelse ur organisationssynpunkt och icke heller torde nämnvärt inverka på bedömandet av besparingsmöjligheterna. De sakkunniga förutsätta för övrigt, att, om besparingar utan eftersättande av sjöförsvarets effektivitet kunna åstadkommas, dylika skola genomföras på grund av vederbörande myndigheters egna initiativ. Dessutom hava de sakkunniga i sammanhang med redogörelsen för verkstadsdriftens blivande organisation anvisat vissa till besparingar ledande utvägar ifråga om ammunitionsförråden.

*Förrådets
omfattning
och storlek.
Ammunitions-
förråden.*

De s. k. förrådssakkunniga, som ägnade frågan om materialförrådets omfattning en ingående utredning, framlade förslag till vissa bestämda förrådskvantiteter av de olika varuslagen (normalförråd).

*Material-
förråden.*

Då emellertid frågan om normalförråd i viss mån är beroende av spörsmålet om förrådets finansiering, vilket torde ligga utom de sakkunnigas uppdrag att upptaga till behandling, hava de sakkunniga inskränkt sig till att mera betrakta spörsmålet om förrådets vidmakthållande ur organisatorisk synpunkt.

Utän tvivel är det för åstadkommande av en ekonomisk förrådsverksamhet av icke ringa betydelse, att denna regleras av vissa förrådets omfattning m. m. normerande bestämmelser. Det har förut blivit omnämnt, huru som enligt nuvarande reglementsföreskrifter varvscheferna hava till åliggande att bestämma minimikvantiteter för de olika förrådsartiklarna, vilka skola tjäna vederbörande organ till ledning vid fullgörandet av dem påvillande anmälningsskyldighet rörande förrådets komplettering, ävensom att nu nämnd anordning på grund av särskild föreskrift av marinförvaltningen angående förrådets komplettering kan sägas hava praktiskt taget bragts ur tillämpning. För sin del hålla de sakkunniga före, att, i den mån detta inom ramen av förrådets tillgångar är möjligt, nämnda anordning bör vidmakthållas samt därjämte utvidgas att även reglera förrådets omfattning till vissa maximikvantiteter. När sålunda icke marinförvaltningen bestämt storleken av de förråd, som böra hållas i lager, eller andra förhållanden motivera tillämpandet av andra grunder, synes för bestämmandet av minimi- respektive maximikvantiteter årsförbrukningen böra läggas till grund. Genom statistik borde storleken av densamma kunna utrönas och därefter sättas såsom måttstock för bestämmandet av maximikvantiteterna på så sätt, att dessa senare angävas till viss multipel av årsförbrukningen, t. ex. $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, 1 o. s. v. Vad angår minimikvantiteterna torde dessa, när icke särskilda förhållanden påkalla tillämpandet av andra grunder, böra bestämmas till viss del av maximikvantiteterna. Såväl minimi- som maximikvantiteter böra fastställas av varvschefen på förslag av vederbörande departementschef respektive förrådsintendenten, vilka därefter böra meddela föreskrifter, angivande när vederbörande förrådsförvaltare skall anmäla behov av komplettering (bestämma »anmälningskvantiteter»).

Vad ovan sagts beträffande maximikvantiteter har givetvis icke avseende å sådan materiel, som utöver det normala behovet åtgår för nybyggnad respektive mera omfattande ombyggnad av fartyg eller annan nytillverkning i större skala. Dylik materiel bör sålunda kunna anskaffas utöver de fastställda maximikvantiteterna. Å andra sidan bör därvid självfallet tillses, att vad som anskaffas står i rätt förhållande till förbrukningen, så att icke materialförråden bliva till förfång för förrådsekonomin liggande med materiel, som blivit över vid arbetets avslutande.

I sammanhang med bestämmandet av förrådslagrens normala storlek bör även fördelningen mellan de olika materialförråden angivas, även den grundad på erfarenhet angående behovet samt lämpad efter förrådets i viss mån särskilda uppgifter. På grund av de olika förhållanden, som råda vid de båda varven, böra givetvis hithörande frågor bedömas efter de särskilda förhållandena på vardera varvet. I avseende dock å fördelningen av sådana artiklar, som skola tillhandahållas fartygen, ävensom i avseende å nu ifrågavarande förrådslagers normala storlek är det av vikt, att en viss enhetlighet ernås de båda varven emellan. Av denna anledning ävensom för åstadkommande av erforderlig överensstämmelse emellan förrådets omfattning m. m. normerande bestämmelser och gällande utredningsreglementen torde det bliva nödvändigt, att bestämmelserna i dessa delar granskas och fastställas av marinförvaltningen. Nu antydda åtgärder kräva givetvis första gången ett omfattande förberedande arbete men torde i fortsättningen bliva mindre betungande.

Av vikt torde även vara, att förrådets olika avnämare äro väl förtrogna med såväl förrådsartiklarnas lokala upplagring som ock deras benämning. Utfärdandet av en enkelt och praktiskt uppställd handbok (»förrådsordning»), angivande vilka varor de olika materialförråden äro avsedda att tillhandahålla förbrukare m. m., torde alltså vara ett viktigt önskemål, särskilt som den nya organisationen måste förutsätta insändandet av särskilda rekvisitioner för de olika förråden, t. ex. en rekvisition å rengöringsmateriel m. m. till det allmänna förrådet och en dylik å järn m. m. till materialförrådet vid ingenjördepartementet. Visserligen behöver en uraktlåtenhet i detta hänseende icke medföra, att rekvisitionerna icke bliva effektuerade, då det ena förrådet kan för bestyrkande av utlämningen begagna sig av ett transumt eller en utlämningsorder av förrådsintendenten eller t. o. m. endast en hänvisning till ett annat förråds utlämningsverifikation, men av flera skäl är det givetvis önskvärt, att detta så mycket som möjligt undvikas.

Reservdelar
m. m.

Såsom de sakkunniga i det föregående antytt, ingå i materialförråden flera artiklar, vilka kunna anses stå på gränsen till inventarier. Emellertid finnas även artiklar, t. ex. reservdelar till torpeder, som egentligen borde tillhöra vederbörande ammunitionsuppbörd på samma sätt som exempelvis reservdelar till minor ingå i minammunitionsuppbörden. För förrådets finansiering och redovisning är det av en viss vikt, att materialförråden icke belastas med artiklar, som strängt taget icke äro hänförliga till begreppet materialier, och få de sakkunniga därför framhålla önskvärdheten av att i samband med utarbetandet av ovan förordade förrådsordning överflyttning av dylika artiklar verkställas till de förråd, dit de rätteligen höra. En sådan överflyttning torde också vara ägnad att bidra till åstadkommandet av en önskvärd avbelastning å materialförrådets titel.

Kasserade ar-
tiklar m. m.

Enligt nuvarande bestämmelser skola inventarier, som kasseras, inlevereras till materialförrådet; hit inlämnas även vid slopning av fartyg, rivning av byggnader eller vid andra dylika tillfällen fallande materialier, allt mot ersättning, vanligen efter skrotvärde men understundom efter ett uppskattat högre värde. Till materialförrådet pläga dessutom mot ersättning efter värdering inlevereras artiklar, som utan att bliva kasserade icke finna omedelbar användning. Sistnämnda förfaringssätt har understundom varit ekonomiskt ofördelaktigt för materialförrådet, då de inlevererade effekterna åsatts priser, som medfört förlust därigenom, att effekterna ifråga förblivit liggande i förrådet och efter hand som användbarheten nedgått förlorat så gott som varje värde annat än som skrot. Det torde visserligen vara fullt befogat, att brukade men användbara materialier, såsom t. ex. tegel från en riven byggnad, efter värdering inlevereras till materialförrådet för framtida användning, men bör detta förfaringssätt icke utsträckas till att avse även artiklar av

inventarienatur. Alla sådana brukbara men för sitt ursprungliga ändamål icke användbara inventarier, vilka fortfarande kunna tänkas få användning å varvet eller fartygen, synas böra ingå till respektive reservinventarieförråd. Då ersättning anses böra ifrågakomma, bör sådan utgå från den titel, som anvisats för reservinventarieförrådets kompletterande. När sedermera dylik inventariepersedel åter utlämnas, bör ersättning tillgodoföras samma titel. Nu nämnd inventariepersedel, som icke är av natur att böra ingå i något reservinventarieförråd, synes böra överlämnas till vederbörlig arbetsgrupp.

Beträffande för övrigt bibehållande i förråd av kasserade eller annars överblivna artiklar vilja de sakkunniga framhålla såsom lämpligt, att, när frågan om materialförrådens innehav skall av vederbörande varvsmyndigheter tagas under omprövning, åtgärder samtidigt vidtagas för utrensning av sådana artiklar, för vilka icke vare sig under fred eller mobilisering kan påräknas användning. Liksom ett handelslager alltid måste vara kurant, bör gälla, att flottans förråd icke skola inrymma effekter, som utan tänkbar nytta för freds- eller krigsändamål upptaga utrymme och belasta räkskapen.

Rörande reservinventarieförrådets omfattning i övrigt få de sakkunniga hänvisa till vad som i det föregående anförts.

Flertalet egentliga förrådsartiklar anskaffas för närvarande genom upphandling. Om man bortser från ammunition och inventarier, vilkas anskaffning och underhåll föranlett inrättandet av särskilda industriella anstalter å varven, inskränker sig tillverkningen därstädes till ett fåtal artiklar. Den mest betydande tillverkningen är den av tågvirke, förlagd till replagarbanan å varvet i Karlskrona, samt oljefabrikationen därstädes. Såsom tillverkning kan också betecknas det färdigställande av färger, som på båda varven försiggår i målarverkstaden vid ingenjördepartementet. Härjämte förekommer tillfälligtvis eller i mindre omfattning tillverkning av andra artiklar såsom bultar, åror m. m.

Beträffande nu nämnd tillverkning av tågvirke få de sakkunniga hänvisa till vad i avseende å upplägning av särskild titel för verksamhetens bedrivande m. m. blivit anförd i sammanhang med redogörelsen för ekipage-departementets i Karlskrona organisation.

I avseende å upphandlingsväsendet hava, såsom förut blivit nämnt, förhållandena efter hand nödvändiggjort en viss uppdelning av bestyret med upphandlingarna, ehuru väl alltjämt avgörandet av upphandlingsärendena i allmänhet är förlagt till varvschefen.

De sakkunniga, som funnit det nuvarande systemet i stort sett lämpligt, hava dock ansett erforderligt föreslå vissa bestämmelser i syfte att ernå mera enhetlighet i tillämpningen å de båda varven.

De sakkunnigas förslag innebär i princip, att avgörandet beträffande upphandlingar av större omfattning bibehålles hos varvschefen, men att upphandlingar av mindre omfattning överlämnas till departementschefernas avgörande. Genom en dylik uppdelning anse de sakkunniga, att arbetsformerna skola kunna förenklas på samma gång som ansvaret fördelas efter upphandlingarnas betydelse.

De sakkunniga anse sålunda, att handläggningen av varvens upphandlingsärenden lämpligen bör organiseras enligt följande:

Ärenden angående upphandling av för varvens verksamhet m. m. erforderliga artiklar, i den mån icke dessa anskaffas genom marinförvaltningens försorg, *beredas, föredragas* och *avgöras* i allmänhet i följande ordning:

1. Upphandlingsärenden, vilka av varvschefen själv avgöras, *föredragas* av förrådsintendenten.
2. Det åligger varvschefen att i årligen eller i annan ordning utfärdade bestämmelser angiva de artiklar, beträffande vilka upphandlingsärendena

Reservinventarieförråden.

Anskaffning.
Tillverkning
å varven.

Upphandlingar.

skola *beredas* av förrådsintendenten och på dennes föredragning av varvschefen avgöras (central upphandling; i allmänhet enligt genom kungörelse infordrade anbud).

3. I avseende å övriga artiklar skola upphandlingsärendena *beredas*: av vederbörande departementschef i avseende å sådana artiklar, som jämlikt gällande bestämmelser (förrådsordning) skola genom honom underställt departementsförråd tillhandahållas samtliga avnämare i land och ombord (tekniska specialartiklar), och av förrådsintendenten beträffande i allmänna materialförrådet ingående artiklar (allmänna förbrukningsartiklar).

För *avgörandet* av nu ifrågakvarande upphandlingsärenden bör gälla följande:

4. Enligt av varvschefen utfärdade närmare bestämmelser äger departementschef själv avgöra ärende angående upphandling, vars värde beräknas icke överstiga 1,000 kronor,

dels när anskaffningen avser utförande av arbete, vartill särskilda medel ställts till hans förfogande;

dels inom ramen av till hans förfogande ställda medel från anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., när anskaffningen rör artiklar, som icke föras i förråd;

dels ock beträffande anskaffningen av materialier i allmänhet inom ramen av för varje varuslag föreskriven maximikvantitet.

5. I övriga fall skola förekommande upphandlingsärenden underställas varvschefens avgörande.

Särskilda
åligganden för
departements-
chef och för-
rådsintendent.

För att med sakkunskap kunna bedöma såväl priser, kvaliteter och märken som ock olika leverantörers leveransförmåga och förutsättningar i övrigt samt lämpligaste tidpunkten för inköp m. m. bör det åligga såväl departementscheferna som förrådsintendenten att med uppmärksamhet följa förhållandena härutinnan på den allmänna handelsmarknaden inom de grenar, som beröra deras verksamhet. För underlättande av detta arbete böra de föra erforderliga register över olika inköpskällor och leverantörer. Självfallet böra de också vara förtrogna med transport-, befaktnings- m. fl. förhållanden, som inverka på bedömandet av varupriser, baserade på olika leveranssätt.

In- och ut-
leverering.

Den nu gällande bestämmelsen, att varvschefen skall förordna om inleverering till och utleverering från förråden, skulle, om den i praktiken strängt tillämpades, betunga varvschefen med detaljer, vilkas handläggning utan risk och med större fördel torde kunna överlämnas åt hans medhjälpare. I de flesta fall torde vederbörande sekreterare eller varvskamrerare — praxis har nämligen utbildat sig olika vid de båda varven — »på befällning» utan föredragning expediera framställningar rörande in- och utleverering. Endast då tvekan kan råda om transaktionens lämplighet, lärer dylik föredragning ske. Vid sådant förhållande synes nämnda bestämmelse böra modifieras i den riktningen, att varvschef må uppdraga åt vederbörande förrådsledning att bestämma angående in- och utleverering. I enlighet med vad de sakkunniga under avd. III. Varvsledningen redan anförut bör sålunda den praktiska tillämpningen av en bestämmelse i angiven riktning kunna gå ut på att inkommande reversal och rekvisitioner, sedan de hos förrådsintendenten undergått granskning med ändamål att tillse, det nämnda framställningar äro i behörig ordning handlagda och i förekommande fall överensstämna med fastställda utredningsreglementen eller i övrigt gällande föreskrifter, utan föregående föredragning inför varvschefen överlämnas direkt till vederbörande förrådsförvaltare för åtgärd. De sakkunniga förutsätta givetvis, att varvschef vid uppdragandet av dylik dispositionsrätt samtidigt skall utfärda erforderliga restriktiva bestämmelser, vilka torde vara särskilt

nödvändiga ifråga om sådan inlämning till förråden, som kan tänkas medföra för förrådets ekonomi mindre önskvärda konsekvenser, eller eljest är av natur, att tvekan kan uppstå angående inlämningens lämplighet från förrådssynpunkt.

I avseende särskilt å utlämning från departementsförråden bör det tillkomma vederbörande departementschef att utfärda de föreskrifter, som för tryggande av verkstädernas eget behov av vissa artiklar eller av annan anledning kunna erfordras.

Utlämning från reservinventarieförråden torde kunna ske på vederbörande departementschefs order, när utlämningen avser komplettering av fartygens inventarieuppbörder eller tillgodoseendet i övrigt av normala behov hos flottans egna organ. Då fråga är om utlämning, som icke faller inom ramen för förrådets normala verksamhet, bör frågan underställas varvschefen. För inlämning till förrådet bör gälla liknande bestämmelser.

Såsom förut framhållits taga inventeringar av förråden i allmänhet lång tid, givetvis till en del beroende på förrådets stora omfattning men även därpå, att bokföringen icke är så lagd, att den när som helst lämnar besked om lagrets storlek. Genom den föreslagna uppdelningen av förråden och omläggning av bokföringen torde denna olägenhet komma att bli mindre framträdande. För åstadkommande av förenkling och tidsvinst vid verkställandet av inventeringar, både sådana som skola företagas vid ombyte av uppördsman som och fortlöpande inventeringar, vilka senare ur kontrollsynpunkt torde få anses vara av lika stor vikt som den årliga granskningen av redovisningsmaterialet, torde viss omläggning av hittills tillämpat förfaringssätt böra vidtagas. Sålunda torde det, såsom de sakkunniga i det följande i sin redogörelse för besiktningsinstitutionen närmare framhålla, icke vara nödvändigt att med varje inventering förbinda förrättande av besiktning, utan att särskild anledning därtill föreligger. Om kravet härpå eftergives, kan inventeringen ske snabbare, och det torde då vara tillfyllest, att densamma utföres av endast *en* förrättningsman i stället för enligt gällande bestämmelser av tvenne. Vad särskilt de fortlöpande (partiella) inventeringarna angår synas dessa med fördel kunna successivt verkställas, efter hand som förrådsartiklarna nedgå till minsta tillåtna kvantitet, varigenom givetvis överräkningen underlättas. I den mån vid slutet av den period, som i gällande föreskrifter kan vara angiven såsom maximitid för förrådets fullständiga genomgående, artiklar finnas, som på nu nämnt sätt icke hunnit inventeras, böra inventeringarna givetvis avslutas oberoende av ineliggande lagers storlek. Genom att förfara på nu nämnt sätt torde förrådets inventering kunna ske inom väsentligt kortare tidrymd än som för närvarande är fallet.

Det är givet, att för utförandet av inventeringar böra avses tjänstemän, som gentemot förvaltarna intaga en fullt fristående och oberoende ställning, och bör i vad avser mera omfattande förrättningar den vid varvet särskilt anställda besiktningsmannen eller annan befattningshavare i officers tjänsteställning härför tagas i anspråk.

De sakkunniga förutsätta även, att i instruktionerna för departementschef och förrådsintendent skola intagas bestämmelser om åliggande för dessa att tid efter annan verkställa kontrollinventeringar såsom komplement till de partiella inventeringarna, vilka senare under alla förhållanden måste komma att sträcka sig över en rätt lång tid. Denna bör dock i intet fall överstiga 3 år.

Ehuru det givetvis är av stor vikt, att nu ifrågavarande förrättningar verkställas med noggrannhet och utan forcering, torde det dock, som av ovanstående framgår, vara tydligt, att möjligheter till förenkling av nuva-

*Inven-
teringar.*

rande vidlyftiga och kostsamma procedur vid inventeringarna icke äro ute slutna; och förutsätta de sakkunniga, dels att i vad på varvsmyndigheterna ankommer dessa möjligheter också skola bliva tillvaratagna, dels ock att i varvsorganisationen gällande reglemente skola inflyta föreskrifter angående inventeringars verkställande, som ansluta sig till ovan anförda synpunkter.

4. Bokföring och redovisning.

Allmänna
synpunkter.

De sakkunniga hava i det föregående framhållit såsom sin uppfattning, att de marina myndigheterna borde hava en viss handlingsfrihet i avseende å ordnandet av organisationens detaljer. Det synes sålunda de sakkunniga, som om frågor angående formerna för förrådets bokföring och redovisning borde kunna överlämnas åt marinförvaltningen respektive varvscheferna att bestämma i stället för att, såsom hittills varit fallet, regleras av bestämmelser i av Kungl. Maj:t fastställt reglemente.

Att i detalj nu ingå på hit hörande spørsmål hava de sakkunniga icke ansett vare sig erforderligt eller ens möjligt; endast i den mån det varit erforderligt för åstadkommande av nödvändiga personalbesparingar hava de sakkunniga sökt uppdraga vissa allmänna riktlinjer ifråga om bokföring och redovisning. De sakkunniga hava härvid utgått från att särskilda redogörelser avseende förrådets in- och utlämning och behållning med därtill hörande verifikationer alljämt skola till marinförvaltningen avgivas. Vid de sakkunnigas överläggningar i ämnet har visserligen den frågan varit före, huruvida detta egentligen vore nödvändigt, och om icke granskningen inom revisionsinstanserna, marinförvaltningen och riksräkenskapsverket, kunde ersättas med en lokal granskning med ledning av lagerbokföringen, kompletterad med inventeringar eller, därest särskilda redovisningar alltjämt vore erforderliga, om icke dessa kunde inskränkas att omfatta allenast verifikationerna jämte behållningsuppgifter. Med ledning av dessa skulle nämligen vederbörande revisionsmyndigheter, ehuru visserligen med större svårighet än för närvarande, medelst stickprov kunna utrona, huruvida de balanserade behållningarna vore rätt utförda. Enligt vad de sakkunniga inhämtat är förrådsredovisningen vid statens järnvägar lagd efter dessa grunder, ehuru väl den kan sägas vara kompletterad med särskilda uppgifter rörande värdeomsättningen. För övrigt lära under de senare åren vissa lättnader i avseende å sättet för redovisningen av exempelvis artilleriammunitionsuppbörden i Stockholm faktiskt ägt rum, i det att den redogörelsen för nämnda uppbörd tillhörande ammunitionsjournalen, som endast förts i ett exemplar, efter granskning i marinförvaltningen återställts till varvet. För att undvika det tidsödande arbetet med uppläggning av ny journal vid årets slut fortsätts anteckningarna i samma journal år efter år, och ersättas fullskrivna uppslag (lösbladssystem) efter hand med nya.

Ehuru väl de sakkunniga hysa den uppfattningen, att revisionen av varvsförrådets räkenskaper borde kunna ordnas efter mera moderna och arbetsbesparande linjer, än som med nuvarande organisation tillämpas, hava de sakkunniga av lätt insedda skäl dock icke ansett lämpligt att i detta sammanhang föreslå så genomgripande omläggningar i det nuvarande redovisnings-systemet, att gällande principer i avseende å revisionens ändamål och innebörd skulle komma att rubbas. De sakkunniga hava därför måst inskränka sig till att giva anvisningar på förenklingar, som synas möjliga utan dylika rubbningar av det bestående.

Ammunitions-
förråden.

Vad då först angår ammunitionsförråden är antalet förrådstransaktioner vid dessa förråd icke så omfattande, att bokföringen torde spela någon avgörande roll i fråga om personalbehovet. De sakkunniga kunna därför in-

skränka sig till att förorda en nära till hands liggande förenkling, nämligen att även för torped- och minammunikionsförrådets vidkommande sammanslå sammandrag av intäkt och uttag samt årsredogörelse till en journal, efter mönstret av det formulär till ammunitionsjournal, som anbefallts för redovisningen av artilleriammunitionsuppbörden. Huruvida det är nödvändigt att vid årets slut renskryva journalen för att i förrådet hava kvar konceptet, lärer bliva beroende av huruvida vederbörande förråd äro i oundgängligt behov av konceptbokföringen eller kunna ersätta densamma med en lagerbokföring motsvarande anteckningar, eller huruvida det förfaringssätt, som enligt vad nyss anförts tillämpats i fråga om artilleriammunitionsuppbörden i Stockholm, skulle kunna officiellt godtagas. Därest redogörelsen icke behövde föras mer än i ett exemplar, skulle detta givetvis innebära en avsevärd lättnad i arbetet.

Genom den lämnade redogörelsen för nuvarande organisation torde hava framgått, huru betungande det för närvarande gällande systemet för det egentliga materialförrådets redovisning blir i den praktiska tillämpningen, trots det att man i flera avseenden måst frångå gällande föreskrifter.

Genom förrådsuppdelningen inträder en förenkling i viss mån automatiskt i vad angår arbetet å förråden, men för revisionsmyndigheterna blir, på grund av att redogörelsernas antal ökas, förhållandet annorlunda, därest icke denna ökning kompenseras genom reducering av rubrikerna eller genom andra förenklingar.

Ehuru sålunda åtskilliga olägenheter, såsom den betungande redovisningen från behållningsförråden, komma att försvinna, torde det vara nödvändigt att gå ytterligare i förenkling. Att dock i en så speciell fråga framlägga ett i detalj utarbetat eget förslag hava de sakkunniga icke ansett lämpligt utan vilja i detta hänseende inskränka sig till att förorda, att bokföringen och redovisningen ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivas i en av de sakkunnigas sekreterare verkställd särskild utredning i ämnet. (Bil. C.) Enligt däri framlagda förslag skulle för varje materialförråd (förrådsenhet) föras dels *lagerbokföring*, dels *styckeredovisningsbokföring* på kort enligt i huvudsak följande grunder. För varje i förrådet ingående dimension av visst varuslag finnes ett lagerkort, medan å redovisningskorten i allmänhet alla dimensioner av visst varuslag äro sammanförda. Härigenom nedbringas redovisningskortens antal till en bråkdel av lagerkortens. Lagerkorten föras dag för dag, redovisningskorten däremot med vissa tidsintervaller. Vid varje månads slut skola redovisningskorten befinna sig i det skick, att de jämte verifikationerna utgöra en fullständig redogörelse, och vid årets slut kunna de utan något nämnvärt extra arbete fränskiljas, hopbuntas eller inbindas för att jämte tillhörande verifikationer insändas till marinförvaltningen.

All lager- och styckeredovisningsbokföring avses ske hos respektive förrådsförvaltare, varigenom dels den hos materialintendenten nu försiggående hela materialförrådet omfattande redovisningsbokföringen bliver obehövlig, dels någon lagerbokföring vid delförråden (vissa av de nuvarande behållningsförråden) icke behöver förekomma.

Den förenkling, som vore önskvärd med hänsyn till ökningen av förrådsredogörelsernas antal, skulle också åstadkommas genom reducering av antalet månadsrekvisitioner. Med undantag för ingenjördepartementet i Stockholm uppgöres för närvarande en månadsrekvisition för varje arbetsgrupp och bestyrkes av den vid arbetsgruppen anställde uppbördsmanen. Genom att, såsom i annat sammanhang förordats, koncentrera all den för titelredogörelsen erforderliga bokföringen till departementskontoren och dit inlämna alla rekvisitionsslappar å utlämnad materiel skulle med fördel alla månadsrekvisi-

Material-
förråden.

tioner kunna sammanföras till en dylik för varje departement samt bestyrkas av den eller de tjänstemän, som hade hand om debiteringen av materialkostnaden enligt rekvisitionslapparna. Detta system har med avsevärd tids- och personalbesparing sedan en tid tillämpats vid ingenjördepartementet i Stockholm.

Enligt ett i ovannämnda av de sakkunnigas sekreterare verkställda utredning såsom alternativ II betecknat förslag skulle systemet ifråga kunna ytterligare förenklas genom att samtliga utlämningar, alltså även till rekvisitioner utom varvet, för månad sammanfördes till ett eller till ett fåtal sammandrag, bestyrkta av vederbörande tjänstemän. Ehuruväl detta alternativ icke utan särskilda undersökningar av de redovisningen åtföljande talrika ursprungsverifikationerna ger samma möjligheter som alternativ I till en detaljgranskning, vore det enligt de sakkunnigas uppfattning av ekonomiska skäl likväl önskvärt, om detta kunde genomföras.

Det för bokföringen och redovisningen föreslagna systemet, som för övrigt kunde beträffande lagerkortens uppställning m. fl. detaljer utformas något olika för de olika förråden, allt efter de särskilda förhållandena, förutsätter i avseende å *titel- och medelsredovisningen*, att vederbörande departement respektive förrådsintendenten skola hava till åliggande att tillhandahålla varvskontoret de uppgifter, som erfordras för att förrådstransaktionerna skola komma till uttryck dels i varvskontorets titelbokföring, dels i stationens medelsredovisning. För detta ändamål skulle alla in- och utlämningsverifikationer, sedan de bokförts å respektive förråd och försetts med anteckningar rörande priser och värden, mot kvitto överlämnas till vederbörande förrådsledning, som hade att låta anteckna desamma i särskilda nummerliggare och därefter vidtaga för tillhandahållandet av förenämnda uppgifter betingade bokföringsåtgärder på samma sätt, som nu sker ifråga om vid departementen utförda arbeten. Liksom redan nu i viss mån sker borde dessa uppgifter ifråga om departementen lämpligen inflyta i deras månatliga titelredogörelser.

Då de olika förrådsenheter skulle betraktas såsom från varandra fristående affärsrörelser, finge uppgifterna specificeras med hänsyn härtill, så att varje förråd, för vilket såsom förut nämnts måste uppläggas en särskild titel, bleve gottgjort för sina inkomster och debiterat för sina utgifter. Varje förråd skulle också bära egna omkostnader, varför förrådsprocenten eller materialpålägget för de olika förråden skulle kunna förete växlande procenttal.

Själva prisberäkningen förutsattes utförd av vederbörande förrådsförvaltare, dock med skyldighet för honom att omedelbart till vederbörande förrådsledning insända uppgift (kopia) å prisberäkningen, detta för att sätta densamma i stånd att följa prisförändringarna och ingripa reglerande, om särskilda förhållanden skulle giva anledning härtill. Bestämmande för prisberäkningen förutsattes under normala förhållanden liksom för närvarande vara självkostnadsprincipen, innebärande att en varas pris bestämmes av följande faktorer: priset på ineliggande lager, tillkommen kvantitetsupphandlingspris, ökat med förrådsprocent och övriga omkostnader. Under tider av kraftiga prisstegringar respektive prisfall måste undantag göras med hastigare anpassning efter rådande marknadspriser.

De nuvarande formerna för bokföring och redovisning av reservinventarier böra förenklas på det sätt, att sammandrag av intäkt och uttag samt särskild årsredogörelse sammanslås till en *journal* (lösbladssystem), vilken till uppställningen lämpligen kan ansluta sig till det formulär för redovisningskort, som nu föreslagits i fråga om materialförrådets styckerredovisning.

5. Personal- och kostnadsminskningar.

De minskningar i antalet administrativ (oproductiv) personal och kostnaderna för avlöning till densamma, som genom vidtagande av i det föregående förordade förändringar i förrädsverksamhetens organisation beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstabläer samt utgöra i sammandrag:

	Karlskrona varv				Stockholms varv			
	Antal personer		Avlöningskostnad kronor		Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:								
a) till varvets förfogande ställda anslag (häri inberäknat förrädstitlarna)	- 37		- 97 621		- 39		- 127 774	
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	+ 6		+ 12 390		+ 2		+ 2 340	
Summa minskning	31		85 231		37		125 434	

Ovannämnda minskning avser förrädsverksamheten i dess helhet och innesluter även sådana minskningar, som avse förrädspersonal anställd och avlönad vid respektive departement och som inräknats i de under de olika departementen angivna minskningarna. Dessa minskningar utgöra såsom framgår av kostnadstabläerna:

	Karlskrona varv				Stockholms varv			
	Antal personer		Avlöningskostnad kronor		Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-	+	-	+	-
Artilleridepartementet	- 7		- 19 080		}	- 7	- 21 362	
Torpeddepartementet	- 3		- 9 353					
Mindepartementet	- 4		- 11 500					- 1
Byggnadsdepartementet	- 1		- 2 348		- 2	- 10 284		
Ekipagedepartementet	- 6		- 10 832		- 10	- 21 651		
Ingenjördepartementet								
Summa minskning vid departementen	21		53 113		20		57 310	

Återstående minskning för förrädsverksamheten i övrigt fördelar sig sålunda:

	Karlskrona varv				Stockholms varv			
	Antal personer		Avlöningskostnad kronor		Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:								
a) till varvets förfogande ställda anslag (häri inberäknat förrädstitlarna)	- 10		- 21 748		- 15		- 50 024	
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl.	-		- 10 370		- 2		- 18 100	
Summa nettominskning	10		32 118		17		68 124	

6. Sammanfattning.

På grund av vad i det föregående anförts i fråga om varvens förrådsverksamhet och med hänvisning till de sakkunnigas förslag under avd. VIII. Besiktning sinstitutionen få de sakkunniga föreslå:

att det nuvarande materialförrådet på sätt ovan närmare angivits i förvaltnings- och redovisningshänseende uppdelas i förrådsenheter sålunda:

dels å vartdera varvet: tre ammunitionsförråd, nämligen artilleri-, torped- och minammunitionsförråden, och ett allmänt materialförråd, omfattande huvudsakligen allmänna förbrukningsartiklar, och dels för s. k. tekniska specialartiklar:

å Karlskrona varv: två materialförråd vid ingenjördepartementet, ett materialförråd vid artilleridepartementet och ett materialförråd vid torped- och mindepartementet samt

å Stockholms varv: ett materialförråd vid ingenjördepartementet och ett materialförråd vid mindepartementet;

att det nuvarande inventarieförrådet, sedan viss däri ingående materiel (varvets disponibla båtar och förtöjningar m. m.) överförts till sjöreservens upp-
börd, vid vartdera varvet uppdelas i:

dels fartygsinventarieuppbörd, omfattande i respektive fartygs inventarieböcker upptagna inventarier, vilka uppbörd skola omhänderhavas och redovisas av fartygens inventarieuppbördsmän under inseende närmast av vederbörande departementschef, hörande gällande beredskapsbestämmelser kompletteras med föreskrift att särskilda inventarieuppbördsmän städse skola vara kommanderade även för upplagda fartyg; och

dels reservinventarieförråd, bestående av artilleri-, skeppar-, torped-, min-, styrmans-, radio-, maskin-, elektriska och timmermansinventarier, vilka skola vara förlagda till vederbörande departement och där på sätt ovan närmare angivits var för sig bilda särskilda förrådsenheter;

att för omhänderhavandet och redovisningen av ovan nämnda ammunitions-, material- och reservinventarieförråd skola anställas, vid Karlskrona varv 6 och vid Stockholms varv 5 förrådsförvaltare samt vid förstnämnda varv 2 och vid det sistnämnda 1 annan underofficer såsom förrådsuppbördsmän, börande för sistnämnda befattningar företrädesvis avses pensionerade underofficerare, tillika tjänstgörande såsom avdelningsföreståndare vid arbetsgrupp;

att till departementen hörande förråd ställas under inseende och ledning av vederbörande departementschef med ansvar i vad på honom beror i avseende å vederbörligt förråds skötsel och ekonomi samt med åligganden och befogenheter, som ovan angivits;

att det allmänna materialförrådet anslutes till varvschefen och stülles under ledning och inseende av en i varvskontoret tjänstgörande marinintendent med ansvar, åligganden och befogenheter i stort sett motsvarande departementschefs ifråga om honom underställt förråd;

att varvscheferna bemyndigas att i en »förrådsordning» utfärda föreskrifter i enlighet med ovan angivna riktlinjer angående artiklarnas fördelning å de olika förråden m. m., vilka föreskrifter före fastställandet skola i erforderliga delar underställas marinförvaltningens prövning och godkännande;

att beträffande anskaffning, in- och utleverering, inventering m. m. av förrådsartiklar föreskrifter utfärdas, som ansluta sig till ovan anförda riktlinjer;

att det hädanefter skall tillkomma marinförvaltningen att efter de lokala myndigheternas hörande utfärda de föreskrifter angående bokföring och redovisning, vilka hittills varit intagna i reglementet för marinen eller i övrigt äro gällande, samt att vid utfärdandet av dylika föreskrifter ovan förordade riktlinjer skola tjäna till ledning;

att förändret av fartygens inventarieböcker skall åligga respektive varvsdepartement, varjämte kompletteringen av det hos varvschefen förvarade exemplaret av fartygens inventarieböcker skall åligga varvskontoret;

att för varje materialförråd skall uppläggas särskild förrådstitel; samt att i övrigt för organisationen av varvens förrådsverksamhet förut omnämnda organisationsplaner och personalberäkningstabläer skola tjäna till ledning.

VI. Varvens bevakning.

Polis- och bevakningstjänsten å flottans varv och vad angår Stockholms station i viss mån även å stationen utom varvet utföres av personal tillhörande flottans poliskår, vilken såsom förut nämnts är närmast underställd chefen för ekipagedepartementet.

Polispersonalen har till huvudsaklig uppgift att förhindra stölder, ordningar och eldfara, att förätta visitationer samt att upptäcka och till beivran anmäla förbrytelser eller överträdelser mot gällande reglementen, författningar och ordningsföreskrifter.

Enligt 1925 års försvarsbeslut har flottans polispersonal avsevärt minskats eller från 51 (för närvarande 50) beställningar till 16. Av de övertaliga beställningarna förutsätts 20 uppförda å övergångsstat. I mån av avgång skola dessa ersättas med motsvarande antal korpraler (högbåtsmän).

Den för varvens bevakning avsedda personalen bör fördelas sålunda:

	Karlskrona varv	Stockholms varv	Summa
Överkonstaplar tillika poliskommissarier	1	1	2
Överkonstaplar	1	1	2
Konstaplar	6	3	9
Extra konstaplar	2	1	3
Korpraler (högbåtsmän)	11	9	20
Summa	21	15	36

Vid organiserande av bevakningstjänsten med ovan nämnt antal personer torde det bli nödvändigt att skilja mellan egentlig polistjänst, för vilken fordras särskild utbildning och träning, samt patrullerings- och dylik tjänst. För den förstnämnda uppgiften torde böra avses personal av poliskåren och för den senare högbåtsmännen.

De sakkunniga hava med iakttagande därav verkställt särskild undersökning angående möjligheterna för bevakningens ordnande med den sålunda tillgängliga personalen. Denna undersökning har givit vid handen, att polis- och bevakningstjänsten kan för varvens vidkommande något så när tillfredsställande ordnas, men att beträffande Stockholms station nu förevarande personal icke är tillräcklig för upprätthållande på sätt hittills skett av bevakningen å stationen utom varvet, utan torde det bli nödvändigt att såsom försvarsrevisionen förutsatt härför taga i anspråk militär personal.

Tjänstgöringstiden per individ torde efter verkställd personalreduktion kunna beräknas bli i medeltal omkring 56 timmar per vecka utom vad beträffar en del av konstaplarna i Karlskrona samt överkonstaplarna, för vilka med hänsyn till viss särskild tjänst och inspektioner m. m. nämnda tjänstgöringstid torde komma att bli något längre.

Högbåtsmännen i Stockholm förutsätts erhålla bostad i varvets närhet.

Nuvarande
organisation.

1925 års
försvarsbeslut.

De sak-
kunniga.

Personal- och
kostnads-
minskningar.

De minskningar i antalet bevakningspersonal och kostnaderna för avlöning till densamma, som efter det den nya organisationen fullt genomförts beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäkningstablåer samt utgöra:

	Karlskrona varv				Stockholms varv			
	Antal personer		Avlöningskostnad kronor		Antal personer		Avlöningskostnad kronor	
	+	-	+	-	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning eller häremot svarande förmåner från:								
a) till varvets förfogande ställda anslag	—		—		—		—	
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl. samt anslagen till förplägnad, beklädnad m. m.	— 4		— 30 594		— 10		— 61 660	
Summa minskning	4		30 594		10		61 660	

VII. Undervattensbåtdepåerna.

Nuvarande
organisation.

Genom nådigt brev den 19 januari 1924 hava föreskrifter utfärdats angående kostnader för provturer med till flottans varv förlagda undervattensbåtar och genom generalorder 648 den 3 juli 1925 har anbefallts bl. a.:

att i 2. beredskap förlagda eller under förläggning i dylik beredskap varande undervattensbåtar jämte för deras handhavande och vård särskilt angivande personal, därav en tjänstgörande officer, skola benämnas *varvens undervattensbåtdepåer*;

att såvitt möjligt provtur med envar av ovannämnda undervattensbåtar, bemannad med mobiliseringsbesättning, månatligen skall företagas och därunder vissa anbefallda övningar utföras; samt

att varvschef äger utfärda erforderliga organisatoriska föreskrifter angående undervattensbåtdepå.

1925 års
försvars-
proposition.

Enligt 1925 års försvarsproposition förutsattes, att de undervattensbåtar, som icke äro rustade, skola vara förlagda till undervattensbåtdepåen vid stationen, därifrån de vid regelbundet återkommande tider uttagas på kort expedition för prövning av materielen m. m. Personalbehovet för dessa depåer, som i nämnda proposition upptagits under rubrik »Sjöstyrkorna», har beräknats till ett mindre antal än det, som ingår i gällande besättningslistor. Undervattensbåtdepåer hava beräknats förlagda till Stockholm, Karlskrona och Göteborg.

De sakkunniga.

Enär undervattensbåtdepåerna, åtminstone de till Stockholm och Karlskrona förlagda, torde få betraktas såsom företrädesvis tillhörande respektive varvs verksamhetsområden, anse de sakkunniga, att depåerna berörande organisatoriska frågor böra behandlas i samband med varvsorganisationen och att den för depåerna avsedda personalen bör upptagas i för varven gällande besättningslistor.

Erfarenheten har givit vid handen, att organisationen med undervattensbåtdepåer vid varven visat sig befrämja undervattensbåtsvapnets krigsberedskap samt vara ur underhålls- och ekonomisk synpunkt ändamålsenlig.

Då nuvarande för undervattensbåtdepåerna vid varven gällande bestämmelser i stort sett synas lämpliga samt då någon minskning i personal eller kostnader icke torde kunna ernås genom förändrad organisation, hava de sakkunniga icke någon anledning att föreslå ändring i nämnda bestämmelser.

VIII. Besiktninginstitutionen.

A. Nuvarande organisation.

I gällande leveransförordning, svensk förf.-saml. nr 10/1920, är föreskrivet, i vilken ordning leveranser och arbeten skola besiktigas. Enligt bestämmelserna i 50 § av nämnda förordning kan besiktning förrättas antingen

1) av någon hos myndigheten anställd tjänsteman, när beskaffenheten av varan eller arbetet kan av denne själv eller efter inhämtande i förekommande fall av erforderliga upplysningar från sakkunnig med tillförlitlighet bedömas, och avtal icke träffats om besiktningens verkställande i annan ordning, eller,

2) av en eller flera, dock högst tre av vederbörande myndighet förordnade ojäviga besiktningmän, vilka äga särskild insikt och erfarenhet på området, eller,

3) när så blivit i avtalet bestämt, av en nämnd, bestående av tre ojäviga personer, vilka äga särskild insikt och erfarenhet på området.

Leverantör eller entreprenör, som ej åtnöjes med resultatet av besiktning förrättad enligt punkt 1 eller 2, kan påkalla överbesiktning att förrättas i första fallet enligt punkt 2 eller 3, i andra fallet enligt punkt 3.

Tillämpningen av dessa bestämmelser är i avseende å flottans stationer och varv reglerad genom vissa föreskrifter i reglemente för marinen, del I, vilka jämväl avse besiktningar i allmänhet.

Sålunda är föreskrivet, ej mindre att besiktningar av leveranser och arbeten, som skola verkställas av en besiktningssman, skola förrättas av en vid stationen anställd besiktningssman, än även att denne skall vid besiktningar, som skola förrättas av nämnd, inträda i nämnden såsom kronans ombud, så framt icke vederbörande stationsbefälhavare eller varvschef förordnat annan person härtill. Däremot innehåller reglementet inga föreskrifter, som direkt ansluta sig till det fall, som förutsattes i punkt 2 här ovan, nämligen då besiktning skall förrättas av en eller flera personer. Reglementets föreskrifter förutsätta således, att besiktning skall äga rum endast på tvenne sätt, antingen av den vid stationen särskilt anställda besiktningssmannen eller av nämnd utom beträffande leveranser till stationens matinrättningar, vilka skola besiktigas av veckohavande officer.

Den praktiska tillämpningen ansluter sig dock till bestämmelserna i nu gällande leveransförordning, i det att åtskilliga besiktningar verkställas av annan tjänsteman än besiktningssmannen, t. ex. departementsombud, under det att större leveranser besiktigas av besiktningssman jämte dylik tjänsteman.

Förutom angående nu omförmält slag av besiktningar innehåller såsom nämnt reglementet även föreskrifter angående andra förrättningar, då besiktning skall verkställas.

Beträffande förrädsartiklar är sålunda föreskrivet, att besiktning skall äga rum enligt följande:

1. Artiklar tillhörande inventarie- och materialförråden skola, när de utlämnas till fartyg eller från dem återlämnas, besiktigas av ombud för vederbörande departement samt förrädsintendenten eller ombud för denne.

2. I andra fall skola ovan nämnda förråd tillhörande artiklar besiktigas av vid stationen anställd besiktningssman jämte en underofficer vid det förråd, artiklarna tillhöra.

Av de fall, som avses i sistnämnda bestämmelse, må nämnas följande:

*Bestämmelser
angående
besiktning.
Leveranser
och arbeten.*

*Förräds-
artiklar.*

a) besiktning i samband med utlämnande som lån av förrådsartiklar och deras återställande för utrönande av eventuell värdeminskning, reparationskostnad m. m.;

b) besiktning, som påkallas av vederbörande i syfte att få skadad eller eljest obrukbar artikel kasserad, och

c) besiktning i samband med inventering — då besiktning samtidigt alltid skall förrättas — antingen vid ombyte av uppborädsman eller vid partiell inventering, eller när fartyg efter avslutad expedition förlägges i beredskap, vid vilket sistnämnda tillfälle, även om ombyte av uppborädsman icke äger rum, inventarieuppborärd skall inventeras för utrönande av reparations- eller kompletteringsbehov.

3. Artiklar tillhörande beklädnads-, sängpersedel- och proviantförråden besiktigas av vid stationen anställd besiktningsman jämte en underofficer vid vederbörande förråd utom ifråga om proviantartiklar, som återlämnas efter sjöexpedition, vilka skola besiktigas av proviantintendenten (eller annan intendent, om proviantintendent icke finnes) samt fartygets proviantofficer (i praktiken vanligen ersatt av officer i land).

4. Artiklar tillhörande sjukvårdsförrådet besiktigas av vid stationen anställd besiktningsman samt en läkare.

Besiktningar enligt punkt 3 eller 4 förekomma dels vid inventeringar, dels vid utlämnande och vid återlämnande av som lån utrekvirerade effekter, dels vid återlämning eller inleverering i andra fall av förrådseffekter, såsom efter slutad sjöexpedition, eller när manskap avgår från tjänsten eller värnpliktiga utrycka, och deras beklädnad alltså återlämnas, dels ock när uppborädsman påkallar besiktning i och för kassation.

Såsom förrådsartiklar räknas också sådana effekter, som ingå i beklädnads- m. fl. uppborärd, tillhörande flottans sjukhus i Karlskrona, örlogsdépån i Göteborg och skeppsgossekåren i Marstrand. Vad angår de båda senare förläggningarna äro givetvis bestämmelserna icke tillämpliga i avseende å besiktningsmannens vid stationen deltagande i förrättningen.

Emellertid förrättas besiktning i praktiken icke alltid i den ordning, som ovan angivits. Sälunda förekommer icke vid någondera stationen någon besiktning, när förrådsartiklar utlämnas till fartygen. Vid Stockholms station ersättes besiktningsmannen beträffande de inventeringar av fartygens inventarieuppborärd, som äro föreskrivna vid ombyte av uppborädsman eller vid fartygs förläggande i beredskap, av departementsombud, vilket däremot icke är förhållandet vid Karlskrona station.

Inventarier i
kaserner
m. fl.

Besiktningar av inventarier tillhörande ämbetslokaler, vakter och arrester m. fl. inrättningar verkställas av vid stationen anställd besiktningsman jämte en officer eller civilmilitär tjänsteman, som därtill förordnas. Dylika besiktningar förekomma vanligen i samband med inventeringar men även när vederbörande uppborädsman av särskild anledning, t. ex. för att få försliten materiel ersatt med ny, påkallar förrättande av besiktning.

Boställs-
besiktningar.

Boställsbesiktningar förrättas vid ombyte av boställsinnehavare av vid stationen anställd besiktningsman jämte chefen för byggnadsdepartementet eller ombud för denne.

Befraktade
eller förhyrda
fartyg.

Besiktning av befraktade eller förhyrda fartyg verkställas av vid stationen anställd besiktningsman jämte av varvschefen förordnad ingenjör.

Avsändningar.

Besiktningsmannen har även till åliggande att kontrollera avsändningen av varor från förråden för att därvid tillse och bestyrka deras förpackning eller inlastning. Bestämmelsen härom torde icke alltid kunnat följas, och har förslag framlagts till förenklat förfaringsätt.

Såsom av ovanstående torde hava framgått förekommer ett stort antal förrättningar, vari ingår verkställande av besiktning, och hava under en följd av år vid vardera stationen varit uteslutande för ändamålet anställda tvenne besiktningssmän. Numera kommenderas härtill vanligen äldre officerare å aktiv stat, men tidigare har förekommit att såsom besiktningssmän tjänstgjort såväl pensionerade officerare och underofficerare från marinen eller armén som ock marinintendenter å stat.

För utförande av de ganska vidlyftiga skrivgöromål, som förekomma, hava besiktningssmännen efter hand tilldelats biträden, pensionerade underofficerare och manliga och kvinnliga civila skrivbiträden, varigenom deras expeditioner, »besiktningsskontoren», erhållit karaktären av särskilda organ eller myndigheter, särskilt i Karlskrona, där institutionen är mera centraliserad.

Besiktningssmännen äro gemensamma för stationen och varvet och subordnera sålunda under både stationsbefälhavare och varvschef. Lokalt är besiktningsskontoret vid båda stationerna numera förlagt till varvet, varest det största antalet besiktningar förekommer.

Rörande alla besiktningar skola föras anteckningar i en »besiktningssliggare», som reglementsenligt förutsättes förd å besiktningsskontoret. Om sålunda en besiktning förrättas, utan att besiktningssman däri deltagar, är bestämt, att vederbörande annan förrättningssman respektive förrättningssmän skola avlämna för besiktningssliggarens behöriga kompletterande erforderliga uppgifter. Vid Stockholms varv tillämpas denna föreskrift sålunda, att det föres flera besiktningssliggare, t. ex. en å besiktningsskontoret, en vid besiktningssboden å Skeppsholmssidan, en vid järnförrådet å Galärvarvet o. s. v., i vilka vederbörande förrättningssman på platsen inför erforderliga anteckningar. Vid Karlskrona station förefinnes icke en dylik decentralisering.

Besiktningssförrättaren åligger att avgiva rapport till uppdragsgivaren, stationsbefälhavaren respektive varvschefen, angående besiktningens resultat, vilket kan ske genom anteckning å räkning eller annan förrättningen avseende handling men också genom utskrivning av särskild besiktningssrapport, vilket vanligen förekommer vid leveranser, varvid ett exemplar av denna rapport tjänar såsom förrådsverifikation. Vid vissa besiktningar, t. ex. av inventarier, skola därjämte utskrivnas särskilda uppgifter å reparabla och kasserade effekter i och för den vidare och olika handläggning, som ärendet påfördrar.

Vid besiktningar av leveranser till förråden skola som regel effekterna i avvaktan på besiktning inläggas i »besiktningssbod», försedd med dubbla lås, vartill, när obesiktigade varor däri inlagts, ena nyckeln förvaras av besiktningssmannen och den andra av leverantören eller hans ombud. Vid varvet i Stockholm, där det finnes en besiktningssbod å såväl Skeppsholmen som Galärvarvet, är särskild personal anställd vid besiktningssbodarna, vilken avlönas från underhållsanslaget. I Karlskrona använder man sig av förrådspersonalen för ifrågakommande arbeten i dessa bodar. Principen med inläggande av levererade varor i besiktningssbod kan givetvis icke alltid tillämpas, t. ex. vid brådskande leveranser, eller när det gäller mera skrymmande varor, utan måste varorna i dylika fall ingå direkt i vederbörande förråd.

B. Utredning och förslag.

I 1924 års försvarsproposition (sid. 467) har föredragande departementschefen med anledning av att försvarsrevisionen i sitt organisationsförslag icke till behandling upptagit behovet av personal för besiktningssinstitutionen uttalat, att med hänsyn till materielens betydelse inom flottan nämnda in-

stitution hade ett sådant omfång och så stor vikt, att behovet av särskild personal härför icke finge förbises. Ehuru icke alla förekommande besiktningar utfördes eller syntes behöva utföras av besiktningsmännen, särskilt vid varven, där besiktningar i stor utsträckning utfördes av fackmän, eller vid intendenturförråden, där dylika förrättningar torde kunna, åtminstone vad anginge Karlskrona station, utföras av förrådskontrollanterna (i propositionen upptagna befattningar, avsedda att bestridas av marinintendenter), bleve i alla händelser besiktningsmännens åligganden omfattande.

På grund härav beräknades för besiktningsinstitutionen vid vardera stationen förutom visst antal manskap 1 stamofficer och 1 pensionerad underofficer men förutsattes, att, när förhållandena så medgäve, även marinintendenter skulle kunna kommanderas såsom besiktningsmän.

I 1925 års försvarsproposition har för vardera stationen beräknats 1 officer såsom besiktningsman, gemensam för station och varv, samt därjämte, förutom visst antal manskap vid vardera stationen, upptagits för besiktningsinstitutionen å Karlskrona station 1 pensionerad underofficer.

1925 års
försvars-
proposition.

De
sakkunniga.

Värdet av den nuvarande besiktningsinstitutionen bör givetvis icke underskattas; vissa förenklingar däri kunna dock genomföras utan att effektiviteten blir lidande.

Leveranser till
varvsförråden.

Det vill sålunda synas, som om själva förrättningarna i många fall kunde ske under enklare former än för närvarande och i vissa fall besiktningar kunde helt undvaras. I avseende å leveranser till varvsförråden, som icke överstiga ett visst värde, förslagsvis 1,000 kronor eller samma belopp, som angivits som gräns för departementschefs upphandlingsbefogenhet, och icke ställa särskilda anspråk på vederbörande besiktningsförrättare i avseende å insikter och erfarenhet i författningskunskap och dylikt, torde lämpligen av vederbörande varvsmyndighet kunna förordnas departementsombud eller ombud för förrådsintendenten att verkställa besiktningen. Vid sådant förhållande torde gällande bestämmelser om besiktningsmännens deltagande i besiktningar av leveranser till varvsförråden böra ändras att avse endast mera omfattande leveranser eller där, med hänsyn till vad ovan anförts beträffande särskild besiktningsmannakompetens, besiktningsmännens närvaro kan synas erforderlig.

Leveranser till
under stations-
intendenturen
lydande förråd.

Vad särskilt angår leveranser till under stationsintendenturen lydande förråd, till vilken fråga de sakkunniga skola återkomma vid behandlingen av organisation och förvaltning å flottans stationer utom varven, hålla även de sakkunniga före, att såsom besiktningsman därstädes i allmänhet bör fungera den marinintendent, som är avsedd att tjänstgöra såsom förrådskontrollant vid ovannämnda förråd eller i avseende å vissa leveranser vid Karlskrona station verkstadsintendenten vid marinens centrala beklädnadsverkstad. Utom den fördelen, att dessa tjänstemän på grund av utbildning och tjänstgöring inom denna gren av tjänsten kunna förväntas besitta mera sakkunskap än en officer utan särskilda insikter på området, vinnes därigenom, att för besiktningen ifråga städes finnes en förrättningsman till hands på platsen. Vad särskilt angår nämnda förråd vid Karlskrona station, vilka äro belägna på stort avstånd från varvet, kommer en dylik anordning att medföra tidsvinst och minskad omgång. Beträffande leveranser av mindre omfattning torde besiktning kunna verkställas av vid stationsintendenturen anställd underofficer eller verkmästare.

Besiktnings-
bodar.

Det nuvarande systemet med inläggande av varor i besiktningsbod torde säkerligen i vissa fall, exempelvis när besiktningsmännen varit strängt upptagna med andra förrättningar, varit till fördel ur kontrollsynpunkt. Därest, såsom de sakkunniga vilja förorda, besiktningsgöromålen i vad avser leveranser och arbeten i viss utsträckning anförtros personal, anställd vid respek-

tive departement eller förrådsförvaltningar, genom vilken anordning en besiktningsman i regel ständigt är att påräkna på platsen, torde behovet av besiktningsbodarna komma att bortfalla. I varje fall saknas anledning att för desamma bibehålla särskilt anställd personal, såsom förhållandet är vid Stockholms station. De sakkunniga förutsätta fördenskull, att vid nämnda stations besiktningsbodar nu anställd personal, vars avlöning uppgår till ett sammanlagt belopp av cirka 12,700 kronor per år, skall avskedas.

Även ifråga om andra förrättningar än sådana, som avse leveranser och arbeten, synes förfarings sättet i flera fall kunna förenklas, varjämte bestämmelser, som visat sig i praktiken icke kunna efterlevas, böra utgå. Sålunda torde besiktning icke böra föreskrivas vid utlämning eller avsändning av förrådsartiklar till fartygen m. fl. Man torde nämligen med fullt fog kunna uppställa den fordran, att varor, som efter vederbörlig besiktning ingått i flottans förråd, skola utan ytterligare besiktning kunna avlämnas till rekvirenten, ävensom att denne, själv eller genom ombud, skall tillse, att uppgivna kvantiteter erhållas och att honom sker rätt i övrigt.

Vid eljest förekommande besiktningar av förrådsartiklar, såsom vid utlämning och återlämning av som lån rekvirerade effekter, vid inventeringar m. fl. tillfällen, lärer det i regel vara tillfyllest med en förrättningsman i stället för såsom nu är föreskrivet tvenne, och torde för utförande av dylika besiktningar endast undantagsvis erfordras närvaro av en särskilt anställd besiktningsman. Dylika besiktningar torde nämligen liksom i fråga om vissa leveranser med mindre omgång kunna anförtros tjänstemän anställda hos de myndigheter, under vilka förråden närmast höra.

Vad ovan sagts rörande besiktning av förrådsartiklar torde med samma styrka kunna åberopas såsom stöd för ett förenklat förfarings sätt i avseende å besiktning av inventarier m. m.

En viss förenkling torde också kunna ernås i fråga om själva förfarings sättet vid påkallandet av besiktning, vilket för närvarande i många fall kräver formligt beslut av stationsbefälhavare och varvschef, ehuru beslutet är att anse såsom blott och bart ett led i verkställigheten av en kategorisk och fullt tydlig reglements föreskrift. I nu nämnt avseende synes det lämpligt att utfärda bestämmelser därom, att besiktning förrättas:

a) ifråga om leveranser och arbeten på order eller anmodan av den myndighet, som verkställt upphandlingen eller träffat avtal om arbetet, åliggande det denna myndighet att, om för förrättningen erforderliga besiktningsmän icke stå under myndighetens befäl eller enligt generell instruktion icke äro tillförbundna att på myndighetens anmodan verkställa uppdraget, hos vederbörande befälhavare begära tillkallandet av erforderliga förrättningsmän; och

b) ifråga om utlämningar och återlevereringar samt inventeringar, i den mån besiktning behöves verkställas, på order av den myndighet, varunder vederbörande förråd eller uppbörd hör.

I övriga fall synes besiktning böra ske efter order av vederbörande stationsbefälhavare eller varvschef.

Såsom förut nämnts ifrågasätta de sakkunniga vidare, huruvida icke den nuvarande bestämmelsen, att samtidigt med inventering alltid skall förrättas besiktning, borde kunna utgå. Det torde nämligen icke vara varken erforderligt eller lämpligt att vid alla inventeringar förrätta besiktning. Det torde kunna förutsättas, att, om uraktlåtenhet att påkalla erforderlig besiktning betraktas såsom tjänstefel och som sådant beivras, tillräcklig garanti ernås för att icke eventuella skador skola undgå att bliva vederbörligen undersökta. Å andra sidan borde exempelvis besiktning av fartygens inventarieuppbörder efter slutad expedition, särskilt då densamma varit kortvarig,

Övriga
förrättningar.

kunna företagas utan samtidig inventering, därest icke dylik är påkallad på grund av ombyte av uppbördsman eller särskild orsak.

Behovet
av särskilt
anställda
besiktningsmän
m. m.

Genom att på ovan och förut angivna sätt fördela de göromål, som avse besiktning och inventering, blir givetvis behovet av särskilt anställda besiktningsmän, vilka icke hava andra tjänsteåligganden, mindre än för närvarande.

Vad först angår stationerna utom varven torde behov av särskilt anställda besiktningsmän knappast föreligga. De sakkunniga hålla fördensskull före, att åliggandet att förrätta sådana besiktningar, som anses böra förrättas av särskild besiktningsman, bör, då icke i enlighet med vad nedan förutsättes, varvets besiktningsman kan tagas i anspråk, kunna förenas med annan befattning å stationen eller, om så erfordras, fördelas på flera befattningshavare, allt i enlighet med därom av vederbörande stationsbefälhavare utfärdad order. Till denna fråga skola de sakkunniga återkomma vid behandlingen av stationerna utom varven.

Vad däremot angår varven torde med hänsyn dels till att antalet motsvarande förrättningar kan förväntas bliva betydligt större än å stationen, dels till att å varvet tjänstgörande officerare och vederlikar i regel äro så upptagna av sina tjänster, att dessa svårigen låta sig förena med besiktningsmannatjänsten, det alltjämt vara erforderligt att avse en särskild officer såsom besiktningsman. Vad angår Stockholms station torde emellertid den för varvet avsedde besiktningsmannen även kunna tagas i anspråk för vissa besiktningar å stationen utom varvet, liksom för närvarande de båda besiktningsmännen å vardera stationen äro gemensamma för station och varv. En dylik anordning är vad angår Karlskrona station på grund av den stora omfattningen av varvets besiktningar och av de lokala förhållandena däremot olämplig.

Såsom de sakkunniga under avd. III. Varvsledningen föreslagit bör besiktningsmannen vara ansluten till varvschefens expedition, även om detta i lokalt hänseende icke för närvarande låter sig ordna.

Med tillämpande av ovan föreslagna grunder för besiktningsverkställande skulle en centraliserad registrering av dessa förrättningar, på sätt för närvarande sker vid flottans station i Karlskrona, bliva synnerligen besvärlig.

De anteckningar i ifrågarörande hänseende, som prövas erforderliga, böra sålunda göras vid det förråd eller den inrättning, varest förrättningen verkställas, eller hos den myndighet, som föranstaltat om besiktningen. Såväl vid departementen som hos förrådsintendenten komma givetvis att föras register å kort eller i annan ordning över träffade leveransavtal och kontrakt, och lärer införandet å dessa kort av erforderliga uppgifter angående besiktning utan svårighet låta sig verkställa. Beträffande i övrigt förekommande förrättningar, vari besiktning ingår, lära erforderliga anteckningar under fullt betryggande former kunna inflyta i vederbörande uppdragsgivares registratur eller å vederbörlig handling.

Genom nu föreslagna anordningar komma givetvis besiktningsmännen påvilande skrivgöromål att betydligt minskas, varför någon biträdespersonal i stort sett icke lärer bliva erforderlig. För Karlskrona varvs vidkommande hava de sakkunniga dock i överensstämmelse med personalberäkningarna i 1925 års försvarsproposition såsom biträde åt besiktningsmannen beräknat en pensionerad underofficer. Liksom besiktningsmannen har denne under avd. III. Varvsledningen upptagits såsom tjänstgörande i varvschefens expedition.

Enligt de sakkunnigas mening bör sålunda den nuvarande civila personalen vid besiktningskontoren kunna avskedas.

De minskningar i antalet administrativ (oproduktiv) personal och i kostnaderna för avlöning till densamma, som genom vidtagande av i det föregående förordade förändringar i besiktningensinstitutionens organisation beräknas uppstå, framgå av förut omnämnda personal- och kostnadsberäknings-tablåer samt utgöra, sedan såsom förut nämnts den nu beräknade personalen och kostnaderna för avlöning till densamma delvis upptagits under varvsledningen, i sammandrag:

	Karlskrona varv		Stockholms varv	
	Antal personer		Antal personer	
	+	-	+	-
Ifråga om personal med avlöning från:				
a) till varvets förfogande ställda anslag	- 3	- 7 659	- 5	- 14 521
b) anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. m.	-	-	- 1	- 9 996
Summa minskning	- 3	- 7 659	- 6	- 24 517

Sammanfattning.

På grund av vad i det föregående anförts få de sakkunniga beträffande besiktningensinstitutionens å flottans varv organisation föreslå:

att vid vartdera varvet skall vara anställd en officer, ansluten till varvsledningen, såsom särskild besiktningssman, vilken befattningshavare vid Stockholms station angår även avses för utförande av vissa besiktningar å stationen utom varvet;

att vid utfördandet av närmare föreskrifter angående besiktningar å flottans varv skall tjäna till ledning vad ovan anförts i avseende å dels reducering av antalet förrättningsmän och besiktningens verkställande genom departementsombud m. fl., dels upphörande i vissa fall med förrättande av för närvarande föreskriven besiktning, dels ock förenklade former för påkallande av besiktning m. m.; samt

att särskild personal för de s. k. besiktningssbodarna icke vidare skall finnas anställd.

IX. Kostnadsfrågor.

Med bortseende av att kostnaderna för avlöning m. m. till å varven tjänstgörande personal tillhörande de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga bestridas från anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl. anslag, upprätthålles varvens verksamhet genom medel dels från anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (underhållsanslaget), dels från extra anslag, beviljade för nybyggnad, nytillverkning och andra särskilda arbeten, som ej tillhöra normalt underhåll av materielen, dels slutligen från åtskilliga andra anslag och titlar, såsom anslaget till flottans övningar (övningsanslaget), anslag disponerade av stationsbefälhavaren, sjökarteverket, kustartilleriet m. fl. institutioner, för vilkas räkning varven tagas i anspråk.

Av nu nämnda anslag är det givetvis av underhållsanslaget, som den egentliga varvsdriften i första hand är beroende, ehuruval vad särskilt Karlskrona varv angår de extra anslagen till nybyggnad och nytillverkning även inverka på driftens omfattning.

I den kostnadsplan, varpå 1925 års försvarsbeslut är grundat, har underhållsanslaget blivit i förhållande till de belopp, vartill anslaget under senare

1925 års
kostnadsplan.

år beräknats, starkt beskuret. I 1925 års försvarsproposition (sid. 337) har ifråga om anslaget beräknande föredragande departementschefen anfört i huvudsak följande beräkningsgrunder.

Med ledning av den statistik, som legat till grund för motsvarande beräkning i 1924 års försvarsproposition, hade beräknats ett behov för själva underhållet av fartygen och en del annan materiel av inalles 3,700,000 kronor. Liksom i ovannämnda beräkning hade härå beräknats en minskning av 10 % på grund av fallande priser, varför nettokostnaden för fartygsunderhållet upptagits till (3,700,000 — 370,000 =) 3,330,000 kronor. Härtill komme utgifter dels för underhåll av byggnader, dels för avlöning av varvens driftspersonal m. fl., dels för »åtskilliga behov» ävensom ett belopp, avsett att disponeras av marinförvaltningen. Nu nämnda kostnader hade beräknats till respektive 550,000, 639,000, 155,000 och 250,000 kronor. I överensstämmelse med förenämnda beräkning i 1924 års försvarsproposition hade vidare slutsumman ökat med 20 %, motsvarande kostnader för dyrtidstillägg, varigenom erhölets en summa, som i avrundat tal uppginge till 5,910,000 kronor.

Det sålunda beräknade anslaget ansågs kunna efter fullt genomförd organisation ytterligare nedbringas med 550,000 kronor bland annat genom fortgående förenklingar i varvens organisation och drift samt vissa åtgärder för ut- och avrustningskostnadernas nedbringande. Dessutom hade tagits i betraktande, att nybyggnadsarbetena komme att i avsevärd utsträckning äga rum å varvet i Karlskrona, varigenom underhållsanslaget skulle kunna befrias från en del omkostnader. I mån av nybyggnad kunde också en del föräldrad och i underhållshänseende tyngande materiel utsträngas.

På grund därav ansågs anslaget kunna beräknas till (5,910,000 — 550,000 =) 5,360,000 kronor.

I jämförelse med anslaget för budgetåret 1925—1926 utgör minskningen i runt tal 1,800,000 kronor.

1926—1927
års anslag.

Enligt innevarande års riksdagsbeslut har anslaget i enlighet med årets statsverksproposition för första övergångsåret, budgetåret 1926—1927, upptagits med 6,000,000 kronor.

I enlighet med vad i nämnda proposition (sid. 259) anförts har föredragande departementschefen vid uppskattande av anslagsbehovet ansett sig böra utgå från den till nyorganisationen hörande beräkningen av anslaget; dock med vissa ofrånkomliga jämkningar. I fråga om dessa jämkningar har departementschefen anfört i huvudsak följande.

Till en början vore att erinra, att Kungl. Maj:t beslutat tillkallande av särskilda sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag till den förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv i Karlskrona och Stockholm samt örlogsdepån i Göteborg, som vore erforderlig på grund av den av 1925 års riksdag beslutade omorganisationen av försvarsväsendet eller som i övrigt kunde vidtagas, utan att organisationens och förvaltningens effektivitet därav bleve lidande. De med stöd av berörda bemyndigande tillkallade sakkunnigas uppdrag hade i främsta rummet avseende på åtgärder för åstadkommande av den till 550,000 kronor uppskattade minskning i underhållsanslaget, som förutsatts möjlig i planen för den nya organisationen. Till denna minskning hade marinförvaltningen icke för budgetåret 1926—1927 tagit hänsyn, men ansåg sig departementschefen kunna räkna med genomförandet redan under nämnda budgetår av vissa åtgärder för förenkling av varvens organisation och drift. Försiktigheten bjöd emellertid att icke uppskatta minskningen till högre belopp än 275,000 kronor, varmed alltså anslaget borde under budgetåret förhöjas.

Beträffande kostnaden för underhållet av flottans fartyg och båtar vore det vidare med hänsyn till vad marinförvaltningen i berörda hänseende an-

fört icke möjligt att rakna med den sänkning av 10 % eller 370,000 kronor på grund av fallande priser, som upptagits i den nya anslagsberäkningen.

På grund härav beräknades anslagsbehovet uppgå till (5,360,000 + 275,000 + + 370,000 =) 6,005,000 eller i runt tal 6,000,000 kronor.

För bedömande om och i vad mån det varit de sakkunniga möjligt att finna utvägar till förenklingar ledande till den minskning i utgifterna i vad berör underhållsanslaget, som betingas av 1925 års försvarsbeslut, torde först böra klargöras, huru de sakkunniga uppfattat sin uppgift i detta hänseende.

Ovan har nämnts hurusom föredragande departementschefen vid anslagsberäkning för budgetåret 1926—1927 liksom marinförvaltningen icke ansett sig kunna räkna med den sänkning av 10 % i kostnaderna för själva underhållet av fartygsmaterielen på grund av fallande priser, som förutsatts i 1924 års plan. De skäl, som marinförvaltningen anfört för avvikelse i detta hänseende från nämnda plan, måste också anses tungt vägande. En dylik sänkning måste givetvis förutsätta en betydlig nedgång i levnadsomkostnaderna. Allting tyder emellertid på att penningvärdet stabiliserats vid den nuvarande nivån. I varje fall är den nedgång i levnadsomkostnaderna, som ägt rum sedan förra året och som eventuellt kan inträffa under den närmaste tiden, så obetydlig, att den mer än väl uppväges av vissa av marinförvaltningen påvisade, för varvens vidkommande fördyrande faktorer. Vid sådant förhållande torde det få anses berättigat att för de närmaste åren icke räkna med meromnämnda sänkning. De sakkunniga hava sålunda ansett sig kunna taga till utgångspunkt ett underhållsanslag för den nya organisationen, så beräknat att till det i planen (bil. 63 prop. 50/25) upptagna summabeloppet av 5,908,800 kronor lägges dels sänkningen med 10 % å fartygsunderhållet, motsvarande 370,000 kronor, dels 20 % dyrtidstillägg å sistnämnda belopp, varefter den härvid erhållna summan minskas med 550,000 kronor. Det sålunda beräknade beloppet (5,908,800 + 370,000 + $\frac{20}{100} \times 370,000 - 550,000 =$) 5,802,800 kronor avrundas till 5,800,000 kronor.

Vad angår de i planen upptagna posterna för själva underhållet av fartyg och byggnader, för åtskilliga behov och till marinförvaltningens disposition hava de sakkunniga ansett sig sakna anledning att närmare ingå på ett bedömande, huruvida och i vad mån de beräknade beloppen motsvara behovet i den nya organisationen för underhåll i den utsträckning, som hittills ansetts vara normalt, eller att undersöka, vilka minskningar ifråga om produktiv personal, som måste bliva en följd av nämnda posters nedbringande från de belopp, som upptagas i anslaget för budgetåret 1925—1926, till de i 1925 års plan beräknade beloppen. De sakkunniga hava sålunda huvudsakligen inriktat sig på att söka nedbringa de omkostnader, som hänföra sig till den administrativa (oproductiva) personalens avlöning.

I 1925—1926 års stat utgör posten avlöning i runt tal kronor 1,117,400: — och i 1925 års plan, evalverad med hänsyn till 20 % dyrtidstillägg

.....	»	766,800: —
Denna post skall sålunda till en början nedbringas med skillnaden	kronor	350,600: —
Enligt nämnda plan förutsättes vidare, att genom fortgående förenklingar i varvens drift m. m. anslaget, oavsett minskningen i förut nämnda poster för själva underhållet m. m. på grund av materielens minskade omfattning och förändrad linjeindelning, skall kunna ytterligare minskas med	»	550,000: —

Summa minskning alltså kronor 900,600: —

De sakkunniga.
Utgångspunkter för anslagsberäkningen.

Förenklingar
i organisation
och förvalt-
ning.

Till i runt tal 900,000 kronor borde alltså de besparingar uppgå, som de sakkunniga hade att söka genom förenklingar åvägabringa. Det torde vara uppenbart, att detta icke är möjligt allenast genom förenklingar i organisation och förvaltning ledande till inskränkning av den administrativa personalen. Förutom inskränkning av den egentliga administrationspersonalen och vid förråd m. fl. anställd övrig oproduktiv personal ävensom i viss mån även produktiv personal, krävas även andra åtgärder.

Vilka åtgärder, som därvid kunna komma ifråga, därå lämna ovanberörda uttalande i 1925 års försvarsproposition vissa anvisningar. Sålunda framhålls möjligheten av dels ut- och avrustningskostnadernas nedbringande, dels underhållsanslagets befriande från en del omkostnader genom att nybyggnader komme att äga rum å flottans varv i Karlskrona, dels ock en kostnadsminskning genom att i mån av nybyggnad en del underhåll krävande materiel kunde utrangeras.

Ut- och avrust-
ningskostna-
derna.

Vad först vidkommer ut- och avrustningskostnaderna hava de sakkunniga under avd. IV. Varvsdepartementens verksamhet (sid. 33) redan framhållit önskvärdenheten av att fartygens besättningar ställas till förfogande för ut- och avrustningar för att därigenom möjliggöra nedbringandet av kostnaderna. Det torde emellertid vara påtagligt, att, om redan hittills hinder mött för att tillmötesgå detta vid upprepade tillfällen från varvens sida resta krav, blir det i den nya organisationen med dess minskade kadrer än svårare att förverkliga berörda önskemål. Ehuru de sakkunniga vilja livligt förorda åtgärder i angiven riktning, anse de dock icke möjligt att vid beräkningen av anslagsbehovet räkna med någon besparing i förevarande hänseende.

Ändrade
grunder för
administra-
tionskostna-
dernas för-
delning.

Den undersökning angående möjligheten av en avbelastning i underhållsanslaget på grund av nybyggnader, som de sakkunniga verkställt, har däremot ådagalagt, att en sådan avbelastning kan åstadkommas. Av skäl, som nedan framhållas, böra även andra nytillverkningar än av fartyg få vidkännas vissa omkostnader. För bedömning, i vilken utsträckning ifrågavarande anslag böra bliva delaktiga i vissa varvens omkostnader, hava de sakkunniga ansett erforderligt att här nedan något närmare ingå på frågan om kostnaderna för den administrativa (oproductiva) personalens avlöning samt dessa kostnaders fördelning.

Den administrativa personalen å flottans varv utgöres dels av till tjänstgöring å varven kommanderad militär och civilmilitär personal — officerare, underofficerare, ingenjörer och intendenten — dels av personal uppförd å s. k. varvsstat — underofficerare å månadslönestat m. fl. — dels ock av verkmästare och mästare å månadslönestat, arbetsledande förmän, kontorspersonal m. fl. Till nu ifrågavarande personal kan även hänföras polis-kåren.

Avlöningen till officerare, underofficerare och civilmilitär personal samt poliser, vilkas beställningar äro uppförda å de aktiva staterna, utgår från avlöningsanslaget. Ifråga om övrig administrativ personal avföras kostnaderna för avlöningen till viss personal (verkmästare, mästare m. fl.) direkt och i sin helhet å till underhållsanslaget hörande avlöningstitlar och till viss annan personal (förmän m. fl.) i första hand å s. k. omkostnadstitlar, från vilka senare avlöningskostnaderna sedermera efter viss procent fördelas å de arbetstitlar, å vilka medel för utförande av nytillverknings- eller underhållsarbeten ställts till förfogande från olika anslag. I den mån de utförda arbetena avse underhållet av fartygen m. m., drabba sålunda sistnämnda kostnader i andra hand underhållsanslaget.

Av det sagda framgår alltså, att avlöningskostnaderna för viss oproduktiv personal — för övrigt den större delen, om i detta hänseende bortses från militärpersonalen — i sin helhet drabba underhållsanslaget, även när per-

sonalen i fråga tages i anspråk för utförande av arbeten, som icke bekostas av nämnda anslag.

Sistnämnda förhållande är givetvis av största betydelse för bedömandet av nu föreliggande spörsmål. I den mån den administrativa personalen måst utökas på grund av utvidgad verksamhet, som icke avser det rena underhållet utan nytillverkning eller underhållsarbeten för andra marina organ, har detta givetvis medfört en starkare ansvällning av underhållsanslaget, än som varit erforderlig enbart för bestridande av kostnaderna för underhållet av fartyg och byggnader.

Principiellt måste det anses fullt riktigt, att alla driftkostnader pro rata parte betalas av dem, för vilkas räkning arbeten utföras, givetvis dock till en viss gräns, anpassad efter de särskilda förhållandena, som äro rådande vid en statlig och militär institution som flottans varv.

Såsom driftkostnader, vilka böra fördelas, torde man alltså böra betrakta kostnaderna för avlöning till i arbetsledningen ingående verkmästare, mästare, kontorspersonal, förrådsbiträden, städare m. fl. på samma sätt som kostnaderna för avlöning till arbetsledande förmän, för elektrisk energi, för maskinslitning m. m. betraktas såsom omkostnader, vilka efter viss procent tilläggas de rena självkostnaderna för arbetena, d. v. s. materialkostnaderna samt kostnaderna för arbetarnas upparbetade avlöning. Detta medför visserligen icke vad angår marinens egna arbeten någon direkt minskning i statsverkets utgifter i deras helhet, såsom betingande en mot avbelastningen å underhållsanslaget svarande ökning av utgifterna å de anslag, som anvisats för nybyggnad eller nytillverkning eller vissa andra anslag, men indirekt torde förändringen leda till kostnadsminskning. Tillämpandet av förändrade fördelningsgrunder torde nämligen kunna förväntas medföra en allmän strävan hos vederbörande tekniska ledning att hålla omkostnadsprocenten på en så låg nivå som möjligt i syfte att i konkurrens dels inbördes, dels med den privata industrien söka tillföra den egna verksamheten för dess upprätthållande erforderliga arbetsobjekt. Oavsett nu angivna besparingsmöjligheter torde det, jämväl med stöd av förberörda uttalande i 1925 års förvarsproposition, dock få anses fullt berättigat, att underhållsanslaget befrias från detsamma ovidkommande utgifter.

I konsekvens med den av de sakkunniga hävdade uppfattningen angående fördelningen av ovan angivna avlöningskostnader böra även vissa kostnader för avlöning till tillsyningsmän vid kruthusen påföras vederbörliga förrådstitlar, varigenom dessa komma att rätteligen drabba förrådets konsumenter i stället för såsom nu underhållsanslaget.

På grund av vad sålunda anförts anse de sakkunniga, att de avlöningskostnader, som med tillämpande av nuvarande grunder för utgifternas fördelning å anslagstitlar skulle i den nya marinorganisationen belasta följande titlar, nämligen »Biträden i expeditioner, kontor och förråd samt till bevakningstjänst» (G. 1. am), »Verkmästare och mästare å månadslönarstat» (G. 1. ao) samt »Arvoden m. m. till personal vid varven» (G. 1. ap), dock med undantag för kostnader avseende personal anställd inom varvschefens expedition eller varvskontoret — vilken personal är för hela varvet gemensam — hädanefter skola påföras respektive departements och förråds omkostnadstitlar och sedermera fördelas å arbetstitlarna respektive inräknas i utlämningspriset å förrådsvarorna.

Av såsom särskilda bilagor närslutna sammanfattande tablåer över kostnadsbesparingarna framgår, i vad mån genom den förordade ändringen i fördelningsgrunderna avbelastningen å underhållsanslaget kommer att motsvaras av en ökad utgift å de extra anslagen respektive de anslag, som disponeras av myndigheter utom varven, för vilkas räkning arbeten å varven utföras.

Denna ökning belöper sig, då hänsyn tagits till de besparingar, som uppstå även å dessa titlar genom de föreslagna förenklingarna i förvaltningen, till i runt tal 140,000 kronor. Huruvida detta förhållande kommer att föranleda krav på ökning av de redan beviljade anslag, som beröras härav, lärer icke för närvarande kunna med tillförlitlighet bedömas. Vid beräkning hädanefter av anslag för extra arbeten måste givetvis hänsyn tagas till ökningen ifråga.

Sammanställning av kostnadsminskningar respektive ökningar.

Såsom framgår av ovanstående tablåer hava de sakkunniga beräknat, att genom vidtagandet av de förenklingar i organisation och förvaltning, som de sakkunniga i det föregående föreslagit, och av nu förordad förändring i avseende å fördelningen av vissa varvens administrationskostnader följande minskningar och ökningar skola uppstå i nedan angivna anslag och grupper av anslag, nämligen:

	Avlönings- anslaget m. fl. anslag kronor		Övnings- anslaget kronor		Underhålls- anslaget kronor		Anslag till nybyggnad, nyttillverkning m. fl. anslag kronor		Summa kronor	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
Karlskrona varv.....	-	82 919	+	11 464	-	424 756	+	159 652	-	336 559
Stockholms varv.....	-	112 624	-	26 700	-	372 955	-	18 177	-	530 456
Summa minskning eller ökning	-	195 543	-	15 236	-	797 711	+	141 475	-	867 015

Av ovanstående framgår, att den totala minskningen i vissa beräknade utgifter för underhållet, jämfört med vad som för budgetåret 1925—1926 är beräknat, belöper sig till i runt tal 800,000 kronor. Då såsom ovan nämnts de sakkunnigas uppdrag torde få anses innebära att föreslå åtgärder avseende att åstadkomma en minskning av 900,000 kronor, framgår vidare, att detta varit de sakkunniga möjligt så när som på 100,000 kronor.

Det torde icke vara uteslutet, att även denna minskning skulle kunna ernås, därest ovanberörda önskemål angående ut- och avrustningskostnadernas nedbringande kunde förverkligas. Skulle detta emellertid icke bliva fallet, måste sålunda anslaget ökas med 100,000 kronor, om normalrustningsplanen (prop. 50/1925) skall kunna upprätthållas utan att materielens underhåll eftersättes.

Bristen på militär personal för översynsarbeten.

Vad i övrigt angår kostnadsberäkningarna torde böra anföras, att de sakkunniga icke tagit hänsyn till den brist å maskinister och eldare för översynsarbeten å fartygen, som, enligt vad förut under rubriken »För varven gemensamma frågor» blivit nämnt, synes komma att uppstå, därest vissa av de sakkunniga angivna åtgärder icke kunna vidtagas. Fyllandet av en eventuell dylik brist medelst civil personal skulle enligt av varvscheferna verkställda överslagsberäkningar komma att medföra en ökad utgift av icke mindre än omkring 500,000 kronor. Vid bedömandet av nu ifrågavarande spörsmål torde emellertid böra tagas i betraktande, att kommendering av maskinister och eldare för tjänstgöring å fartygen hittills i viss mån avsett att bereda tillfälle till yrkesutbildning åt personal, avsedd för icke rustade fartyg. Denna personals prestationer med avseende å själva underhållsarbetet lära sålunda i regel icke kunna anses fullt likvärdiga med av yrkes-skickliga arbetare utförda dagsverken, ett förhållande, vartill hänsyn måste tagas vid en noggrann beräkning av antalet dagsverken, för vilkas utförande vid brist på militärpersonal skulle erfordras civila yrkesarbetare. Det är

emellertid tydligt, att, om den angivna bristen på maskinister och eldare av stammen icke kan på föreslaget sätt fyllas med annan militär personal, kommer detta att antingen förorsaka en betydande merutgift eller ock, om medel för bestridande av densamma icke kunna ställas till förfogande, ett väsentligt eftersättande av materielens underhåll med därav följande nedsatt grad av krigsberedskap.

Såsom förut omnämnts hava de sakkunniga vid sina beräkningar av kostnaderna utgått från nu gällande avlöningsbestämmelser. Skulle pågående utredning angående reglerande av den icke ordinarie personalens avlöningsförhållanden resultera i förhöjda förmåner, måste givetvis däremot svarande höjningar vidtagas vid beräkandet av underhållsanslaget.

Såsom inledningsvis framhållits har vid beräkandet av personal- och kostnadsminskningar under de olika varvsorganen medtagits även personal uppförd i vederbörliga stater under avlöningsanslaget samt värnpliktiga. Detta har varit nödvändigt för ett rätt bedömande i ekonomiskt hänseende av den föreslagna organisationen jämförd med den nuvarande, enär viss personal, som i den senare är uppförd å varvets stat, i den nya organisationen ersatts med personal uppförd under avlöningsanslaget och tvärtom. Om icke denna personal medräknats, skulle alltså i vissa fall besparingarna syntas högre respektive lägre, än vad de i verkligheten äro. Såsom likaledes förut nämnts är emellertid den för avlöningsanslaget m. fl. anslag (förplägnad, beklädnad m. m.) angivna kostnadsbesparingen i och för sig betraktad utan betydelse för bedömandet av den nu föreliggande utredningen, eftersom besparingen, som för övrigt endast får anses såsom approximativ, redan tagits i beräkning i samband med försvarsfrågans avgörande.

Såsom framgår av tabellen torde förändringen av grunderna för fördelningen av kostnaderna för den administrativa personalens avlöning icke komma att förorsaka ökade utgifter å övningsanslaget; tvärtom visa de approximativa beräkningarna, att förändringen ifråga kan väntas medföra något minskade utgifter. Minskningen kommer dock icke att framträda, förrän verkningarna av den nya organisationen hunnit göra sig gällande i form av nedsatta förrädspriser.

På grund av vad ovan anförts i avseende å fördelningen av vissa varvens administrationskostnader få de sakkunniga föreslå:

att hädanefter samtliga kostnader för avlöning till administrativ (oproductiv) personal, som icke avlönas från anslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl. eller åtnjuta däremot svarande förmåner från anslagen till förplägnad, beklädnad m. m. — dock med undantag för personal tjänstgörande inom varvsledningen — skola påföras varvens omkostnadstitlar för att därefter procentuellt fördelas å de titlar, för vilkas räkning arbeten utföras, eller inräknas i utlämningspriset å förrädsvarorna.

Grunder för
avlönings-
kostnadernas
beräkning
m. m.

Samman-
fattning.

X. Den föreslagna organisationens genomförande.

Det torde av lätt insedda skäl vara tydligt, att den föreslagna organisationen icke kan på en gång bringas till verkställighet, utan torde dess genomförande böra ske successivt under budgetåret 1926—1927 och, i den mån så kan bli nödvändigt, utsträckas till följande budgetår. De sakkunniga förutsetta, att nämnda genomförande skall, där så kan ske, taga sin början, så snart Kungl. Maj:ts beslut i organisationsfrågan föreligger i form av fastställda reglementsbestämmelser eller i annan ordning.

Varvs-
ledningen.

Med hänsyn till att omorganisationsarbetet torde komma att medföra en tillfällig arbetsbelastning för varvsledningen lärer med minskningen av personalen därstädes böra anstå, tills förhållandena stabiliserats. De föreslagna förenklingarna ifråga om expeditjonsföring m. m. böra givetvis med det snaraste genomföras.

Varvs-
departemen-
ten.

Den föreslagna centraliseringen av bokföringen bör genomföras, så snart härav betingade lokala förändringar vidtagits.

De sammanslagningar av arbetsgrupper och arbetsavdelningar och de inskränkningar i övrigt, som icke äro beroende av åtgärder, vilkas vidtagande av särskilt angivna orsaker först kan ske senare, torde böra bringas till verkställighet snarast möjligt.

Karlskrona
varv.

Beträffande särskilt varvsdepartementen i Karlskrona bör, i den mån de föreslagna förändringarna icke med nödvändighet förutsätta vidtagandet av så omfattande lokala förändringar, att härför kräves beviljande av särskilda anslag, organisationen i regel kunna omedelbart genomföras.

Stockholms
varv.

Den centralisering i avseende å artilleri-, torped- och mindepartementen, som de sakkunniga föreslagit, är såsom förut nämnts delvis beroende på avvecklingen av den för flygvapnet bedrivna verksamheten. Emellertid synas hinder icke föreligga för att oberoende av detta förhållande verkställa den överflyttning till varvets skeppsholmsområde av artilleriverkstadens verksamhet, som de sakkunniga föreslagit, ävensom att till ammunitionsförråden överflytta verksamheten vid ammunitionslaboratorium m. fl. arbetsavdelningar. I sammanhang härmed bör även bokföringen centraliseras till ett för artilleri- och mindepartementen gemensamt kontor.

Inskränkningarna vid byggnadsdepartementet böra genomföras, i den mån det pågående dockbygget avslutas eller förhållandena i övrigt så medgiva.

Beträffande ekipage- och ingenjördepartementen synas de föreslagna förändringarna i allmänhet kunna genomföras omedelbart.

I övriga hänseenden lärer böra bero på respektive varvschefers prövning, när och i vilken ordning den föreslagna organisationen bör bringas till verkställighet. Det är givetvis av vikt, ej mindre att övergången sker så att inga skadliga rubbningar i driften uppstå, än även att till kostnadsminskningar ledande inskränkningar verkställas, så snart förhållandena medgiva. Vad som med hänsyn till statsverkets intresse i de olika fallen är mest lämpligt och riktigt kan givetvis bäst bedömas av myndigheterna själva.

Förråds-
verksamheten.

Den föreslagna förrådsorganisationen torde böra successivt genomföras under budgetåret 1926—1927, så att vid början av budgetåret 1927—1928 allt kan vara inordnat under de nya formerna.

För att påskynda övergången torde för förråden avsedda förvaltare och förrådsuppbördsmän böra utses snarast möjligt efter den 1 juli 1926. Då den nya staten gäller först från och med 1 november samma år, kunna förrådsförvaltarna tillträda sina beställningar först från och med nämnda tidpunkt, men torde de blivande förvaltarna likväl kunna ställas till förfogande före denna tidpunkt för att deltaga i det förberedande arbetet. Därest för de uppbördsmanabefattningar, som enligt de sakkunnigas förslag skola beklädas av pensionerade underofficerare med arvode enligt stat, komma att enligt anmärkningen till staten för 1926—1927 till en början avses underofficerare å övergångsstat, böra dessa kunna tillträda de nya befattningarna, så snart förhållandena i övrigt det medgiva.

Inventeringen från de nuvarande förrådsintendenterna, respektive uppbördsmännen vid arbetsgrupperna ifråga om behållningsförråden, till de nya uppbördsmännen synes kunna påbörjas så snart dessa bliva tillgängliga.

De för de nya uppbördsmännen erforderliga kontorslokaler torde, i den mån icke dylika redan finnas, utan några nämnvärda kostnader kunna iordningställas under hösten 1926.

Under tiden intill den 1 juli 1927 synas de nuvarande förrådsintendenterna böra kvarstå i sina befattningar så länge det med hänsyn till inventeringarnas fortgång m. fl. förhållanden är erforderligt, men böra de tillträdande uppördsmännen erhålla rätt att följa räkenskapsföringen i avseende å sådana artiklar, de under tiden tillinventerat sig.

Bokföringen och redovisningen, som under senare halvåret 1926 och, om så erfordras, även under första halvåret 1927 synes böra fortgå efter det nu gällande systemet, torde i förstnämnda fallet böra avslutas med utgången av december månad. Den förenkling, som är möjlig med bibehållande i princip av nuvarande system, bör emellertid vidtagas. Bland annat läres detta vara möjligt genom att, sedan behållningsförråden inventerats — vilket torde böra ske i första hand — några behållningsuppgifter icke vidare avgivas, och dessa förråd alltså betraktas såsom upplag till materialförrådet i dess helhet. De i behållningsförråden ineliggande lagren samt förbrukningen kunna för övrigt avläsas å materialkorten (lagerbokföringen), och med ledning av dessa kort respektive motsvarande bokföring vid huvudförrådet böra de nya lager- och redovisningskorten kunna uppläggas.

De behållningsförråd, som icke förutsättas bibehållna i den nya organisationen, böra snarast möjligt indragas, varvid behållningarna överföras till de förråd, i vilka de förra föreslagits skola uppgå.

Den 1 januari 1927, respektive 1 juli s. å. beträffande de förråd, där en längre övergångstid blir erforderlig, böra de tillträdande uppördsmännen helt övertaga sina befattningar och det nya bokföringssystemet vara upplagt. Intill dess inventeringarna avslutats, böra de frånträdande förrådsintendenterna hava rätt att följa räkenskapsföringen beträffande icke inventerade artiklar.

Inventeringarna böra givetvis bedrivas så skyndsamt som möjligt. Efter revidering av den nuvarande fördelningen förråden emellan av artiklar, bör överföring av artiklar från ett förråd till ett annat kunna ske under första halvåret 1927. Då den föreslagna förrådsindelningen i stort sett grundar sig på den nuvarande faktiska indelningen, lära några större svårigheter för den nya förrådsindelningens praktiska genomförande icke komma att uppstå.

Ifråga om Stockholms varv har man att taga hänsyn till att torpeddepartementets verksamhet under budgetåret 1926—1927 torde komma att åtminstone delvis fortgå såsom hittills. Med förutsättning tillika, att artilleridepartementets verksamhet redan instundande höst överflyttas till skeppsholmssidan, skulle vad av behållningsförrådet vid sistnämnda departement kan erfordras i fortsättningen sammanföras med mindepartementets behållningsförråd. Den för materialförrådet vid mindepartementet avsedde förvaltaren skulle alltså, när han övertager sin befattning, få till åliggande att omhändervä utom förrådet vid mindepartementet även behållningsförråden vid torpeddepartementet såsom upplag till det förra, intill dess nämnda upplag i samband med den för flygvapnet bedrivna verksamhetens överflyttande till Västerås och torpeddepartementets överflyttande till mindepartementets etablissemang kunna avvecklas såsom särskilda upplag.

Med upplägget av särskilda titlar för de olika förrådsenheterna bör anstå till inträdet av budgetåret 1927—1928, då den slutliga fördelningen torde vara verkställd.

Vad särskilt angår inventarieförrådet påfordras för att fartygens inventarieuppördsmän skola formellt övertaga omhändervädet och redovisningen av fartygens inventarier i flertalet fall ingen särskild inventering, enär dessa uppördsmän, såsom förut nämnts, vid kommenderingens tillträdande tillinventerat sig respektive uppörder. I nu nämnt hänseende kräves sålunda icke utförandet av något mera avsevärt omorganisationsarbete. Vad angår

förändring av inventarieböckerna synes detta åliggande kunna överflyttas till vederbörande departement fr. o. m. den 1 januari 1927.

Vid samma tidpunkt torde de nya förrådsförvaltarna respektive uppboordsmännen kunna övertaga reservinventarieförråden, varför inventarieintendentens expedition samtidigt synes kunna upphöra.

De sakkunniga förutsätta, att erforderliga detaljföreskrifter skola under hösten 1926 utfärdas av marinförvaltningen. Skulle detta icke medhinnas, torde nämnda ämbetsverk kunna bemyndiga varvscheferna att med ledning av de sakkunnigas förslag utfärda provisoriska bestämmelser.

Polis- och
bevaknings-
tjänsten.

För genomförande den 1 november 1926 av den nya organisationen på sätt förutsatts i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag torde icke föreligga några hinder.

Besiktningss-
institutionen.

De föreslagna förändringarna med avseende å besiktningssinstitutionen böra, i den mån dessa icke bero på utfärdandet av nya föreskrifter rörande besiktningars verkställande m. m. eller på den nya förrådsverksamhetens genomförande, bringas till verkställighet snarast möjligt.

BILAGOR

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30			
Befattning eller tjänstgöring vid	Personal av de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga																															
	Officerare	Civilmilitära						Underoffic.o. flaggkorpr.			UO reserv		Korpraler och meniga								Summa											
		Regementsofficerare	Kapit. o. sub.-offic.	Mar.-ing.	Mar.-int.	Mar.-lök.	Res. o. vpl. Stam	Res. o. vpl. Stam	Res. o. vpl. Stam	Däcksavdeln.	Ekonomiavdeln.	Maskinavdeln.	Hantverksavdeln.	F. d. stam med arvode	Övriga	Stam				Vpl.				Poliskåren	Officerare	Civilmilitära	Und.-offic.o. flaggkorpr. (höghälsmän)	Korpraler	Meniga	Summa		
																Däcks-avd. Korpr.	Ekonomi-avd. Korpr.	Mask.-avd. Meniga Korpr.	Hantverks-avd. Meniga	Skrivbiträden	Övriga											
Varvschefen med expedition och kontor	1	2			5								4	1								1	3		3	5	4	1	4	17		
Artilleri-departementet:																																
chef och dep.-kontor...	1											1															1					
förråd									3			1		4													8					
arbetsgrupper		2							3				4													2		7				
Byggnads-departementet:																																
chef och dep.-kontor...			1																								1					
övrig personal																																
Ekipage-departementet:																																
chef och dep.-kontor ...	1														2												1					
sjöreserven		1							11	1	2				14		2	4	6					83		1		14	20	89		
sjöinstrument- o. sjö-karteförråd												1															1		1			
arbetsgrupper			1									1																1				
varvets polisbevakning															11													11				
Ingenjör-departementet:																																
chef och dep.-kontor...			1																									1				
mobil.-ingenjör m. bitr.			1									1	3														1	4				
förråd											2																	2				
arbetsgrupper			9	1						4	1	1	4														10	10				
Torped- och min-departementet:																																
chef och dep.-kontor...	1																										1					
förråd											1		1																2			
arbetsgrupper		4	2						2		3	1	1														4	2	7			
Allmänna material-förrådet																													3			
Summa	4	10	14	1	5				19	2	8	5	8	22	28		2	4	6			1	86	10	14	20	64	34	93	235		
Karlskrona ub-depå ⁶		1							3		10					2	7		4	6							1		13	6	13	33
Fartyg å varvet:																																
förlagda i beredskap el.																																
upplagda											7	22							30	10												
under beredskapsför-läggning m. m. c.a. ⁸												38																				
Vinterfördelning ...	4	11	14	1	5				22	2	78	10	8	22	30	7	2	38	22			1	120	10	15	20	142	70	150	407		
Avgår sommartid för sjökommendering, max.	1	2																					10		3		52	30	20	105		
Sommarfördelning ..	3	9	14	1	5				22	2	26	10	8	22	30	7	2	8	12			1	110	10	12	20	90	40	130	302		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30					
Befattning eller tjänstgöring vid	Personal av de militära och civilmilitära kårerna samt värnpliktiga																																	
	Officerare	Civilmilitära						Underoffic.o. flaggkorpr.		UO resery	Korpraler och meniga						Summa																	
		Mar. ing.	Mar. int.	Mar. läk.	Res. o. vpl. Stam	Res. o. vpl. Stam	Res. o. vpl. Stam	Ekonomiavdeln. Dicksavdeln.	Hantverksavdeln. Maskinavdeln.	F. d. stam med arvode Övriga	Stam			Vpl.			Poliskåren	Officerare	Civilmilitära	Und.-offic. o. flaggkorpr. (tegelstam)	Korpraler (tegelstam)	Meniga												
											Däcka-avd. Korpr. Meniga	Mask.-avd. Korpr. Meniga	Hantverksavd.	Skrivbiträden Övriga																				
Kapt. o. sub.-offic. Regementsofficerare	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam	Stam					
Varvschefen med expedition och kontor	1	2				5									2	1																		
Artilleri-departementet. chef o. övrig personal		1																																
förråd o. arbetsgrupper								2	1	1																								
Mindepartementet: chef o. dep.-kontor	1																																	
förråd								1																										
arbetsgrupper	1	1						2							2	8																		
Torped-departementet: chef o. övrig personal		1																																
förråd o. arbetsgrupper		2							2																									
Byggnads-departementet: chef o. dep.-kontor			1																															
övrig personal																																		
Ekipage-departementet: chef o. dep.-kontor	1																																	
sjöreserven								7	6	1	1	4	2	2	5						58					1		15	10	61	8			
sjöinstrument- o. sjökarteförråd		1								1																1		1						
arbetsgrupper																																		
varvets polisbevakning																																		
Ingenjör-departementet: chef o. dep.-kontor			1																															
mobil.-ingenjör m. bitr. förråd			1																															
arbetsgrupper			5								2	1	1	1																				
Allmänna material-förrådet																																		
Summa	3	8	9			5			12	1	9	4	5	7	16	10	2	5			2	59	6	11	14		38	22	72	16				
Stockholms ub-depå ⁵		1							3		10					3	7		4	6							1		13	7	13	3		
Fartyg å varvet: förlagda i beredskapel. upplagda																																		
under beredskapsförläggning m. m. ca ⁷											30	3																						
Vinterfördelning	3	9	9			5			15	1	59	7	5	7	19	17	2	38	28		2	59	6	12	14		94	58	107	29				
Avgår sommartid för sjökommender., max.	1	1			1																													
Sommarfördelning	2	8	9			4			15	1	32	7	5	7	19	17	2	12	27		2	59	6	10	13		67	32	106	23				

ockholms varv.

32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	
Icke ordinarie befattningshavare m. fl.																						Summa militär- o. civilmilitär personal samt ungefärligt antal icke ord. befattningshavare m. fl.	Summa	Verkstads- m. fl. arbetare cirka	Tillsammans cirka	Anm.
C i v i l p e r s o n a l																										
Övr. exped. o. kontorspers.		Ritkont. pers.		Verkstadspersonal (improduktiv)					Transportpersonal		Förr.-, ek.- o. bev.-pers.			Övrig personal												
Kontrollanter	Kontors- o. skrivbhr.	Kontorsvakter	Springpojkar	Konstruktörer	arkiv-, kopist- arkiv.,	litare,	Ovilingenjörer	Verkmästare	Mästare	Förnäm (arb.-ledand)	Maskinskiptare, eldare	Verktygsarb., verktygsnbl.	Övriga	Chauförer	Färtskeppare eldare	Motorskiptare, eldare	Kockar	Förrätskarlar	Bevakn.-män	Städare						
			7	1																		9	23		23	
										1	1								1				1		1	
																							3	7	18	25
			7	1																		² 3	12	13		13
			1																			3	4		4	
			1		1	4	1	1					2	3	1						2	1	12	26	45	71
										1													1	5	15	20
																							9	10		10
			1	3	1	4					2											4	4	30	34	
																							6	7		7
			1	4	1						2				2		2					6	7		7	
																						6	92	2	94	
																							3	5		5
																							4	5	34	39
																								15		15
			1	18	1	1	1	8														⁴ 2	32	34		34
																								3		3
																							12	13		13
																							46	56	342	398
																							11	12		12
1	4	51	2	5	2	18		6	7	21	8	11	1	3	2		2	18	2	4	5	173	336	486	822	

Vidstående personalfördelning grundar sig på personaltillgången enligt prop. 50/25 (sid. 249), nu gällande fördelning av fartyg mellan stationerna samt den i prop. 50/25 förutsatta rustningsplanen. Andras nämnda tillgång, fördelning eller plan, förändras även siffrorna i vidstående kolumner.

Uppgift å nuvarande indelning av varvens ständiga arbetsplatser i arbetsgrupper och arbetsavdelningar.

Departement	Beteckning för		Arbetsgruppens respektive arbetsavdelningens benämning
	arbetsgrupp	arbetsavdelning	
Karlskrona varv.			
Artilleridepartementet.....	A A } Likställda med arbetsgrupp	A A 1	Tillverkningskammaren.
		A A 2	Fartygsartilleriet.
		A A 3	Artilleriverkstaden.
		A A 4	Optiska verkstaden.
		A E	Fyrverkslaboratorium.
		A F	Skjutbanan.
Byggnadsdepartementet.....	B A	B A 1	Varvet söder och öster om kommunikationsbron samt Öarna.
		B A 2	Varvet norr och väster om kommunikationsbron samt Göta Lejon och Saltö.
		B A 3	Stationen utom varvet.
Ekipagedepartementet.....	E A	E A 1	Repslagarebanan.
		E A 2	Segelsömmare-, tapetserare- och flaggverkstaden.
		E A 3	Tackelkammaren.
		E A 4	Sjöreserven.
		E A 5	Varvsboden.
		E A 6	Sjöinstrument- och sjökarteförrådet.
Ingenjördepartementet.....	I A	I A 1	Fartygsmaskinerna.
		I A 2	Torpedbåts- och ångslupsmaskinverkstäderna.
	I E	I E 1	Elektriska verkstaden.
		I E 2	Marinens elektricitetsverk (Kraftcentralen).
	I H	I E 3	Ritkontor för elektriska arbeten.
		I E 4	Montöravdelningen.
		I H 1	Torpedbåtsslipen.
		I H 2	Mast-, båt- och ångslupverkstäderna.
	I L	I H 3	Märsboden.
		I H 4	Snickareverkstaden.
		I H 5	Gamla dockan.
		I L 1	a) Nedre maskinverkstaden. b) Övre maskinverkstaden, svarvareavdelningen.
I L 2		Filareverkstaden.	
I L 3		Gjuteriet.	
I L 4	Smedjan.		
I L 5	Lärlingskursen.		
I L 6	Yrkeskursen.		

Departement	Beteckning för		Arbetsgruppens respektive arbetsavdelningens benämning
	arbetsgrupp	arbetsavdelning	
Ingenjördepartementet	I L	I L 7	Modellsnickare.
		I L 8	Verkstadsavdelningen.
		I L 9	a) Nedre filareverkstaden. b) Övre maskinverkstaden, filare.
	I N	I N 1	Plåtslagareverkstaden och Nybyggnaderna.
		I N 2	Svetsare.
		I N 3	Pannverkstaden.
		I N 4	Kopparslagareverkstaden.
		I N 5	Bleckslagareverkstaden.
	I O	I O 1	Oljefabriken.
		I O 2	Laboratoriet.
I P	I P 1	Nya dockorna.	
	I P 2	Målareverkstaden.	
Mindepartementet	M A	—	Minförrådet.
Torpeddepartementet	T A	T A 1	Maskinverkstaden.
		T A 2	Smedjan.
		T A 3	Luftcentralen.
	T B	T B 1	Uppläggningsverkstaden.
		T B 2	Inskjutningsstationerna.
		T B 3	Motorbåtarna.
	Likställda med arbetsgrupper	T G	Gnisten. (Radio.)
T R		Ritkontoret.	
Stockholms varv.			
Artilleridepartementet	A	A G	Gevärs- och kikareförrådet.
		A K	Kanonskjul med utearbeten.
		A L	Ammunitionslaboratoriet.
		A V	Artilleriverkstaden.
Byggnadsdepartementet	B	B I	Varvet jämte stationen och i skärgården liggande öar.
		B II	Beckholmen.
Ekipagedepartementet	E I	—	Sjöinstrument- och sjökarteförrådet.
		E S D	Inventarie- och materialförråden samt besiktningen.
	E S	E S R	Sjöreserven.
		E S S	Segelsömmareverkstaden.
		E S T	Tackelkammaren.
		E S V	Varvsboden.
Ingenjördepartementet	I E	I E 1	Elektriska verkstaden.
		I E 2	Montagedetaljen.
		I E 3	Kraftcentralen.
	I F	I F 1	Dockan med slipen.
		I F 2	Målareverkstaden.
		I F 3	Dykeridetäljen.
	I M	I M 1	Maskinidetäljen.
I P		I P 1	Plåtslageridetäljen.
	I P 2	Svetsningsdetäljen.	

Departement	Beteckning för		Arbetsgruppens respektive arbetsavdelningens benämning
	arbetsgrupp	arbetsavdelning	
Ingenjördepartementet	I R	I R 1	Ritkontoret.
		I T	I T 1
	I T 2		Snickareverkstaden.
	I V	I V 1	Maskinverkstaden.
		I V 2	Filareverkstaden.
		I V 3	Smedjan.
		I V 4	Pannverkstaden.
		I V 5	Kopparverkstaden.
		I V 6	Gjuteriet.
		I V 7	Galvaniseringsverkstaden.
I V 8		Verktygsdetaljen.	
Mindepartementet	M L	M L M	Monteringsverkstaden och å varvet befintliga förråd.
		M L S	Sprängämnesförråden.
Torpeddepartementet	M V	—	Minverkstaden.
	T F	—	Torpedförrådet.
		T V	T V G
	T V P		Provrummet.
	T Y	T V R	Ritkontoret.
		T V V	Torpedverkstaden.
		T Y B	Flygbåtverkstaden.
	T Y M	Motorverkstaden.	
	T Y R	Ritkontoret.	

Utredning jämte förslag

i avseende å ordnandet av materialförrådets bokföring och redovisning,

på uppdrag verkställd av de sakkunnigas sekreterare.

Inledande synpunkter.

För all bokföring gäller, att den bör hava ett visst på förhand givet och bestämt ändamål, efter vilket den är tillrättalagd. Härav följer, att sådana krav sedermera icke böra ställas på bokföringen, som den icke från början avsetts att motsvara. Vidare böra kraven på bokföringens fullständighet, specialisering m. m. icke sättas högre än som ur ekonomisk synpunkt är fullt motiverat; att räkenskapen vid varje tillfälle kan lämna snart sagt vilken upplysning som helst, kan visserligen hava ett visst värde i och för sig men måste ofta köpas för en kostnad, som icke står i rimligt förhållande till upplysningens värde.

Bokföringens
ändamål m. m.

Ändamålet med materialförrådets bokföring är tvåfaldigt; den bör dels hava till uppgift att utgöra en urkund, vari dag för dag antecknas förekommande in- och utlämningar av varor och vari lagrets storlek kan utläsas (*lagerbokföring*), dels ock att utgöra en redogörelse för förrådets förvaltning, upprättad så, att den granskande myndigheten utan allför mycket arbete kan övertyga sig om att redogörelsen grundar sig på och överensstämmer med tillhörande in- och utlämningshandlingar ävensom att överensstämmelse råder mellan å ena sidan de på- och avförda förrådsvarorna och å andra sidan häremot svarande utgifts- och inkomstverifikationer i medelsredovisningen (*styckeredovisningsbokföring*). Lagerbokföringen är till för förrådet självt eller dess ledning; redovisningsbokföringen däremot är till för att tillgodose det allmännas fordran på kontroll. Den förra bör vara så lagd, att den utgör ett lämpligt underlag för uppgörande av den senare.

Förutom nu nämnda kunna uppställas andra, med dessa mer eller mindre sammanhängande ändamål. Sålunda bör bokföringen utgöra material för uppgörande av erforderlig statistik, exempelvis erforderlig för bedömning av årsförbrukningen; vidare att utgöra material för prissättning eller att samtidigt utgöra prishöjningsbok. Slutligen kan bokföringen hava till ändamål att i bestämd ordning registrera omfattningen av leveranserna till en viss kund, t. ex. ifråga om utlämningen till varvets verkstäder.

Om man såsom de sakkunniga utgår från att det är nödvändigt att organisera förrådsverksamheten med flera självständiga förrådsenheter och undersöker, huru med denna förutsättning bokföringen bör organiseras för att kunna fylla ovan angivna ändamål, kan man konstatera följande.

En alla förråden omfattande lagerbokföring, åsyftande att dag för dag eller med vissa tidsintervaller lämna besked om den totala förråds mängden av en viss artikel, är tekniskt sett nästan utförbar och skulle i varje fall vara till ringa nytta. Sålunda kan den fordran icke ställas att utan föregående undersökning när som helst få besked om denna kvantitet annat än vid varje förrådsenhet. Skulle varvschefen vid en viss tidpunkt önska besked om exempelvis sammanlagda kvantiteten bomullstrassel vid alla förråden, blir det sålunda nödvändigt att från samtliga förrådsförvaltare infordra uppgifter å de olika förrådens innehav, något som lätt och snabbt bör kunna ske.

Förutsätter man vidare, vilket med hänsyn till kostnaderna torde bliva ofrånkomligt, att all bokföring inom de olika förrådsenheterna centraliseras till förrådsförvaltarnas kontor och att för i dessa ingående delförråd eller upplag icke skall uppläggas särskild bokföring, kan man icke heller fordra att utan föregående undersökning eller översräkning erhålla besked, huru en viss lagertillgång fördelar sig på de olika delförråden; man måste i detta hänseende nöja sig med en uppgift å den sammanlagda kvantiteten för alla delförråden samt, om upplysning av ett visst delförråds lager önskas, överräkna detsamma. Även detta lär vid behov lätt låta sig göra och medför i varje fall mindre kostnader än ett system, enligt vilket bokföringen vore specificerad med hänsyn till uppgiften att utan vidare kunna lämna svar på dylika frågor.

Oberoende av lagerbokföringen vore det ju tänkbart att upplägga en redovisningsbokföring, som omfattade alla materialförråden, med andra ord att centralisera detsamma till en gemensam förrådslednings kontor, såsom de förrådssakkunniga föreslagit. Utan tvivel skulle en dylik centralisering innebära vissa fördelar, framför allt för den reviderande myndigheten, som därigenom skulle erhålla ett mindre omfångsrikt material att genomgå. Det är nämligen tydligt, att, eftersom de olika förrådsenheterna till en del tillhandahålla samma slags artiklar, ett sammanförande av räkenskapsmaterialet måste innebära en reducering eller förenkling, även om antalet bokförda poster i stort sett skulle bliva detsamma. Men å andra sidan skulle en dylik centralisation innebära avsevärda olägenheter. De förrådssakkunniga ansågo för sin del, att det alls icke var nödvändigt, snarare motsatsen, att förrådsförvaltarna själva utförde bokföringsarbetet; de borde endast taga emot, vårda och lämna ut varorna men icke befatta sig med den egentliga bokföringen. På sin höjd borde de åläggas att i dem vidkommande hänseenden kollationera den centralt uppgjorda räkenskapen med dess verifikationer för att därigenom övertyga sig om dess riktighet. Emellertid lär man icke kunna förmena den ansvarige uppbördsmannen rätt att själv uppgöra och avgiva den redovisning, enligt vilken hans förvaltning skall bedömas, och med hänsyn till att en eventuell anmärkning knappast torde kunna riktas mot någon annan än den ansvarige uppbördsmannen lär det vara mest konsekvent, att uppbördsmannen själv uppgör sin redovisning.

Härtill kommer, att en centralisering av redovisningsbokföringen till en gemensam förrådsledning knappast torde medföra någon minskning i bokföringsarbetet, förutsatt nämligen att lagerbokföring och redovisningsbokföring ordnas så, att den förra utgör ett lämpligt underlag för den senare och att bokföringen sker jämsides och i samma moment, när så kan ske.

Vid sådant förhållande synes det vara mest lämpligt, att varje förrådsförvaltare, emwar för det förråd, han är satt att förvalta, får till åliggande att själv ombesörja såväl lager- som redovisningsbokföring i enlighet med vad nedan anföres.

Utredning och förslag.

Nuvarande
organisation.

I de sakkunnigas betänkande har i avd. V. Varvens förrådsverksamhet utförligt redogjorts för huru själva förrådsbokföringen för närvarande är ordnad. På grund därav komma de nuvarande förhållandena att i det följande närmare omnämnas endast ifråga om titel- och medelsredovisningen.

Alternativ I.

Lager- och
styckeredo-
visnings-
bokföring.

Såväl lager- som redovisningsbokföringen upplägges å kort, *lagerkort* och *redovisningskort*, av lika storlek men med olika färg. Av de olika kortsystem, som finnas i marknaden, må nämnas vanliga lösa kort, antingen vertikalt placerade

i små lådor eller fack, eller ock anbragta i pärmar (lösbladsystem), och det s. k. kardexsystemet, enligt vilket korten äro fästade i ramar på så sätt, att de kunna fällas uppåt eller nedåt kring en axel, som utgöres av övre kanten av kortet. När de icke användas (äro nedfällda), ligga de placerade det ena över det andra ungefär som bladen i en solfjäder med endast rubrikerna synliga. Genom ett enkelt handgrepp är ett visst kort åtkomligt för anteckningar genom att ovanför liggande kort fällas upp. Ramen med fastsittande kort kan skjutas in i särskilda hyllfack. På samma ram fästas såväl lagerkort som tillhörande redovisnings(led)kort, det senare över det förra. Kardexsystemet har införts exempelvis vid centrala beklädnadsverkstaden i Karlskrona och befunnits lämpligt.

På sista tiden har inom landet uppfunnits ett nytt system med korten fastsatta vid varandra i långa band löpande på rullar (s. k. rullkort), ett system, som synes innebära vissa fördelar.

Vilket system som för materialförrådens vidkommande är mest fördelaktigt läser icke utan särskild ingående undersökning kunna utrönas. Innan tillräcklig erfarenhet vunnits angående de båda sistnämnda systemens lämplighet, synes försiktigheten bjuda att i regel bibehålla det vanliga systemet med lösa kort, respektive lösbladsystem, som nu är infört på behållningsförråden.

För varje varuslag och i förekommande fall för särskild dimension därav upplägges ett lagerkort, t. ex. för varuslaget glödlampor upplägges ett kort för glödlampor, 110 volt, 16 normalljus, ett för dito 110 volt, 25 normalljus, ett för dito 220 volt, 16 normalljus o. s. v. En dylik specificering är givetvis i regel nödvändig för att kunna hålla reda på de olika slags artiklar, som erfordras för det ena eller andra ändamålet. Från ren redovisnings-synpunkt erfordras emellertid icke i allmänhet en sådan specifikation, särskilt som priserna å olika dimensioner ofta äro lika. För redovisningen är det alltså i regel tillräckligt med ett kort för samtliga dimensioner av ett visst varuslag, varigenom antalet redovisningskort kan nedbringas till en bråkdel av lagerkortens antal och sålunda antalet därå bokförda poster kan i motsvarande mån nedbringas.

I avseende å sättet för anteckning å respektive kort av in- och utlämningar kan man skilja på tvenne slag, dels sådana transaktioner inom varvet, som ofta återkomma, exempelvis leveranser förråden emellan och utlämningar i små poster till verkstäderna, dels sådana transaktioner, såsom leveranser till fartyg och andra avnämare utom varvet, som ske mera sällan och avse större kvantiteter. Att beträffande förstnämnda slag av transaktioner förutsätta, att de skulle för varje gång dels avföras i redovisningskortet, dels regleras med avseende å likviderandet, vore tekniskt nästan utförbart och utan praktisk nytta och skulle belasta redovisningen i den grad, att denna bleve fullständigt ohanterlig. Man måste beträffande dessa inskränka sig till verkställande av *avräkningar* vid varje månads slut. Beträffande åter de senare finnes intet hinder för att reglera varje transaktion för sig.

Då alla förrådstransaktioner vad beträffar lagerbokföringen däremot böra dag för dag bokföras, följer av vad ovan sagts, att lagerkortet böra vara så uppställda, att man å desamma utan svårighet kan skilja transaktioner av det förra och det senare slaget.

Formulär till lagerkort närslutes, litt. a.

Övre delen av kortet är avsedd för rubrik, anteckningar rörande dimension, pris-, maximi-, minimi- och anmälningskvantitet m. m. Den för bokföringen avsedda delen är uppdelad i avdelningar för intäkt, uttag och behållning, vartill komma kolumner för datum m. m., gemensamma för intäkt och uttag.

Det tekniska
förfarandet vid
bokföringen.

Under *intäkt* avses en kolumn för anteckning av verifikationsnummer, en kolumn för kvantitet och en kolumn för värde.

Till ett förråd ingående kvantiteter erhållas dels genom upphandling direkt till förrådet, dels genom tillverkning å varvet, dels genom rekvisition från annat förråd, dels genom att varor återleveras från någon av förrådets konsumenter. I de båda förstnämnda fallen beräknas värdet sålunda, att till inköps- respektive tillverkningspriset läggas med leveransen förbundna kostnader för frakt, lossning m. m., varefter det sålunda erhållna värdet ökas med en viss procent, motsvarande förrådets omkostnader för avlöning m. m., s. k. förrådsprocent eller materialpålägg, som förutsättes vara konstant för året.

Beträffande övriga intäktsposter utföres värdet enligt fastställt pris, vilket innebär, att en viss vara endast pålägges förrådsprocent en gång, nämligen första gången den ingår till något av varvens förråd.

I avseende å förfarandet i övrigt med förekommande intäktstransaktioner förutsättes en olikhet beträffande leveranser från annat förråd å varvet i förhållande till övriga intäktstransaktioner. Leveranser förråden emellan tillgå på följande sätt.

Exempel: Materialförrådet vid ingenjördepartementet uttager från allmänna förrådet under en viss månad i olika poster bomullstrassel, lagerolja, rotborstar, spik, packningar m. m., varvid den rekvirerande förrådsförvaltaren använder sig av särskilda mindre rekvisitionslappar, som utskrivs i 2 exemplar (självkopiering), varav vardera förrådsförvaltaren tager sitt. Förrådsförvaltaren vid allmänna förrådet antecknar å den återgående rekvisitions-lappen värdet av det utlämnade och vidtager i förekommande fall erforderliga ändringar av siffror och rubriker. Rekvisitionslapparna äro försedda med tryckta löpande nummer. Efter skedd expediering avför den avlämnande förvaltaren varan å vederbörliga lagerkort och den mottagande vidtager häremot svarande åtgärd i sin lagerbokföring. I kolumnen för verifikationsnummer antecknar den senare rekvisitionslappens löpande nummer, i kolumnen för kvantitet den emottagna kvantiteten och i kolumnen för värde det å lappen angivna värdet. Vid månadens slut uppgöres med ledning av rekvisitions-lapparna en *månadsrekvisition* i 2 exemplar, vilken upptager under månaden bekomna varor upptagna efter varuslag, som dock ej nödvändigtvis behöva vara specificerade efter dimension. Har ett visst varuslag bekommits i flera poster eller specificerats i dimensioner, antecknas alltså endast summan av de olika posterna. Vid avräkningens uppgörande tillses, att såväl kvantiteter som värden stämma med anteckningarna å lagerkorten. Det exemplar av månadsrekvisitionen, som är avsett för rekvisenten, förses med ett debetverifikationsnummer. För numrerande av samtliga förrådsverifikationer, vilka äro avsedda att åtfölja redovisningen, föres å varje förråd en nummerliggare, särskilt för debet och särskilt för kredit, vari registreras å löpande nummerföld upphandlingsdokument, besiktningsrapporter, reversal, månadsrekvisitioner och andra handlingar, vilka skola verifiera redovisningsbokföringen. När ovan nämnd månadsrekvisition är färdig och numrerad samt godkänd av den avlämnande förrådsförvaltaren, verkställas uppdebitering å vederbörliga redovisningskort (litt. b) av den mottagande förrådsförvaltaren, medan den avlämnande förvaltaren i sin redovisningsbokföring avför samma kvantiteter, sedan han som nämnt granskat rekvisitionen och försett den med nummer enligt av honom förd nummerliggare för kredit.

Genom att förfara på nu nämnt sätt nedbringas antalet verifikationshandlingar och antalet å redovisningskortens bokförda poster, sistnämnda beroende på att vid olika tillfällen mottagna poster eller olika dimensioner av samma varuslag sammanslås till en summa. Vidare medför systemet den fördellen,

att värdet av under månaden utgjorda leveranser från ett förråd till ett annat är uträknat och sammanfört till en handling, med stöd av vilken medelsbokföring direkt kan ske å förrådstitlarna. Detta är av stor betydelse, när, som här har förutsatts, varje förrådsenhet erhåller sin särskilda titel, alltså en titel för allmänna materialförrådet och en för vart och ett av de vid departementen belägna förråden.

Beträffande bokföring av andra inkommande poster såsom från leverantörer, från fartyg m. fl. förutsattes, som redan blivit nämnt, att dessa skola samtidigt antecknas å såväl lager- som redovisningskort. Dessa erhålla alltså omedelbart förrådsverifikationsnummer. Beträffande anteckningar å de senare korten framgår av vad förut sagts, att, om olika dimensioner av ett visst varuslag förekomma å samma handling, endast den *sammanlagda* kvantiteten för hela varuslaget antecknas å redovisningskortet.

Vid årets början påföres ingående behållning med angivande av värdet, beräknat enligt vid nämnda tidpunkt gällande förrådspris.

Lagerkortet upptager dessutom datumkolumn samt en kolumn för anteckning i förekommande fall angående leverantörer eller rekvirent, vilka kolumner alltså äro gemensamma för intäkt och uttag. I den sistnämnda kolumnen torde anteckningar endast i vissa fall erfordras, enär angivandet av verifikationsnumret i regel torde vara tillräckligt upplysande. Finnes vederbörande förrådsverifikation icke å förrådet utan är exempelvis uppsänd till departementskontoret respektive förrådsintendenten, kan man erhålla upplysning angående leverantören eller rekvirenten genom att rådfråga redovisningskortet, där detta är antecknat.

Lagerkortets avdelning för *uttag* innehåller en kolumn för förrådsverifikationsnummer (respektive nummer å rekvisitionsappar m. m.) samt 3 huvudkolumner för anteckningar rörande utlämningar, varav den första är avsedd för fartyg m. fl. rekvirenter utom varvet samt de två övriga för konsumenter inom varvet. Den förstnämnda saknar i motsats till de båda andra tillhörande värdekolumn. Det torde nämligen få anses överflödigt att beträffande leveranser, som regleras omedelbart, anteckna värdet å lagerkortet, då något behov därför icke föreligger. När en rekvisition från ett fartyg expedieras, förutsattes, att vederbörande förrådsförvaltare å C-exemplaret uträknar värdet av det utlämnade enligt fastställt pris, varefter sedermera genom varvskontorets försorg skola vidtagas erforderliga åtgärder för att förrådstiteln skall erhålla gottgörelse. Intet hindrar att genom självkopiering värdesättningen sker på såväl C- som A-exemplaret, varigenom förrådsförvaltaren vid eventuellt behov efteråt kan se, om värdesättningen skett prisenligt.

Ifråga om andra rekvisitioner, t. ex. från myndigheter å stationer, enskilda m. fl., förutsattes, att vederbörande förrådsförvaltare skall å rekvisitionen uträkna värdet enligt fastställda priser (dylik beräkning kan ju beträffande enskildas rekvisitioner också ske å särskild räkning). Genom varvskontorets försorg bör värdet av det utlämnade sedan tillgodogöras förrådstiteln. Liksom för motsvarande intäktstransaktioner förutsätas nu ifrågasvarande utlämningar bokförda å redovisningskortet samtidigt med bokföringen å lagerkortet.

I avseende å rekvirenter inom varvet läser det däremot vara nödvändigt att å lagerkortet anteckna värdet. Visserligen kunde det ju tänkas, att värdesättningen skedde vid denna avräknings uppgörande, vilket givetvis skulle innebära en betydlig lättnad för arbetet å förrådsförvaltarens kontor, men den torde vara nödvändig av skäl, som framgår av nedanstående.

Utlämningen till verkstäderna — varvid till en början endast avses verkstäder vid eget departement eller departement, för vilket förrådet i första

hand är avsett, samt därmed sammanhängande transaktioner — tänkes ske enligt följande. När för visst arbete erfordras material, utskriver vederbörande arbetsledare en rekvisition å därför avsedd lapp, med vilken arbetaren går till förrådet och utkvitterar materialet. När utlämningen är slutt för dagen, sorteras inkomna rekvisitionslappar och bokföring å lagerkorten verkställs, varvid värdena antecknas såväl å korten som lapparna. Dessa äro försedda med anteckning rörande beställningsnummer eller eventuellt annan nummerbeteckning, som antecknas å lagerkorten. (Ovan anfört exempel avser det fall, att utlämning skett från det förråd, där förrådskontoret är beläget. Har utlämningen skett från något annat förråd eller upplag tillhörande samma förrådsenhet, förutsättas lapparna uppsända till förrådskontoret, där all förrådsbokföring sker.) Sedan bokföring skett, uppsändas lapparna till departementskontorets bokföringsavdelning, varest antecknas såväl kvantitet som värde å vederbörliga kontokort. (Det förutsättes, att departementen komma att centralisera den för titelredogörelsen erforderliga bokföringen, ty i motsatt fall skulle lapparna uppsändas till vederbörande arbetsgruppskontor.)

Då värdesättning i allt fall måste ske med hänsyn till kontokortens förande, är det fördelaktigt att även anteckna värdena å lagerkorten, varigenom beredes möjlighet till en under månaden fortlöpande god kontroll för undvikande av feldebitering; av särskild betydelse är denna kontroll vid under månaden inträffande prisändringar.

Vid månadens slut verkställs avräkning med verkstäderna genom upprättande av *månadsrekvisition* eller månadsräkning, å vilken förtecknas allt vad som under månaden utlämnats, varuslag efter varuslag med angivande av värdet. Denna rekvisition uppgöres å departementskontoret med ledning av rekvisitionslapparna (som sorteras med hänsyn härtill). Det torde vara lämpligt, att densamma specifikt upptar i ett varuslag ingående dimensioner men att med hänsyn till redovisningsbokföringen *summan av alla poster tillhörande ett och samma varuslag utföres i en särskild kolumn*. (Naturligtvis kan erforderlig hopsummering av ett visst varuslags delposter även göras på räknemaskin, varigenom månadsrekvisitionerna skulle kunna betydligt förenklas. Det torde dock vara av en viss betydelse, att desamma direkt återge lagerkortens månadsresultat.) Månadsrekvisitionen granskas å förrådskontoret med ledning av anteckningarna å lagerkorten, för vilket ändamål summan av utlämningarna för månaden med blyerts nedföres. Månadsrekvisitionens värdesumma skall överensstämma dels med departementets bokförda materialkostnad för månaden — förutsatt att icke material även erhållits utan anlitande av det egna förrådet som mellanhand — dels med summan av de värden, som å lagerkorten antecknats för rekvisitionen ifråga. Med hänsyn till den kontroll, som på nu nämnt sätt skall utövas, är det givetvis nödvändigt att avse en särskild uttagskolumn för egna verkstäder och icke sammanblanda dessa uttag med dylika avseende andra departement eller andra förråd.

Månadsrekvisitionen underskrives av den tjänsteman, som förestår bokföringen å departementet. (De nuvarande uppbördsmännen vid arbetsgrupperna bliva sålunda i nu nämnt avseende obehörliga.) Sedan den vederbörligen granskats och befunnits riktig, förses densamma med förrådsverifikationsnummer enligt nummerloggaren för kredit och verkställes bokföring å redovisningskorten, varvid förut omnämnda, särskilt utförda sammanlagda kvantiteter för varje varuslag avföras utan specificering av häri ingående dimensioner.

I den andra kolumnen för konsumenter inom varvet antecknas utlämningar till andra förråd och annat departement tillhörande verkstäder. Då

dylika transaktioner icke torde bliva så talrika, kan granskning av de månadsrekvisitioner, som för reglerandet av dessa leveranser uppgöras, utan svårighet ske, fastän de äro antecknade i gemensam kolumn.

Den tredje avdelningen av lagerkortet utgöres av en behållningskolumn, i vilken efter varje in- respektive utlämning lagerbehållningen kan utföras. Med ledning av anteckningarna i densamma kan förrådsförvaltaren dels besvara eventuella förfrågningar rörande inläggande lager och dels i vederbörlig ordning anmäla behov av komplettering. Vid förekommande inventeringar jämföres den utförda behållningen med den verkliga.

Att undantagslöst dagligen utföra behållningen torde av kostnadshänsyn knappast låta sig göra, då detta sannolikt skulle medföra behov av större personal än vad de sakkunniga räknat med. Man torde därför böra nöja sig med behållningens utförande med viss tids mellanrum eller vid överförande av transport till ny sida.

Det har ovan anförts, att all förrådsbokföring bör centraliseras till förråds-kontoret. Sålunda bör lagerbokföring icke förekomma vid de delförråd eller upplag (vissa av de nuvarande behållningsförråden), som ingå i viss förråds-enhet. Detta kan visserligen synas innebära en svaghet i systemet, eftersom därigenom den förrådsman, som sköter utlämningen vid dylikt delförråd, saknar anteckningar, enligt vilka han kan kontrollera förrådsbehållningen, och eftersom i det fall, att samma vara ingår i flera delförråd, det därigenom icke blir möjligt att utan särskilda undersökningar utröna, vad som räkenskaps-enligt bör finnas i förrådet ifråga. Men för systemets konsekventa genom-förande och även ur personalbesparingssynpunkt är det nödvändigt att fast-hålla vid denna princip. Kan den person, som sköter utlämningen, vid sidan av sina göromål medhinna att exempelvis förmedelst å vid facken hängande eller i desamma liggande lappar successivt utförda enkla sifferan-teckningar följa behållningarna, må detta givetvis vara honom obetaget, men detta bör icke vara sig fordras av honom ej heller tagas till intäkt för ökn-ing av personalen.

För övrigt lärer det i alla fall låta sig göra att utan alltför mycket arbete vid behov utröna ett delförråds behållning av en viss vara dels genom över-räkning, dels genom att vid de olika delförrådens utlämningar använda olik-färgade rekvisitionslappar. Utlämnas vara därifrån till annan rekvisitent än verkstad, kan påståmplas »utlämnat från — förrådet» eller göras liknande anteckning. För att hålla reda på delförrådets intäkt och behållningar kunna nog också andra anordningar vidtagas utan svårigheter. Visar det sig, att vid inventering av ett visst varuslag, som är upplagt i flera delförråd, före-finnes en avsevärd brist eller överskott, bör det sålunda alltid finnas möjlig-heter att lokalisera bristen.

Vad nu anförts är emellertid ägnat att framhäva betydelsen av en lämp-lig fördelning av förrådsvarorna, så att det om möjligt undvikes, att en och samma vara upplagras i flera delförråd.

Den form av lagerkort, som ovan beskrivits, kan och bör givetvis modi-fieras, när förhållandena så föranleda. Vid exempelvis materialförråden vid artilleri- och torpeddepartementen i Karlskrona, särskilt det senare, vid vilka utlämning så gott som uteslutande torde komma att avse de egna verkstä-derna, torde lagerkortet i allmänhet böra givas en annan form. Varken för förråden i allmänhet eller ens för ett visst förråd torde det för övrigt vara ändamålsenligt att genomgående använda sig av ett oföränderligt formulär, utan bör typen växla allt efter artiklarnas olika frekvens i förrådets trans-aktioner m. fl. förhållanden. Endast den, som har noggrann kännedom om förhållandena inom förrådet ifråga, lärer vara i stånd att bedöma vad som är lämpligt i det ena eller andra fallet. Sålunda bör denna detalj av orga-

Bokföringen centraliseras till förrådsför-valtarnas kontor.

Fastställandet av formulär för bok-föringen.

nisationen överlämnas åt vederbörande varvsmyndigheter att själva ordna på så sätt, som bäst motsvarar lagerbokföringens ändamål.

Vad däremot redovisningskorten angår torde deras form och uppställning vara en angelägenhet, vars ordnande tillkommer de reviderande ämbetsverken, riksräkenskapsverket och marinförvaltningen. Det förslag till formulär, som här framlagts, torde kunna passa för alla förråden. Det innehåller endast vad som är nödvändigt att medtaga, nämligen kolumner för anteckning av datum, leverantörs eller rekvirents namn, förrådsverifikationsnummer, in- och utgående kvantiteter samt behållning. Behållningssiffrorna avses endast utförda vid varje månads slut, enär, på grund av att vissa förråds transaktioner regleras endast månatligen, ofta återkommande utförande av behållningen icke skulle komma att återge de verkliga förhållandena. I och för sig skulle det strängt taget t. o. m. kunna vara tillräckligt att utföra behållningarna vid årets slut, men utförande av dessa för varje månad har ett stort värde, då man därigenom erhåller en god kontroll. Det torde nämligen vara lämpligt att vid dessa tillfällen övertyga sig om att behållningarna av ett visst varuslag enligt lagerkorten överensstämmer med behållningen för samma varuslag å redovisningskortet. Att uppskjuta dylik kontroll eller kollationering till årets slut torde icke vara tillrådligt.

För övrigt torde av ovanstående redogörelse för lagerkortens förande hava tillräckligt tydligt framgått, i vilken ordning bokföringen sker å redovisningskorten.

Förfaringssätt
beträffande
överskott.

Det föreslagna formuläret till redovisningskort avviker från det redovisningsformulär, som nu användes, bland annat i det avseendet, att ingen kolumn medtagits för överskott. Detta har ansetts onödigt, enär, om överskott skulle framkomma antingen vid en inventering eller som resultat vid bokföringen, dessa torde kunna uppdebiteras, varigenom erforderlig utjämning ernås. För framtida reskontrering mot befunda brister bör vederbörande förvaltare anteckna sig till minnes påförda överskott, varjämte varvskontoret bör hava till åliggande att för kontrollens skull föra enahanda anteckningar.

Redovisningens
avlämnande.

En redovisning, upplagd på nu föreslaget sätt, har den fördelen, att den vid varje månads slut — förutsatt att inga transaktioner äro oreglerade — i stort sett är färdig att avlämnas. Vid årets slut erfordras endast, att, sedan behållningarna överförts till nya för det efterföljande året avsedda redovisningskort, hopbunta eller inbinda korten för att dessa tillika med tillhörande förrådsverifikationer skola utgöra en fullständig redogörelse¹. Vad detta jämfört med nuvarande system, enligt vilket dels hela materialliggaren renskrives, dels upplägges en särskild årsredogörelse i koncept och huvudskrift, innebär i minskat arbete, torde lätt inses. Att, liksom nu sker med materialliggaren, renskriva redovisningskorten för att kunna ha tillgång för framtiden till konceptexemplaren är onödigt med hänsyn till att lagerkorten finnas kvar, vilka i specificerad form innehålla alla upplysningar, som kunna bli behövliga. Någon full motsvarighet till lagerkorten finnes icke enligt nuvarande system och av denna anledning kan konceptexemplaret av materialliggaren knappast undvaras. Naturligtvis förutsätter det föreslagna systemet, att så noggrann kollationering mellan lagerbokföring och redovisningsbokföring under året äger rum, att ett redovisningskort skall, om så vid besvarande av en anmärkning eller eljest erfordras, med absolut tillförlitlighet kunna rekonstrueras med ledning av de kvarvarande lagerkorten, som motsvara det redovisningskort, varom frågan kan gälla.

¹ Äro korten avsedda att bindas, bör baksidan av korten vara upplinjerad med hänsyn härtill.

Enligt nuvarande system skola alla förrådsverifikationer, sedan de av respektive förrådsintendenter bokförts, mot kvitto tillställas varvskontoret, som antecknar dem i en nummerliggare och förvarar dem till årets slut. Denna anordning torde hava tillkommit dels för förhindrande av otillåtna ändringar å verifikationshandlingarna dels för att varvskontoret skall kunna med ledning av verifikationerna vidtaga erforderliga åtgärder avseende förrådets *titel- och medelsredovisning*.

Materialförrådets inkomster och utgifter härröra av förhållanden, som angivas i någon av nedannämnda grupper.

Inkomster.

- A. Utlämningar till enskilda m. fl. mot kontant ersättning enligt räkning.
- B. Utlämningar till fartygen.
- C. Utlämningar till varvens verkstäder.
- D. Övriga utlämningar, som icke regleras kontant.

Utgifter.

- A. Leveranser från enskilda leverantörer, vilka likvideras enligt räkning genom utbetalning från stationens kassa; frakt- m. fl. kostnader.
- B. Återlämningar från fartygen.
- C. Inlevereringar av å varvet tillverkade förrådsartiklar.
- D. Övriga inlevereringar och leveranser, som icke regleras kontant.
- E. Förrådspersonalens avlöning; kostnader för bränsle och lyse m. m.

Inkomster och utgifter, hänförliga till grupp A, bokföras i varvskontoret direkt å vederbörlig förrådstitel, sedan uppbördsorder respektive anordning utfärdats å belopp, som kontant influtit respektive utbetalats eller skall inspektive utbetalas. Något uppläggande av personliga konti erfordras givetvis icke, när likvid erlägges i samband med leveransen. Endast i undantagsfall, t. ex. om ett fartyg tillhörande enskilt rederi är för reparation eller dockning intaget å varvet och materialier utlämnas, debiteras kostnaden härför jämte andra kostnader å särskilt för kunden ifråga upplagt (förskotts)konto.

Samtliga räkningar å leveranser avseende materialförrådet passera, innan de handläggas i varvskontoret, materialintendenten dels för erhållande av bevis, att de debiterade varorna tagits till uppbörd, dels för prissättningens verkställande.

Transaktioner med fartygen (Grupp B) regleras på något olika sätt i Karlskrona och Stockholm. Vid förstnämnda station är det varvskontoret, som, sedan C-exemplaret av rekvisitionen respektive återlevereringsreversalet handlagts av materialintendenten och därvid försetts med anteckningar om a-priser, uträknar värdet och därefter vidarebefordrar handlingen till vederbörande fartygsintendent respektive redogörare, försedd med bokföringsorder av innehåll, att det angivna värdet bör i fartygets räkenskap avföras respektive uppdebiteras å expeditionstiteln och uppdebiteras respektive avföras å (hjälp)titeln leverering. Motsvarande funktion fullgöres vid Stockholms station av stationskontoret. I sammanhang med utfärdande av nämnda bokföringsorder vidtages emellertid icke motsvarande bokföringsåtgärd i varvets räkenskaper, d. v. s. förrådstiteln krediteras respektive debiteras icke omedelbart. Detta sker först vid månadens slut. För att nedbringa antalet bokföringsåtgärder och uppbördsorder respektive anordningar uppgöres med ledning av anteckningar angående under månaden expedierade bokföringsorder vid månadens slut ett sammandrag över dessa, enligt vilket upprättas en uppbördsorder och en anordning reglerande alla utlämningar och en handling av vartdera slaget reglerande alla inlämningar.

Utlämningar till varvets verkstäder (Grupp C) regleras genom månatliga avräkningar, vilka komma till uttryck i departementens titelredogörelser, allt i den ordning, som framgår av de sakkunnigas redogörelse för förrådsverksamhetens nuvarande organisation. När tillverkning å varvet förekommer för materialförrådets räkning, blir vederbörande förrådstitel debiterad för med tillverkningen förbundna kostnader i departementets ifråga titelredogörelse för månaden.

Utöver till ovan nämnda grupper av rekvirenter förekommer utlämning av materiel även till organ och myndigheter vid stationen utom varvet, vid kustartilleriet m. fl., liksom det också förekommer, att materiel, såsom kasse-rade och obrukbara inventarier från fartygens m. fl. inventarieuppbörder, mot ersättning inlämnas till materialförrådet (Grupp D). Nu omnämnda transaktioner regleras genom omföringar, vilka varvskontoret verkställer i regel en gång i månaden. Därvid tillgår så, att vederbörande tjänsteman går igenom förrådsverifikationerna och, sedan alla oreglerade transaktioner avseende förrådsverifikationer uttagits, verkställer erforderliga uträkningar å värdet av utlämnad respektive inlämnad materiel, med fördelning å olika titlar. Resultatet av dessa beräkningar sammanföres i ett titelsammandrag, enligt vilket därefter utfärdas uppbörsorder respektive anordning, upptagande den förra de titlar, vartill ersättningar skola ingå, den senare de titlar, varå samma ersättningar skola avföras. Därefter sker bokföring i varvskontoret och kassakontoret.

Den sista gruppen av utgifter (grupp E) utgöres huvudsakligen av förrådspersonalens avlöning. Kostnaderna härför debiteras förrådstitlarna dels direkt beträffande månadslönare, dels genom omföring beträffande den dagavlönade personalen. Avlöningen till månadslönare utbetalas med bestämt belopp den sista i varje månad enligt avlöningsuträkning och utgår alltid från samma titel. Den dagavlönade förrådspersonalens avlöning däremot utbetalas i samma ordning som till övrig arbetarpersonal, d. v. s. varje vecka ett avjämnat belopp, och vid månadens slut en slutavlöning. Dessa belopp avföras å förskottstitel i avvaktan på titelfördelning. Vid månadens slut verkställer departementet ifråga denna fördelning av avlöningskostnaden i den till varvskontoret ingående titelredogörelsen. Sedan varvskontoret sammanfört de inkomna titelredogörelserna i generalsammandraget över departementens utgifter, sker omföring mellan förskottstiteln och förrådstitlarna. Numera bokföras avlöningskostnaderna å en undertitel till vederbörande förrådstitel, varigenom det är möjligt att beräkna förhållandet mellan förrådsomkostnader och omsättning, d. v. s. förrådsprocenten. Vid Stockholms station erhåller nu nämnda avlöningsundertitel gottgörelse för varje månad på det sätt, att nämnda undertitel krediteras ett belopp motsvarande värdet av det utlämnade enligt förrådspris, multiplicerat med förrådsprocenten. Resten av ersättningen går till förrådstitelns »huvudtitel».

Av den kortfattade redogörelse, som ovan lämnats, framgår, att varvskontoret från olika håll dels erhåller färdiga uppgifter för bokföringen, dels själv verkställer erforderliga förarbeten för bokföringen av inkomster och utgifter avseende förrådstitlarna. Det framgår vidare, att materialintendenten, ehuru representerande förvaltningen av materialförrådet, icke har något åliggande avseende att tillhandahålla varvskontoret uppgifter för bokföringen eller att tillse att dylik sker i behörig ordning.

Förslag.

Med hänsyn till den föreslagna organisationens med flera materialförråd, vilka avses att i ekonomiskt hänseende betraktas såsom särskilda rörelser med egna förrådstitlar, är det av vikt, att särskild uppmärksamhet ägnas titel- och medelsredovisningen och att arbetet med densamma blir enhetligt organiserat. Såsom en allmän princip bör gälla, att varvskontoret skall från vederbörande förrådsledning erhålla erforderliga primäruppgifter på samma

sätt som varvskontoret nu från departementen erhåller primäruppgifter rörande fördelningen av utgifterna å arbetstitlarna. För departementsförrådets vidkommande innebär detta, att i de månatliga titelredogörelserna från departementen böra verkställas debitering och kreditering å vederbörliga titlar beträffande icke omedelbart reglerade utlämningar från och inlämningar till förråden. Vad beträffar allmänna förrådet bör förrådsintendenten få till åliggande att månatligen till varvskontorets redovisningsavdelning inlämna dessa redogörelser motsvarande uppgifter.

Ifråga om transaktioner hänförliga till grupp A böra leverans- och ersättningsuträkningar vid vederbörande departement respektive hos förrådsintendenten förses med anteckningar angående den titel, som bör debiteras eller krediteras (givetvis under förutsättning att dylik anteckning är behövlig och titeln icke ger sig själv). Uppgörandet av uträkning å värdet, t. ex. vid utlämning till enskilda, bör åligga vederbörande förrådsförvaltare. Att i de månatliga titelredogörelserna upptaga kontanta inkomster och utgifter är givetvis icke nödvändigt, men intet hindrar ju, att vid departementen dessa poster för kontroll antecknas.

Vad fartygen (Grupp B) vidkommer bör till en början stationskontoret avkopplas från skyldigheten att taga befattning med reglerandet av transaktioner med dessa.

Själva uträknandet av värdet å C-exemplaret synes böra verkställas av vederbörande förrådsförvaltare i samband med bokföringen. C-exemplaret tillställs härpå genom departementet varvskontoret, som utfärdar erforderlig bokföringsorder till fartyget. För att, liksom för närvarande sker, minska antalet kassaverifikationer å stationen och antalet bokförda poster kan med verkställande av den omföring å stationen, som motsvarar omföringen ombord, anstå till månadens slut. För detta ändamål är det givetvis nödvändigt att föra vissa kortfattade anteckningar i en liggare eller å kort, med stöd av vilka vid månadens slut de mot dessa bokföringsorder svarande omföringar i stationens medelsredovisning kunna i ett sammanhang verkställas.

Liksom ifråga om kontanta transaktioner är det icke nödvändigt att vid departementen eller hos förrådsintendenten föra anteckningar angående värdetransaktionerna med fartygen, men intet hindrar att så sker för kontrollens skull.

I avseende å förrådets mellanhavanden med verkstäderna (Grupp C) böra, som hittills skett, erforderliga uppgifter meddelas i departementens titelredogörelser, och bör detta åligga förrådsintendenten att beträffande allmänna förrådets utlämningar verkställa motsvarande debitering, vilken kommer att tjäna såsom kontroll på motsvarande poster i vederbörande departements titelredogörelse.

Beträffande övriga förrådstransaktioner (Grupp D) synas förrådsförvaltarna böra åläggas att i sammanhang med bokföringen av desamma även verkställa erforderlig uträkning av värdet. För underlättande av dessa räkneoperationer torde, när så lämpligen ske kan, användas rekvisitioner och reversal försedda med kolumner såväl för kvantitet som pris och värde.

I mån som förrådsverifikationerna inkomma till departementskontoret respektive förrådsintendenten för att därstädes förvaras, såsom nu sker i varvskontoret, verkställas på titel- eller kontokort erforderliga anteckningar, vilka vid månadens slut sammanföras i förut omförmälda titelredogörelse. När en förrådsverifikation i nu nämnt hänseende blivit handlagd, påstämplas »Titelbokf. d.» (sign.) eller något liknande, angivande att dylik handläggning ägt rum.

Något bärande skäl för att, såsom nu sker, vid bokförande av den dag-awtlönade personalens avlöning använda sig av förskottstitel synes knappast

förefinnas, utan torde avlöningen till denna personal, som utgår med visst belopp per dag eller timma och från viss bestämd titel, böra direkt avföras å vederbörlig förrådstitel. Skulle samma arbetare användas än vid det ena än vid det andra förrådet, bör från början kunna bestämmas en viss fördelingsgrund. I varje fall borde ett så förenklat förfaringssätt kunna tillämpas ifråga om allmänna förrådets personal.

Förråds-
omkostnader.

Beträffande de för bokföringen av avlöningskostnaderna upplagda särskilda undertitlarna förefaller det vid varvet i Stockholm tillämpade förfaringssättet att för varje månad tillgodoföra respektive debitera avlöningstiteln en viss procent av de utlämnade respektive återlevererade varornas värde vara alltför omständligt, vars syfte man torde kunna ernå på enklare sätt. Genom att för varje månad så att säga upklara mellanhavandet mellan förrådstitelns »huvudtitel» och avlöningstiteln erhålles visserligen vid årets slut — men ej förr — visshet, huruvida förrådsprocenten varit lämpligt avvägd för året; har den varit för hög, visar avlöningsundertiteln överskott, och brist om den varit för låg. Men fullt tillräcklig kännedom härom torde kunna vinnas på det sätt, att man vid årets slut eller halvårsvis, om så befinnes lämpligt, undersöker förhållandet mellan nettoomsättningen, d. v. s. värdet av utlämningen minus värdet av återlämningen från rekvisitenterna och avlöningskostnaderna. (Någon formlig kreditering å avlöningstiteln behöves ju däremot icke företagas, då titeln endast har statistiskt ändamål.) Att ur titelboken extrahera återlämningsvärdena torde vara mycket enkelt, och, om man så anser behöfligt, kunna ju dylika debiteringar å förrådstiteln antingen föras å särskild undertitel eller i titelboken skiljas från övriga siffror. En undersökning i ovan berört syfte exemplifieras sålunda:

Värdet av bruttoutlämningen = x kronor.

Värdet av återlämning = y kronor.

Å avlöningsundertiteln under året bokförda utgifter = z kronor.

Den verkliga förrådsprocenten under året blir alltså = $\frac{z}{x-y} \cdot 100$.

Om man antager, att detta tal i ett visst fall blir 6, och den förrådsprocent, som pålagts varorna, utgör 5 %, följer därav, att procenten blivit för lågt kalkylerad — exempelvis beroende på att omsättningen nedgått under den beräknade — och sålunda förrådet faktiskt förorsakats förlust. I detta sammanhang må anmärkas, att man i den nya organisationen bör låta varje förrådsenhet bära sina egna omkostnader, varigenom förrådsprocenten vid de olika förråden kan variera.

Fortlöpande
anteckningar
om titelbelas-
tingen.

För att följa titelbelastningen föra varvsdepartementen titelbok liknande den som varvskontoret för. Detta dubbelarbete anses nödvändigt för att vederbörande departementschefer ständigt skola utan omgång kunna erhålla erforderliga upplysningar angående titelbelastningen. I och med att departementsförråden i redovisningshänseende inordnas under departementen lärers det bliva erforderligt att utvidga bokföringen att även omfatta förrådstitlarna.

För förrådsintendentens vidkommande kunde man ju tänka sig en liknande anordning, men med hänsyn till att denne befattningshavare avses erhålla tjänstelokal i varvskontoret, lärers förrådsintendenten kunna från dess redovisningsavdelning erhålla erforderliga statistiska uppgifter, med ledning av vilka han kan erhålla överblick över allmänna förrådets ekonomiska ställning, i den mån denna kan utläsas av räkenskapen.

Undersök-
ningar ang.
förrådets
ekonomiska
ställning.

Såsom av redogörelsen för förrådsverksamhetens nuvarande organisation framgår kan man icke enbart av titelställningen sluta sig till ett visst förråds verkliga ställning i ekonomiskt hänseende. Härför erfordras kännedom angående värdet av ineliggande lager. Först när man känner detta värde,

är det möjligt att bedöma, huruvida förrådets rörelse lämnat vinst eller medfört förlust.

En undersökning i nu nämnt syfte exemplifieras här nedan sålunda:

Värdet enligt förrådets priser av materialförrådets vid ingenjördepartementet lager antages $\frac{30}{6}$ 1927 utgöra.....	kr. 500,000:—
samtidigt antages dess förrådstitel ¹ utvisa en brist av	» 50,000:—
förrådets nettovärde alltså	kr. 450,000:—
Den $\frac{30}{6}$ 1928 antages förrådslagret hava ett värde av.....	» 400,000:—
varjämte å förrådstiteln samtidigt antages finnas ett överskott eller behållning av.....	» 45,000:—
förrådets nettovärde alltså	kr. 445,000:—,

vilket innebär, att förrådet gått med en förlust av 5,000 kronor. En dylik förlust kan vara beroende av åtskilliga faktorer, vilka det givetvis är nödvändigt för förrådsledningen att utreda. På samma sätt böra orsakerna till alltför stora överskott också utredas, allt för att undvika i det följande upprepade förluster eller alltför stora överskott. Att verkställa en värdering av materialförråden medför dock ett högst betydande arbete, som icke kan förutsättas ske oftare än vid varje budgetårs slut eller måhända ej oftare än vartannat år.

Sättet för prisberäkningen har givetvis ett avgörande inflytande på förrådets ekonomi och bör denna detalj alltså vara föremål för ledningens särskilda uppmärksamhet. Själva priskalkylerna böra utföras av respektive förrådsförvaltare, men prisuppgifter (kopior) böra av dem lämnas till vederbörande departementschef respektive förrådsintendenten, som granska desamma och, om anledning förefinnes till ingripande, vidtaga erforderlig åtgärd. Uppgifterna böra sorteras i fack eller registreras, så att vederbörande genast kan erhålla upplysning om det senast bestämda priset å en viss vara.

I allmänhet bör givetvis, såsom nu sker, självkostnadsprincipen tillämpas vid prissättningen. Det förfaringssätt, som användes vid varvet i Stockholm, synes vara enklast och bäst.

Under tider av starka prisfluktuationer måste emellertid prisbestämningen ske med smidigare anpassning efter marknadsläget, och förhållandena kunna ju då motivera tillämpandet av helt andra grunder än självkostnadsprincipen. Det bör ankomma på vederbörande förrådsledning att noga följa dylika företeelser och vid behov föreslå varvschefen sådana åtgärder, som äro ägnade att undvika häftiga störningar i förrådets ekonomiska förhållanden.

Alternativ II.

Det system, som ovan framlagts, är utarbetat med hänsyn till de principer och till de krav ifråga om en redovisningsbokförings beskaffenhet och fullständighet, som hittills varit utmärkande för marinens redovisningsväsen. Systemet ifråga skulle sålunda kunna ytterligare förenklas, om det med hänsyn till det allmännas fordran på kontroll ansåges tillrädligt att modifiera dessa krav, exempelvis till att mera avse erhållandet av en översikt, utvisande i stora drag, att redovisade utgifter och inkomster överensstämna med vad som mottagits i och lämnats ut från förråden. Ehuru en dylik förenkling skulle komma att innebära en ganska genomgripande förändring i ett hävdvunnet system, kunde densamma dock såsom medförande bety-

Pris-
beräkningen.

¹ Enligt marinförvaltningens huvudbok.

dande lättnad i redovisningsarbetet hava mycken fog för sig, och från representanter för den ingenjörstekniska sakkunskapen har förslag framställts i ovanberört syfte.

Detta förslag, för vars principer här nedan skall i korthet redogöras, grundar sig på den uppfattningen, att hittills tillämpade grundsatser ifråga om förrådsredovisningens beskaffenhet och fullständighet såsom anpassade efter tidigare gällande förhållanden numera, sedan förrådsverksamheten på grund av teknikens utveckling mer och mer svällt ut och komplicerats, icke längre kunde anses lämpade efter de verkliga förhållandena. Sålunda haade redovisningsmaterialet blivit så omfattande, att en verklig granskning av detsamma vare sig i marinförvaltningen eller i riksräkenskapsverket vore fullständigt utesluten. Det synnerligen vidlyftiga och ytterst betungande arbete, som nu nedlades på uppgörandet av förrådets redovisningar, vore i själva verket till ingen eller i varje fall ytterst ringa nytta, och kostnaderna härför utgjorde en fördyrande faktor, som det från synpunkten av förrådsrörelsens ekonomisering vore av största vikt att borteliminera. Nu anmärkta förhållande skulle komma att än skarpare framträda i den nya marinorganisationen, där antalet revisorer i marinförvaltningen väsentligt minskats.

Vid sådant förhållande borde det, när det nu gällde att inom alla områden åstadkomma förenklade arbetsmetoder i syfte att med förefintliga ekonomiska resurser söka ernå större effekt, vara angeläget att modifiera kraven på förrådsredovisningens fullständighet i avseende å detaljerna och lägga den revision, som vore avsedd att motsvara det allmännas fordran på kontroll, efter nya, mera moderna linjer. Detta skulle kunna förverkligas på det sätt, att revisionsinstansernas kontroll i stället för att såsom nu förlora sig i en föga effektiv detaljgranskning med ledning av de ursprungshandlingar, varpå redovisningen grundade sig, skulle mera avse att konstatera, att förrådstransaktionerna summariskt betraktade motsvarades av reddovisade medel eller värden. Med andra ord, revisionen skulle avse att konstatera, att vad som exempelvis för en viss period, månad eller år, kommit in i förrådet och vad som därifrån utlämnats hade, summariskt betraktat, till värdet full och riktig motsvarighet i medelsredovisningen, samt omvänt att inkomster och utgifter hade sin fulla motsvarighet i förrådsredovisningen. Den primära detaljerade kontrollen vore en sak, som kunde överlämnas till vederbörande myndigheter att utföra i samband med övertvakande av lagerbokföringen, som numera vore av en vital betydelse, men som tidigare i allmänhet endast existerat i form av koncept till redovisningsbokföringen.

Nu anförda principer kunde mycket väl realiserars med tillämpande av i alternativ I förordat system, dock med vissa här nedan nämnda detaljändringar.

I alternativ I förutsättes, att vid bokföringen skola särskiljas tvänne slag av förrådstransaktioner, nämligen sådana som regleras var för sig och i reggel omedelbart, såsom utlämnningar till fartygen, enskilda m. fl., och utlämnningar till verkstäderna, vilka senare regleras genom månatliga avräkningar. Ifråga om de senare har man av praktiska skäl ansett sig kunna frånga kravet på att i redovisningen skola ingå ursprungshandlingarna, d. v. s. rekvisitioner från arbetarna, och ansett tillräckligt att ersätta dessa rekvisitioner med månatliga sammandrag, bestyrkta av en tjänsteman, åt vilken denna detalj av bokföringen vore anförtrödd. Om detta är lämpligt i ett fall och beträffande värden, som i vissa fall motsvara eller överstiga de värden, som representeras av övriga transaktioner, borde det, enligt förslagsställarnas mening, icke finnas något hinder för att utsträcka principen att omfatta *alla* utlämnningar, med andra ord i stället för att förete samtliga rekvisitioner och dylika handlingar borde det vara tillfyllest att ersätta dessa med ett månatligt sammandrag, utvisande vad som under månaden utlämnats samt bestyrkt av en tjänsteman, vilkens tjänsteåligganden och ställning i övrigt vore av

den art, att hans attest kunde gälla som betryggande bevis. För departementsförrådens vidkommande skulle detta egentligen endast innebära, att alla utlämningar betraktades såsom en vanlig arbetsprestation av departementet, vilka i kostnadshänseende komme till uttryck i dess titelredogörelse på samma sätt, som när varor utlämnades för ett visst arbete.

Genom en dylik förenkling vunnas den fördelen, att i lagerkorten icke behöfves särskiljas transaktioner av det ena eller andra slaget, varigenom deras form kunde väsentligt förenklas och upptaga endast 1 uttagskolumn i stället för 3 enligt alternativ I, vilket i sin tur medförde den fördelen, att utrymmet kunde vida bättre utnyttjas. Den största fördelen vore emellertid, att i stället för att å redovisningskorten avföra ett stort antal utlämningar med däremot svarande poster skulle man endast behöva bokföra posterna å en eller, om det ansågs nödvändigt att exempelvis särskilja försäljningar till enskilda, i tvenne utlämningshandlingar varje månad, varigenom antalet bokförda poster skulle nedbringas till en bråkdel av antalet enligt alternativ I och naturligtvis utrymmet å korten sparas i proportion härtill. På enahanda sätt borde en förenkling kunna ske ifråga om inlämningar eller i varje fall vissa slag av dylika. På grund av reduceringen av antalet bokförda poster respektive verifikationer bleve revisionens arbete givetvis i motsvarande mån minskat.

Med det föreslagna systemet bleve det visserligen icke möjligt för revisionen att direkt konstatera, huruvida en post i exempelvis en fartygsintendents utredningsloggare, intäkt, hade sin motsvarighet i vederbörande förrådsredogörelse, uttag, men genom att jämföra å ena sidan fartygets medelsredovisning jämte motsvarande förrådsverifikationer och å andra sidan stationens kassaräkenskaper skulle revisionen kunna konstatera, att den ombord bokförda posten utredning hade sin motsvarighet i ett förrådstitel tillgodofört värde, som utgjorde full likvid enligt uträkning bifogad fartygets medelsredovisning. Svagheten vore givetvis, att därav icke med nödvändighet följde, att motsvarande varor blivit i förrådets böcker avförda utan endast varor till *samma värde*, varigenom kontrollen bleve ofullständig. Denna nackdel finge emellertid anses kompenserad av besparingarna i arbetet, varjämte sistnämnda kontroll ju utövades av den tjänsteman, som hade att bestyrka det månatliga sammandraget.

Än vidare skulle det även i alternativ I förordade sättet för verkställande av fortlöpande inventeringar innebära en kontroll, som i och för sig vore av det värde, att den fullt motsvarade den nuvarande ofullständiga granskningen av redovisningsmaterialet.

Slutligen kunde redovisningens värde avsevärt förhöjas, därigenom att alla ursprungshandlingar, vilka naturligtvis icke borde förstöras, ställdes till revisionsinstansens förfogande, för den händelse det skulle anses erforderligt att verkställa stickprovsgranskningar.

Vad ovan sagts angående departementsförråden borde även gälla allmänna förrådet, i vars titelredovisning förrådstransaktionerna borde till värdet regleras. Bestyrkandet av de månatliga sammandragen borde beträffande detta förråd åligga förrådsintendenten eller den tjänsteman, som hade sig titelbolkföringen anförtrödd.

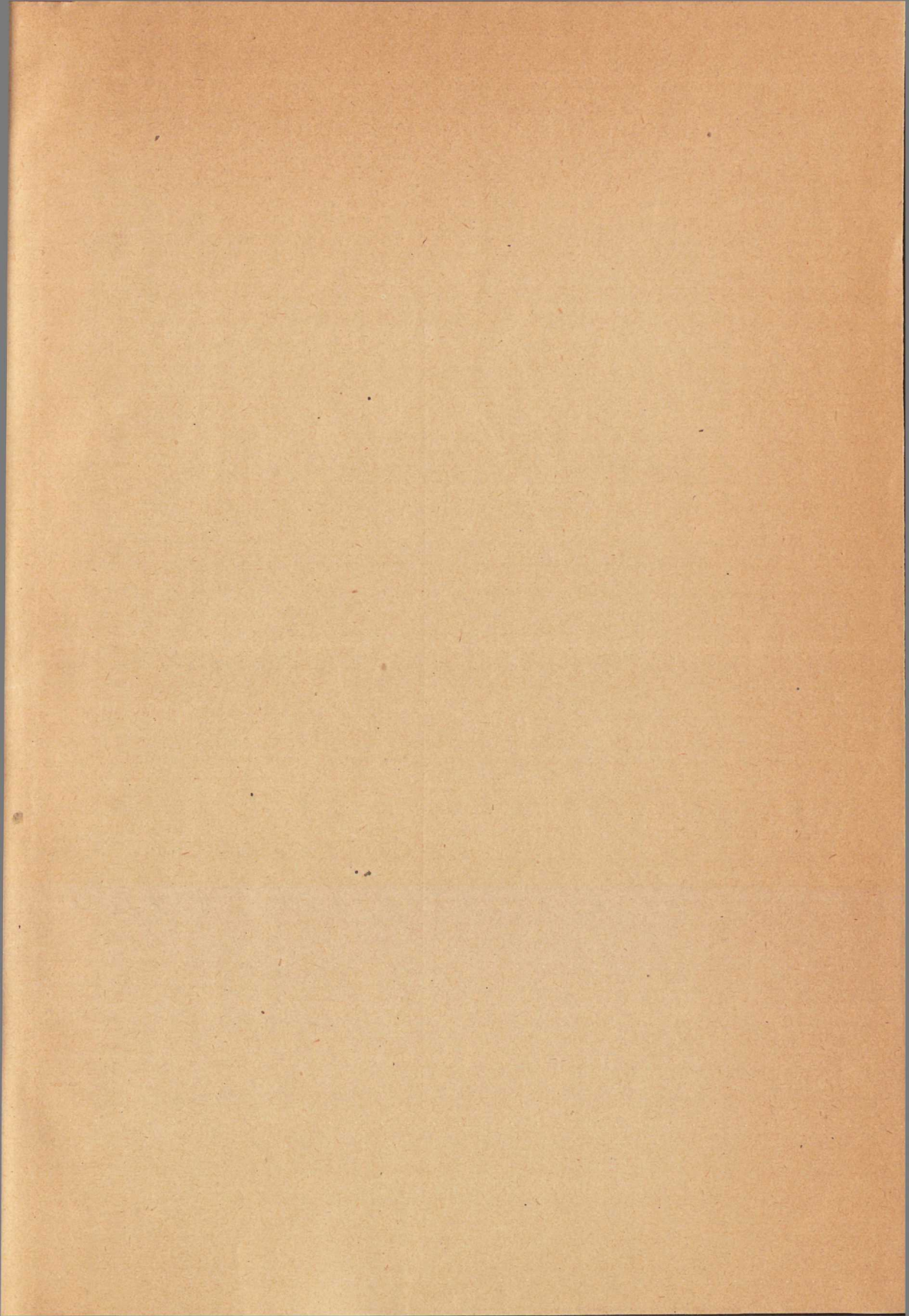
Genom ovan antydda förenklingar av det såsom alternativ I betecknade systemet skulle bokföringsarbetet kunna reduceras till bättre överensstämmelse med förrådsomsättningen och garanti vinnas, att den av de sakkunniga beräknade förrådspersonalen verkligen komme att bliva tillräcklig, på samma gång som det till revisionsinstanserna överlämnade redovisningsmaterialet reducerades till en omfattning, som lämnade möjlighet att medhina ett mera fullständigt genomgående än för närvarande.

Statens offentliga utredningar 1926

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.
P. M. ang. tätare tingssammanträden. [6]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.
Betänkande ang. de icke rättsbildade domsagobiträdernas
avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. [2]
1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Nytt förslag till
militär tjänstepensionslag. [3]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begrän-
ning i vissa främmande länder m. m. [1]
Postverket. [4]
Förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och
samhällsvådliga m. m. [9]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.
Förslag till ändrad lydelse av vissa delar av lagen om
nyttjanderätt till fast egendom. [8]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Det svenska skolväsendets organisation. [5]
Betänkande ang. gymnastiska centralinstitutet. [10]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. förenkling av förvaltningsorganisationen
vid arméns truppförband. [7]
Förenkling av organisationen å flottans stationer m. m.
Del 1. Flottans varv. [11]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

307-27
21.